

Slovenskij

SVETOVÝ KALENDÁR

Slovenskij
SVETOVÝ KALENDÁR

na obyčajný rok

2026

ročník 10

**Slovenský svetový kalendár vychádza pod záštitou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí**

**Zakladateľ a šéfredaktor
VLADIMÍR VALENTÍK**

**Zástupkyňa šéfredaktora
KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ**

Redakční spolupracovníci

LADISLAV LENOVSKÝ, JÁN JANČOVIC – **ARGENTÍNA**, ELENA LOMENOVÁ – **AUSTRÁLIA**, LUCIA KUBICOVÁ-TORCHIO, BIBI CHLÁDKOVÁ – **BRAZÍLIA**, KATARÍNA KOŇARIKOVÁ – **BULHARSKO**, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ, PETRA VAŇKOVÁ – **ČESKO**, ZUZANA COLINET-FODOROVÁ, DUŠAN MIKOLAJ, CLAUDE BALÁŽ – **FRANCÚSKO**, SANDRA VUKŠIČOVÁ-KRÁLOVÁ, MILOSLAV STREHÁRSKY – **CHORVÁTSKO**, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ – **KANADA**, KATARÍNA PUCOVSKÁ – **KIRGIZSKO**, JARMILA BUCHOVÁ – **LUXEMBURSKO**, ALŽBETA HOLLEROVÁ-RAČKOVÁ, IMRICH FUHL, JÁN JANČOVIC, BENEC PÜSKI-LIKER – **MAĎARSKO**, PAUL STACHO – **MEXIKO**, JARMILA BUCHOVÁ – **NEMECKO**, MILICA MAJERÍKOVÁ-MOLITORIS – **PÓLSKO**, MIRIAM SPRING – **RAKÚSKO**, PAVEL HLÁŠNIK, JÁN JANČOVIC, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ – **RUMUNSKO**, JARMILA GERBOCOVÁ, KATARÍNA MOSNÁKOVÁ-BAGLAŠOVÁ, IVICA GRUJIĆ-LITAVSKÝ, JAROSLAV POPOVIĆ – **SRBSKO**, LENKA ĎAĐOVÁ – **ŠPANIELSKO**, LUCIA KUBICOVÁ-TORCHIO – **TALIANSKO**, DALIBOR MIKULÁŠ – **USA**, SIMONA VRABCOVÁ, DANA KLAMPÁROVÁ, IVANA MARIŇÁKOVÁ, ANNA PAZDUROVÁ – **VEĽKÁ BRITÁNIA**

Redakční spolupracovníci zo Slovenska

MARTIN JAVOR, MILINA SKLABINSKÁ, MIROSLAV KAPUSTA

Pokrajinského sekretariátu pre kultúru,
verejné informovanie a vzťahy
s náboženskými spoločenstvami AP Vojvodiny

K desiatemu ročníku Slovenského svetového kalendára

Čas skutočne neúprosne beží... V podstate jemne prekvapení listujeme v desiatom ročníku nášho Slovenského svetového kalendára. Je to naše malé jubileum, ale zároveň veľký dôkaz, čo my krajanovia, rozosiati po celom svete, dokážeme. Či už ide o starú diaspóru, zachovávajúcu sa stáročiami, alebo novú, ktorá sa ešte iba formuje a artikuluje, cieľ máme rovnaký a práve ten cieľ nás približuje a spája. Snažíme sa zostať verní svojmu pôvodu, jazyku a kultúre a nezištne to každodenne ukazujeme a dokazujeme. Nevdojak sa to už stalo súčasťou nášho bytia. To je ten cieľ, ktorý nás spája, to je ten cieľ, ktorý nás podnietil založiť aj tento kalendár, podľa vzoru na národné kalendáre, ktorým sa ešte v 19. storočí tešili naši predkovia. Pripravujeme si ho sami – snažíme sa tým príliš netrápiť krajinu našich predkov. Máme pocit, že sa nám to aj darí. Píšeme o nás, pre nás, hoci aj na Slovensku náš Slovenský svetový kalendár vyhľadávajú a čítajú. Slovenský svetový kalendár nám všetkým patrí a pre všetkých má otvorenú náruč. Tak to bolo počas minulého desaťročia – tak to bude aj do budúcnosti.

Ďakujeme všetkým, ktorých naša výzva oslovila a ktorí Slovenský svetový kalendár pochopili ako svoj, lebo on to aj je v samotnej jeho podstate. Neustále sme vyzdvihovali, že osud tejto ročenky je v rukách nás všetkých roztratených, ale nestratených, v širom svete. Neustále sme vyzývali našich krajanov, aby dali o sebe vedieť a u početných sme dostali srdečnú podporu. Pri príležitosti tohto jubilea však osobitný hold a vďaka patrí najmä malej, spontánne vytvorenej skupinke nadšencov z rôznych, predovšetkým európskych krajín: Jarmile Buchovej z Nemecka, Miriam Springovej z Rakúska, Lucii Kubicovej-Torchio a Maji Strakovej z Talianska, Milici Majeríkovej-Molitoris z Poľska, Viere Kučerovej z Česka, Zuzane Colinet-Fodorovej z Francúzska, Lenke Ďaďovej zo Španielska, Simone Vrabcovej, Dane Kemplárovej a Karin Košťalovej z Veľkej Británie, Sandre Vukšičovej-Kráľovej a Miloslavovi Strehárskemu z Chorvátska a početným našim susedom z Maďarska a Rumunska. Zo zámoria boli nám vždy nápomocní aj Jozef Starosta a Dušan Tóth z Kanady a Elena Lomenová z Austrálie. Všetkým patrí srdečná vďaka. Slovenský svetový kalendár pochopili od prvej chvíle ako svoj – a vskutku ním aj je.

Desiaty ročník Slovenského svetového kalendára nám prináša žánrovo a obsahovo rôznorodé príspevky. Začiera do minulosti, ale zároveň sleduje aj aktuálne dianie v jednotlivých našich krajanových komunitách. Tentoraz hovoríme o krajanových komunitách a príbehoch jednotlivcov až v 21 krajinách sveta.

Prajeme pokojné a nerušené čítanie.

**Vladimír Valentík,
Katarína Mosnáková-Baglašová**

Január

1	Š	Nový rok
<i>Deň vzniku Slovenskej republiky</i>
2	P	Alexandra, Karina
3	S	Daniela
4	N	Drahoslav
5	P	Andrea
6	U	Antónia
<i>Zjavenie Krista Pána,
Traja králi</i>
7	S	Bohuslava
8	Š	Severín
9	P	Alex, Alexej
10	S	Dáša
11	N	Malvína
12	P	Ernest
13	U	Rastislav
14	S	Radovan
15	Š	Dobroslav
16	P	Kristína
17	S	Nataša
18	N	Bohdana
19	P	Drahomíra, Mário, Sára
20	U	Dalibor
21	S	Vincent
22	Š	Zora
23	P	Miloš
24	S	Timotej
25	N	Gejza
26	P	Tamara
27	U	Bohuš
28	S	Alfonz
29	Š	Gášpar
30	P	Ema, Emma
31	S	Emil

Poznámky

[illegible]

**Záber z prvého ročníka programu zahraničných Slovákov na FSP
v Detve, 1974,**

Zdroj: Krajanské múzeum MS

Február

1	N	Tatiana
2	P	Erik, Erika
Hromnice
3	U	Blažej
4	S	Veronika
5	Š	Agáta
6	P	Dorota
7	S	Vanda, Dária

8	N	Zoja
9	P	Zdenko
10	U	Gabriela
11	S	Dezider
12	Š	Perla
13	P	Arpád
14	S	Valentín
- Deň zaľúbených*

15	N	Pravoslav
16	P	Ida, Liana
17	U	Miloslava
18	S	Jaromír
19	Š	Vlasta
20	P	Lívia
21	S	Eleonóra

22	N	Etela
23	P	Roman, Romana
24	U	Matej
25	S	Frederik, Frederika
26	Š	Viktor
27	P	Alexander
28	S	Zlatica

Poznámky

[illegible]

**Sólistka Anna Doválová z Nadlaku na 1. ročníku programu
zahraničných Slovákov na FSP v Detve, 1974.**

Zdroj: Krajanské múzeum MS

Marec

1	N	Albín
2	P	Anežka
3	U	Bohumil, Bohumila
4	S	Kazimír
5	Š	Fridrich
6	P	Radoslav, Radoslava
7	S	Tomáš
8	N	Alan, Alana
<i>Medzinárodný deň žien</i>
9	P	Františka
10	U	Branislav, Bruno
11	S	Angela, Angelika
12	Š	Gregor
13	P	Vlastimil
14	S	Matilda
15	N	Svetlana
16	P	Boleslav
17	U	Ľubica
18	S	Eduard
19	Š	Jozef
20	P	Vítazoslav, Klaudius
21	S	Blahoslav
22	N	Beňadik
23	P	Adrián
24	U	Gabriel
25	S	Marián
<i>Zvestovanie Pána</i>
26	Š	Emanuel
27	P	Alena
28	S	Soňa
29	N	Miroslav
<i>Kvetná nedeľa</i>
30	P	Vieroslava
31	U	Benjamín

Poznámky

[illegible]

Tanečníčka z SKOS Ľ. Štúra z Melbourne, 1988,
Zdroj: Podpolianske múzeum v Detve

Apríl

1	S	Hugo
2	Š	Zita
		<i>Zelený štvrtok</i>
3	P	Richard
		<i>Veľký piatok</i>
4	S	Izidor
		Biela sobota
5	N	Miroslava
		<i>Veľkonočná nedeľa</i>
6	P	Irena
		<i>Veľkonočný pondelok</i>
7	U	Zoltán
8	S	Albert
9	Š	Milena
10	P	Igor
11	S	Július
12	N	Eštera
13	P	Aleš
14	U	Justína
15	S	Fedor
16	Š	Dana, Danica
17	P	Rudolf
18	S	Valér
19	N	Jela
20	P	Marcel
21	U	Ervín
22	S	Slavomír
23	Š	Vojtech
24	P	Juraj
25	S	Marek
26	N	Jaroslava
27	P	Jaroslav
28	U	Jarmila
29	S	Lea
30	Š	Anastázia

Poznámky

[illegible]

Czech Folk Dancers of West, Waco, Texas, USA, 1988.

Zdroj: Podpolianske múzeum v Detve

Máj

1	P	<i>Sviatok práce</i>
2	S	Žigmund
3	N	<i>Galina</i>
4	P	Florián
5	U	Lesana, Lesia
6	S	Hermína
7	Š	Monika
8	P	Ingrida, Milutín
<i>Deň víťazstva
nad fašizmom</i>
9	S	Roland
<i>Deň Európskej únie</i>
10	N	<i>Viktória</i>
11	P	Blažena
12	U	Pankrác
13	S	Servác
14	Š	Bonifác
<i>Nanebovstúpenie
Krista Pána</i>
15	P	Žofia, Sofia
16	S	Svetozár
17	N	<i>Gizela, Aneta</i>
18	P	Viola
19	U	Gertrúda
20	S	Bernard
21	Š	Zina
22	P	Júlia, Juliana
23	S	Želmíra
24	N	<i>Ela</i>
<i>Svätodušná nedeľa</i>
25	P	Urban, Vivien
<i>Svätodušný pondelok</i>
26	U	Dušan
27	S	Iveta
28	Š	Viliam
29	P	Vilma
30	S	Ferdinand
31	N	<i>Petronela, Petrana</i>
<i>Svätá trojica</i>

Poznámky

[illegible]

Tatiana Compagnon z FS Nádeje z Paříže, Francúzske, 2001.
Zdroj: súkromný archív

Jún

1	P	Žaneta
<i>Medzinárodný deň detí</i>
2	U	Xénia, Oxana
3	S	Karolína
4	Š	Lenka
5	P	Laura
6	S	Norbert
7	N	Róbert, Róberta
8	P	Medard
9	U	Stanislava
10	S	Margaréta
11	Š	Dobroslava
12	P	Zlatko
13	S	Anton
14	N	Vasil
15	P	Vít
16	U	Blanka, Bianka
17	S	Adolf
18	Š	Vratislav
19	P	Alfréd
20	S	Valéria
21	N	Alojz
22	P	Paulína
23	U	Sidónia
24	S	Ján
25	Š	Tadeáš, Olívia
26	P	Adriána
27	S	Ladislav, Ladislava
28	N	Beáta
29	P	Peter, Pavol, Petra
30	U	Melánia

Poznámky

[illegible]

Momentka z programu Keď regiment maširoval cez náš dvor, 2013,
Zdroj: ÚSŽZ

Júli

1	S	Diana
2	Š	Berta
3	P	Miloslav
4	S	Prokop
5	N	Cyril a Metod
Sviatok sv. Cyrila
a sv. Metoda
Deň zahraničných
Slovákov
6	P	Patrik, Patrícia
7	U	Oliver
8	S	Ivan
9	Š	Lujza
10	P	Amália
11	S	Milota
12	N	Nina
13	P	Margita
14	U	Kamil
15	S	Henrich
16	Š	Drahomír
17	P	Bohuslav
18	S	Kamila
19	N	Dušana
20	P	Iľja, Eliáš
21	U	Daniel
22	S	Magdaléna, Magda
23	Š	Oľga
24	P	Vladimír
25	S	Jakub
26	N	Anna, Hana, Anita
27	P	Božena
28	U	Krištof
29	S	Marta
30	Š	Libuša
31	P	Ignác

Poznámky

[illegible]

SKOS Ľudovíta Štúra z Iloku, Chorvátsko, 2015
Zdroj: ÚSŽŽ

August

1	S	Božidara
2	N	Gustáv
3	P	Jerguš
4	U	Dominik, Dominika
<i>Deň Matice slovenskej</i>
5	S	Hortenzia
6	Š	Jozefína, Jozefa
7	P	Štefánia
8	S	Oskar
9	N	Ľubomíra
10	P	Vavrínek
11	U	Zuzana
12	S	Darina
13	Š	Ľubomír
14	P	Mojmír
15	S	Marcela
16	N	Leonard
17	P	Milica
18	U	Elena, Helena
19	S	Lýdia
20	Š	Anabela, Liliana
21	P	Jana
22	S	Tichomír
23	N	Filip
24	P	Bartolomej
25	U	Ľudovít
26	S	Samuel
27	Š	Silvia
28	P	Augustín
29	S	Nikola, Nikolaj
<i>Výročie Slovenského
národného povstania</i>
30	N	Ružena
31	P	Nora

Poznámky

[illegible]

Chlieb náš každodenný.
Zdroj: ÚŠŽZ

September

1	U	Drahoslava
<i>Deň Ústavy
Slovenskej republiky</i>
2	S	Linda, Rebeka
3	Š	Belo
4	P	Rozália
5	S	Regina
6	N	Alica
7	P	Marianna
8	U	Miriama
9	S	Martina
10	Š	Oleg
11	P	Bystrík
12	S	Mária
13	N	Ctibor
14	P	Ľudomil
15	U	Jolana
<i>Sedembolestná
Panna Mária</i>
16	S	Ľudmila
17	Š	Olympia
18	P	Eugénia
19	S	Konštantín
20	N	Ľuboslav, Ľuboslava
21	P	Matúš
22	U	Móric
23	S	Zdenka
24	Š	Ľuboš, Ľubor
25	P	Vladislav, Vladislava
26	S	Edita
27	N	Cyprián
28	P	Václav
29	U	Michal, Michaela
30	S	Jarolím

Poznámky

[illegible]

Varenie lekvára v podaní FS Cerovina z Čerpotoku, Rumunsko.
Zdroj: ÚSŽZ

Október

1	Š	Arnold
2	P	Levoslav
3	S	Stela
4	N	František
5	P	Viera
6	U	Natália
7	S	Eliška
8	Š	Brigita
9	P	Dionýz
10	S	Slavomíra
11	N	Valentína
12	P	Maximilián
13	U	Koloman
14	S	Boris
15	Š	Terézia
16	P	Vladimíra
17	S	Hedviga
18	N	Lukáš
19	P	Kristián
20	U	Vendelín
21	S	Uršula
22	Š	Sergej
23	P	Alojzia
24	S	Kvetoslava
25	N	Aurel
26	P	Demeter
27	U	Sabína
28	S	Dobromila
		Deň vzniku
samostatného
Československa
29	Š	Klára
30	P	Šimon, Simona
31	S	Aurélia
		Deň reformácie

Poznámky

[illegible]

András Csasztvan a Ján Slávik v programe Čaro pastierov, 2019.
Zdroj: ÚSŽZ

November

1	N	Denis, Denisa
<i>Sviatok Všetkých
svätých</i>
2	P	<i>Pamiatka zosnulých</i>
3	U	Hubert
4	S	Karol
5	Š	Imrich
6	P	Renáta
7	S	René
8	N	Bohumír
9	P	Teodor, Teo
10	U	Tibor
11	S	Martin, Maroš
12	Š	Svätopluk
13	P	Stanislav
14	S	Irma
15	N	Leopold
16	P	Agnesa
17	U	Klaudia
<i>Deň boja za
slobodu a demokraciu</i>
18	S	Eugen
19	Š	Alžbeta
20	P	Félix
21	S	Elvíra
22	N	Cecília
23	P	Klement
24	U	Emília
25	S	Katarína
26	Š	Kornel, Artúr
27	P	Milan
28	S	Henrieta
29	N	Vratko
30	P	Ondrej, Andrej

Poznámky

[illegible]

Tanečnice z FS Morena z Londýna, Velká Británie.
Foto: Ondrej Benka

December

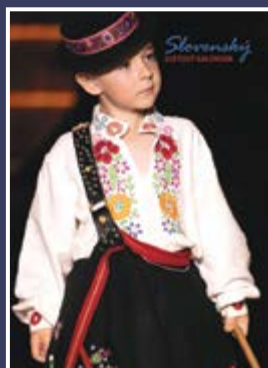
1	U	Edmund
2	S	Bibiána
3	Š	Oldrich
4	P	Barbora, Barbara
5	S	Oto
6	N	Mikuláš
7	P	Ambróz
8	U	Marína
9	S	Izabela
10	Š	Radúz
11	P	Hilda
12	S	Otília
13	N	Lucia
14	P	Branislava, Bronislava
15	U	Ivica
16	S	Albína
17	Š	Kornélia
18	P	Sláva, Slávka
19	S	Judita
20	N	Dagmara
21	P	Bohdan
22	U	Adela
23	S	Nadežda
24	Š	Adam, Eva
		Štedrý deň
25	P	Prvý sviatok vianočný
26	S	Štefan
		Druhý sviatok vianočný
27	N	Filoména
28	P	Ivana, Ivona
29	U	Milada
30	S	Dávid
31	Š	Silvester

Poznámky

[illegible]

SKOS Erdevík po prvýkrát na FSP v Detve, 2024,
Foto: Milan Alberti

Kalendár na rok 2026

január

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

február

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28

marec

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

apríl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

máj

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

jún

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

júl

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

august

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

september

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

október

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

november

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

december

Ne	Po	Ut	St	Št	Pi	So
	1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Ján Labáth

(1926 – 2018)

Srbsko

B á s e ň

Ani plač a ani radosť ani nádej ani
zdanie

Pod závratným cudzím nebom osirelý výkrik
vtáka

A z pohľadu vyklbené do hlbín sa hružia
hviezdy

Ďaleko od môjho kraja

Tak blízko pri mojej tiesni

Z nádejného pohľadenia ktoré v srdci
znehybnelo

Ako zásvit na súmraku

Ako súzvuk v dávnej piesni

Ani plač a ani radosť Ani nádej ani
zdanie

K 100. výročiu narodenia

Povedali o Slovenskom svetovom kalendári

Dagmar Repčková
predsedníčka ÚSZZ

Vážené krajanke, vážení krajanovia, milí priatelia,
čas plynie a opäť je tu tá chvíľa,
keď otvárate nový Slovenský svetový
kalendár. Je to tak už po desiatykrát.
Desať rokov je čas, počas ktorého sa
môžu stať úžasné veci. Za desať rokov
dokáže strom vyrásť tak, že začne dá-
vať plody. Desať rokov stačí na to, aby
sa z malého semienka nápadu stal
pevný koreň tradície, ktorá spája Slo-
vákov doma i vo svete. Desať rokov
môže vytvoriť most medzi krajanmi a
ich rodnou zemou, medzi minulosťou
a súčasnosťou, medzi srdcami, ktoré
bijú na rôznych kontinentoch.

Tento kalendár je práve takým
mostom. Prináša príbehy Slovákov z
viac než dvadsiatich krajín, ktorí
uchovávajú svoje korene a zároveň
žijú plnohodnotný život vo svete. Za
každým ročníkom Slovenského sveto-
vého kalendára je množstvo úsilia, vytrvalosti, lásky a kreativity jeho tvorcov
a prispievateľov. Ďakujem tvorcom za túto krásnu iniciatívu a som hrdá, že
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí od začiatku prispieva svojou podpo-
rou k vzniku tohto diela.

Dagmar Repčková

Dovoľte mi poďakovať všetkým autorom, fotografom, partnerom a podporovateľom, ktorí sa podieľali na tomto výnimočnom jubilejnom ročníku. Vďaka nim sa môžeme s hrdosťou pozerieť späť aj dopredu – na ďalšie roky a ďalšie príbehy.

Nech vás tento jubilejný ročník Slovenského svetového kalendára sprevádza počas celého roka a nech pripomína trvalé puto Slovákov doma i vo svete.

Imrich Fuhl

konateľ spoločnosti SlovakUM, Budapešť, Maďarsko

Byť Slovákom vždy a všade takisto a inak

Podľa mnohých z nás v širokom „slovenskom svete“ najikonickejšie myšlienky vyjadrujúce prapodstatu viacstoročného pretrvania nášho rodu v cudzom, inojazyčnom, inokultúrnom prostredí sú skryté v básni *Byť Slovákom* od Ivana Miloslava Ambrúša z Nadlaku: „Byť Slovákom je aj byť Slovákom / t a m / lebo byť Slovákom to nie sú slová / ale stav ktorý sa žije“. Ten náš stav byť Slovákom sa žije „t a m“, kde vôbec nie je samozrejmosťou nielen narodiť sa, ale aj zomrieť ako Slovákom, kde pretrvať vo vlastných slovenských slovách, zostať sám sebou, nepodľahnúť, nesplynúť, nestratiť sa v tom často oveľa lákavejšom nenašom je obrovská výzva. Či už ide o dolnozemske šire polia alebo tisíce kilometrov vzdialené metropoly, prípadne zapadákové lokality na (druhom) konci sveta, kde slovenské deti nemajú šancu byť v každodennom styku so svojimi starými rodičmi, ba možno iba ročne raz-dvakrát sa stretnú. Pravda, je to vždy a všade trochu iné, každá krajanka, každý krajan, akože aj každá komunita Slovákov vo svete to má trochu iné, trochu inak sťažené, natrvalo byť Slovákom nie na Slovensku, lež „t a m“, žiaľ, nikdy nie je, nemôže

Imrich Fuhl

byť jednoduché. Občas a miestami trochu alebo navonok aj celkom iné, ale predsa také isté, takisto ťažké. Pritom tú svoju inakosť by sme nemali nijako utajovať a už vôbec nie hanbiť sa za ňu, ba... mali by sme byť na ňu vyslovene a patrične hrdí. Ten náš stav, ktorý my všetci Slováci mimo územia Slovenska žijeme, je výsostne náš, v podstate je naším hlavným znakom, tak si ho smelo užijeme, užívajme. Aj keď si to možno ani neuvedomujeme, ide o stav, ktorý je v hĺbke našej podstaty, ktorý nás spája nespočtelným počtom najčastejšie vôbec neviditeľných nitiek. Byť Slovákom vždy a všade tak isto a inak... – Slovenský svetový kalendár bol, je a bude pre mňa predovšetkým o tom.

Jarmila Buchová

predsedníčka ISEIA,

a riaditeľka slovenského vzdelávacieho centra SiM Zvonček v Mníchove, Nemecko
ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier
ISEIA – International Slovak Educational Institution and Association

Slovenský svetový kalendár – pokladnica slovenského zahraničia a most medzi krajinami

Slovenský svetový kalendár je skutočnou pokladnicou slovenského zahraničia – miestom, kde sa uchováva, chráni a odovzdáva bohatstvo príbehov, skúseností a tradícií našich krajanov roztrúsených po celom svete. Nejde len o obyčajný kalendár; je to jedinečná kombinácia praktickej zbierky inšpirácií a dokumentačnej kroniky, ktorá zhromažďuje reportáže a články o aktivitách slovenských komunit naprieč kontinentmi. Jednou z jeho najväčších hodnôt je schopnosť spájať slovenské komunity bez ohľadu na vzdialenosť, čím buduje pocit spolupatričnosti. Autentické príbehy zo slovenského zahraničia premieňa-

*Jarmila Buchová s prezidentkou
Zuzanou Čaputovou a slovenským
svetovým kalendárom*

*Jarmila Buchová s prezidentom
Petrom Pellegrinim a Slovenským
svetovým kalendárom*

jú kalendár na platformu, kde sa stretávajú rôzne časti slovenského zahraničia. Je to viac než len súbor článkov – je to most, ktorý spája Slovákov naprieč svetom, posilňuje ich spoločnú identitu a pripomína, že slovenské srdce bije rovnako silno doma aj v zahraničí.

K jubilejnému 10. ročníku patrí úprimné poďakovanie autorom a želanie, aby Slovenský svetový kalendár naďalej rástol, rozkvital a prinášal inšpiráciu všetkým, ktorí tvoria živé a tvorivé slovenské zahraničie.

Pavel Hlásnik

podpredseda DZSČ, Nadlak Rumunsko

Žijeme na začiatku tretieho milénia, v spoločnosti poznačenej globalizáciou, informatizáciou a hektickým spôsobom života. A v takejto spoločnosti funguje aj slovenská krajanská komunita. Je to špecifická a v tom istom čase aj jedinečná societa, pretože napriek svojej heterogénnej štruktúre dokáže robiť mnohé veci jedinečne, s vlastnou pečatou originality.

K takýmto značkám s vlastnou pečatou originality patrí aj Slovenský svetový kalendár. Hoci vychádza kopa rôznych kalendárov vo svete, predsa tento je jedinečný, spájajúci mimoriad-

Pavel Hlásnik

ne zaujímavé aspekty života a bytia Slovákov v zahraničí, od tých najstarších slovenských dolnozemskej komunit po tie najmladšie, ktoré sú vo fáze profilovania v posledných desaťročiach v tých najrôznejších kútoch sveta.

S myšlienkou vydávania svetového kalendára Slovákov v zahraničí prišla emblematická osobnosť Slovákov v Maďarsku a na Dolnej zemi Anna Ištvánová v roku 2011, ktorá zorganizovala medzinárodnú konferenciu o slovenských kalendároch vo svete a vydala aj prvú lastovičku v tomto duchu v Békešskej Čabe. Kontinuálne sa myšlienka vydávania Slovenského svetového kalendára udomácnila v Báčskom Petrovci, kde Vladimír Valentík s jeho prísllovečnou vytrvalosťou a zariadenosťou v oblasti vydavateľskej a kultúrnej činnosti Slovákov vo Vojvodine od roku 2017 vydáva tento vzácny kalendár, ktorý počas svojej desaťročnej existencie skĺbil veľké množstvo informácií a snaží sa vytvárať mosty medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí, či už ide o organizované spolky, združenia a inštitúcie alebo o jednotlivcov žijúcich na všetkých kontinentoch našej planéty.

Je úžasné, že takýto vydavateľský počín sa dožíva svojho jubilea. Pri tejto príležitosti prajeme našej svetovej ročenke veľa ďalších úspešných vydaní, v rámci ktorých prinesie nové a nové príbehy jedinečnosti a úspešnosti, ktoré píše sám život o jednotlivcov a kolektívov, ktorých osud zavial kdekoľvek do sveta. Jeho vydavateľom a tvorcom veľa síl a tvorivých nápadov k naplneniu cieľa nášho spoločného kalendára.

Dana Klampárová,
zakladateľka a riaditeľka Českého a
slovenského klubu vo Veľkej Británii

Slovenský svetový kalendár má v živote Slovákov vo svete mimoriadny význam. Už desať rokov spája krajanov roztrúsených po celom svete s krajinou, z ktorej odišli, a prináša im pocit blízkosti aj cez veľké vzdialenosti. Počas svojho desaťročného pôsobenia sa kalendár stal cenným sprievodcom a zdrojom informácií o živote slovenských komunit v zahra-

Dana Klampárová

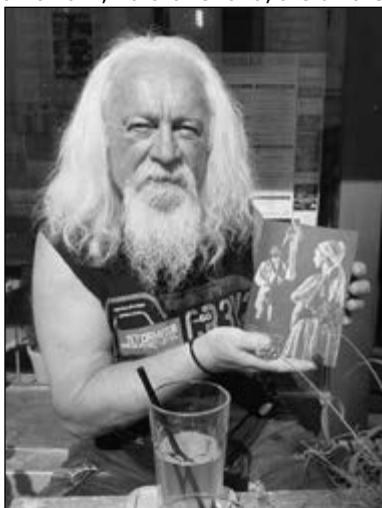
ničí. Prináša príbehy, úspechy aj iniciatívy krajanov a umožňuje nahliadnuť do toho, ako si Slováci v rôznych kútoch sveta uchovávajú svoj jazyk a identitu. Každý ročník tak pripomína, že slovenské korene zostávajú pevne aj za hranicami domova. Pri tomto krásnom jubileu vyjadrujeme vďaka všetkým, ktorí sa na tvorbe kalendára podieľajú. Vďaka ich nasadeniu vzniká dielo, ktoré posilňuje spolupatričnosť a vytvára most medzi generáciami Slovákov vo svete. K 10. výročiu srdečne gratulujeme a prajeme, aby Slovenský svetový kalendár aj v ďalších rokoch prinášal radosť, poznanie a pocit jednoty všetkým krajanom žijúcim v zahraničí. Prajem vám, aby sa vám aj naďalej darilo.

Miroslav Kapusta

spisovateľ, básnik, Banská Bystrica

Som Slováč – sme Slováci!

Som Slováč, narodený v Teplicke nad Váhom, na Slovensku, ale trvale žijúci už viac ako 50 rokov priamo v jeho srdci, v Banskej Bystrici. Ešte donedávna som hovorieval, že v mojom tele bijú dve srdcia – to prvé mi bije za rodnú dedinu a to druhé za zdroj môjho života – Banskú Bystricu. Dnes som už teda viac Banskobystričan a tak zároveň hrdý aj na najznámejší výrok k úcte a sláve nášho mesta, ktorý znie: – Za živa v Bystrici, po smrti v nebi! A tak je! Snáď nie je Slováka, doma i vo svete, ktorý by ho nepoznal, pretože jeho doteraz najstaršiu známú písomnú podobu máme podchytenú už v Korabinského Lexikóne z roku 1786. K danému by som snáď už len doplnil to svoje: – A do toho neba vedie pre Slovákov skratka práve cez Banskú Bystricu!

Miroslav Kapusta

To, že Slováci nežijú len na Slovensku, ktorého srdce bije práve v Banskej Bystrici, ale že sa postupom storočí „roztárali“ po celom svete, do všetkých kontinentov, o tom snáď ani hovoriť netreba, lebo už samotný 10. ročník Slovenského svetového kalendára je toho dôkazom a jeho vydavateľovi a rovnako tak jeho prispievateľom slúži ku cti, že sa im už celú dekádu v jeho distribúcii po celom svete stále darí spájať a nie rozdeľovať, ako sa to, žiaľ, dnes aj vplyvom súčasnej geopolitiky deje doma – na Slovensku a len dúfam, že nie aj v jeho zahraničných komunitách.

Napriek tomu, že ako literát, prozaik a básnik, člen Spolku slovenských spisovateľov, neviem, či som dostatočne kompetentný vyjadrovať sa k danej tematike, už dávnejšie cítim potrebu zapájať sa v tomto smere i ja a vytvárať tak aspoň cez kultúrnu verejnosť, najmä cez poéziu, také podmienky pre stretnutia nielen básnikov – Slovákov, ale Slovanov – umelcov vo všeobecnosti, najmä tých stredoeurópskych, aby sme našli spoločný cieľ, a to práve u nás – v srdci Slovenska. S tým cieľom som ešte v roku 2011 vytvoril podujatie ARS POETICA NEOSOLIENSIS (banskobystrické umenie poézie), ktoré postupne prerástlo mestský aj slovenský rámec a stalo sa medzinárodné uznávaným podujatím. V jeho jednotlivých ročníkoch dostávajú priestor najmä básnici, hudobníci, speváci a výtvarníci nielen zo Slovenska, ale najmä z Česka, Poľska, Srbska, Bulharska, Ukrajiny, Ruska a ojedinele aj z iných štátov... Už v decembri 2025, keď v APN uzavrieme jej už 110. cyklus dvojhodinových programov pre širokú verejnosť, celkovo už v XV. ročníku, uzavrieme aj počet účinkujúcich umelcov zo spomínaných štátov, v počte celkom – 1 347, čo určite nie je málo! Osobne ma však najviac teší, že sa takto navzájom spoznávame nielen autori, ale najmä naši poslucháči, čím trvalo udržiavame priateľské vzťahy a slovanské povedomie.

Ak však z tohto pohľadu hovoríme iba o zahraničných Slovákoch, osobne a z vlastných skúseností môžem hovoriť iba o tých „dolnozemských“, zo srbskej Vojvodiny, ktorých som mal zatiaľ tú česť a na ich pozvanie navštíviť už aj ja, dokonca dva razy (6. 6. – 8. 6. 2022 a 1. – 3. 10. 2025), a to v Báčskom Petrovci, Hložanoch, v Novom Sade a v Belehrade. Boli to neskutočne milé stretnutia, pri ktorých som si vôbec neuvedomoval prekonanú vzdialenosť, ale naopak, mal som pocit, že som Slovensko vôbec neopustil. Až so slzami v očiach som dýchal atmosféru našich tamojších Slovákov, vnímal ich cez dodnes nezabudnutú a kultivovane pestovanú slovenskú reč, folklór a iné druhy kultúrnych podujatí, ktorých som mal možnosť zúčastniť sa, dokonca i v možnosti sám sa im predstaviť vlastným vystúpením a pripomenúť im tak – odkiaľ pochádzajú ich predkovia a že i naprieč storočiami a niekoľkými

generáciami stále budeme a ostaneme Slovákmi, národne pevní vo vzájomnosti, v prajnosti, v pohostinnosti, a to bez rozdielu kde a na ktorom kontinente žijeme, lebo takí už sme – my, Slováci! A za seba – ak som ešte donedávna hovoril, že v mojom tele bijú dve srdcia, musím sa poopraviť. Práve som totiž zistil, že sa mi ozvalo aj tretie srdce – za priateľov a Slovákov zo srbskej Vojvodiny. A ktovie, možno sa mi raz ozve aj štvrté, piate..., za tých, z iných koncov sveta a nakoniec sa aj tak všetky zlejú v jedno veľké, spoločné, ktoré v národe žiaden skutočný Slovák neodmieta!

Slováci vo svete

Slováci v Argentíne

Ladislav Lenovský a spoluriešitelia

(Katarína Slobodová-Nováková, Peter Chrastina,
Martin Urban, Lukáš Kurajda)

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Argentínski Slováci vo svetle najnovších výskumov

V rokoch 2021 až 2025 sa na Katedre etnológie a mimoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave v spolupráci s kolegami zo Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied, Evanjelickej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici riešil projekt APVV pod názvom *Aktuálne kultúrotvorné, identifikačné a revitalizačné procesy v prostredí etnických minorít: Slováci v Argentíne a Kanade*.

Cieľom projektu bolo:

- priniesť a prezentovať poznatky o aktuálnom stave a jestvovaní slovenských komunít v Argentíne a Kanade,
 - zistiť a prezentovať, aké procesy na tvorbu a prezentáciu kultúry prebiehajú v skúmanom prostredí a čo túto kultúru predstavuje,
 - objasniť a prezentovať, aké procesy identifikácie sú prítomné v krajskom živote v uvedených krajinách, aké sú príležitosti a nástroje etnickej a krajskej identifikácie,
 - identifikovať procesy revitalizácie a načrtnúť možnosti revitalizácie krajských komunít alebo revitalizácie činnosti krajských komunít a poskytnúť ich zainteresovaným stranám.
-

*Členovia tanečného súboru SpolkÁr slovenského spolku v Buenos Aires
a členovia tanečného súboru Sokol českého spolku v Buenos Aires po spoločnom
vystúpení v sále českého spolku „Český dům“ pri príležitosti výročia
vzniku Československa, Buenos Aires, 2024.
Zdroj: Petr Táborský.*

Okrem toho cieľom projektu bolo nielen uskutočniť základný výskum založený na získaní poznatkov prostredníctvom terénneho a archívneho výskumu, analyzovať ich, zovšeobecniť ich s cieľom vykresliť súčasný stav skúmaných komunit a tieto výsledky prezentovať prostredníctvom vedeckých výstupov, ale aj overiť použiteľnosť metodiky na hodnotenie kultúrneho potenciálu v krajskom prostredí v zámorí a prostredníctvom nej uchopiť kultúrne dedičstvo/kultúru, kultúrne podujatia, kultúrne organizácie, kultúrnu infraštruktúru a ľudské zdroje v kultúrnom sektore, ktoré sú prítomné v krajskom prostredí Argentíny a Kanady.

V neposlednom rade bolo ambíciou projektu vytvoriť aj také výstupy, ktoré môžu pomôcť samotným krajským komunitám v ich činnosti a rozvoji.

Kedže krajský svet v Argentíne je veľký a v Kanade ešte väčší a časové, personálne a finančné možnosti, ktoré projekt poskytoval, boli limitované, boli vybrané komunity/lokality a témy, ktorým bola venovaná väčšia pozornosť ako iným.

Časť tímu riešiteľov projektu, ktorí mali výskumné úlohy v Argentíne, navštívila všetky aktuálne aktívne slovenské a československé spolky v Argentíne:

- Slovenský kultúrny spolok v Argentíne (Buenos Aires, CABA),
- Slovenský argentínsky spolok v Berisse (Berisso, prov. Buenos Aires),
- Česi a Slováci zo Sierras Bayas (Sierras Bayas, prov. Buenos Aires),
- Spolok Čechov a Slovákov v Córdobe (Córdoba, prov. Córdoba),
- Občianske združenie Česko-slovenský domov Rosario (Rosario, prov. Sante Fe),
- Spolok Čechov a Slovákov v Las Breñas (Las Breñas, prov. Chaco),
- Československý zväz kultúrny, spoločenský a športový (Presidencia Roque Sáenz Peña, prov. Chaco),
- Okruh potomkov Slovákov v Čaku (Resistencia, prov. Chaco),
- Československý spolok Bratři všichni (Resistencia, prov. Chaco).

V Argentíne pôsobia ešte štyri české spolky, ktoré však vzhľadom na zameranie projektu neboli skúmané.

Vzhľadom na veľké vzdialenosti, jazykovú bariéru, bezpečnostné, kultúrne, ekonomické a ďalšie špecifiká Argentíny išlo o náročný výskum po všetkých stránkach, ale s pomocou priateľov v jednotlivých spolkoch, ich ochoty a zánietenia sa zvládli všetky úskalia nezúčastneného aj zúčastneného pozorovania, získavania poznatkov a informácií, skúseností a názorov členov skúmaných komunít.

Argentína: provincie a skúmané lokality. Zdroj: autor, úprava:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Argentina_politico.svg

K vedeckým výstupom projektu patria:

- vedecká monografia Aktuálne kultúrotvorné, identifikačné a revitalizačné procesy v prostredí Slovákov v Argentíne (sonda do kultúrneho potenciálu krajaňských spolkov), Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2025,
- články vo vedeckých časopisoch a príspevky z konferencií o čakre (hospodársko-ekonomickej jednotke čsl. kolonistov v Čaku), o slovenských a československých spolkoch v Argentíne ako kultúrnom potenciáli argentínskych krajanov, o jazyku, kultúre, identite a revitalizácii v skúmanom prostredí.

K výstupom projektu určeným krajanom v Argentíne patria:

- online edukačné kompendium v španielskom jazyku: Eslovaquia: tradiciones culturales – geografía – idioma – religión (www.slovensko.ucm.sk),
- učebnica Eslovaquia – Tradiciones culturales, Geografía, Idioma, Religión, Buenos Aires: Slovenský kultúrny spolok v Argentíne, 2025,
- workshopy a odborné semináre v spolkoch a na podujatiach spolkov o možnostiach získania podpory zo strany SR na činnosť a rozvoj, o tvorbe hudobno-tanečného diela, o slovenských a československých tradíciách.

Výstupom projektu určeným pre Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí je odborná expertíza Aktuálny stav a perspektívy vybraných slovenských

Mikulášske posedenie v spolku – spoločenská sála, Buenos Aires, 2023.

Zdroj: Lukáš Kurajda.

a československých komunít v Argentíne. Jej cieľom je poskytnúť úradu informácie o súčasnom stave krajských komunít v Argentíne, odporúčania a návrhy na optimalizáciu, efektívizáciu a lepšiu adresnosť podpory SR.

Realizácia projektu vyvolala:

- tvorbu ďalších projektov zo strany spolkov na získanie podpory na svoju činnosť,
- rozvoj tvorivých a interpretačných zručností a schopností členov spolkov,
- iniciovala vytvorenie nových vzťahov a získanie relevantných kontaktov so SR,
- zvýšenie kvality činnosti spolkov a propagácie kultúry prezentovanej spolkami,
- sebareflexiu a sebauvedomenie si silných stránok aj výziev v spolkoch samotných.

Súčasťou riešenia projektu bolo aj vypracovanie dizertačnej práce doktoranda katedry, ktorá je zameraná na etnolingvistické, kultúrnoidentifikačné a revitalizačné aspekty v prostredí krajanov v Argentíne.

Výstupy projektu umožňujú lepšie spoznať a pochopiť nielen históriu, ale najmä súčasnosť krajského sveta v Argentíne, dopĺňajú doterajšie poznatky o problematike, a to nielen pre nezainteresovaných odborníkov mimo skúmaného prostredia, ale aj pre členov spolkov, ktorí sa o sebe dozvedia množstvo zaujímavých vecí.

Slovenský, resp. československý svet v Argentíne (lebo tieto identity sa vo viacerých skúmaných komunitách prelínajú či stotožňujú) nie je len historickým fenoménom migrácie, usídlenia sa slovenských a československých imigrantov a postupnej asimilácie ich potomkov naprieč niekoľkými generáciami, ale je svetom dynamickej súčasnosti, v ktorej mnohí starší, ale aj mladší potomkovia prejavujú úprimný záujem o svoje korene, kultúru a jazyk predkov. Aktivizujú sa v spolkoch, vytvárajú a interpretujú vlastnú, argentínsku podobu komunitnej kultúry postavenú síce v čoraz menšej miere na autentickom etnickom základe kultúry prinesenej z krajiny pôvodu ich predkami, ale čoraz viac inšpirovanú tradičnými aj súčasnými slovenskými a československými kultúrnymi formami a reáliami pochádzajúcimi z internetového a mediálneho priestoru, od slovenských a českých priateľov a príbuzných a v niektorých prípadoch aj z návštev Slovenska a Čiech.

Kultúra krajských spolkov v Argentíne je dnes úplne iná ako bola pred jednou či dvoma generáciami. Lebo jej nositelia sú iní, aj doba i ob-

V klubovni spolku, Berisso, 2019.

Zdroj: Ladislav Lenovský.

klopujúce prostredie sú iné. Avšak ako slovenská či československá vystupuje rovnako jasne, či už v prostredí spolkov, alebo smerom von do argentínskeho a širšie i juhoamerického sociokultúrneho priestoru, tak typického nielen priznávaným, ale explicitne prezentovaným imigrantským základom, multietnickosťou a multikultúrnosťou. Do tohto sveta sa slovenské a československé argentínske spolky hodia ideálne, lebo ho spoluvytvárajú. V týchto spolkoch sa najčastejšie pracuje s kultúrnym obsahom pozostávajúcim najmä z prvkov tradičnej gastronómie, ľudového odevu, hudobného a tanečného folklóru (6 z 9 skúmaných spolkov disponuje aj tanečnou zložkou) a vybraných obyčají kalendárneho cyklu (najmä veľkonočné a vianočné).

Krajanské spolky v Argentíne sú jedinými **kultúrnymi organizáciami** a inštitúciami v Argentíne, v ktorých sa kultúra, vnímaná a prezentovaná ako slovenská, československá alebo česká, vytvára, reprodukuje, interpretuje aj prezentuje. Tieto krajanské spolky sú väčšinou právnické osoby (občianske združenia/neziskové organizácie) zriadené a fungujúce v súlade s národnou legislatívou vrátane vedúcich aj špecializovaných štruktúr a zložiek, členskej základne, pravidelných zasadnutí a iných činností, administrácie, finančnej správy a kontroly. Ide o amatérske riadenie: neprofesionálov a nadšencov, stredoškolsky alebo vysokoškolsky vzdelaných odborníkov v iných profesiách, pričom prácu v spolku vykonávajú zdarma. Primárnym dôvodom členstva nie je u všetkých pôvod, ale priateľstvo s ostatnými členmi a silný

socializačný rozmer. Spolky sú subjektmi, ktoré sú oprávnené žiadať o podporu činnosti príslušné inštitúcie v Argentíne, SR, resp. aj ČR a väčšina z nich tieto možnosti v rôznej miere a kvalite aj využíva.

Kultúrne podujatia, ktoré sa v skúmaných spolkoch organizujú, sú zamerané predovšetkým na členov a priateľov spolku, ale nikdy nevyklučujú ani ostatnú verejnosť. Cieľom týchto podujatí je udržiavanie vzťahov medzi vlastnými členmi, vzťahov s inými krajanskými spolkami a, samozrejme, zábava. Z praktického hľadiska ide pri týchto podujatiach aj o získanie finančných prostriedkov na činnosť spolku zo vstupného. V prípade pravidelných podujatí ide o oslavy významných výročí (založenie spolku, vznik SR, resp. ČSR), veľkonočných či vianočných sviatkov spojených s pohostením a kultúrnym programom, alebo o výučbu jazyka predkov či nácvik tanečnej zložky. Pri nepravidelných podujatiach ide o prijímanie významných návštev zo SR, Čiech, ambasády či vzdelávacie a zábavné aktivity (prednášky, workshopy). Kultúrne podujatia organizované inými, ktorých sa členovia spolkov aktívne zúčastňujú, súvisia s celonárodnou tradíciou osláv imigrantov, ich kultúry a ich príspevku do argentínskej kultúry a identity. Patria k najväčším podujatiam v krajine (okrem futbalových). Desiatky komunít prostrední-

Spolok na Provinciálnej slávnosti prisťahovalcov, sídlo spolku v areáli APFPI, Las Breñas, 2024.

Zdroj: Petr Táborský.

*Expozícia československého múzea, Uni6n, Presidencia Roque Sáenz Peña, 2022,
Zdroj: Ladislav Lenovský.*

tvom svojich spolkov prezentujú tradičnú gastronómiu, ľudový odev, hudobný a tanečný folklór, niekedy sú súčasťou aj menšie sprievodné popularizačné, vzdelávacie či zábavné podujatia jednotlivých komúnit. Špeciálnou kategóriou sú podujatia organizované alebo určené krajanským a spriateľným spolkom, ako napríklad Festival českej a slovenskej kultúry v Latinskej Amerike. Vytvárajú sa podmienky na vzájomné medzispolkové kontakty, aktivity a vzťahy, ktoré majú stúpajúcu tendenciu.

Pozn.: Pojem komunita je „argentínskym“ ekvivalentom pojmu menšina. Pojem menšina je relevantný všade tam, kde je identifikovaná a všeobecne prijímaná väčšina – v Európe štandardne ide o štátotvorný národ vytvorený na etnickom princípe. V argentínskych pomeroch nie je identifikovaný a všeobecne prijatý jeden národ ako štátotvorný. Argentínsky národ vznikol zo všetkých pôvodných kmeňov aj imigrantských skupín. Neexistuje tu všeobecne uznaná väčšinová skupina vytvorená na etnickom princípe, voči ktorej by mohli byť všetky ostatné prítomné inoetnické skupiny chápané

ako menšiny. Preto všetky prítomné etniká/národy/národnosti sú tu v tomto zmysle považované za rovnocenné, „rovnako štátotvorne“, čo lepšie vyjadruje pojem komunita.

Kultúrna infraštruktúra v prostredí krajských spolkov je rozmanitá vo všetkých kvalitatívnych aj kvantitatívnych aspektoch. Tie spolky, ktoré disponujú vlastným sídlom (4 – 5 z 9), majú zvyčajne k dispozícii spoločenské, administratívne, skladové priestory, priestory na prípravu stravy, átrium s grilom a hygienické zázemie. Udržiavanie infraštruktúry, prípadne jej modernizácia, je pre spolky mimoriadne náročné vzhľadom na nízke finančné zabezpečenie a možnosť získavania len menších zdrojov z vlastných príjmov. I napriek tomu sa v doteraz vždy, i keď nezriedka, „v hodine dvanástej“ našiel donor, projekt, inštitúcia, a alarmujúca situácia sa aspoň čiastočne vyriešila. Každopádne, vlastníctvo infraštruktúry je pre každý spolok mimoriadne dôležitým nástrojom zabezpečenia udržateľnosti činnosti spolku, možnosťou vytvárania príjmu z prenájmu, motiváciou pri organizovaní vlastných podujatí, podmienkou rozvoja ďalšej materiálno-technickej základne spolku, a aj z psychologického hľadiska mať spolok znamená mať svoje sídlo, klubovňu, svoje „miesto“.

Ľudské zdroje v kultúrnom sektore v skúmanom prostredí tvoria v najširšom zmysle členovia a priatelia spolkov, ktorí sa pravidelne zúčastňujú podujatí a aktivít spolku. Tu ide o desiatky ľudí v každom spolku. V užšom zmysle ide o niekoľko osobností, ktorí vedia a chcú organizovať, tvoriť a motivovať tých ostatných. Vedúce osobnosti spolkov často disponujú aj vedomosťami a zručnosťami vytvárania kultúry (varenie tradičných jedál, výučba jazyka, tanca, znalosť tradícií, alebo schopnosť naštudovať si a prezentovať ich ostatným a pod.). Výraznú úlohu tu zohrávajú súčasní mladí imigranti, ktorých nie je veľa, ale niektorí z nich sa stali vedúcimi osobnosťami niektorých spolkov a dôležitými aktérmi krajského života v celej Latinskej Amerike. Prepojenie seniorov, členov v produktívnom veku, mládeže a detí je tu pre udržateľnosť kľúčové a skoro v viacerých spolkoch je aj prítomné.

Slovenské a československé spolky v Argentíne sú vyslancami slovenskej/československej kultúry, Slovenska a Česka v latinskoamerickom priestore. Na základe pozorovania reakcií „cudzích“ návštevníkov podujatí, ktoré tieto spolky organizujú, alebo na ktorých prezentujú svoju kultúru, ich dobrej povesti v obklopujúcom prostredí a pozitívneho obrazu Slovenska a Česka u zainteresovanej argentínskej verejnosti možno konštatovať, že túto úlohu si naši krajanovia v Argentíne v rámci svojich schopností a možností plnia najlepšie ako vedia. Sú tradičnou a štandardnou súčasťou slovenské-

*Novozvolené kráľovné a princezné Unión pred sálou v sídle spolku,
Presidencia Roque Sáenz Peña, 2022.
Zdroj: archív spolku.*

ho, resp. československého sveta, ktorý existuje naprieč a bez ohľadu na aktuálne hranice a územie krajín pôvodu ich predkov. Zaslúžia si nielen pozornosť, lebo to, čo robia, je zaujímavé, ale aj podporu, lebo to, čo robia, je hodnotné.

Bližšie o projekte na: <http://ketno.ff.ucm.sk/sk/apvv-slovaci-v-amerike/>

Ján Jančovic

Za chlebom do Južnej Ameriky a návrat do vlasti

Zo spomienok rodiny Novákovcov z Dolných Strhár

O vysťahovalectve slovenského ľudu do Južnej Ameriky možno hovoriť až v prvej štvrtine 19. storočia, a to najmä v čase, keď prisťahovalectvo do Spojených štátov bolo obmedzené. Prvým štátom, kde sa roku 1921 začali Slováci v Južnej Amerike usádzať, bola **Argentína**, keď v decembri prišla prvá skupina Slovákov, ktorí pochádzali z **Gornej Mitropolje** v Bulharsku. Osadili sa v hlavnom meste **Buenos Aires**. Prví osadníci sa potom zakrátko, čiže roku 1922 presťahovali do argentínskej provincie **Chaco**. Najväčším vysťahovaleckým strediskom Slovákov ostalo však hlavné mesto **Buenos Aires**.

Do Argentíny odišli najprv rodičia a potom sám 16-ročný syn Novákovcov

Novohrad, s pahorkatinovým reliéfom terénu a malou výmerou obrábatelnej pôdy, neumožňoval roľníčiť každému jeho obyvateľovi alebo rodine. Okrem poľnohospodárstva tu nebolo žiadneho iného výrobného odvetvia. Zamestnať sa tam bolo veľkým problémom. Týkalo sa to aj **Jána Nováka**, rodáka a obyvateľa novohradskej dediny **Dolné Strháre**, ktorý sa tam narodil ešte v roku 1899. Roku 1924 ako dvadsaťpäťročný sa vybral najprv za prácou do **Kanady**. Tam spolu aj s ďalšími krajanmi zo susedných obcí, najmä Jánom Gregušom, Pavlom Bartíkom, Pavlom Kukučkom, Annou Gregušovou z Pôtra a Pavlom Hrubíkom zo Slovenských Kľačian pracovali v lete na stavbe železnice v mestečku **Milden** v provincii Saskatchewan. Ján Novák cez zimu obyčajne prechádzal cez hranicu do **Detroidu**, kde hľadal výhodnejšiu prácu. Na toto obdobie spomínal: „Keď sme sa v detroidstkej fordke hlásili o robotu, prijali nás všetkých, ale do rúk nám dali metly, úlohou bolo zametať haly. Ja som mal šťastie, keď okolo mňa prechádzal riaditeľ firmy Dr. Špajcer. Pýtal sa ma, že skadiaľ som a čo som robil doma.

Ján Nosáľ a herci v divadelnej inscenácii Kubo

Z rozhovoru vysvitlo, že sme krajania. Pochádzal z Moravy. Keď som mu povedal, že jeden čas som doma robil aj strojníka pri mláťačkách, potom ma protiekčne zamestnal ako vodiča lokomotívy. Túto robotu som robil až do roku 1927. Začiatok svetovej hospodárskej krízy však spôsobil, že roku 1928 som musel baliť kufre a vrátiť sa do starej vlasti. Aké však bolo moje prekvapenie doma? V Československu bolo v tom čase tisíce nezamestnaných, a tak som márne chodil po pýtanií za prácou,“ smutne konštatoval Ján Novák. Doma zase veľa nepobudol. V Dolných Strhároch sa zdržiaval dva roky, keď sa opäť rozhodol vrátiť, a to aj s celou rodinou, a to opäť na americký kontinent. Pôvodný zámer ísť do USA mu nevyšiel. V tom čase už neprijímali vysťahovalcov, pretože mali problémy už s tými, čo tam ostali. A tak jeho ďalšia cesta viedla do Južnej Ameriky – do **Argentíny**.

„Hneď po príchode som sa v prístave v Buenos Aires stretol s krajanmi, ktorými boli Pavel Dudok z Pôtra a Pavel Greguš z Malých Stracín. Nepotešili ma, keď ma informovali, že aj v Argentíne je nezamestnanosť a že aj oni tri roky chodia ,po pýtanií‘ a len z času na čas sa im pritrafí príležitostná práca. Uvedomil som si, že situácia je vážna, manželku som nechal v emigračnom

hoteli a vybral sa na prieskum do centra mesta. Natrafil som na redakciu anglicky vychádzajúcich novín Buenos Aires Herald na ulici 25. maio. V rozhovore s redaktorom, menom Wite, požiadal som ho o zverejnenie inzerátu. Vedel som už pomerne dosť po anglicky, a tak som sa s ním hladko dohodovil. Myslel, že som Brit, a tak mi prisľúbil uverejniť inzerát zdarma, a to tri razy po sebe s podmienkou, že sa stanem odberateľom jeho novín. Inzerát zabral už na druhý deň. Začal som pracovať v jednej francúzskej firme na nábytok. Ja som začal robiť pomocného robotníka v predajni a manželka v kuchyni.“ Ján Novák spolu s manželkou aktívne pracovali aj na poli slovenskej kultúry a osvety v Argentíne. Túto činnosť naplno rozvinuli hlavne v období, keď sa znovu na inzerát dostali do práce na Ministerstvo školstva a osvety, kde ministrovi Dr. Garcenovi Macedovi robili posluhovačov na pracovisku a v domácnosti. Tu sa im vytvoril vhodný priestor na spolkovú a vzdelávaciu činnosť. Roku 1935 spolu s ďalšími 48 Slovákami, medzi ktorými okrem Jána Nováka boli najaktívnejší Ján Bosák zo **Sásy**, Daniel Bučenec, Alojz Bezemek a Katarína Bezemková z **Myjavy**, založili **Slovenský kultúrny a sociálny spolok**. Prvým predsedom sa stal Ján Novák. Tento spolok potom bol aj iniciátorom a zriaďovateľom **Slovenskej doplňovacej školy Hurbana Vajanského**. Ako prvá učiteľka tu pôsobila Katarína Bezemková a neskoršie Daniel Bučenec. Po založení spolku sa Ján Novák v Argentíne vyučil za tkáča na hodváby a robotu si našiel v nemeckej firme Nelem i comp.

Po vypuknutí druhej svetovej vojny medzi Slovákami v Južnej Amerike vzniklo silné hnutie na podporu napadnutých zemí. Po zvolaní predsedov všetkých slovanských spolkov v Južnej Amerike bol založený ústredný výbor so sídlom v Buenos Aires. Ján Novák v rámci tohto všeslovanského centra bol predsedom koordinačnej komisie, ktorej sídlo bolo v Avellanede. Jeho úlohou bolo vyhľadávať aktívnych Slovanov, organizovať pomoc a zbierky bojujúcim spojencom. Aj ženy Slovákov sa aktívne zapájali najmä v rámci Medzinárodného červeného kríža. Zbierali vlnu, kožu a plietli vojakom ponožky a čiapky. *„Naším vrcholným podujatím bol prvý Všeslovanský kongres Slovanov v Južnej Amerike. Pôvodne sa mal uskutočniť v Argentíne, ale nakoniec bol preložený do hlavného mesta Uruguaya – do Montevidea. Bolo to v dňoch 23. – 25. apríla 1943 a ja som tu vystúpil v mene delegácie Slovákov,”* pripomenul Ján Novák. Zachovala sa aj autentická publikácia z tohto podujatia, kde je aj jeho podpis a uverejnené prejavy delegácií, medzi ktorými nechýbal ani jeho. Kongres mal veľký ohlas nielen v Južnej Amerike, ale aj vo svete. Všetky slovanské spolky sa práve počas vojnového ťaženia Nemecka tu na pôde Uruguaja zjednotili.

Ján Novák st. otvára v Slovenskom spolku v Buenos Aires slávnosť

Ján Novák bol čínorodým Slovákom, čo sa prejavilo na každom jeho kroku. Keď pracoval vo firme bol aj odborárskym predákom, čo ho stálo neskôr aj miesto. Tak to bolo aj v spomínanej nemeckej firme, keď roku 1938 po mníchovskom diktáte ako predseda slovenského spolku vystúpil v Buenos Aires na ochranu republiky. Popri svojej práci vždy stačil ešte aj na kultúrnu činnosť. Bol všade, kde sa niečo slovenského dialo. Napríklad pri nacvičovaní divadelných hier odovzdával svoje bohaté ochotnícke skúsenosti, ktoré nadobudol ešte v rodných Dolných Strhároch, kde má divadelníctvo veľkú tradíciu. Od opisovania divadelných hier, ktoré do Argentíny objednával z Matice slovenskej, cez šepkára až po réžiu, všetko robil z lásky pre krajanov žijúcich ďaleko od svojej vlasti. Spomínal si, že najkrajšie hry, čo sa Slovákom vtedy v

Argentíne najviac páčili a ktoré museli aj niekoľkokrát opakovať, boli divadelné hry *Kubo* a *Hrob lásky*. Ján Novák bol v Argentíne členom redakčnej rady slovenského časopisu ***Slovenský ľud***, ktorej bol šéfredaktorom **Anton Hrubý**, členmi Alojz Bezemek a Ján Novák. Aj keď v zámorí prežil dve desaťročia, z toho v Argentíne sedemnaásť, jeho hlavnou túžbou bolo vrátiť sa do rodnej vlasti. A tá sa splnila. „*Po skončení vojny moja prvá cesta viedla na naše veľvyslanectvo v Buenos Aires, kde som žiadal o pomoc pri návrate domov. Bola to vtedy ťažká situácia. Po vojne bol nedostatok dopravných lodí a tak prostredníctvom veľvyslanectva sme s celou rodinou „protektčne“ nasadli na francúzsky vojenský krížnik FORMOSSE, ktorý plával do Afriky. Dostali sme do Dakaru, kde sme pobudli týždeň. Aj tu sme sa stretli so šiestimi rodinami Slovákov, ktorí pracovali v plzenskom pivovare. Zo senegalského Dakaru už potom viedla cesta cez francúzsky prístav Le Havre do vlasti. S malou zastávkou v Prahe, železnicou do Lučenca, stadiaľ autobusom do rodných Dolných Strhár.“* V starej vlasti o aktívnom pôsobení Jána Nováka v Argentíne vedeli a ponúkli mu primera-

né miesto v Prahe. Túžba celej rodiny po Dolných Strhároch bola však najsilnejšia. Vrátil sa ešte v produktívnom veku. Jeho prvým cieľom bolo za zarobené peniaze postaviť si dom. A to sa mu úspešne podarilo. Najprv začal pracovať ako robotník, potom úradník a nakoniec stál aj na čele roľníckeho družstva (zomrel roku 1984 v Dolných Strhároch).

Syn po vyučení montoval železné konštrukcie v štátoch Južnej Ameriky

Ján Novák mladší, narodený roku 1921, cestoval z Dolných Strhár za rodičmi ako 16-ročný. Z jeho osobných spomienok, ktoré som si niekoľkokrát vypočul, uvádzam iba tie najpodstatnejšie. Za rodičmi sa do Argentíny vybral sám roku 1937 ako 16-ročný. *„Keď sa môj otec vybral po druhýkrát na americký kontinent, zobral so sebou aj manželku, čiže moju matku. Doma v Dolných Strhároch nechali na starosť starej matke tri maloleté deti, z ktorých som bol najstarší, mal som vtedy deväť rokov. Po vychodení ôsmich ľudových tried v rodnej obci ma stará matka márne núkala za učňa k súkromným majstrom kováčom a krajičiom po celom okrese. Vtedy tu nebolo žiadneho priemyslu. A tak som bol nútený ponúkať sa, ako ešte žiak gazdom rezať v maštali sečku, a to za liter kyslého mlieka. Príležitostne som vypomáhal aj pri iných prácach. Už som bol z toho zúfalý, a tak som sa rozhodol napísať rodičom do Argentíny list, že ak to takto pôjde, že si niečo vykonám, alebo že niekde ujdem. Otec na môj list veľmi rýchle reagoval a zakrátko som dostal list, že môžem prísť za nimi, že „šifkartu“ zaplatili (2100 pesos), aj cestu vlakom z Lučenca do Hamburgu. Na bicykli som pobehal všetky úrady v Banskej Bystrici, Zvolene a v Modrom Kameni. Ešte pred odfotografovaním na cestovný pas som sa musel dať ostrihať dohola, čo bola vtedy podmienka pre vystaňovca a tieto hygienické predpisy ešte raz a dôkladne prehliadali pred odchodom z Prahy. V jeden letný septembrový deň som nasadol v Pôtri na malý súkromný autobus, ktorý ma odviezol na železničnú stanicu v Lučenci. Z tohto novohradského mesta som sa viezol vlakom rovno do Prahy. Po vybavení cestovných formalít a zdravotnej prehliadke som nastúpil na rýchlik do Hamburgu. Československé hranice som opúšťal 14. septembra 1937. Cestujúcich do Argentíny zaradili do jedného vagonu, kde okrem deväť Slovákov, troch Čechov pristúpili v Prahe ešte traja Srbi. V Hamburgu nás ubytovali v prístavnom hoteli Imigrant, kde sme zotrvali tri noci. Zo začiatku, len tak opatrne z hotelového obloka som si prezeral množstvo prístavných žeriavov a lodí a neskôršie som sa odvážil vyjsť aj von. Chodil som po prístavných mólach a obdivoval som ruch v prístave, veď o zajasnú loď a more som videl prvýkrát. A veru, keď som vyšiel na takúto prechádzku prístavom prvý raz, som aj zabľúdlil. Keď som sa po niekoľkonásobnom obchádzaní opýtal policajta, že kde je hotel Imigrant, aj som sa zahanbil, keď mi ukazoval na jeho po-*

lohu a bolo to len okolo tristo metrov od miesta, kde som sa spytoval. Dňa 17. septembra som nastúpil do útrob nemeckej lode CAP NORTE, ktorá plávala popri pobreží Nemecka, Belgicka, Holandska a Francúzska, a potom na úrovni Senegalu nabrala kurz na Južnú Ameriku. V kajute III. triedy som bol s jedným Maďarom a s dvomi členmi posádky. Plavba sa mi páčila, a tak aj väčšinu dňa som strávil na palube, a to aj vtedy, keď sa veľkéorské vlny prevaľovali ponad našu loď. Aby mi cesta rýchlejšie ubiehala, pomáhal som námorníkom vynášať kyslíkové a plynové fľaše. Takto som sa zoznámil aj s členmi lodnej posádky – Pražákom Františkom Uhlířom, ktorý mi porozprával veľa zaujímavého zo života námorníka a zodpovedal na veľa mojich zvedavých otázok. Po sedemnásťdňovej plavbe sme začiatkom októbra pristáli v Buenos Aires. Ja som hneď spoznal netrpelivo čakajúcich rodičov, ale matka, keďže som od ich odchodu veľmi podrástol, ma veru ťažko spoznávala. Otec však hneď namieril ku mne a radosť zo stretnutia nemala konca kraja. Nastúpili sme do električky, ktorá asi po 20-minútovej ceste nás vyložila v prímestskej štvrti AVELLANEDA na Calle de French 317, kde bolo aj sídlo Slovenského spolku. Po oboznámení sa s prostredím som nastúpil do ročnej emigrantskej školy, kde nás učili španielčinu. Medzitým ma otec zapísal na dvojročnú súkromnú školu Akademia PITMAN, kde sa vyučovala matematika, technické kreslenie a strojopis. Súčasne mi však vo firme CABOT & PANINY vybavil hlavný mechanik, viedenský Čech Stanislav Jeřábek návštevu Učňovskej školy a po jej vychodení som sa stal medio oficial. Počas učňovského pomeru s firmou som zarábala 3 a pol pesos, po vyučení 7 pesos a ako oficial 9 pesos na deň. Po vyučení som pracoval stále v tej istej firme, a to až do odchodu roku 1947 na Slovensko. Väčšinu prác, ktoré spočívali v montáži konštrukcií, sme na objednávku dodávali a montovali v zahraničí. Ako nitovač železných konštrukcií okrem prác v Argentíne som takto montoval v senegalskom Dakare, prvýkrát tri mesiace cestný nadjazd a druhýkrát päť mesiacov nadjazd pre električky. V Mexiku som staval tri mesiace mosty na riekach San Pedriko, Santa Cruz a San Paulito. V **Brazílii**, v Sao Paulo som montoval dva týždne rádio vysielač a vo vtedy rodiacom sa meste Brazília som prerábala mostnú konštrukciu. V uruguajskom hlavnom meste **Montevideu** som staval most na zálive v **Chile**, cestný most na rieke Rio Cambo. V paraguajskom Asuncióni som tri týždne montoval konštrukciu rádio vysielača, podobne ako v Quite v **Ekvádore**. Dá sa povedať, že za desať rokov pobytu v Argentíne som veľa času strávil na zahraničných montážach, a tak mi bol pobyt v slovenskej časti Buenos Aires v Avellanede takmer pravým domovom. Vždy som sa veľmi tešil na návraty, na divadelné predstavenia, zábavy a športovanie. Ešte podotýkam, že som v Avellanede absolvoval štvorročnú hudobnú akadémiu (1939 – 1943) pod ve-

dením profesora hudby, pôvodom Čecha, Františka Monsuta. Túto akadémiu navštevovali okrem dvoch Talianov iba Slováci. V Avellanede, kde pracovala tretia odbočka Slovenského spolku, bolo vždy veselo a vždy sme niečo pre našich ľudí organizovali, aj stretnutia mládeže. Pri stretnutiach mládeže boli najaktívnejší Ján Petruš a Zuzana Lehotská zo Svätého Križa nad Hronom, Jozef Mutka z Michaloviec, Štefan Nemec z Pliešoviec, Hugo a Mária Slovenčíkovci zo Zvolena. Každé zhromaždenie Slovákov začínalo oboznamovaním so situáciou v starom kraji, počas vojnových udalostí mítingom na podporu bojujúcich slovanských národov. Môj otec sa v mene delegácie Slovákov zúčastnil aj na prvom Všeslovanskom kongrese Slovanov v Južnej Amerike v Montevideu, ktorý bol zorganizovaný

na podporu napadnutých slovanských zemí nemeckými fašistami. Bohatý kultúrny program vyplňali hlavne nacvičené divadelné hry a spevokol. Slováci si tu založili folklórny krúžok a postavili v Avellanede kolkáreň. Tento šport bol pre domácich obyvateľov neznámy. Celkom v obvode Buenos Aires boli tri kolkárne – jedna slovenská v Avellanede, jedna československá v združení vo Villadevoto a jedna patriaca Sokolu. V slovenskej kolkárni vynikal hlavne Jozef Mutka a František Hajtamár. Ja som sa venoval zápaseniu. Otec bol dlhoročným predsedom Slovenského spolku v Avellanede, pred jeho odchodom bol zvolený za predsedu Slovenského spolku vzájomnej pomoci Jozef Berger z Kútov. Hneď po mojom príchode domov som sa stal najprv montérom v pôtorskej elektrárni a o rok neskôr roku 1948 som bol zámočníkom a vodoinštalatérom v pôtorských baniach, skadiaľ som roku 1980 odišiel do dôchodku. Otec zomrel roku 1984 ako 85-ročný a pochovaný je v Dolných Strhároch,“ vyznal sa z dlhoročného pobytu a práce v Južnej Amerike Ján Novák mladší.

Cestovný pas do Argentíny
Jána Nováka

Slováci v Austrálii

Ján Havjar,

kňaz Zboru Krista Pána

Elena Lomenová,

zborová tajomníčka

Slovenský Boží dom – Slovak House of God

Tento nadpis je viditeľný na jednej z budov v *Good News Lutheran College* v Tarneit VIC. Austrália, ako prejav úcty a vďaky členom Slovenského evanjelického a. v. zboru Krista Pána v Seabrook, a najmä Anne a Jánovi Belániovcom za ich príspevky a prácu od samých začiatkov zakladania tejto školy dodnes.

V tejto súvislosti sa všetkým členom Slovenského evanjelického a. v. zboru Krista Pána v Seabrook dostalo od riaditeľky *Good News Lutheran College* Fiony McAuliffe pozvanie zúčastniť sa slávnosti v utorok 1. júla 2025 so začiatkom o 9.30 h ráno. Pozvanie sa s radosťou a okrem Jána Belániho, jedného zo zakladateľov jednak Zboru Krista Pána v Seabrook, ako aj Slovenského spolku Ľudovíta Štúra v Laverton a Luteránskej školy dobrej zvesti v Tarneit, zúčastnil službukonajúci kňaz Ján Havjar ThMgr., predsedníčka Oltárneho krúžku Krista Pána (OKŽ) Anna Bovdišová, pokladníčka Zboru Miluška Zadunajská a tajomníčka Zboru Elena Lomenová, PhD., členka Presbyterstva Zuzana Poljaková, členky OKŽ Katarína Gubečková, Zuzana Kollárová, Katarína Marčoková, Oľga Medovarská, Mária Tomášová a Anna Pešková, ako aj ďalšie členky a členovia Zboru Krista Pána: Pavel Gubečka, Anna Chrtanová, Mária a Daniel Pavela, Vladimír Peška, Zuzana Povolná, ako

Slovenský Boží dom

Pamätná tabuľa a hrdí Slováci

aj Ľubka a Pavel Sládeček, členovia Zboru St. Phillips a Wendy Page. Zo strany Slovenského spolku Ľ. Štúra pozvanie prijal podpredseda Želko Kotváš, bývalý žiak *Good News Lutheran College*, spolu s manželkou Annou.

Svojím príchodom sa riaditeľka školy Fiona McAuliffe nanajvýš pozitívne zmienila o účasti Zboru Krista Pána od samých začiatkov zakladania *Good News Lutheran College*. Školská komunita pôvodne pozostávala iba zo žiakov z evanjelických rodín, avšak v súčasnosti sa lokalita školy považuje za jedno z najmultikulturálnejších a etnicky pestrých predmestí Melbourne, a tak evanjelická škola ponúka vysokú úroveň vzdelania, ktorá presahuje náboženské hranice a vštepuje vzdelanie založené na kresťanských princípoch aj tým, ktorí by sa ináč o kresťanstve alebo nedozvedeli, alebo by s ním nemali nič spoločného.

Pri príležitosti slávnostného pomenovania budovy – **Slovenský Boží dom** bol v anglickom jazyku vytlačený aj stručný historický zôšit Slovenského evanjelického a. v. zboru Krista Pána v Seabrook, za spolupráce Wayne Gehling z *Good News Lutheran College* a Eleny Lomenovej, zborovej tajomníčky, ktorého výtlačok sa dostal do rúk každého účastníka tejto slávnosti. Pamätnú tabuľu pri vchode do budovy odhalil oslávenec Ján Beláni a zborový kňaz Ján Havjar. Po primeraných príhovoroch posviacku budovy Slovenský Boží dom vykonal predstaviteľ biskupského úradu kňaz Brett Kennett.

Po oficiálnej časti slávnosti nasledovali menej formálne rozhovory pri rovnako pekných zákusoch, o ktoré sa úspešne postaral Oltárny krúžok žien Zboru Krista Pána.

Slováci v Brazílii

Lucia Kubicová

Bibi Chládková

Dve Slovenky tancujúce na karnevale v Rio de Janeiro v Brazílii 2025

Karneval po stáročia predstavuje formou masových osláv, ktoré založili Gréci na počesť boha vína. Rimania si nimi uctievali boha Bakcha a Saturnálie.

Predpokladá sa, že karneval v Rio de Janeiro bol ovplyvnený portugalským festivalom Entrudo. Prvý tanec počas karnevalu v Riu zaznamenali v roku 1840, pričom účastníci tancovali polku a valčík, samba bola zavedená

až v roku 1917. S rastúcou obľubou samby vzniklo mnoho tanečných skupín, ktoré viedli k zrodu škôl samby. Prvý oficiálny sprievod škôl samby sa konal v roku 1932. S obľubou samby rástla aj súťaživosť, čo viedlo k zrodu Asociácie škôl samby mesta Rio de Janeiro, teda orgánu, ktorý každoročne organizuje sprievody samby na karnevale v Riu.

Popri slávnom Benátskom karnevale, nadobudol svetoznámy cveng aj brazílsky karneval v Riu, ktorý každoročne navštívia a vidia milióny ľudí na celom svete. Ide o najatraktívnejšiu udalosť v roku, keď sa po celom meste a na Sambódrome konajú sprievody samby a počas 4 dní dvanásť škôl samby súťaží o titul šampióna na štadióne.

Bibi ako Musa v show s profesionálnou tanečnou skupinou Vibrasil

Pôvodne, od roku 1932 do 1984, bola dejiskom karnevalu v Riu jedna z najstarších ulíc **Marquês de Sapucaí Avenue**. S rastúcou popularitou karnevalu vznikla potreba vybudovať nové tribúny, teda železobetónové konštrukcie po oboch stranách ulice. Stavbu tzv. **Sambódromo de Rio de Janeiro** navrhol slávny brazílsky architekt **Oscar Niemeyer**. Ide o trvalú stavbu určenú na každoročné usporiadanie karnevalu, so 700 metrov dlhou dráhou prehliadkového móla a tribúnami pre 70 000 až 90 000 divákov, ktorá bola slávnostne otvorená v roku 1984. Odvtedy karnevalové sprievody samby dostali svoj pevný „domov“ a trvalé pódium pre Pasarela do Samba.

Každoročne sa na Sambódrome predvádzajú tisíce najlepších brazílskych tanečníkov, spevákov a hudobníkov zo škôl samby vo veľkolepých trblietavých kostýmoch hýriacich farbami, dekorovaných pravými aj umelými perami vtákov, korálkami, perlami, štrasmi, vlniacich sa v rytme samby a sprevádzanými bohato vyzdobenými alegorickými vozmi. Pred a za vozmi tancujú **passistas**, čo je skupina 15 – 20 profesionálnych tanečníkov, ktorí počas celého sprievodu predvádzajú energiu a technickú zručnosť samby. Na čele každej školy ide **Musa** – múza je sólistka, hlavná postava, ktorá stelesňuje krásu a ducha školy samby. Jednotlivé školy sa pripravujú a nacvičujú celý rok, tanečníci počas roka prechádzajú náročným konkurzom pred výberovými odbornými komisiami, pretože prehliadka na Sambódrome je určená len tým najlepším z najlepších. Brazílčania majú sambu v krvi a preto je extrémnou výnimkou, ak sa do exhibície dostane nejaká zahraničná tanečníčka samby. Dve Slovenky to však dokázali, presadili sa v náročnej brazílskej konkurencii a ja som ich požiadala o slovo:

Sambódromo de Rio de Janeiro od architekta Oscara Niemeyera

„Sme sestry **Bibi a Kája Chládkové**, naša mama je Slovenska zo Žiliny, otec má tiež mamu Slovenku a otca Čecha a naša rodina žije v Prahe. Tanec je pre nás viac než len koníček – je to vášeň, životný štýl a spôsob, ako sa spojiť s kultúrami, ktoré nás obklopujú. Od útleho detstva sme sa súťažne venovali latinsko-americkým tancom a ja (Bibi) som v priebehu rokov okúsila aj street dance, contemporary, flamenco a iné žánre. Nakoniec som sa však úplne pohltila brazílskou sambou, konkrétne karnevalovou sambou – od roku 2019 profesionálne tancujem s profesionálnou tanečnou skupinou Vibrasil.

Tanec samba sa pre mňa stal takou silnou vášňou, že po rokoch príprav prišla príležitosť, ktorú si budem navždy pamätať: môj prvý karneval v Riu v roku 2024. Vďaka odporúčaniu kráľovnej karnevalu 2023, Thai Rodriguez, som mala tú česť byť zaradená do skupiny **passistas** – čo sú tanečníci, ktorí tancujú sambu *no pé* pred a za alegorickými vozmi, dopĺňajú príbeh školy pohybu a výrazom, ich choreografia je voľnejšia, tanečná.

Práve táto prvá skúsenosť vo mne vzbudila túžbu ísť ešte ďalej – a tak som sa rozhodla zúčastniť sa karnevalu v Riu 2025 už „nielen“ ako tanečnica v dave – passistas, ale v pozícii múzy. **Musa** je čestná úloha, pri ktorej tanečník kráča **pred alegorickým vozom** a zosobňuje určitú časť príbehu, ktorý rozpráva škola samby. Jeho úlohou je stelesňovať eleganciu, silu a radosť zo samby, byť akousi tvárou a inšpiráciou celej prehliadky. Pre mňa to znamenalo nielen splnený sen, ale aj obrovskú zodpovednosť – reprezentovať školu, ktorá mi dodávala sebavedomie každým krokom a každým úsmevom.

Približne **trištvrte roka som sa pripravovala**: všetko to začalo tým, že som zaslala svoje fotografie a videá do výberovej poroty, aby ma vybrali

Bibi ako passistas tancovala na karnevale v Riu aj v roku 2024

učitelia mohli vidieť v pohybe. Po výbere tanečnej školy som sa pridala do **školy Acadêmicos de Niterói**, ktorá na rok 2025 pripravila enredo s názvom **Vixe Maria** s témou Festa Juninha (ľudové oslavy sv. Jána / svätého Antona / svätého Petra – typické pre juh Brazílie, chili, tanec, palha, kostýmy s kostičkami, sanfona, zabumba, kvety, slávnosti, spojenie viery a ľudovej kultúry).

Súčasťou prípravy bolo podrobné nacvičenie textu samba – enredo s cieľom objaviť význam piesne, jej kultúrnu vrstvu, symboliku Festa Juninha – a vedieť ju vyjadriť pohybom, výrazom, gestom.

Fyzická príprava bola náročná, je to veľká drina podobná tej, ktorú podstupujú profesionálni športovci: pravidelný tréningový plán, kondičné cvičenia, práca s výdržou, flexibilita; spánkový a výživový režim v súlade s výkonom; regenerácia.

Keď prišiel čas na kostýmy, sestra dostala kostým, ktorý bol sériovo vyrábaný – rovnaký strih a štýl ako ostatné kostýmy passistov, ale ušitý presne na jej mieru, vrátane topánok.

Ja som si nechala vyrobiť vlastný kostým u miestneho krajčíra, na ktorého mi dali odporúčanie – dôležité bolo, aby perfektne sedel, ladil so zadaním a aby som sa v ňom mohla počas sprievodu voľne pohybovať a tancovať. Výroba kostýmov, členiek alebo pokrývok hláv s dlhými perami a topánok na vysokých opätkoch je náročný a finančne nákladný proces (rádovo niekoľko tisíc euro) na vlastné náklady, sú personalizované, šijú sa na mieru a preto po skončení karnevalu ostávajú majetkom tanečníc.

Je veľmi ťažké zorganizovať čokoľvek na diaľku cez dva svetadiely, keďže sme tam nemohli byť prítomné osobne niekoľko mesiacov dopredu ako domáci Brazílčania. Cítila som veľa rozdielov v prístupe, ale našťastie nie v profesionalite. Kultúrne rozdiely ako: na všetko je dosť času, pretože v Brazílii ide všetko veľmi „lážo plážo“, čas je len relatívny pojem. Napríklad topánky ku kostýmu mi priniesli zo Sao Paula až deň pred karnevalom. A okrem kostýmu, bolo potrebné, pre mňa ako Múzu, zabezpečiť profesionálny akreditovaný tím pozostávajúci zo spolupracovníkov ako vizážistu, fotografov, ktorí mi potom vytvorili individuálne video a iných pomocníkov.

Kvôli generálnej skúške na **Sambódromo Marquês de Sapucaí** sme museli odletieť do Ria oveľa skôr. Tieto skúšky sú nevyhnutné – nacvičuje sa choreografia na vozoch, synchronizácia s ostatnými tanečníkmi, fázy prehliadky, práca s kostýmom a svetlom. Na generálnej skúške kráčala po mojom boku moja sestra Kája, ktorá všetko natáčala a bola mojou najvernejšou fanúšičkou, ale aj nekompromisnou kritičkou.

Pred karnevalom sa konali kostýmové skúšky, súkromné hodiny s niektorými z najlepších tanečníkov – skutočných majstrov v odbore.

Deň D – sprievod – bol náročný, pretože deň predtým ma skolil vírus. Nevedela som, v akom stave budem, či budem vôbec môcť stať, tancovať, byť videná. Moja sestra Kája (tiež tancuje na tej istej škole) a zvyšok mojej rodiny boli pre mňa silnou oporou – mama, otec, rodinní priatelia a bývalí latinsko-americkí taneční tréneri – Bartúňkovi. To mi dodalo silu. V deň sprievodu som sa cítila výrazne lepšie.

Sprievod sa začal – tradične „po brazílsky“ – so značným oneskorením, pretože všetko musí byť dokonale nastavené. Mali sme však šťastie, že sa nám podarilo zatancovať *presne pred úsvitom*. Atmosféra bola dojmavá, keď škola vychádza do tmy a končí v zlatých tónoch úsvitu.

Sambódromo má 700-metrovú **dĺžku prehliadkového móla**, s kapacitou asi **90 000** divákov. Každá škola má vymedzený čas na sprievod (v zlatej **Sérii Ouro**, ako bola **Acadêmicos de Niterói**, to bola asi hodina) – je to jeden z hlavných hodnotiacich parametrov v súťaži; musí byť splnená plynulosť, harmónia, vývoj choreografie a rozloženie síl taneční samby počas celého trvania sprievodu.

Sestry Kája ako passistas a Múza Bibi na konci sprievodu už za svetla pri vychádzajúcom slnku

Nakoniec prišlo to najkrajšie: všetci sme odleteli plní emócií a zážitkov. Bolo pre mňa veľkou čťou stať sa múzou školy, t. j. tancovať **pred alegorickým vozom**, byť jednou z tvárí, ktoré reprezentujú tanečnú školu – teda byť viditeľná, inšpirovať ostatných, držať hlavu hore, byť obrazom elegancie, radosti a energie. Táto moja škola nakoniec vyhrala vo svojej kategórii **Série Ouro** a postúpila do **Grupo Especial**, do najprestížnejšej kategórie škôl samby v Rio. To všetko, spolu s víťazstvom ešte viac umocnilo celý zážitok a potvrdilo sa mi, že všetko úsilie a pot dáva zmysel. O to viac, že v celej histórii karnevalov v Rio sme so sestrou tancovali ako jedny z mála Európaniek (a myslím,

Bibi so sestrou a dievčatami zo skupiny Vibrasil, ktoré sa tiež zúčastnili karnevalu

že ako prvé Slovenky) v špeciálnej skupine **Pasistas International**. Dokonca som prvou česko-slovenskou Múzou, ktorej sa podarilo zatancovať v škole, ktorá sa dostala do skupiny Grupo Especial. Odniesli sme si z Ria zážitky na celý život."

Foto: Karolína Chládková a z vlastného archívu Bibi

Slováci v Bulharsku

Katarína Koňariková

predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Spolok Slovákov z Bulharska v historickom i súčasnom pohľade K 35. výročiu založenia Spolku Slovákov v Bulharsku

Korene a osudy krajanov

Slováci, ktorí v 19. storočí odchádzali do Bulharska, si so sebou niesli nielen jazyk a vieru, ale aj schopnosť vytvárať silné spoločenstvá. Zakladali čítárne, školy, ochotnícke divadlá či cirkevné zbory. Ich spolkový život sa podobal organizovanosti Slovákov vo Vojvodine.

Členovia výboru Spolku Slovákov z Bulharska. Bratislava, 1991 (zľava: J. Kocka, M. Mikuláš, Š. Rusnák, Š. Zelenák, L. Ambrušová, J. Ďuriš, E. Mošková, A. Vágová, Ž. Mahovská, O. Šproch, J. Botík)

Členovia zakladajúceho Výboru, Bratislava 1991

Významnou kapitolou sa stal rok 1949, keď sa väčšina Slovákov z Bulharska zapojila do veľkej reemigrácie Mať volá. V štyroch transportoch sa do Československa presťahovalo vyše 1 300 osôb, z toho 340 detí. Hoci ich prvým miestom osídlenia bola Morava a južné Slovensko, napokon sa usadili najmä v Trnave, Bratislave, Malackách, Skalici, Piešťanoch a ďalších mestách. Aj tam si uchovali spolupatričnosť a vzťah k bulharskej minulosti.

Zrod spolku

Po takmer polstoročí od reemigrácie sa potreba stretávať sa opäť prebudila. V júni 1989 sa v bratislavskom Osvetovom stredisku na Kramároch konalo prvé krajské stretnutie, na ktoré prišlo vyše 260 ľudí. Atmosféra bola plná emócií, spomienok a radosti zo spoločného bytia. O rok neskôr už vznikol Spolok Slovákov z Bulharska – s prvým predsedom Štefanom Zeleňákom. Neskôr spolok viedol Štefan Červenák a od roku 2018 stojí na jeho čele Katarína Koňariková.

Činnosť a poslanie

Hlavným cieľom spolku je pestovať národné povedomie a uchovávať pamäť na dejiny Slovákov z Bulharska. Od začiatku zhromažďuje spomienky, dokumenty a svedectvá o živote pred reemigráciou i po nej.

Spolok vydal osem ročeniek, ktoré zachytávajú históriu, piesne, zvyky i životopisy krajanov. V roku 1994 pripravil odborný seminár *Z dejín a života Slovákov z Bulharska* a spolu s Maticou slovenskou a Slovenským národným múzeom aj výstavu a publikáciu *Slováci v Bulharsku* od Jána Botíka.

Okrem vydavateľskej činnosti spolok zorganizoval množstvo pamätných podujatí – napríklad v roku 2007 prispel k odhaleniu pomníka padlým vojakom v Gornej Mitropoliji alebo v roku 2008 pripravil CD ľudových piesní Slovákov z Bulharska. Neodmysliteľnou tradíciou sú každoročné stretnutia krajanov, ktoré spájajú viaceré generácie a prinášajú kultúrny program i výstavy dokumentov a predmetov. Za svoje úsilie o zachovanie kultúrneho dedičstva získal spolok v roku 1998 aj striebornú plaketu ministerky zahraničných vecí SR.

Spolupráca a dolnozemský rozmer

Spolok sa aktívne zapája aj do spoločných aktivít Združenia spolkov dolnozemských Slovákov, kde spolupracuje so Slovákami z Maďarska, Juho-slávie či Rumunska. Spolu pripravili podujatia, ako bolo 50. výročie repatriá-

Súčasní členovia Výboru, Bratislava 2025

cie v Galante (1997) či cyklus prednášok v Mestskej knižnici v Bratislave, ktorý trvá dodnes.

Súčasnosť a budúcnosť

Dnes má Spolok Slovákov z Bulharska vyše 100 členov, prevažne tretej a štvrtej generácie. Hoci už väčšina súčasných členov sa narodila na Slovensku, Spolok si zachováva prepojenie s koreňmi – pripomína históriu, uchováva piesne, kroje a tradície a otvára ich mladej generácii. Súčasná predsedníčka nadväzuje na prácu predchodcov a zároveň prináša nový pohľad – ako pokračovať v pestovaní spolupatričnosti v podmienkach dnešnej doby.

35 rokov spolku

Pri pohľade späť vidíme, že Slováci z Bulharska, hoci patria medzi menšie komunity, dokázali si uchovať svoju identitu aj v cudzom prostredí a preniesť ju na Slovensko. Spolok Slovákov z Bulharska je dôkazom, že silné korene, rodové putá a túžba po slovenskosti pretrvávajú generácie.

Aj naďalej sa budeme snažiť, aby Spolok spájal, pripomínal a posilňoval to, čo je pre krajanov najcennejšie – vedomie spoločnej histórie a hrdosť na slovenský pôvod.

Katarína Koňariková

predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Piesne Slovákov v Bulharsku – slovenské nôty

Z Dolnej zeme pod balkánske slnko

Slovenská enkláva v Bulharsku nevznikla priamym vysťahovaním zo Slovenska, ale druhotnou migráciou dolnozemsých Slovákov z územia dnešného Maďarska, Rumunska a bývalej Juhoslávie. Na prelome 19. a 20. storočia, keď sa v severných oblastiach Bulharska uvoľnili poľnohospodárske pôdy, prichádzajú sem slovenské rodiny zo srbskej Vojvodiny a z rumunského Banátu. Zakladajú si nové osady – Gornu Mitropoliju, Mrtvicu (dnešný Podem), Brašljanicu a Vojvodovo.

Putovaním Dolnou zemou si Slováci zachovali to, čo bolo najcennejšie – materinský jazyk, vieru a piesne. Spev ich sprevádzal pri práci i pri modlitbe, utešoval v smútku, sprevádzal radosti i sviatky. Pieseň sa stala mostom, ktorý spájal minulý svet slovenských dedín s novou domovinou na Balkáne.

Zberatelia a uchovávatelia nôt

Najvýznamnejšou osobnosťou, ktorá medzi Slovákami v Bulharsku pôsobila, bol učiteľ a národopisec **Ján Michalko**, rodák z Mengusoviec pod Tatrami. V rokoch 1932 – 1936 medzi krajanmi zbieral slovenské ľudové piesne, ktoré nazval **Slovenské nvoty** – podľa archaického výrazu pre pieseň. Zaznamenal ich 170, pričom 100 aj znotoval tak, ako sa v Bulharsku spievali. Každý zápis doplnil menom speváka, obcou a dátumom.

Notová ukážka

Zbierku odovzdal Matici slovenskej v roku 1943 na vydanie, no pre vojnové a finančné dôvody sa tlač neuskutočnila. Rukopis ostal v archíve až do roku 2008, keď vyšiel v Sofii pod názvom *Ej, Bugári, Bugári* v upravenej edícii Kataríny Sedlákovej a Vladimíra Penčeva.

Popri Michalkovi navštívili slovenské dediny aj ďalší významní zberatelia: **Karel Plicka**, ktorý zapísal varianty rovnakých piesní, no s odlišnou melódiou, hudobný vedec **František Poloczek** (1953) a folkloristka **Viera Gašparíková**, ktorá v 60. rokoch zaznamenala piesne aj ľudovú prózu krajanov. Ich práca je nesmierne cenná – vďaka nej poznáme autentický spev posledných generácií Slovákov v Bulharsku.

Pôvod a premeny piesní

Piesne Slovákov v Bulharsku nevznikli na Balkáne. Putovali spolu s ľuďmi – z Horného Uhorska na Dolnú zem a ďalej na juh. Cestou sa menili: niektoré

slová nahradili nové, miesta v textoch sa zamenili za tie, ktoré boli krajanom bližšie. Tak napríklad v piesni *Prenešťastná tá plevenská cesta* sa objavuje namiesto „peštianskeho mosta“ plevenská lokalita.

Mnohé piesne možno spojiť s konkrétnymi slovenskými regiónmi – z Trenčianska, Zvolena či Detvy – iné zasa s Dolnou zemou. Pieseň *Diovke sú dedine* má pôvod v maďarských slovenských osadách, *Kúpila som od handliara čerešne* pochádza z Hajdušice a *Pod orieškom pod zeleným* z Kovačice. Slováci si ich priniesli do Bulharska ako klenoty pamäti – spomienku na rodný kraj.

Šelman kráľ.

(Alebo: 'Tej tichej doline . . .)

Z Brašljanice : Martin Vago, 4. XII. 1934.

Pomalý

Me - dzi dvo - ma bre - ha - mi, jest dva bie - le do - my,
 ('Tej ti - chej do - li - ne.)

'e - nom bý - va Šel - man kráľ a 'dru - hom Zu - za - na(nka).

Naučil sa Šelman kráľ
 k Zuzanky chodiť,
 tri ráz donček obliešou,
 a dverka nenajšielu.

Iba 'edom obloček,
 'de Zuzanka spala:
 Spiš, Zuzanka, či čuješ,
 a či ma miluješ?

[Či spín, či níl, či čujen,
 ja Ťa nemilujen:]

(Tiež: [Nespín, Šelman, aj čujen, Šelman hláuku vytkou.
 lem Ťa nemilujen:]])

[Spi, Zuzanka, spi zdravá,
 bodaj viac nestala:]

[Choj, Šelman kráľ, chojže zdrav,
 bodaj hláuku stratil:]

(Tiež: [Choj, ty Šelman, veď zdravi,
 bodaj hláuku vytkou:]])

Nedeľako odijšou,
 koníček sa potkou,
 koníček sa mu potkou,

Notová ukážka

Pieseň ako pamäť národa

Slováci v Bulharsku rozlišovali dva druhy spevu. „**Pesnička**“ alebo „**hlas**“ bola náboženská pieseň, spievaná z Tranoscia, tzv. „Kostounej knižky“. „**Pieseň**“ alebo „**nvota**“ označovala spev svetský, ľudový. Spev z knižky udržiaval vieru a jazyk, ľudové piesne zas odrážali život a emócie komunity.

Z pohľadu žánru nájdeme v repertoári Slovákov z Bulharska bohatú paletu: svadobné, ľúbostné, vojenské, žartovné, zbojnícke, rituálne i pohrebné. Najpočetnejšie sú piesne ľúbostné – príbehy nešťastnej lásky, rodičovského zákazu či smrti z odlúčenia.

Spev života – od svadby po vojnu

Spev bol súčasťou každej životnej udalosti. Pri svadbách zaznievali piesne *Letí, letí roj, Lindička vysoká*, či dojímavé *Ej, moj, dobrú noc, môj páp otec*. Dievčatám sa spievalo pod oknom večer pred sobášom, aby „sa rozplakali“.

S obdobím zimných sviatkov súvisia kračúnske piesne a koledy. Jedinečná je *Počujte o Amerikáňoch* – pieseň zo zabíjačiek – i *Pesnička na Kračum večer*, spievaná pri „chodení s Betlehemom“. Zachovali sa aj melódie z „páračiek“, keď sa mládež stretávala pri spracovaní husacieho peria a spievala staroverské aj nové piesne.

Nechýbali ani piesne vojenské – spievali sa pri odchode mužov na vojnu, ale aj po ich návrate. *Prenešťastná tá plevenská cesta* sa spievala na rozlúčku, no aj pri trhoch v Plevne. Baladické piesne *Mala matka tri dcéry* a *Edna sestra brata mala* zaznamenávajú hlboké emócie žien, ktoré strácajú blízkych v bojoch.

Jazyk a melódia ako poklad

Piesne Slovákov v Bulharsku sú napísané v čistej, archaickej slovenčine. Gramatické odchýlky nie sú chybou, ale dokladom živého dialektu. Melódie majú bohatú variabilitu – časté trioly, quadrioly či prechody do recitativu. Niektoré piesne stratili rým, iným zase pribudli slová z bulharčiny či srbčiny.

Zaujímavé sú aj významy zabudnutých slov: „hajkáč“ – pomocník pri mlátení obilia koňmi, „humno“ – dvor, „mámilá“ – moje dieťa. Pojmy ako „Šariš“ v piesni *Neožením sa ja jeseni* zostali v texte, hoci krajanom boli neznáme. Dunaj, ktorý ich priviedol do Bulharska, sa stal v piesňach symbolom života, tak ako Váh či Hron v pôvodnej vlasti.

Záver

Piesne Slovákov z Bulharska sú živým svedectvom putovania, ktoré trvalo viac ako dve storočia. V ich melódiách a slovách sa spája pamäť slovenského vidieka, dolnozemska skúsenosť aj balkánsky osud. Ich hodnota nespočíva len v hudbe, ale v duchu, ktorý sa nepoddal asimilácii ani zabudnutiu.

Zaznamenávať a uchovávať „nvoty“ znamená zachraňovať časť nášho národného dedičstva. Sú piesňou návratu – návratu k slovenskosti, k predkom a k sebe samým.

Článok pripravený pre Slovenský svetový kalendár podľa rukopisnej štúdie autorky a zbierky Ej, Bugári, Bugári (Sofia 2008).

Slováci v Česku

Petra Vaňková

VSLT Poľana z Brna – najstarší slovenský spolok Slovákov v Česku

Vysokoškolský súbor ľudových piesní a tancov Poľana bol založený v roku 1949 skupinou Slovákov študujúcich v Brne na vysokých školách. Medzi významných zakladateľov súboru patrili profesor Milan Križo, rodák z Hrochote, slovenská legenda podpolianskych piesní, a inžinier Leo Blažek, ktorý po svojom návrate na Slovensko založil súbor Dudváh v Križovanoch nad Dudváhom a súbor Trnafčan. Poľana je najstarším krajským spolkom Slovákov pôsobiacim v Českej republike.

Ako to všetko začalo?

Taká bola jedna z prvých otázok, ktorú som pánovi profesorovi Križovi položila pri našom prvom osobnom stretnutí. Všetky naše ďalšie stretnutia a

Folkloristi Poľany roku 1950

Spoločná fotografia na Krajanskom dvore v Detve roku 2025

rozhovory boli krásne, vzácne a bolo obdivuhodné, s akou láskou a nadšením dokázal hovoriť nielen o našej Poľane, ale hlavne o svojej milovanej Hrochoti a muzike. Vtedy som „hltala“ s obdivom každé jeho slovo. Na jeho zdravie sme si vždy pripíjali Rožovkou, do ktorej si miešal med, a volal ma Petrička.

Po vojne začali chodiť študovať do Brna aj Slováci a podľa slov pána profesora sa každú nedeľu v Brne konali ľudové zábavy. Chodili na ne prevažne mladší, začali sa tam postupne objavovať aj kroje, a tak podľa nich sa vzájomne identifikovali, kto odkiaľ pochádzal. Práve na týchto zábavách sa zoznámila skupina chlapcov zo Slovenska, ktorí veľmi radi a pekne spievali. Čoskoro sa k nim pridali harmonikár a huslista. Z tohto nadšenia vznikol nápad začať sa schádzať pravidelne a nacvičiť nejaký program. Prvú záštitu a podporu pre novo vznikajúci súbor poskytla Vysoká škola poľnohospodárska (dnes Mendelova univerzita), kde Milan Križo, ako asistent dendrológie, dohodovil priestory na skúšanie. A to všetko sa stalo na jeseň roku 1949. Čoskoro sa k chlapcom pridali ďalší muzikanti a začala sa formovať aj tanečná zložka. A vo vzduchu visela myšlienka, ako nazvať spolok nadšencov? A práve profesor Križo povedal: jednoznačne Poľana! A tak sa aj stalo.

Umeleckým vedúcim sa stal už spomínaný Milan Križo, ktorý súbor viedol 20 rokov, a organizačným vedúcim bol Leo Blažek. Zhruba po roku chlapci pozvali na skúšky aj dievčatá a ani nie za pol roka mala Poľana prvé veľké vystúpenie pre závod Mosilana v Brne, kde paradoxne súčasná Poľana po 70 rokoch našla zázemie v priestoroch areálu Mosilany pre krojový sklad a skúšobňu pre muziku.

Prvé choreografie súboru boli z regiónov Podpoľanie a Horehronie z rúk profesora Križa, čerpal zo svojich zberov z rodnej obce. Profesor Križo pri štúdiu na banskobystrickom gymnáziu spoznal svojho veľkého kamaráta, pána profesora Štefana Nosáľa, ktorý potom v Bratislave tancoval a v roku 1951 sa stal umeleckým vedúcim a choreografom súboru Lúčnica. Niekoľkých tanečných nácvikov a sústredení Poľany v Brne sa dokonca aj osobne zúčastnil a prvé kroje, ktoré Poľana mala zapožičané a následne ich odkúpila, boli práve z Lúčnice.

Poľana nepretržite celých 76 rokov svojej existencie prezentuje a spracováva folklór zo Slovenska, a to aj po rozdelení republiky. Celkom iste by bolo treba poďakovať a vyzdvihnúť nielen zakladateľov súboru, ale aj všetkých ďalších vedúcich, muzikantov, choreografov, pedagógov, členov tanečnej i speváckej zložky, ktorí v súbore pôsobili, a vďaka ktorým je Poľana stále aktívna vo svojej činnosti. Po celú dobu svojej činnosti súbor vystupuje nielen v ČR, ale hlavne na Slovensku, usporadúva koncerty, premiéry a workshopy pre verejnosť a úspešne sa zúčastňuje aj súťažných prehliadok a každý rok vystupuje na medzinárodný festival do zahraničia.

Pán profesor Križo mi vždy hovoril, že bol folklórom posadnutý, stále len piesne, muzika, Hrochoť... a to máme veľmi podobné.

Pri našom poslednom rozhovore sme opäť hovorili o Poľane. Stihla som mu poďakovať, poďakovať nielen za to, čo pre slovenský folklór urobil, ale hlavne za to, že aj vďaka jeho myšlienke, nadšeniu, energii a umu vznikol súbor, ktorý stále spája Čechov a Slovákov, odovzdáva a učí slovenské tradície v podobe tancov, hudby, spevov a krojov a dal možnosť vzniknúť mnohým priateľstvám a manželstvám. A to je to najdôležitejšie, to, že láska k folklóru spája ľudí... Stihla som mu to povedať.

Aká je súčasnosť?

V súčasnej dobe má súbor viac ako 90 členov, predovšetkým vysokoškolských študentov a absolventov, a viac ako 90 % aktívnych členov je slovenskej národnosti.

Máme 4 zložky – prípravku tanečnej zložky, ženský zbor, ľudovú hudbu a tanečnú zložku. Členovia súboru prichádzajú z rôznych folklórnych súborov, každý s inou skúsenosťou a umením. Aj keď o členstvo v našom súbore je stále veľký záujem, generačná výmena prichádza každých cca 5 rokov, čo je náročné v tom, že sa po čase musí začínať opäť od začiatku. Posledné tri roky chodia na nábor aj záujemcovia, ktorí nemajú žiadne skúsenosti s folklórom. Preto sme zriadili prípravku tanečnej zložky, kde sa snažíme vychovávať ďalšie generácie folkloristov. Mnoho členov nášho súboru sa po vrátení na Slovensko stalo vedúcimi súborov.

Poslaním súboru je združovať a naplňovať voľnočasové aktivity mládeže a dospelých osôb, najmä krajanov – Slovákov žijúcich na území Českej republiky, a to spoločensky prospešným smerom s väzbou na tradičnú ľudovú kultúru. Hlavným cieľom a činnosťou spolku je kultúrna a umelecká činnosť v uchovávaní tradícií ľudovej kultúry vo forme hudobného, slovesného a tanečného folklóru, prevažne z rôznych oblastí Slovenska. Ďalej potom rozširovať povedomie o národných tradíciách a odovzdávať ich ďalším generáciám, tvorivým spôsobom realizovať folklórne tradície a zvyky, ako aj šíriť záujem o folklór a o ľudové umenie vôbec, a to na celom území Českej republiky aj v zahraničí.

Poľana sa venuje výhradne spracovávaniu slovenského ľudového umenia a tradícií, a to v ich autentickej podobe – to znamená, že sa pri spracovávaní jednotlivých obcí zameriava predovšetkým na tradičné prejavy kultúry a dbá na čistotu a charakter. Každé choreografické pásmo či programový blok vzniká vzájomnou spoluprácou s choreografom či rodákom z konkrétneho etnografického regiónu (obce) Slovenska. Vďaka tejto spolupráci má súbor jedinečnú možnosť spoznať spracovávaný región dopodrobna – zameriavame sa na charakteristický tanečný, hudobný a spevácky prejav a nárečie.

Za posledných 16 rokov, pod vedením Petry Vaňkovej, mal súbor možnosť spolupracovať s niekoľkými uznávanými choreografmi, pedagógmi a muzikológmi zo Slovenska – napr. Pavel Gažo, Štefan Štec, Vladimír Michalko, Attila Oláh, Ján Michálik, Alžbeta Lukáčová, Michal Noga, Peter Obuch a ďalší. Vďaka tejto spolupráci sme mohli spoznať niekoľko metód a prístupov vo výučbe a spracovaní tanca, hudby a spevu a objavili sme tradičnú kultúru obcí Slovenska, ktoré nie sú až tak známe alebo populárne medzi folkloristami, ale my sme si ich zamilovali.

V neposlednom rade súbor starostlivo dbá na krojové vybavenie, ktoré sa snažíme do najmenších detailov „vyšperkovať“ s dôrazom na presnosť a autenticitu. Originálne krojové súčiastky v pôvodnej – autentickej podobe

sa súbor snaží získavať priamo v obciach, čo zabezpečuje ich pravosť. Valná časť krojového vybavenia si súbor vyrába svojpomocne, podľa autentických predlôh. Príkladom je rekonštrukcia vzácneho originálneho čepca „čipec“ z rusínskej obce Habura, ktorý následne poslúžil ako vzor pre výrobu ďalších kusov. Súbor vykonáva aj terénny výskum v obciach, ako napríklad v Čiernom Balogu, vďaka čomu sme na pódium priniesli zabudnuté varianty krojov – modrotlač variant, čím sme prispeli k zachovaniu a oživeniu kultúrneho dedičstva.

Od roku 2007 každoročne súbor Poľana pre širokú verejnosť usporadúva obľúbenú akciu s názvom Slovenská tancovačka. Tancovačka je obdobou „tanečných domov“ zo Slovenska a Maďarska, kde sa uskutočňuje výučba tancov pod vedením skúsených lektorov zo Slovenska. Je to akcia – miesto, kde neexistujú účinkujúci ani diváci, pri tanci ani hudbe neplatia zákonitosti javiska a najdôležitejšie zo všetkého je zábava.

Od roku 2007 Poľana usporiadala už 46 tancovačiek, vyučovalo sa 49 tancov z rôznych obcí celého Slovenska.

V roku 2023 sme akciu rozšírili aj o workshopy hudby, spevu a ručných prác – vyšívanie, korálkovanie, výroby ozdôb, párt pre nevesty a čepcov ku krojom.

V roku 2017 sme prijali pozvanie na účinkovanie v prvej rade televíznej relácie Zem spieva, kde sme sa prebojovali až do semifinále.

V roku 2021 sme natočili a pokrstili prvé CD s názvom Poľana STRATY A NÁLEZY. Na albume účinkujú tri generácie muzikantov a nespočetné množstvo speváčok a spevákov, ktorí pôsobili v súbore v rokoch 2009 až 2022. Nielen množstvo a rôznorodosť interpretov, ale aj pestrosť spracovávaných obcí a regiónov od západu po východ Slovenska, dali vzniknúť nevšednému albumu, ktorý je naším splneným snom.

Od roku 2009 sa Poľana uberať novým umeleckým smerom, ktorý sa zakladá na podrobnom štúdiu archívnych záznamov ľudovej hudby, spevu a tanca. Naše nadšenie a veľký zápal presvedčili mnohých a viedli k úžasným osobným stretnutiam s nositeľmi ľudových tradícií, od ktorých sme sa veľa naučili.

Cesta do strateného sveta tradičného spracovania hudby a spevu sa nám otvorila a my po nej ideme s chuťou, pretože objavovať zabudnuté a nachádzať stratené, nás proste baví.

Hudobnú réžiu mala na starosti Alžbeta Lukáčová a dramaturgiu Petra Vaňová.

Záber z vystúpenia v programe Doba

Súbor Poľana v roku 2025 v Mahenovom divadle v Brne oslávil svoje 75. výročie premiérou programu DOBA. K tomuto programu, jedna z autoriek – Michaela Hubert, povedala:

„DOBA je pohľadom do minulosti, ktorá formuje našu prítomnosť. Prostredníctvom tanca, hudby, spevu a ľudských príbehov odкрýva okamihy

Záber z vystúpenia v programe Doba

Záber z vystúpenia v programe Doba

dejín – tie známe a aj tie, ktoré sa odohrávajú v tichu medzi udalosťami. Každá doba nesie svoje chyby, rozhodnutia a dôsledky. Zároveň v sebe ukrýva nádej a silu zmeniť smer. Predstavenie nepoučuje, ale pripomína. Neponúka jednoduché odpovede. Nedelí svet na čierny a biely. Pozýva diváka hľadať vlastné pravdy. Zamyslieť sa nad tým, čo z minulosti v nás zostalo a čo si so sebou nesíme ďalej. DOBA je reflexiou – zrkadlom minulosti a odrazom súčasnosti. Spája generácie, myšlienky a emócie v spoločnom

Záber z vystúpenia v programe Doba

Záber z vystúpenia v programe Doba

tanci, ktorý hovorí univerzálnym jazykom človeka. Nie rozdelením, ale spojením nachádzame cestu k pochopeniu – seba, iných a doby, v ktorej žijeme.“

Za posledných 15 rokov sa súboru podarilo získať niekoľko významných ocenení:

2009 – Ľudová hudba obdržala na MFF Strážnice 2009 titul **LAUREÁT MFF STRÁŽNICE 2009** za vynikajúce zvládnutie štýlu tanečnej hudby slovenských regiónov v programe Tance a tanečníci Slovenska.

2010 – Na 37. ročníku MFF Akademická Nitra 2010 zvláštne ocenenie poroty za choreografické a hudobné spracovanie pásma Jak v Kyjovi zahráli.

2014 – Na 41. ročníku MFF Akademická Nitra 2014 titul **LAUREÁTA** festivalu za pásmo U molodých v Habury.

2016 – **ZLATÉ PÁSMO** na 43. ročníku MFF Akademická Nitra 2016 a mimoriadne ocenenie za udržiavanie slovenských folklórnych tradícií v zahraničí.

2019 – Súbor získal Pamätnú medailu od Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za 70-ročnú činnosť.

Ľudová hudba Poľana (text: Matej Kubala)

Ľudová hudba Poľana pôsobí ako neoddeliteľná súčasť celého súboru VSLPT Poľana.

Počet členov muziky býva obvykle 5 – 8 študentov, ktorí predtým pôsobili v rozličných folklórnych súboroch v mieste svojho bydliska. Tak ako aj u

iných zložiek súboru, aj v rámci hudby dochádza k výmene generácií po približne 5 rokoch, čo je štandardný cyklus štúdia na vysokej škole. Napriek tomu sa za tých 5 rokov vždy stihne vytvoriť skvelá partia ľudí, ktorí si rozumejú nielen muzikantsky, ale aj ľudsky.

Nástrojové zloženie hudby je klasicky folklórne, tzv. prvé a druhé husle, violová kontra, kontrabas, harmonika a cimbal, občas na pozvanie hosťoval klarinet či trúbka.

Repertoár muziky tvorí primárne repertoár súboru – tanečné bloky, pásma ženského zboru, ale aj samostatné hudobné vstupy.

Okrem vystúpení súboru muzika pôsobí aj samostatne alebo vystupuje so ženským speváckym zborom. Muzika taktiež hrá verejné ľudové zábavy či školy tanca, kde sa stretnú nielen súčasní a bývalí členovia súboru, ale aj široká verejnosť. Hudba hrá aj na svadbách a rozličných oslavách.

Muzika má v repertoári regióny z celého Slovenska, od západu až po východ.

Čo sa týka spôsobu hry, tak ako celý súbor, aj muzika sa snaží stavať na tradičnom a pôvodnom prejave, študuje pôvodné záznamy a nahrávky. Snaží sa aplikovať princípy, ktoré používali starí muzikanti tak, aby výsledný zvuk čo najviac odpovedal nahrávkam a pôvodným prejavom.

Muzika mala možnosť hrať aj externým súborom, napr. Parchovianka z Parchovian, FS Šalan zo Šale, FS Hornád z Košíc, Folklórna skupina Slatina zo Zvolenskej Slatiny, TS Kuk z Čadce alebo FS Živel a TS Kumšt z Bratislavy.

Medzi významné generácie treba spomenúť hudbu pod vedením Antónína Bukovského (1993 – 2006), Martina Janštu (2006 – 2010), Štefana Belku (2010 – 2014), Mateja Kubalu (2014 – 2019, 2023 – 2025).

Od septembra tohto roku hudbu vedie Vratko Mančuška, primáš FS Háj z Rimavskej Soboty.

Festivalová sezóna 2025 – Poľana na domácich aj zahraničných pódiiach

Každý rok súbor vystupuje prevažne na festivaloch a slávnostiach v Českej republike a na Slovensku a každý rok jazdí aj na zahraničný zájazd. Poľana za celú dobu svojej histórie precestovala celú Európu – Taliansko, Rumunsko, Belgicko, Rakúsko, Francúzsko, Estónsko, Macedónsko, Nemecko, Poľsko, Maďarsko.

Rok 2025 bol pre súbor mimoriadne bohatý na festivalové vystúpenia doma aj v zahraničí. Súbor reprezentoval slovenský folklór na viacerých prestížnych podujatiach, kde prezentoval svoj široký repertoár a výnimočné

spracovanie tradičného tanca, hudby a spevu. Tento rok sa súboru po prvýkrát v celej existencii podarilo vystúpiť na najväčších festivaloch ČR a SR.

MFF Strážnice (Česká republika)

Na tomto najvýznamnejšom festivale ČR sme mali možnosť vystupovať hneď dva roky zaradom po dlhých 13 rokoch. Minulý rok to bolo v programe Ta brněnská brána, ktorý predstavil folklórne telesá pôsobiace v Brne a my sme tu zastupovali akademické súbory. V tomto roku sme účinkovali v programe Domovina, ktorý sa zameriava na národnostné menšiny žijúce v Českej republike. Vystúpili sme s našou najobľúbenejšou choreografiou z Habury a reprezentovali sme slovenskú menšinu.

MFF Východná (Slovensko)

Po prvýkrát v histórii nášho súboru sme mali príležitosť vystúpiť na tomto festivale – a veríme, že to nebolo naposledy. Ďalší veľký sen sa nám splnil.

Bolo to po prvýkrát a hneď na jubilejnom ročníku festivalu, na jednom pódii s ďalšími úžasnými súbormi, muzikami, speváčkami a spevákmi. Vystúpili sme v dvoch programoch – Tri svety Petra Hrabovského a Ľudoví ľudia Štefana Šteca – ktoré nás, „ľudových ľudí“, spojili. Jasné posolstvo pre všetkých, magická atmosféra zaplneného hľadiska, nekonečný potlesk... bolo to výnimočné, obohacujúce a nezabudnuteľné. Diváci mohli od nás vidieť

Poľana na festivale Východná

Z vystúpenia na Detve 2025

tance, spevy a hudbu z obcí Habura, Rejdová, Hrochoť a Čierny Balog. Vystúpenie Poľany bolo prijaté s veľkým ohlasom ako dôkaz, že slovenský folklór má aj v Česku živú a mladú tvár.

„Žijeme tu všetci, rovní sme si v srdci a nezmení to ani žiadna zlá vôľa.“

MFF Slávnosti pod Poľanou, Detva (Slovensko)

Ďalšie tohtoročné prvýkrát sme zažili na festivale v Detve, ktorá je považovaná za srdce slovenského folklóru. Po prvýkrát sa Poľana predstavila v programe Krajanská nedeľa – prehliadke kolektívov Slovákov žijúcich a pôsobiach v zahraničí. Svojím vystúpením súbor symbolicky spojil Slovákov žijúcich mimo vlasti s ich koreňmi.

Poľana do Detvy priniesla choreografie z Podpoľania a Rejdovej, ktoré sa vyznačujú silnou emóciou, temperamentom a typickou muzikantskou vrúcnosťou a výnimočnosťou v speváckom prejave.

Veľmi milo nás prekvapila celková atmosféra medzi účinkujúcimi a organizačným a autorským tímom programu doveDNA, v réžii Kataríny Mosnákovej-Baglašovej, ktorý spojil krajanov z celého sveta.

Bolo pre nás ľudsky veľmi prínosné zistiť, ako sa Slováci v rôznych kútoch sveta majú, prečo odišli mimo vlasti, ako uchovávajú zvyky a tradície Slová-

kov v zahraničí a podiskutovali sme aj o súčasnom dianí v oblasti kultúry na Slovensku. Veľmi pekne ďakujeme pani Baglašovej za pozvanie a taktiež ÚŠZZ za skvelé zázemie, ktoré počas celého festivalu bolo pre nás zabezpečené.

Okrem vystúpenia na Krajanskej nedeli sa tanečnice a ženský zbor Poľany zapojili aj do módnjej prehliadky v spolupráci s Miškou Hubertovou a jej značkou FakeFolk, ktorá sa venuje modernému spracovaniu tradičných slovenských motívov.

Dievčatá z Poľany sa stali modelkami v jej kolekcii KRUHY, ktorá spojila folklórnu estetiku s aktuálnymi módnymi trendmi – unikátne prepojenie tradície a súčasného dizajnu sa stretlo s veľkým úspechom u divákov aj na sociálnych sieťach

Čo nás čaká?

Ako je už nepísaným pravidlom, po výročí dochádza k obmene generácií, a tak sa stalo aj tento rok.

V septembri prebehli nábery nových členov – opäť úspešne, čím máme na mysli veľké množstvo záujemcov o členstvo v našom súbore. Pripisujeme to aj tomu, že sme sa tento rok prezentovali na najväčších festivaloch v Českej republike aj na Slovensku.

Do vedenia jednotlivých zložiek nastúpila nová, mladšia generácia, a momentálne na pravidelných skúškach 2- – 3-krát týždenne usilovne trénujeme. Každý mesiac máme víkendové sústreďenie za prítomnosti pedagóga či choreografa zo Slovenska.

Zameriavame sa taktiež na zdokonalenie a vylepšenie našich krojových súčiastok, výrobu ďalších krojových ozdôb a obstaranie nových kusov.

V budúcom roku plánujeme usporiadať niekoľko Slovenských tancovačiek.

Cieľom na túto novú sezónu je repríza nášho výročného programu Doba na Slovensku a účasť na festivaloch a slávnostiach po Českej republike, Slovensku a zahraničný zájazd.

A hlavne – pomaly, ale isto sa snažíme vychovať novú prichádzajúcu generáciu.

*Viac o nás na:
FB, Instagram: VSLPT Poľana Brno*

Slováci v Francúzsku

Zuzana Colinet-Fodorová

Margarétka – Paríž: Slovenská víkendová škola, škôlka a detský a mládežnícky folklórny súbor

V školskom roku 2025/ 2026 sme už po jedenásty raz otvorili brány našej víkendovej školy a súboru Margarétka v Paríži. V škôlke sa stretnú 3- – 6-ročné deti, v škole žiaci 1. – 8. ročníka a v súbore deti od 5 do 15 rokov. Okrem vyučovania organizujeme každoročne množstvo projektov a workshopov.

Prehľad našej minuloročnej činnosti

10. výročie Margarétky – Paríž

24. mája 2025 oslávila Margarétka Paríž svoje 10. výročie fungovania. Osláv sa zúčastnili: veľvyslanec SR vo Francúzsku p. J. Šoth s manželkou, PhDr. Zuzana Drugová z Metodického centra pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Česká škola bez hraníc Paríž, Sokol Paríž, žiaci, pedagógovia a rodičia z Margarétky. V kultúrnom programe sa predstavili žiaci s divadielkom Keď ožijú gramatické pády, súboristi s tancom Čerešnička a premiérou novej choreografie Horehron. Umeleckým vyvrcholením programu bolo vystúpenie slovenského herca Janka Marcineka s rozprávkou P. Dobšínskeho *Čert slúži*.

Súčasť osláv tvorila aj prezentácia pani Drugovej o výsledkoch v projekte Erasmus+ Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151, na ktorom participuje aj Margarétka. Diváci mali možnosť vidieť výsledný film z lokality Bojná o Veľkomoravskej ríši a film o filme z letného natáčania na Bratislavskom hrade, Bibiany a katedrály sv. Martina. Vo filmoch vystupovali žiaci z Margarétky.

Poslednú bodku podujatiu dala narodeninová torta zdobená margarétkami a občerstvenie, o ktoré sa postarali pani učiteľky.

Ďakujeme pozvaným hosťom, že prijali pozvanie a spolu s nami oslávili tento pre nás pamätný deň.

Československé stopy vo svete – projekt pre československú krajanskú komunitu

Projekt Československé stopy vo svete je určený pre slovenskú a českú komunitu žijúcu vo svete. Jeho cieľom je vytvoriť encyklopédiu a interaktívnu mapu slovenských a českých osobností, ktorí pôsobili v zahraničí a zmapovať miesta, kde zanechala československá história svoju stopu. Hľadáme pamätné tabule, pomníky, historické budovy a miesta, kde žili a tvorili významné československé osobnosti. V priloženom plagátiku nájdete QR kód, cez ktorý môžete svoju stopu zaregistrovať. Garantom projektu je Česká škola bez hraníc-

Plagát projektu Detektiv Lupa

Plagát projektu

Paríž v spolupráci so Slovenskou víkendovou školou Margarétka – Paríž.

Projekt: Detektiv Lupa

V spolupráci s Českou školou bez hranic Margarétka Paríž dlhodobý dejepisný projekt Detektiv Lupa – po stopách slovenskej a českej histórie vo Francúzsku a vo svete. Cieľom projektu je, aby deti vyhľadali stopu nejakej historickej udalosti, či osobnosti vo forme pa-

mätných tabúl, sôch, lavičiek, názvov ulíc atď., ktoré sú nejakým spôsobom spojené s Českom a Slovenskom. Osobne ju navštívili a vyhľadali si o tom podrobnejšie informácie. Žiaci budú o projekte komunikovať cez platformu ZOOM, prvé ZOOM stretnutie sa konalo v máji. Spoločne si informácie spracujú a vytvoria kreatívne prezentácie. Pridanou hodnotou celého projektu bude aj pasívny kontakt s druhým jazykom; slovenčinou či češtinou. Poteší nás, ak sa do Detektíva Lupu zapoja aj rodičia a pri svojich letných zahraničných cestách pomôžu deťom zachytiť slovenskú alebo českú historickú stopu aj mimo Francúzska, vo svete. Mladí bádatelia nadobudnú okrem historických znalostí, aj cestovateľské zážitky a nadviažu nové priateľstvá.

DFS Margarétka tancovala v Bruseli na pozvanie DFS Rodinka

Posledný januárový víkend sa na pozvanie DFS Rodinka stretli v Bruseli tri detské krajanské súbory: Rodinka z Bruselu, Zvonček z Mníchova a Margarétka z Paríža na spoločnom vystúpení a folklórnom workshope. V sobotu sme sa stretli pred hlavnou bruselskou radnicou na Grand-place, kde nám otecko z Rodinky pripravil výklad o meste a sprevádzal nás po hlavných pamiatkach. Sobotnú túru sme ukončili na spoločnej večeri. V nedeľu sme zavítali na miesto nácvikov Rodinky. Opäť sme začali gastronómiou. Rodičia nám pripravili slovenské pohostenie, ktorému korunoval guláš, obložené chlebíčky a slovenské koláče. Po výdatnom obede sme pristúpili k cieľu našej návštevy, folklórnemu workshopu. Pre nás pedagógov to bola vzácna skúsenosť nahliadnuť do metodiky práce iného súboru. Deti sa naučili niekoľko tanečných motívov –Rodinka margareťacky úryvok z tanca Majstri zo Seliec a Margarétka ľapkanú polku z Rodinky. Záver celého podujatia patrilo vystúpeniu súborov za prítomnosti rodičov a finálny spoločný tanec Čerešnička formou improvizácie. Ďakujeme DFS Rodinka za pozvanie a všetkým súborom za účasť. Uvidíme sa na ďalšom workshope v Paríži.

1. časť vystúpenie: <https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/910377901167163>
2. časť workshop a potulky Margarétek po Bruseli: <https://www.facebook.com/slovenskaskolapariz/videos/1786311538812782>

Divadelný workshop v Margarétke s hercom Jankom Marcinekom

V deň 10. výročia Margarétky sa v doobedňajších hodinách konal divadelný workshop so slovenským hercom Jankom Marcinekom, ktorý za deťmi pricestoval z Banskej Bystrice. Workshop bol zameraný na tvorivú dramatiku. Janko deťom prostredníctvom hier ukázal čaro herectva. Spoločne pracova-

li na pohybe a emóciách. Skutočné herecké umenie si deti spolu s rodičmi a pozvanými hosťami mohli pozrieť na divadelnom predstavení v rámci slávnostného programu 10. výročia, kde Janko zahral Dobšinského rozprávku Čert slúži. Ďakujeme Jankovi za workshop a vystúpenie.

Erasmus+ Projekt MySme

6. – 7.mája 2025 sa konalo v Splite a na ostrove Brač v Chorvátsku tretie projektové stretnutie v rámci projektu Erasmus+ MySme – Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151, ktorého je Margarétka Paríž už po tretí rok partnerom. Projektový partner z Chorvátska realizoval aj svoje posledné filmovanie témy Martin Kukučín a návštevu jeho pamätnej lavičky na Brači, kde Kukučín pôsobil ako lekár. Danej návštevy sa zúčastnil garant celého projektu Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici a ostatní projektoví partneri z Rumunska, Srbska, Chorvátska a Francúzska (z Margarétky.)

Cieľom celého projektu je vytvoriť 40 filmov s didaktickým materiálom pre slovenské deti v zahraničí. Úlohou každého projektového partnera bolo nafilmovať 10 tém a tým zabezpečiť materiál na výsledné filmy, ktoré vytvorí garant projektu. Natáčanie našich dvoch tém (Modrotlač a Festival slovenských detských zahraničných súborov) prebehlo vo Francúzsku a zvyšných 8 filmov sa natočilo minulé leto na Slovensku. Vo filmoch vystupovali detskí herci z Margarétky.

Projekt nám umožnil zrealizovať aj množstvo podporných podujatí a workshopov pre žiakov z Margarétky: ateliér o včelách so včelárom z Nitry, literárny ateliér s vydavateľstvom Enigma z Nitry, workshop o modrotlači s modrotlačiarokou z Ban. Bystrice, divadelné predstavenie a divadelný workshop o P. Dobšinskom s hercom J. Marcinekom, workshop detvianska výšivka krivou ihlou, či organizáciu 1.ročníka festivalu detských súborov v Paríži za účasti DFS Sovička -Londýn, DFS Slováčik – Zurich a DFS Margarétka-Paríž.

Literárna súťaž Píšeš? Píšem!

Gratulujeme Yulii Colinet a Valentinke Lellouche Buchvald, ktorých príbehy «Tajomná smrť? a Kamaráti» získali čestné ocenenie poroty v literárnej súťaži Píšeš? Píšem! Súťaže sa ďalej zúčastnili Larika Harčariková Quintero a Ian Colinet.

Vyhodnotenie sa uskutočnilo v apríli 2025 počas divadelného festivalu DIDA.

Valentinka získala čestné ocenenie poroty v literárnej súťaži Píšeš? Píšem!

literárnej súťaže pôvodných dramatických textov – divadelných hier, prozaických a poetických textov, textov piesní, námetov na storyteller, filmových scenárov k dokumentárnemu a hranému filmu. Ďakujeme organizátorom za ďalšiu skvelú skúsenosť.

Margarétka v českom Senáte

1. 8. 2025 dostala Margarétka Paríž pozvanie od Českej školy bez hraníc Paríž vystúpiť po jej boku v Senáte parlamentu Českej republiky na konferencii **Stálej komisie Senátu pre krajanov žijúcich v zahraničí so spolkom Česká škola bez hraníc v rámci XVII. Medzinárodnej konferencie českých škôl v zahraničí. Margarétka prezentovala svoj tohtoročný projekt Detektív Lupa – po stopách československých dejín vo Francúzsku, ktorý ČSBH rozširuje a posúva ďalej medzi českú a slovenskú komunitu vo svete pod názvom Československé stopy vo svete. Viac informácií na priloženom plagátiku.**

Ďakujeme ČSBH za pozvanie a naplno štartujeme ďalšiu fázu projektu.

Do súťaže prišlo 167 príspevkov, v kategórii próza súťažilo 25 textov. Príspevky pochádzali z miest: Nové Mesto nad Váhom, Svidník, Báčsky Petrovec, Kovačica, Stará Turá, Praha, Dunajská Streda, Paríž, Nová Baňa, Veľký Krtíš, Stará Ľubovňa, Topoľčany, Nový Sad a iné.

Žiaci z Margarétky sa každý rok zúčastňujú literárnych súťaží. Po minulých rokoch participovali na súťažiach: Čítame s Osmijankom, Čitateľský oriešok vydavateľstva Raabe, Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, písali sme príbehy a tvorili ilustrácie do knížiek Slovenské rozprávky z celého sveta. V roku 2025 sme si vybrali súťaž Píšeš? Píšem! Organizuje ju Divadlo Janka Čemana v Pivnici, v Srbsku. Ide o 8. ročník literárnej súťaže pôvodných dramatických textov – divadelných hier, prozaických a poetických textov, textov piesní, námetov na storyteller, filmových scenárov k dokumentárnemu a hranému filmu. Ďakujeme organizátorom za ďalšiu skvelú skúsenosť.

Margarétky na letnej súborovej škole tanca 2025 na Táloch

Letná súborová škola tanca sa konala prvý augustový týždeň. Zúčastnili sa jej Margarétky: Julinka, Alexia, Janko a Marius spolu s krajanškými deťmi z Nemecka, Veľkej Británie, Belgicka, Švajčiarska, Rakúska, Rumunska, Poľska a Ukrajiny. Letnú školu organizuje Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí a je určená pre deti a pedagógov zo slovenských detských folklórnych súborov a centier. Deti sa počas týždňa venovali tancom a hudbe z Čierneho Balogu a ručným aktivitám tkaniu, výrobe náramkov, tkaničiek a šúpolia. Stihli si urobiť aj výlet na Chopok, okúpať sa a zatancovať na festivale v Očovej. Ďakujeme Metodickému centru za ďalší skvelý ročník tábora.

Vystúpenie v Očovej

Margarétky na tábore v Sokole 2025

Už tradične začiatkom júna Sokol Paríž organizuje trojdenný stanový tematický tábor pre deti. Tábor sa koná v nádhernom prírodnom prostredí « Louka » v Gournay-sur-Marne v Parížskom regióne.

Tohtoročnou témou bol stredovek a hľadanie svätého grálu. Rytieri a princezné v stredovekých kostýmoch podobne ako rytier Perceval museli počas nočnej hry prejsť mnohými skúškami odvahy, obratnosti, múdrosti, rytierskeho ducha, aby objavili svätý grál. Rytieri a princezné pochádzali z hradov Karlštejn, Orava a Křivoklát a zároveň sa dozvedeli zaujímavosti z týchto lokalít.

Na záverečnú stredovekú slávnosť pozvali aj rodičov a predviedli svoje nacvičené divadielka z výjavov stredoveku a stredoveký tanec.

Pridanou hodnotou tábora bola popri francúzštine aj komunikácia detí v slovenčine a češtine. Deti vzájomne objavovali obidva jazyky, doberali sa na česko-slovenských jazykolamoch a tešili sa zo stanovačky v prírode.

Ďakujeme Sokolu Paríž za skvelú organizáciu a pozvanie.

Margarétky tancovali na festivale Hontianska paráda v Hrušove

Koncom augusta sa 11 detí z DFS Margarétka Paríž predstavilo na 28. ročníku folklórneho festivalu Hontianska paráda. Cestovali sme autami skoro ráno, každý zo svojho kúta Slovenska. Stretli sme sa na Krížnych cestách pred obcou Hrušov, kde sme si urobili poslednú generálku tancov. Festival bol zatiaľ najväčší, na ktorom sme doposiaľ tancovali. Na prvé vystúpenie na Lesnej scéne sme museli do kopca cez celú dedinu. Deti sa predstavili dvoma tancami Morenou a Majstrami zo Seliec. Po tanci nasledovalo miestne jedlo lepníky a presun na druhú Scénu pri vežičke, kde sme zopakovali naše tance. Margarétky nás krásne predstavili po boku mnohých renomovaných detských súborov zo Slovenska. Ďakujeme obci Hrušov za pozvanie.

DFS Margarétka Paríž na folklórnom festivale Hontianska paráda

Margarétky v Národnej pedagogickej knižnici Jána Amosa Komenského v Prahe

V júli stihla Margarétka nielen návštevu Senátu v Prahe na pozvanie Českej školy bez hraníc, ale aj návštevu Pedagogickej knižnice Jána Amosa Komenského v Prahe. Pedagógovia z Margarétky sa už niekoľko rokov zúčastňujú webinárov Ako na čitateľskú dielňu, ktoré organizuje táto knižnica. V Sukovej študovni literatúry pre mládež sme strávili príjemné popoludnie, našli veľa inšpiratívneho didaktického materiálu a osobne sme sa stretli aj s pani Vaničkovou-Makovou, ktorá čitateľské dielne vedie.

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ
MUZEUM A KNIHOVNA
J. A. KOMENSKÉHO

Logo knižnice

Mikuláš 2024 v Margarétke

7. 12. zavítal opäť po roku do Margarétky – Paríž Mikuláš. Deti sa na stretnutie s ním dobre pripravili. Súboristi svojimi tancami Majstri zo Seliec a horehranským tancom Morena, škôlkari folklórnym pásmom Káč domov káč, kde excelovali s detskou hrou Húsky, húsky podďte domov. Prváčky s pani učiteľkou Marikou si pripravili pesničku Pred oknom, za oknom, Larika zaspievala Mikulášku dobrý strýčku, Olivia Čížička, ďalej zaznel Medved'ku, daj labku, Kom kom kominár a iné. Na záver folklórneho programu zaspievali deti s lampášikmi Tichú noc. Za pekný program odmenil Mikuláš s anjelom a čertom všetky deti horalkami a inými sladkosťami a folklórnymi zošitmi mapujúcimi rôzne folklórne regióny Slovenska z ÚĽUVu.

V druhej časti sme sa už tradične venovali vianočným dielničkám pod vedením Andrejky Bencelovej z Arty Garage. Deti si vyrobili krásne lapače snov. Ďakujeme Arty Garage za milú dielničku, pani učiteľkám za nácvik programu, maminkám za občerstvenie a Erasmus + Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí (My sme) 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151 za zošity z ÚĽUVu.

Margarétka na projektovom stretnutí v Srbsku

Posledné projektové stretnutie projektu Erasmus+ MySme « Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí, č. 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151,» sa konalo u partnera Slovenské vojvodinské divadlo v Báčskom Petrovci v dňoch 9. – 10.

augusta 2025. Okrem samotného projektového stretnutia sa partneri zúčastnili aj na Slovenských národných slávnostiach v Báčskom Petrovci.

Rozdielové skúšky Margarétok na kmeňových školách na Slovensku

Gratulujeme Júlii a Jankovi k úspešnému absolvovaniu rozdielových skúšok za 7. a 4. ročník na kmeňovej škole Ďumbierska 17 v Banskej Bystrici. Obidvaja zvládli predmety slovenský jazyk a literatúra a Ján aj vlastiveda s hodnotením samé jednotky.

Sme hrdí aj na Stellku, ktorá úspešne zložila skúšku za 1. ročník na svojej kmeňovej škole v Banskej Bystrici, na Tea, ktorý zložil diferenčnú skúšku zo slovenského jazyka a vlastivedy za 3. ročník na kmeňovej škole v Nových Zámkoch, Lariku za 2. ročník v okrese Stará Lubovňa a na Liama za 4. ročník v Prievidzi.

Udelenie ceny za preklad na Slovenskom veľvyslanectve v Paríži

Cena Tomáša Grulicha najlepším mladým prekladateľom za hranicami Českej republiky sa udeľuje na Deň zahraničných Čechov. Podobne aj v tomto roku boli 4.2. vyhlásené výsledky **4. ročníka prekladateľskej súťaže « ČESKY rozumím, mluvim, čtu, píšu a překládám! »**. **Súťažiaci mali možnosť si tak nie len prečítať zaujímavú knihu, ale si aj vyskúšať ďalšiu jazykovú zručnosť, ktorou je preklad.**

Gratulujeme Yulii Colinet z Margarétky, ktorej preklad z češtiny do francúzštiny bol vyhodnotený ako najlepší v kategórii 11 – 14 rokov. Radosť je o to väčšia, keďže sme sa tejto súťaže zúčastnili po prvýkrát a bolo to taktiež prvýkrát, čo sa naši dvaja žiaci pasovali s češtinou. Ianovi Colinet ďakujeme za účasť v kategórii 9 – 10 rokov. Českej škole bez hraníc sme vďační za možnosť súťažiť a za novú jazykovú skúsenosť.

Ďakujeme Slovenskému veľvyslanectvu v Paríži a pánovi veľvyslancovi za poskytnutie priestorov ambasády na ceremóniu udelenia ceny. Cenu odovzdala pani Lucie Slavíková-Boucher, riaditeľka Českej školy bez hraníc za účasti pani Radky Bordes, zástupkyne Českého veľvyslanectva v Paríži, pána Šotha s manželkou, pracovníkov Slovenského veľvyslanectva, pani učiteľiek Miriam Pavlovičovej a Ivky Fodorovej a Yuliiných rodinných príslušníkov.

Výšivka krivou ihlou – workshop v Margarétke

Ďakujeme Detvianskemu ľudovému umeniu, pani Smilekovej s dcérou pani Soňou Stančíkovou, za inšpiratívny workshop. Nielen deti, ale aj dospelí mali možnosť nahliadnuť do čarov detvianskej výšivky krivou ihlou. Pani

Vyšívanie krivou ihlou

Smileková nám objasnila pôvod výšivky a predviedla samotnú techniku vyšívania. Ako sa všetci prítomní presvedčili, nejednalo sa o jednoduchú záležitosť. Len tým najmotivovanejším a najtrpezlivejším dievčatám, maminkám, pani učiteľkám, ale aj niektorým chlapcom sa podarilo čo-to vyšiť.

O to viac sa budeme budúci školský rok tešiť na náš nový detviansky krok z dielne pani Smilekovej, na ktorom vynikne detvianska výšivka vo svojej plnej kráse.

Ďalšia časť workshopu sa niesla v duchu Erasmus+ a nášho projektu **Mi-noritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie ink-lúzie v multietnickom prostredí (My sme) : 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151**, ktorého sme stále súčasťou. Premietli sme si ďalšie filmy z natáčania a jeden výsledný, o ktorom všetci prítomní vyplnili dotazník.

Ďakujeme aj Erasmus+ za poskytnuté financie.

Vianočná besiedka Margarétky a Českej školy bez hraníc Paríž

Ďakujeme ČSBH za pozvanie do Českého kultúrneho centra na vianočnú besiedku. Strávili sme spolu veľmi príjemné predvianočné popoludnie s

bohatým programom. Deti si otestovali svoje vedomosti o Vianociach v Čechách a na Slovensku vo vianočnom kvíze, zatancovali a zaspievali si slovenské, české a francúzske koledy v sprievode klavíra. Na záver sme si spoločne si pozreli klasickú vianočnú rozprávku Tri oriešky pre Popolušku v češtine s francúzskymi titulkami. Projekciu filmu nám umožnil Czech-In Film Festival v Paríži a České kultúrne centrum. Krásne Vianoce a dovidenia pri ďalších spoločných česko-slovenských stretnutiach.

Záverečná konferencia projektu Erasmus+ MySme

Dňa 13. 8. 2025 sa na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici konala medzinárodná záverečná konferencia projektu Erasmus+ MySme « Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí, č. 2022-1-SK01-KA220-SCH-000086151, » ktorého gestorom je Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí UMB, za prítomnosti francúzskeho attaché pre vedeckú a univerzitnú spoluprácu Thomasa Perrina. Za Margarétku Paríž sa jej zúčastnili pani učiteľky Margaréta Dollet, Marika Fonseca Hrabovská a Zuzana Colinet Fodorová.

Konferenciu slávnostne otvorila prorektorka UMB doc. Mgr. Ing. Miroslava Knapková, PhD. Nasledovalo predstavenie projektu PhDr. Zuzanou Drugovou vrátane ukážok didaktických filmov, panelová diskusia zástupcov partnerských krajín (Chorvátska, Rumunsko, Srbsko a Francúzsko) a reflexie odborníkov doc. PhDr. M. Babiaka, CSc, vedúceho katedry estetiky FF UK Bratislava a doc. PhDr. H. Hlôškovej, CSc, etnologičky SAV. Konferenciu moderovala pani Zuzana Drugová.

Konferencie sa online zúčastnila aj Studia Academica Slovaca z Filozofickej fakulty UK v Bratislave a za Margarétku-Paríž aj pani učiteľka Ivana Fodorová.

Dušan Mikolaj

Posudok k rukopisu J. Claude Baláža Slováci vo Francúzsku – Les Slovaques en France

Monografia Slováci vo Francúzsku – Les Slovaques en France je prvou syntetickou publikáciou, ktorá prináša ucelený obraz o dejinách a súčasnosti slovenskej komunity vo Francúzsku. Podľa obsahu sa monografia člení na: Predhovor, Slovenské vystahovalectvo a diaspóra, Slovensko-francúzske vzťahy, Slováci do roku 1920, Slováci v medzivojnovom období, Slováci v zahraničnom odboji, Návraty domov, Pofebruárová emigrácia, Za železnou oponou, Poaugustová emigrácia, Po páde komunizmu, Vznik Slovenskej republiky a Francúzska republika, Prehľad krajanských spolkov, Galéria významných osobností, Literatúra a pramene. V jednotlivých kapitolách sa dozvedáme o bohatom živote Slovákov i Čechov v oblasti sociálnej, hospodárskej, kultúrnej, politickej, školskej a vzdelávacej, o čs, zahraničnej armáde, o účasti na francúzskom protifašistickom odboji, repatriácii, remigrácií, politickom exile, kultúrnych vzťahoch so starou vlasťou a novodobých vzťahoch medzi Slovenskou republikou jej francúzskou diaspórou. Súčasťou práce je bohatý vedecký poznámkový aparát a dobový fotografický materiál. Predmetná monografia je prvou svojho druhu, ktorá komplexne mapuje slovenskú diaspóru v jednej z najdôležitejších krajín západnej Európy, kde smerovalo a smeruje slovenské vystahovalectvo. Práce je výsledkom dlhodobej výskumnej a prezentačnej činnosti autora, ktorý sa ako syn slovenských vystahovalcov narodil v Paríži. Odporúčam jej knižné vydanie a slávnostné uvedenie v Slovenskej i Francúzskej republike. Jej vydanie a prezentácia prispeje k posilneniu identity Slovákov žijúcich vo Francúzsku a v širšom význame i vzájomných slovensko-francúzskych vzťahov.

Ukážka z knihy Claude Baláža Slováci vo Francúzsku

Slováci vo Francúzsku v rokoch 1945 – 1958

Repatriácia 1945 – 1948

Reemigrácia (repatriácia), ako spätná emigrácia, znamenala návrat emigranta do vlasti. Po druhej svetovej vojne sa problém reemigrácie premietol nielen do vtedajšieho vládneho programu, ale bol predmetom viacerých

Ukážka z knihy *Slováci vo Francúzsku*
J. Claude Baláža

parlamentných rokovaní vo výbo-
roch a poslaneckých interpelácii a
bolo predložených viacero vládnych
návrhov zákonov na podporu re-
emigrantov – repatriantov vracajú-
cich sa do oslobodeného Českoslo-
venska. Dočasné a ústavodarné
Národné zhromaždenie Českoslo-
venskej republiky prijalo v rokoch
1945 až 1950 niekoľko zákonov, ktoré
mali uľahčiť reemigráciu a poskytnúť
reemigrantom niektoré právne zvý-
hodnenia.

Na Slovensku sa do najznámejšej
repatriačnej akcie pod názvom *MAŤ
VOLÁ* zapojilo široké spektrum vte-
dajších politických strán, vládnych i
mimovládnych inštitúcií a organizá-
cii.

Prvá poslanecká interpelácia v
Dočasnom národnom zhromaždení adresovaná vláde zo dňa 23. januára
1946 smerovala k otázkam reemigrácie Čechov a Slovákov do vlasti. Jej
predmetom boli otázky adresované vláde a ich obsahom bolo, do akej miery
je ochotná realizovať reemigráciu a umožnenie takej existencie reemigran-
tov akú mali v cudzine, súvislé osídlenia a umožnenie zachovania spôsobu
ich hospodárenia, ako bude postarané o ich zamestnanie, uznanie doteraj-
šieho starobného a penzijného poistenia, a ako a kedy bude reemigrácia
uskutočnená¹. Vláda vo svojej odpovedi uviedla, že reemigrácia sa uskutoč-
ňuje od konca vojny a stále sa v nej pokračuje v zmysle Programového
uznesenia zo dňa 31. júla 1945, podľa ktorého:

- a) všetky reemigrantmi nadobudnuté nároky na zaopatrovacie platy
akéhokoľvek druhu, vyplývajúce zo sociálneho poistenia, im budú
zachované, prípadne záväzky z nich prevedené na tuzemských nosi-
teľov poistenia,
- b) osobám sociálne odkázaným budú všetky výdavky spojené s repat-
riáciou, a to osobné i vecné, hradené zo štátnych prostriedkov,

1 Dočasné národné zhromaždenie 1945 (1945 – 1946), parlamentná tlač 131.

- c) vláda vykoná všetko, aby medzi Československom a príslušným štátom, z ktorého dochádza k reemigrácii, došlo k uzatvoreniu dohody o likvidácii a transfere repatriantov,
- d) po návrate repatriantov do Československa uskutočnia príslušné orgány vlády zaradenie všetkých repatriantov do hospodárskeho a výrobného procesu podľa ich odborných znalostí a povolaní, pričom im poskytnú všetku pomoc pri usadení,
- e) pri zaradení do výrobného a hospodárskeho procesu budú repatrianti podľa svojich odborných znalostí a povolaní, postavení na roveň domácim zamestnancom.

Vláda ďalej vyjadrila svoj zámer, aby prostredníctvom zainteresovaných úradov a orgánov (najmä ministerstvom poľnohospodárstva, ministerstvom ochrany práce a sociálnej starostlivosti a osídľovacími úradmi) umožnila re-emigrantom založiť a vybudovať podľa možnosti slušnú existenciu, zodpovedajúcu strednej sociálnej úrovni.

Vo veci osídľovania vláda mala záujem, aby poľnohospodárske osídlenie bolo uskutočnené tak, aby zahraniční Česi a Slováci splynuli s ostatným domácim slovenským obyvateľstvom. Konečným účelom bolo odstránenie rozdielu medzi vnútrozemím a pohraničím, a tým zabezpečená jednoliatosť celého štátneho územia a jeho obyvateľstva. Pri umiestňovaní živnostníkov, obchodníkov a remeselníkov bude snaha zabezpečiť príležitosti na výkon prevádzky rovnakého zamestnania. Odsunom Nemcov a Maďarov sa uvoľní toľko zamestnaneckých miest vo všetkých odboroch zamestnania, takže nie je obava, že by zahraniční krajanovia nenašli vo vlasti vhodné zamestnanie. Predmetom starostlivosti vlády je, aby cestou vnútroštátneho zákonodarstva a medzinárodnými dohodami zaistila krajanom splnenie nárokov z doterajšieho starobného a penzijného poistenia, vkladov, úspor atď. Otázka kedy a ako bude reemigrácia ukončená závisí mimo iného aj na tom, kedy budú uzatvorené medzinárodné dohody s cudzími štátmi, v ktorých krajanovia žijú, alebo majú svojich rodinných príslušníkov. Do marca 1946 bolo remigrovaných asi 30 000 osôb.²

V nadväznosti na vládny program reemigrácie Dočasne Národné zhromaždenie prijalo ústavný zákon č. 74 zo dňa 12. apríla 1946 o udelení štátneho občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti.³ Podľa § 1 uvede-

2 Tamže, parlamentná tlač 401

3 Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 37, vydána dne 29.dubna 1946

ného zákona sa Čechom a Slovákom, ktorí sú občanmi cudzieho štátu alebo bezdomovci a ktorí sa prisťahovali alebo prisťahujú na územie Československej republiky na podklade československej úradnej presídľovacej akcie, udelí československé štátne občianstvo, ak on požiadajú do dvoch rokov odo dňa začiatku účinnosti tohto zákona a keď tomu nebudú brániť dôvody hodné osobitného zreteľa.. Nasledujúci zákon č. 75 zo dňa 12. apríla 1946 o priznávaní hospodárskych a právnych úľav krajanom vracajúcim sa do vlasti, najmä z Maďarska, kodifikoval niektoré právne zvýhodnenia signalizované v programe vlády vo vzťahu k reemigrantom.⁴ Zaujímavé pri tomto zákona je znenie § 1 ods. 2 , na základe ktorého výhody uvedené v ods. 1 sa umožňovalo konzumovať aj v prospech príslušníkov iných slovanských národov, u ktorých sú predpoklady, že sa vrátia na územie Československej republiky.

Národné zhromaždenie prijalo osobitný zákon o udelení štátneho občianstva krajanom z Maďarska ako súčasť československého právneho poriadku, ktorého osnova bola transformáciou štátnoobčianskych záväzkov z dohody medzi Československom a Maďarskom o výmene obyvateľstva a dodatku k tejto dohode podpísanej v Budapešti 27. februára 1946.⁵ V zmysle § 1,ods. 1. tohto ústavného zákona č. 179/1946 Zb. z 13. septembra 1946, osoby českej a slovenskej národnosti bývajúce na území Maďarska, ktoré sú občanmi cudzieho štátu alebo bezdomovci a ktoré sa prisťahovali alebo prisťahujú na územie Československej republiky, na základe uvedenej dohody nadobúdajú dňom presťahovania československé štátne občianstvo.

Úľavy pre reemigrantov v oblasti školského a praktického vzdelania, skúšok , vysvedčení a pri otvaraní živnosti špecifikovalo vládne nariadenie č. 71 z 22. apríla 1947.⁶

4 Tamže, zákon č.75/1946 Zb.

Dočasně Národné zhromaždenie republiky Československé 1946.Vládný návrh zákona o priznávaní hospodárskych a právnych úľav krajanom vracajúcim sa do vlasti, parlamentná tlač 324

Tamže, Správa výboru osídľovacieho a ústavne-právneho o vládnom návrhu zákona (tlač 324) zo dňa19.apríla 1946, parlamentná tlač 365

5 Ústavodarne Národné zhromaždenie republiky Československej 1946, vládný návrh o udelení štátneho občianstva krajanom z Maďarska, parlamentná tlač 50.

Tamže, Správa výboru ústavne- právneho o vládnom návrhu ústavného zákona (tlač 50) o udelení Štátneho občianstva krajanom z Maďarska, parlamentná tlač 72. Č.145 Zb.

6 Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 36.

Národné zhromaždenie prerokovalo na svojom 3. zasadnutí v roku 1947 ďalší návrh vládneho zákona týkajúci sa preferencii pre reemigrantov.⁷ Zákon, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 1947 priznával reemigrantom prednostné právo na udelenie živnostenského oprávnenia, na povolenie prevádzkovania výrobných podnikov iného druhu, na výkon slobodných povolání, na pridelenie skonfiškovaného majetku, na nájom takéhoto majetku a na ustanovenie národnými správcami skonfiškovaného majetku.⁸ Predmetný zákon ukladal výkon starostlivosti o prisťahovalcov, pokiaľ nebola zvláštnym predpisom zverená iným orgánom, ministerstvu sociálnej starostlivosti. Napriek uvedeným zákonným zvýhodneniam pre reemigrantov, v praxi sa stávalo, že vládne sľuby sa neplnili a u reemigrantov vyvolávali nespokojnosť a sťažnosti, ktoré sa premietli aj do poslaneckých interpelácií.⁹

V dôvodovej správe ďalšieho vládneho návrhu zákona o poplatkových úľavách pri úprave právnych pomerov reemigrantov (prisťahovalcov, prisťahovalcov) sa uvádza že *Češi a Slováci postiženi válečnými opatřeními nepřátel jsou nuceni dožadovati se mnohdy pomoci veřejne správy, aby jejich majtkové poměry byly uvedeny buď v předešlý stav anebo jinak upraveny. Byla-li jim již nepřátelským zásahem nebo útlakem způsobena majtková nebo jiná ujma, je slušné a spravedlivé, aby úprava jejich poměrů nebo opětné nabytí práv byly provedeny pokud možno bez jejich finančního zatížení. Zároveň se jeví účelným poskytnouti podobné úlevy také reemigrantům, kteří po přesídlení z ciziny nebudou mít dostatečné prostředky k založení své existence v republice a jejichž včlenení do hospodářského života je státním zájmem.*¹⁰

7 Ústavodarné Národné zhromaždenie republiky Československej 1947, parlamentná tlač 541

Tamže, Správa výborov sociálne-politického a osídľovacieho k vládnomu návrhu zákona (tlač 541) o starostlivosti o prisťahovalcov, ako i o niektorých ich prednostných právach, parlamentná tlač 689.

8 Sbirka zákonů a nařízení republiky Československé, částka 62, č.138. Zákon zo dňa 1.júla 1947 o starostlivosti o prisťahovalcov, ako i o niektorých ich prednostných právach.

9 Ústavodarné Národné zhromaždenie republiky Československej, 4 zasadanie, parlamentná tlač 952, naliehavá interpelácia poslanca Nermutě na ministra poľnohospodárstva a financií vo veci reemigrácie krajanov z cudziny.

10 Ústavodarne Národné zhromaždenie, 3 zasadnutie, parlamentná tlač 788, vládny návrh zákona o poplatkových úľavách pri úprave právnych pomerov prisťahovalcov, prisťahovalcov a niektorých iných osôb.

Tamže, parlamentná tlač 823, Správa výborov osídľovacieho, sociálne-politického a rozpočtového k vládnomu návrhu zákona (tlač 788) o poplatkových úľavách pri úprave právnych pomerov prisťahovalcov, prisťahovalcov a niektorých iných osôb
Sbirka zákonů a nařízení, číslo 181, zákon zo dňa 15.októbra 1947 o poplatkových úľavách právnych pomerov prisťahovalcov, prisťahovalcov a niektorých iných osôb..

Kedže reemigračné akcie neboli zakončené, nové akcie z Bulharska a Juhooslávie sa začínali a tiež z iných krajín sa stále vracali krajanania, nasledujúca legislatíva sa týkala už len zvýhodnenia reemigrantov v oblasti štátneho občianstva. Ústavný zákon č. 107 zo dňa 28. apríla 1948 predlžoval lehotu na podanie žiadosti o udelenia občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti do 31. decembra 1949.¹¹ Pretože transporty reemigrantov z Bulharska sa oproti očakávaniu oneskorili a z Juhooslávie sa nepodarilo uskutočniť presídlenie všetkých prihlásených, lehota, ktorá končila 31. decembra 1949 bola predlžená ešte o ďalší rok.¹²

To bol posledný povojnový zákon týkajúci sa reemigrácie Čechov a Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorý československý parlament prijal po komunistickom prevrate vo februári 1948 a *de facto i de iure* znamenal ukončenie povojnovej reemigrácie.

Končila druhá svetová vojna a víťazi si rozdeľovali svet. Slovensko sa ocitlo v sovietskej sfére vplyvu a to určilo osud Slovenskej republiky i budúceho Československa na dlhé ďalšie roky. V júni 1945 začala druhá etapa návratov Slovákov z Francúzska a Belgicka na Slovensko.¹³

Po konferencii delegátov národných výborov a krajauských organizácii vo Francúzsku, ktorá sa konala 15. a 16. decembra 1944 v Paríži, sa krajanania dohodli na vytvorení jednotnej spolkovej základni. Delegáti Československého Národného Výboru vo Francúzsku (ČSNV) odišli 29. februára 1945 do Londýna, aby okrem iných záležitostí prerokovali otázku povojnovej repatriácie Čechov a Slovákov do Československa. V marci 1945 schválilo Ministerstvo sociálnej starostlivosti v Londýne smernicu pre činnosť Československej repatriácie misie vo Francúzsku. Československý Národný výbor vo Francúzsku vydal výzvu ku krajanom „vlast volá“ v ktorej nabádal k návratom

11 Ústavodarné Národné zhromaždenie republiky Československej 1948, 5 zasadnutie, parlamentná tlač 1173, vládný návrh ústavného zákona, ktorým sa predlžuje lehota k podaniu žiadosti o udelenie štátneho občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti. Sbíрка zákonů a nařizení republiky Československé, částka 43. č. 107, ústavný zákon zo dňa 28. apríla 1948, ktorým sa predlžuje lehota k podaniu žiadosti o udelenie štátneho občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti

12 Národné zhromaždenie republiky Československej 1950, I. volebné obdobie – 4. zasadnutie, tlač 414, vládný návrh zákona, ktorým sa predlžuje lehota k podaniu žiadosti o udelenie štátneho občianstva.

Zbierka zákonov republiky Československej, částka 12, č. 25. Zákon ktorým sa predlžuje lehota na podanie žiadosti o udelenie štátneho občianstva krajanom vracajúcim sa do vlasti.

13 SNA, fond Slovenská liga, kr. 75, 76

do vlasti.¹⁴ V podobnom duchu zaslal slovenským komunistom vo Francúzsku aj Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska výzvu „Slovenská mať volá „¹⁵ Slovenská národná rada v Bratislave prijala *Ohlas k Slovákom doma i v cudzine*, v ktorom sa hovorilo o potrebe spolupráce za úspešný návrat krajanov do vlasti.¹⁶ Na zasadnutí tohto povojnového slovenského zákonodarného orgánu, bolo dňa 27. februára 1946 zdôraznené, že: „*Etnicky ucelený slovenský národ – slovenská mať volá všetkých svojich na rodnú hruď*“.¹⁷

Dňa 17 júna 1945 sa konala v Paríži konferencia delegátov ČNV o všetkých otázkach nastávajúcej repatriácie. Pred začatím masovej repatriácie cestou vlakových transportov, na základe dohody medzi čsl. a francúzskou repatriačnou misiou bolo vyčlenené jedno lietadlo denné s kapacitou 16 miest na dopravu z Paríža do Prahy. Tým v polovici júna 1945 po malých skupinách začala repatriácia.

Nový vládny program deklaroval že vláda „...*Pokladá dále za svoji důležitou úlohu co najdříve repatriovat všechny občany s ciziny*.“¹⁸ Vláda na svojej 42 schôdzi 1. augusta 1945 v Prahe prijala v tejto veci príslušné uznesenie.¹⁹

14 C. Baláž. Slovenské vystahovalectvo.c.d.s.260, dok.č.101

15 Tamže, s.261-2, dok.č.102

16 Národná obroda, r.1946, č.49.s.1

17 Národné noviny, r.1946. č.50. s.2

18 Informační věstník Českoslovenké repatriační mise ve Francii, 12, Rond – Point des Champs Elysées, Paris

19 Československá vláda je si vědomá národohospodářské a sociální důležitosti repatriace Čechu a Slováků z Francie, dává všem, kteří mají v umyslu vrátiti se do osvobozené Československé republiky závazný slib, že,

1. všechny jimi nabyté nároky na zaopatřovací platy jakéhokoliv druhu, vyplývající ze sociálního pojištění, jim budou zachovány, po případě závazky z nich převedeny na tuzemské nositele pjištění,

2. osobám sociálně potřebným budou všechny výlohy, spojené s repatriací a to jako osobní tak věcné, hrazeny ze státních prostředků.

3. Československá vláda vykoná vše, aby mezi Československem a Francií došlo k uzavření dohody o likvidaci a transféru majetku repatriantu,

4. po návratu repatriantu do Československa provedou příslušné orgány vlády zařazení všech repatriantu do hospodářského a výrobního procesu podle jejich odborných znalostí a povolání při čemž jim poskytne veškerou pomoc při usazení,

5. při zařazení do výrobního a hospodářského procesu budou repatrianti podle svých odborných znalostí a povolání postaveni na roveň domácím zaměstnancům.

Budou – li se Češi a Slováci chtít navrátiti do Československé republiky i z jiných států, prohlašuje Československá vláda, že jejich repatriace bude provedena za stejných podmínek. Provedou všichni členové vlády

Dr.Korbel v.r.

Repatriácia krajanov z Francúzska sa uskutočňovala na základe francúzskeho – čsl. repatriáčnej dohody uzatvorenej dňa 21. novembra 1944 v Londýne.²⁰ Podobnú francúzsku repatriáčnú akciu riadila francúzska repatriáčna komisia v Prahe. Zabezpečovala presun francúzskych príslušníkov z územia Československa, ale i Rakúska, Nemecka, Sliezska, Poľska, atď., ktorí ČSR prechádzali a zdržali sa tu len kratšiu dobu.²¹ Podľa tejto dohody bola kompetencia čsl. repatriáčnej misie obmedzená len na repatriáciu osôb, ktoré prišli do Francúzska po 28. septembri 1938. Komisia však využila danú situáciu a výhody poskytované citovanou dohodou a uskutočňovala aj reemigráciu starousadlíkov. Týmto spôsobom bolo do Československa do apríla 1946 presunutých asi 7 000 starousadlíkov. Táto prax viedla k rozporom a nedorozumeniam s francúzskymi úradmi, ktoré bolo potrebné dňa 26. apríla 1946 riešiť na spoločnej porade zvolanej francúzskym ministerstvom zahraničných vecí na Quai d'Orsay v Paríži za účasti zástupcov francúzskeho ministerstva zahraničných vecí, ministerstva bývalých vojakov, repatriáčnej misie a veľvyslanectva ČSR v Paríži.²²

Na schôdzi boli prerokovávané tri hlavné body: podržanie repatriáčného strediska v Eperney, repatriácia starousadlíkov v rámci repatriáčnej akcie a zmluvy z 21. novembra 1944 a úhrada finančných nákladov z tohto spôsobu repatriácie rezultujúcich. Účastníci porady sa dohodli, že repatriáčny tábor v Éperney²³ zostane naďalej v prevádzke a bude odovzdaný čsl. repatriáčnej misii, pričom ministerstvo bývalých vojakov bude v ňom vykonávať dohľad a vedenie prostredníctvom svojho dôstojníka, ako veliteľa tábora. Všetky osoby určené k repatriácii, teda repatrianti a starousadlíci, budú sústredované v tomto tábore a odtiaľ odsúvaní do vlasti repatriáčnymi vlakmi. Ďalej bolo dohodnuté, že sa bude pokračovať v doterajšej praxi, t. j. starousadlíci budú mať tie isté výhody ako repatrianti pod podmienkou, že budú mať individuálne pasy opatrené francúzskymi výstupnými vízami. Kvôli poriadku

20 Archív F MZV Praha, fond ZÚ Francúzsko 1945, kr.12, č.j.4650/46

Repatrianti sa do vlasti vracali prevažne vlakovými, ale aj leteckými transportmi. Len medzi júnom a koncom roku 1945 bolo dvanástimi železničnými transportmi prevezených 8 647 repatriantov, v rovnakom čase bolo 72 lietadlami transportovaných 929 osôb.

21 Niektorí repatrianti po sklamaní pomermi v Československu sa opäť vracali do Francúzska a na svoj návrat využívali transporty určené pre návrat Francúzov a Belgičanov z Československa.

22 Tamtiež.

23 Épernay, obec v departemente Marne v regióne Grand Est.

misia mala predložiť ministerstvu zahraničných vecí zoznam starousadlíkov pred odchodom každého transportu. V zásade všetci starousadlíci mali mať nárok na návrat domov, len v kategórii sklárov, sa mala misia dohodnúť s ministerstvom zahraničných vecí o postupnom uvoľňovaní týchto robotníkov. Napokon bolo dohodnuté, že na základe striktného výkladu dohody, výdavky so stravovaním repatriantov znáša ministerstvo bývalých bojovníkov, ale výdavky spojené so stravovaním starousadlíkov znáša misia. Misia bude hradiť nájomne za tábor v Epernay vo výške 6 000 frankov mesačne ako aj platy štyroch subalterných vojenských osôb potrebných na vedenie tábora. Stravné za každú osobu určenú k repatriácii si bude francúzska administratíva účtovať vo výške 40 frankov denne.²⁴

O možnostiach a podmienkach repatriácie vydala misia 26. augusta 1946 materiál v ktorom informovala o príprave dvoch transportov pripravovaných v mesiaci septembri a súčasne avizovala pripravované ukončenie svojej činnosti.

Čsl. repatriačná misia v Paríži i v Bruseli podliehali Ministerstvu sociálnej starostlivosti v Prahe. Podľa správy MZV z roku 1946 sa stav krajanov v Belgicku v dôsledku repatriácie znížil z pôvodného počtu 12 000 o viac ako polovicu.²⁵ Podobnú situáciu dokresľuje správa krajanského spolku v Grand Combe dép.Gard vo Francúzsku z roku 1946, v ktorej sa píše, že pred vojnou tu žilo asi 800 Čechov a Slovákov. Po vojne väčšina repatriovala, takže tam ostalo len niekoľko rodín.²⁶

Rozhodnutím Ministerstva ochrany práce a sociálnej starostlivosti v Prahe, zo dňa 23. septembra, bola čsl. repatriačná misia vo Francúzsku ku dňu 1. november 1946 zrušená.

Spolkové hnutie 1945 –1958

Francúzsko stratilo počas druhej svetovej vojny asi 562 000 obyvateľov. Z toho 212 000 vojakov a 350 000 civilistov. 83 000 mŕtvych predstavovali Židia – obete holokaustu. Boje v rokoch 1939 – 1940 si vyžiadali 120 000 mŕtvych alebo nezvestných, 250 000 ranených a 1,45 milióna zajatých Po otvorení druhého frontu predstavovali vojenské straty Francúzska 12 590 padlých a nezvestných, 49 510 ranených, 4 730 zajatých. 8 000 – 9 000 ľudí bolo po oslobodení krajiny okamžite popravených za spoluprácu s nacistami.

24 Tamtiež.

25 SNA, fond Slovenská liga, kr.75

26 SNA, fond Povereníctvo informácii a osvety, kr.68, fasc.13 68

mi. 1 500 ďalších bolo odsúdených na trest smrti neskoršími povojnovými súdmi.

Po oslobodení Francúzska od nemeckej okupácie a kapitulácii nacistického Nemecka v 8. resp. 9. mája 1945 sa začala obnovovať predvojnová existencia a styky slovenských a českých spolkov vo Francúzsku. Na základe spoločného postupu a spolupráce v čase protifašistického odboja začali rokovania o vytvorení spoločnej platformy. Po konferencii delegátov národných výborov a krajských organizácii vo Francúzsku, ktorá sa konala 15. a 16. decembra 1944 v Paríži, prišlo k dohode o vytvorení jednotnej spolkovej základni v podobe Československého Národného Výboru vo Francúzsku (ČSNV). Ten sa pretransformoval na Jednotu československej kolónie vo Francúzsku (L'Union de la Colonie Tchecoslovaque en France) so sídlom v historickej budove na 18, rue Bonaparte, Paris VI. Dominantné postavenie, podobne ako v odboji, získali ľavicoví predstavitelia čsl. jazykových skupín CGT a členovia Francúzskej komunistickej strany (Parti communiste français, PCF). Rezídua ideologických rozporov z predvojnového obdobia postupne rozkladali jednotu Jednoty, ktoré vyvrcholili po februárovom komunistickom prevrate roku 1948 v Československu. Aj v Jednote získali rozhodujúci vplyv ľavicovo orientovaní členovia a funkcionári a spolok pôsobil naďalej v súlade s československou pofebruárovou politikou. Stal sa tak jediným spolkom vo Francúzsku, ktorý udržoval kontakty so starou vlasťou i keď ako sa ukázalo v roku 1968 v niektorých veciach názorovo a politicky bol v opozícii. Pravicovo orientované spolky Tělocvičná jednota Sokol, Sdružení bývalých čsl. dobrovolníků, Čsl. Sporting Club z Jednoty vystúpili. V dôsledku návratov do Československa v rokoch 1940 – 1948 sa počet vystažovalcov vo Francúzsku výrazne zmenšil, čo sa odrazilo aj v existencii spolkov, z ktorých mnohé zanikli, alebo sa premenili na odbočky Jednoty. Niektoré ako napr. dlhoročný spolok Rovnosť pre malú aktivitu zanikli tiež.

Po komunistickom prevrate vo februári 1948 opustilo Československo vyše 60 000 osôb. Išlo najmä o politických odporcov komunistickej strany, do emigrácie odišla veľká časť nekomunistických ministrov, povereníkov či poslancov, avšak aj predstaviteľov politických strán nepovolených Košickým vládnym programom. Ďalej sa pre emigráciu rozhodla značná časť diplomatov, dôstojníkov a významná časť inteligencie, ale aj študenti, duchovní, podnikatelia i robotníci. Títo všetci odchádzali jednak, že im buď hrozilo priame ohrozenie života³ alebo nechceli za daných podmienok žiť vo vlasti, jednak chceli vytvoriť „tretí odboj“, zasadzovať sa o zmenu politickej situácie

doma. Do emigrácie odišla značná časť politických predstaviteľov Československa. Tí začali ihneď po príchode do emigrácie organizovať svoje politické strany v exile. Keďže však bol československý po februárový exil značne rozptýlený, vznikali v rôznych centrách československého exilu pobočky politických strán.

Zásadný zlom pre československú emigráciu vo Francúzsku predstavuje rok 1951. Vtedy totiž vláda USA vydala Refugee Relief Act, na základe ktorého získali československí emigranti víza na odchod do USA. Francúzsku tak v priebehu rokov 1951-1952 opúšťa väčšina politických emigrantov. Roky 1951-1952 tak predstavujú prakticky koniec významnej exilovej politiky vo Francúzsku.

Po oslobodení Paríža väčšina spolkov sídlila v tzv. Masarykovom dome na rue Bonaparte v Paríži, ale po roku 1948 sa budova stala sídlom konzulárneho oddelenia Čsl. veľvyslanectva. Nové sídlo Jednoty sa presťahovalo do Puteaux (Seine) 110, rue de la Republique.

Zo sociálneho hľadiska pozornosť bola venovaná vojnovým veteránom zaradeným do čsl. armády v roku 1939 - 45, ktorým bol priznaný vojenský vyživovací príspevok, ako náhrada vojnových škôd a demobilizačný príspevok (prime de d'mobilisation). Jednota na základe oznámenia konzulárneho oddelenia Československého veľvyslanectva publikovala vo svojom Bulletine v decembri 1950 a novembri 1951 informácie o postupe pri podávaní žiadosti o priznanie týchto príspevkov.

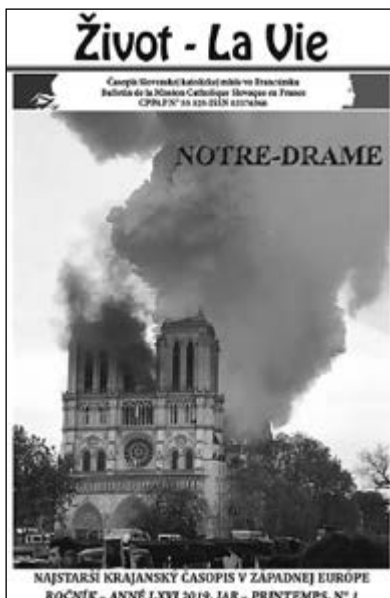
Jednota pravidelne vydávala svoj časopis Bulletin mensuel de l'Union de la Colonie Tchecoslovaque en France,²⁷ v ktorom prinášala aktuálne informácie o dianí vo Francúzsku, Československu a vo svete. Od roku 1952 vychádzal 6 x ročne so zmeneným názvom Bulletin Interieur de

27 Periodikum registrované pod č.13.307, do apríla 1951 riaditeľ redakcie Jean Sumbera, sídlo 18, rue Bonaparte, Paris VIe, od novembra 1951 riaditeľ redakcie Michel Gregor, sídlo 110, rue de la Republique, Puteaux (Seine)

l'Union de la Colonie Tchecoslovaque en France. V druhej polovici roku 1953 sa redakcia preniesla na novú adresu 56, rue Roger-Salengro á Bondy (Seine)

Významnú úlohu v živote vysťahovalcov – krajanov zohrávala Slovenská katolícka misia vo Francúzsku. (SKM). Na základe konštitúcie pápeža Pia XII. „Exul Família“ z roku 1952 bol vymenovaný Július Gašparík za misionára Slovákov vo Francúzsku. SKM bola prvá, ktorú cirkevná vrchnosť ustanovila ako farnosť s právami územnej farnosti, ustanovená dekrétom parížskeho arcibiskupa, kardinála M. Faltina zo dňa 12. februára 1954. Pred vznikom SKM pôsobili medzi krajanmi vo Francúzsku viacerí kňazi – Ján Futák, Vojtech Klein, Jozef Dragoš Alžbetínčan, Fridrich Osuský SJ, Štefan Buc OFM a iní. Štefan Buc zriadil neoficiálnu SKM a bol iniciátorom vzniku Pomocného komitétu pre pomoc slovenským emigrantom v roku 1948. Prvým farárom SKM bol **Július Gašparík** (na SKM pôsobil v rokoch 1953–1989), nasledovali **František Reves** (1959–1997), Jozef Kováč SJ (1958–1994), **Dominik Hrušovský** (1962–1966), **Vojtech Zeman SDB** (1992–2000) a **Imrich Tóth** (od 2000). Na juhu Francúzska pôsobili Rudolf Ilenčík a František Izakovič, na severe Francúzska Jozef Strečanský SDB, ktorý bol misionárom pre Slovákov v Belgicku. Od svojho vzniku vydáva časopis Život – La Vie, jeho zameranie je náboženské, národné a krajské.

V ostatných krajských spolkoch, prevažne orientovaných proti vtedajšiemu Československu, mali Slováci minimálne zastúpenie, zvyčajne len pár jednotlivcov. Hromadná repatriácia a remigrácia po druhej svetovej vojne výrazne oslabilu krajskú komunitu vo Francúzsku. Jej členovia tu ostali trvalo usadení a väčšina sa asimilovala a prijala francúzske štátne občianstvo i keď reziduá a citové väzby k starej vlasti pretrvávali v rôznych najmä kultúrnych a rodinných. Dalo by sa povedať, že kategória Slováci vo Francúzsku sa menila na podobu Francúzski Slováci. To už v plnom rozsahu platilo pre nasledujúce generácie.

Slováci v Chorvátsku

Sandra Kraljová-Vukšićová, riaditeľka

Slovenské kultúrne centrum Našice

Kultúrne aktivity v roku 2025

Výstava Molovanie – tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku

Výstava Molovanie – tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku – V Slavónii bolo v minulosti bežné ozdobovať steny interiéru, ale aj exteriéru rodinných domov nástennou maľbou s použitím papierových predlôh a/alebo valčekov. V posledných desaťročiach sa však tento spôsob dekorovania stien dostal do úzadia a vystriedali ho iné techniky. V súčasnosti sa zachoval už len v rurálnom prostredí a ovláda ho čoraz menší počet žien staršieho veku. Etnologička Múzea Slavónie Tünde Šipoš Živić sa preto rozhodla zaznamenať hodnotu tohto druhu postupne zanikajúceho tradičného výtvarného prejavu pomocou terénneho výskumu na území celej Slavónie, vrátane obcí obývaných Slovákmí. Preto v roku 2021 oslovila s požiadavkou o spoluprácu Slovenské kultúrne centrum Našice (SKC Našice).

Výskum, ktorý organizovalo SKC Našice, sa uskutočnil v rokoch 2021 – 2023 v šiestich lokalitách: dvoch obciach našickej oblasti – Markovci Našickom a Jelisavci, dvoch obciach đakovskej oblasti – Josipovci Punitovskom a Jurjevci Punitovskom a dvoch obciach ilockej oblasti – Iloku a Radoši. Na výskume sa ako informátorky zúčastnili Anna Fábryová z Iloka, Jozefína Hanižjarová z Markovca Našického, Marija Krošlaková z Radoša, Katica Kuricová z Josipovca Punitovského, Vera Majdišová z Jurjevca Punitovského, Marija Marenjaková z Jelisavca a Katica Topolovec z Jelisavca. V realizácii terénneho výskumu, ktorý viedli Tünde Šipoš Živić, Marko Kurtek, Tatjana Seničaninová a Sandra Kraljová-Vukšićová, bola použitá metóda dotazníka a priameho rozhovoru.

Výstava predstavuje výsledky terénneho výskumu *molovania* – postupu ozdobovania stien interiéru a exteriéru rodinných domov či verejných budov kontinuálnou ornamentikou pomocou valčekov alebo používaním pa-

Príhovor predsedu Zväzu Slovákov Mirka Vavru na vernisáži Molovanie – tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku v SKC Našice. Zľava doprava: zástupca župana Osijecko-baranjskej župy (OBŽ) Josip Miletić, riaditeľka Materskej školy Zvončič v Našiciach Snježana Kandžera, veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Záhrebe Hana Kováčová, primátor mesta Našice Krešimir Kašuba, etnologička Múzea Slavónie Tünde Šipoš Živić, predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra, spevácka skupina Matice slovenskej v Jurjevci Punitovskom.

pierových predlôh. Ide o druhú autorskú výstavu riaditeľky SKC Našice Sandry Kraljovej-Vukšićovej a kustódky Tatjany Seničaninovej, ktoré stvárňujú obsah výstavy na desiatich informačných paneloch a dvoch roll up banneroch. Výstava je vybavená slovensko-chorvátskym dvojazyčným katalógom, letákmi, záložkami a ručne molovanými textilnými taškami. Doplnená je o zozbierané predmety, ako aj ukážky motívov valčekov či šablón. Výstavu finančne podporili Rada pre národnostné menšiny CHR, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Úrad pre ľudské práva a práva národnostných menšín CHR a mesto Našice.

Vo svojom sídle Slovenské kultúrne centrum Našice usporiadalo vernisáž 5. decembra 2024 za prítomnosti veľvyslankyne Slovenskej republiky v Záhrebe Hany Kováčovej, predsedu Zväzu Slovákov v CHR Mirka Vavru a podpredsedu Aleksandra Knapčeka, zástupcu župana Osijecko-baranjskej

župy (OBŽ) Josipa Miletića, primátora Našic Krešimira Kašubu, predsedníčky Rady slovenskej národnostnej menšiny (RSNM) OBŽ Any Kanđera Legčević, predsedu RSNM Vukovarsko-sriemskej župy Milana Pucovského, etnologičky Múzea Slavónie Tünde Šipoš Živić, riaditeľky Materskej školy Zvončič v Našiciach Snježany Kanđera, predsedu RSNM mesta Ilok Vladimira Knapčeka, predstavitelia Macedónskej menšiny OBŽ Dragoljuba Siljanoského, riaditeľky Rádia Našice Tomislavy Justić, ako aj predstaviteľov a predsedov matíc slovenských z Iloka, Radoša, Zokovho Gaja, Jelisavca, Josipovca Punitovského, Jurjevca Punitovského a Osijeku.

Do programu vernisáže prítomných uviedla molerka člena Matice slovenskej v Iloku Anna Fábryová prednesom spomienky na molovanie. O dejinách molovania hovorila odborná spolupracovníčka na tejto výstave, etnologička Múzea Slavónie Tünde Šipoš Živić. S obsahom výstavy a jej dvomi celkami, etnografickým a umeleckým prítomných zoznámila kustódka Tatjana Seničaninová.

Príležitostnými adventnými a vianočnými piesňami vernisáž obohatili členky speváckej skupiny Matice slovenskej v Jurjevci Punitovskom

Riaditeľka Sandra Kraljová-Vukšićová v krátkosti oboznámila prítomných s existujúcim zámerom ochrany molovania ako nehmotného kultúrneho bohatstva panónskeho regiónu Ministerstvom kultúry a médií Chorvátskej republiky, čo by významné prispelo k zachovaniu tohto prejavu tradičnej kultúry v Chorvátsku. Prítomnosť všetkých informátoriek zúčastnených na výskume aj na vernisáži vyzdvihla ako vzácny bod spolupráce s nositeľkami tohto umenia.

Zvláštnosťou etnografickej časti expozície je scénografia gánku, vypožičaného v rámci spolupráce s odbornou inštitúciou – Múzeom Slavónie, avšak prínos dala aj členka MS v Jurjevci Punitovskom, molerka Vera Majdišová vymaľovaním novozriadeného priestoru pivnice sídla Slovenského kultúrneho centra Našice.

Druhú časť výstavy tvorili umelecké diela výtvarníčky, absolventky výtvarného umenia v Bratislave Kristíny Hrubíkovej z lloka, inšpirovaná molovaním, a ktorú predstavila samotná autorka.

Slamené medvede na ETNOFILME Čadca

ETNOFILM ČADCA je najstarším filmovým festivalom na Slovensku. Svoju históriu začal písať v roku 1980, keď sa v Čadci po prvý raz stretli tvorcovia

filmov o ľudovej kultúre. Festival má v súčasnosti trvalé miesto jednak medzi odbornou, ale i laickou verejnosťou. Je to unikátne filmové podujatie venované problematike etnológie, sociálnej a kultúrnej antropológie, spôsobu života ľudskej spoločnosti a ľudovej kultúry prostredníctvom filmových diel, dokumentárnych filmov zo Slovenska i zo zahraničia. Cieľom festivalu je predstaviť najnovšie dokumentárne filmy o kultúrnej a sociálnej rôznorodosti ľudského spoločenstva a podporiť vznik nových filmových diel na uvedené témy udeľovaním rôznych cien.

Do aktuálneho ročníka sa prihlásilo 109 filmov z 35 krajín, z ktorých

Plagát 23. ročníka filmového festivalu ETNOFILM Čadca

odborná porota festivalu zaradila do hlavnej súťaže 29 filmov z 22 krajín. Z Chorvátska sa na festivale zúčastnili dva filmy. Jeden z nich je aj film pod názvom *Slamené medvede – Symbol lokálnej identity josipovských Slovákov*, ktorý vznikol v produkcii Element media j. s. r. o. z Osijeku a v spolupráci so Slovenským kultúrnym centrom Našice a Maticou slovenskou v Josipovci. Film prináša poznatky o fašiangovej maske medveda či tradičnom fašiangovom sprievode, ktorý sa v obci Josipovec Punitovský zachoval dodnes. Pozornosť sa upriamuje na prípravu masky medveda, ako aj na popis samotného obsahu a priebehu fašiangového sprievodu.

Filmy vybrané Odbornou komisiou boli premietané nielen v Čadci, ale aj na vysokých školách v Žiline, Banskej Bystrici, Nitre a Bratislave a v období od 12. do 19. novembra boli prístupné aj online.

Zamestnankyne Slovenského kultúrneho centra Našice spolu s vedúcim produkcie pripravovaného filmu o slamených medvedoch pobudli od 14. do 16. novembra 2024 v meste Čadca, kde sa 15. novembra konal 23. ročník filmového festivalu Etnofilm Čadca. Na vyhlásení víťazov účastníkov z Chorvátska prišiel podporiť aj veľvyslanec Chorvátskej republiky na Slovensku, Jeho Excelencia Aleksandar Heina.

Autori filmu z Chorvátska na vyhlásení víťazov 23. ročníka ETNOFILM Čadca

Stretnutie projektových partnerov MySme v Splite

V dňoch 6. 5. – 7. 5. 2025 sa uskutočnilo v poradí už štvrté pracovné stretnutie projektu MySme – Minoritná kultúra ako prostriedok pre sebaidentifikáciu a posilnenie inklúzie v multietnickom prostredí. Stretnutie organizačne zabezpečoval partner projektu z Chorvátska – Slovenské kultúrne centrum Našice. Stretnutia sa prezenčnou formou zúčastnili zástupcovia všetkých projektových partnerov, okrem organizátora stretnutia z Chorvátska a hlavného

Účastníci projektového stretnutia MySme v Splite

riešiteľa projektu Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) prítomní boli aj zástupcovia partnerov zo Srbska, Rumunska a Francúzska.

Účastníci projektového stretnutia MySme pri lavičke Martinovi Kukučínovi v obce Selca na ostrove Brač

Prvý deň pracovného stretnutia bol zameraný na získanie záverečných doplňujúcich filmových záznamov o Martinovi Kukučínovi, ktorý istý čas pôsobil aj v Chorvátsku na ostrove Brač, a ktorému je venovaný aj jeden z vytvorených didaktických filmov. Účastníci stretnutia sa zoznámili s prostredím, kde pôsobil tento významný slovenský spisovateľ. V druhý deň prebiehalo štandardné projektové stretnutie: vedúca projektu PhDr. Zuzana Drugová zhrnula doteraz realizované aktivity v projekte a poskytla detailné informácie o aktuálnej projektovej fáze – postprodukcii 40 didaktických filmov, ktoré sú konečným cieľom projektu. Zároveň boli partneri oboznámení s aktuálnou pracovnou verziou filmov za jednotlivé krajiny.

Súčasťou projektového stretnutia boli aj informácie projektových partnerov o doposiaľ realizovaných aj nasledujúcich plánovaných projektových podujatiach, ktorých hlavným cieľom je diseminácia predbežných, tzv. beta verzií didaktických filmov za jednotlivé krajiny. Partneri upresnili formu a termíny svojich diseminačných podujatí, cieľom ktorých je predovšetkým získanie spätnej väzby k beta verziám filmov tak, aby prípadné pripomienky bolo možné zohľadniť v záverečných postprodukčných prácach.

UMB informovala, že záverečné projektové podujatie sa bude konať v dňoch 12. – 13. 8. 2025 v Banskej Bystrici. Partnerom bola ponúknutá možnosť prísť na záverečné diseminačné podujatie s väčším počtom účastníkov relevantnej cieľovej skupiny za svoju krajinu tak, aby sa adresná skupina konečných prijímateľov z prostredia slovenských pedagógov v partnerských krajinách mohla priamo oboznámiť s didaktickými filmami – a následne ich využívať vo svojej pedagogickej praxi. V ďalšej časti stretnutia informovala finančná manažérka projektu Ing. Zuzana Kvetková o aktuálnom stave čerpania grantu ako aj o aktuálne „otvorených“ pracovných balíkoch.

10. zasadnutie Komisie pre školstvo a vzdelávanie – sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu v Našiciach

10. výjazdové zasadnutie Komisie pre školstvo a vzdelávanie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSZŽ), sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu sa uskutočnilo 19. mája 2025 v Slovenskom kultúrnom centre Našice.

V mene hostiteľa pozdravila riaditeľka SKC Našice Sandra Kraljová-Vukšićová a privítala členov: predsedu Komisie a zástupcu Demokratického zväzu Slovákov v Rumunsku Pavla Hlásznika, podpredsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Petra Chrastinu a pracovníčky ÚSZŽ, tajomníčku komisie Katarínu Baranyaiovú a Carmen Homolovú, koordinátorku pre školstvo z Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku Svetlanu Zolňanovú, riaditeľku Slovenského gymnázia, základnej školy a kolégia v Békešskej Čabe v Maďarsku Editu Pečeňovú, riaditeľku školy Nové Mesto pod Šiatrom z Maďarska Júliu Kuczikovú, riaditeľa Budapeštianskeho slovenského odborného kolégia Juraja Rágyanszkiho, školskú poradkyňu pre slovenský jazyk v Chorvátsku Jelenú Dejanovićovú, predstaviteľku Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky Katarínu Čamborovú.

Veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Chorvátsku Hana Kováčová, podpredseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Peter Chrastina predseda Komisie a Demokratického zväzu Slovákov v Rumunsku Pavel Hlánsnik

Prítomným sa po privítaní prihovorili vážení hostia: veľvyslankyňa slovenskej republiky v Chorvátsku Hana Kováčová, poslanec pre českú a slovenskú národnostnú menšinu v Chorvátskom parlamente Vladimír Bilek, riaditeľ Správy pre národnostné menšiny Ministerstva školstva, vedy a mládeže Chorvátskej republiky Nandor Čapo, predseda Zväzu Slovákov Mirko Vavra a predstavitelia mesta Našice a primátora Kašubu, Magdalena Vidakovíć Gelenčir a Marijan Brkić.

V rámci úvodu podpredseda ÚŠZZ Peter Chrastina predostrel program priorít v oblasti vzdelávania, ktorým sa Úrad bude venovať v nastávajúcom období.

Zo strany členov komisie boli prezentované skúsenosti a postrehy krajanov z Maďarska, Srbska, Rumunska, a Chorvátska súvisiace s aktivitami ÚŠZZ a aktivitami MŠVVaŠ SR v oblasti podpory krajanského školstva a vzdelávania.

Na stretnutí boli prebrané témy: dotácií ÚŠZZ na podporu aktivít v oblasti národnostného školstva; účasť krajanských detí v táboroch ÚŠZZ (4 turnusy letných táborov pre krajskú mládež na území SR, na Donovaloch a na

Účastníci 10. zasadnutia Komisie pre školstvo a vzdelávanie – sekcie pre strednú, južnú a východnú Európu v Našiciach

Orave); aktivity realizované v spolupráci s Metodickým centrom pre Slovákov žijúcich v zahraničí na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici (školy v prírode, semináre pre pedagógov, online vzdelávanie slovenského jazyka); SAS v Bratislave a Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici; účasť žiakov na početných súťažiach v organizácii alebo za podpory ÚŠZZ; možnosti štipendijného štúdia na Slovensku pre krajanov.

Príležitostne podpredseda ÚŠZZ Peter Chrastina odovzdal pamätný list Maďarsko-slovenskej dvojjazyčnej národnostnej základnej škole a internátu v Novom Meste pod Šiatrom, ktorá si v tomto roku pripomína 75. výročie svojho vzniku.

Miloslav Strehársky

25. Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2025

Matica slovenská z Rijeky v spolupráci s predstaviteľkou slovenskej národnostnej menšiny (SNM) v Primorsko-gorskokotárskej župe (PGŽ) Miroslavou Gržiničovou aj tohto roku, od 26. do 29. júna zorganizovala v poradí už 25. Dni slovenskej kultúry (DSK) – Rijeka 2025 s medzinárodnou účasťou. Slováci počas týchto dní predstavujú obyvateľom mesta a jeho návštevníkom svoju kultúru a dedičstvo. DSK sú zároveň most priateľstva a spolupráce medzi Slovákmi, Chorvátmi a inými národmi.

Podujatie sa uskutočnilo s podporou predstaviteľky SNM v PGŽ Miroslavy Gržiničovej, Zväzu Slovákov v Chorvátsku, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ), Rady pre národnostné menšiny Chorvátskej republiky, Mestskej rady v Rijeki a Chorvátsko – slovenskej obchodnej komory v SR. Program mediálne podporili Novi List, Chorvátska rádiatelevízia, Kanál R, Radio Rijeka, Radio OK a Radio Korzo. Miestami podujatia boli: sídlo MS z Rijeky – Slovenský dom, Mólo Karolíny Rijeckej, Volosko a Český dom T. G. Masaryka v Rijeki.

Účastníci: MS z Rijeky – Folklórna a spevácka skupina Slovenka, a detská folklórna skupina Zvonček, predstavitelia mesta Martin (Slovensko), Združenie Matkino srdce a Kultúrno umelecký spolok (KUS) Štefanik z Lalite (Srbsko), Tanečná skupina Rijecké palády z Rijeky, Mužský spevácky zbor Mužáci Moravia z Plevniku (Slovensko), členovia slovenskej komunity mesta Manchester (Spojené kráľovstvo) a Matica slovenská z Osijeku.

Prvý deň, vo štvrtok 26. júna, sa začal v priestoroch Matice za prítomnosti hostí zo Slovenska, Spojeného kráľovstva, Srbska, a Chorvátska, predstaviteľov národnostných menšín v Rijeki ako aj blízkych susedov. Po odznení chorvátskej a slovenskej hymny v podaní SS Slovenka MS z Rijeky pod vedením Melity Bahnikovej, v mene hostiteľa, člen MS v Rijeki a predseda Chorvátsko-slovenskej obchodnej komory v SR Mario Gržinič podal krátky úvod o pôsobení Matice slovenskej v Rijeki a pozdravil vážených prítomných: primátorku mesta Rijeka Ivu Rinčicovú, vedúcu administratívneho oddelenia pre záležitosti župy a Župného zhromaždenia PGŽ Erminu Durajovú, zástupcu veľvyslankyne SR v Chorvátsku pána Zdenka Galbaveho, podpredsedu ÚSŽZ v Bratislave Petra Chrastinu, zástupcu primátora mesta

Martin Stanislava Thomku, hlavného audítora mesta Martin Marcela Matovčíka, referenta zahraničných vzťahov a protokolu mesta Martin Andreu Jančoškovicu, honorárneho konzula SR v Chorvátsku pre región Severného Jadranu Zorana Čuku, tajomníka Matice slovenskej v SR pre problematiku národnostných menšín a zahraničné krajské organizácie Viliama Komoru, starostu obce Polychno (Slovensko) Pavla Kyselu, podpredsedu Chorvátsko-slovenskej obchodnej komory v SR Jozefa Kršku a predsedu Maria Gržinića, členov slovenskej komunity mesta Manchester (Spojené kráľovstvo), delegáta obce Laliť Janka Benku, predsedu KUS Štefánik z Lalite v Srbsku Dušana Párnického, vedúcu združenia Matkino srdce z Lalite Máriu Mackovú, krojovaný mužský spevácky zbor Mužáci Moravia z Plevniku (Slovensko), zástupcov kultúrnych a vzdelávacích inštitúcií a zástupcov národnostných menšín v Rijeke a v PGŽ, ako aj ostatných prítomných hostí.

Potom predsedníčka MS z Rijeky a predstaviteľka SNM v PGŽ Miroslava Gržinićová tiež privítala všetkých prítomných slovami: *Vážené dámy a páni, milí hostia, priatelia a členovia Matice, je pre mňa veľkou ctou a zároveň radosťou vás všetkých srdečne privítať na 25. ročníku Dní slovenskej kultúry v Rijeke.*

Štvrtrocie tohto podujatia je dôkazom toho, že slovenská kultúra má v Rijeke pevné miesto a živú prítomnosť. Nie je to len oslava tradície ale aj potvrdenie toho, že naša komunita, aj keď je malá, je hrdá, aktívna a odhodlaná. Dni slovenskej kultúry nie sú len o folklóre, piesňach či výstave, ale predovšetkým o stretnutiach, o spolupatričnosti, o budovaní mostov medzi nami a Slovenskom, ale aj medzi generáciami a medzi komunitami tu v Chorvátsku. Aj tento rok sme pripravili bohatý a pestrý program, tešiť sa môžete na vystúpenia folklórnych a speváckych skupín, ochutnávku tradičnej slovenskej kuchyne, divadelné predstavenia a v neposlednom rade na výstavu Molovanie, ktorá je umiestnená na poschodí nášho Slovenského domu. Chcem úprimne poďakovať všetkým, ktorí sa

*Prejav predsedníčky MS z Rijeky
Miroslavy Gržinićovej*

podieľali na príprave tohto ročníka – organizátorom, účinkujúcim, dobrovoľníkom, aj vám, milí hostia, že ste prijali naše pozvanie. Moje poďakovanie patrí aj našim dlhoročným partnerom – mestu Rijeka, PGŽ, Zväzu Slovákov, ÚSZZ, ULJPNM, Matici slovenskej v SR, Chorvátsko-slovenskej obchodnej komore a všetkým priateľom Matice, ktorí stoja pri nás. Dovoľte mi na záver povedať, že 25 rokov nie je málo. Je to záväzok pokračovať. Je to výzva ísť ďalej. A je to dôkaz, že to má zmysel. Prajem vám krásny kultúrny zážitok, príjemné chvíle v kruhu našej komunity a nech aj tento ročník Dní slovenskej kultúry ostane vo vašich srdciach. Ďakujem vám. Zažela príjemný zážitok pri kultúrnom programe, pozvala na výstavu Molovanie – tradícia nástennej maľby Slovákov v Chorvátsku, ktorú realizovalo Slovenské kultúrne centrum v Našičiach.

Následne uvítací príhovor vážených prítomných mali: Jozef Krška, Viliam Komora, Stanislav Thomka, Peter Chrastina, Zdenko Galbavý, Ermina Durajová a Iva Rinčicová.

Pani Rinčicová osobitne poďakovala predsedníčke Matice slovenskej v Rijeke za jej dlhoročnú obetavosť pri organizovaní početných podujatí, ako aj za účasť na podujatí Porto Etno a pokračovala slovami: *Som hrdá na to, že Rijeka sa snaží – a určite v tom bude pokračovať – byť mestom, kde žije rozmanitosť, multietnickosť a multikulturalizmus. Tento slovenský dom v Hosti, ktorého sídlo poskytla Slovenská republika a s úpravou pomohlo mesto Rijeka a Prímorsko-gorskokotárska župa, určite dodal vietor do zadku vašej práce.*

Nasledoval kultúrno-umelecký program na dvore pred domom, v ktorom sa predstavili: Zmiešaná spevácka skupina, ako aj recitátori Anna Hrnčiarová a Dušan Párnický z Lalite, Detská folklórna skupina Zvonček MS v Rijeke, pod vedením Margity Rekičovej Grolmusovej, zaspievala slovenské pesničky a predviedla krátke tance, Spevácka skupina Slovenka MS v Rijeke s piesňou *Ej lučka, lučka*, Mužský spevácky zbor Mužáci Moravia zaspieval niekoľko slovenských piesní a podpredsedníčka MS v Rijeke Margita Rekičová Grolmusová zarecitovala vlastnú báseň *Priateľstvo*. Na záver kultúrneho programu nasledovala večera, ktorú organizovala MS v Rijeke. Po večeri sa účastníci a hostia družne zabávali do neskorých večerných hodín.

Druhý deň, v piatok 27. júna, prezentácia slovenskej kultúry pokračovala na móle Karolíny Rijeckej. Členovia MS z Rijeky už tradične ponúkali zemiamkové placky, bryndzové halušky a koláče s čerstvým syrom a marhuľami. Stánok združenia Matkino srdce ponúkal rôzne sladké a slané špeciality kraja, z ktorého prišli, ako aj bravčový paprikáš. Stánok mesta Martin ponúkal tradičné slovenské syry, klobásky a alkoholické nápoje. Stánok MS z Osijeku vystavil krásne výšivky a obrazy. Mužáci Moravia na svojom stánku ponúkali

Pred pamätnou tabuľou S. H. Vajanského vo Voloskom

pečené domáce slovenské klobásky, makové a orechové koláče, slovenské víno a CD nosič s ich nahranými piesňami. Všetky stánky boli hojne navštevované miestnymi obyvateľmi a turistami. V kultúrno-umeleckom programe vystupovali: naša matičiarka Marienka Šikićová hrou na gitare a spievaním slovenských a chorvátskych piesní, ako aj všetky hosťujúce skupiny. Veselú atmosféru vytvoril najmä spevácky zbor Mužaci Moravia, oblečený v krojovanom ústrojstve ktoré sa vyznačuje krojom z obce Hroznova Lhota na Morave. Na tomto kroji je vidieť dominantné črty hroznovej výšivky na rukávoch košiel.

Po skončení programu o 15. hodine na Móle Karolíny Rijeckej, po príležitostnom prejave predsedníčky Gržinićovej, Marienka Šikićová hrou na gitare zaspievala pieseň *Po nábreží, koník beží*, Margita Rekićová Grolmusová zarecitovala vlastnú báseň *My v cudzine*, do mora boli spustené tri vence, a to veniec MS z Rijeky, veniec MS v SR a veniec Spolku Segedinských Slovákov z Maďarska, ako spomienku na vysťahovaných Slovákov, ktorí do sveta vyplávali z rijeckeho prístavu.

Na móle Karoliny Rijeckej

Na tretí deň, v piatok 28. júna hostia zo Slovenska, Chorvátska a Srbska, na čele s tajomníčkou MS v Rijeke, Ljubicom Kajfešovou vyrazili autobusom na jednoduchový výlet pod názvom *Spoznaj krásy nášho prímorského kraja*. Výletníci sa zastavili v turistickom mestečku Mošćenička Draga. Mošćenička Draga je malá rybárska dedinka v Istrii, ktorá sa nachádza pod kopcom, na ktorom sa nachádza stredoveké mesto Mošćenice, po ktorom bolo pomenované aj samotné mesto v mieste, kde sa pláž stretáva s morom a vzdialená je od Rijeky iba 28 km. Na ploche 16 km nachádza sa tu 7 kamienkových pláží. Zostali tam niekoľko hodín, aby si hostia mohli užiť opaľovanie a kúpanie v čistom mori.

Po kúpaní sme nasadli do autobusu a vydali sa hore kopcom smerom na Mošćenice. Mošćenice je mestečko v zázemí Mošćenickej Dragy, opevnené staré mesto, ktoré je zapísané v registri chorvátskeho kultúrneho dedičstva. Po prehliadke mesta účastníci sa autobusom odviezli do Opatije. Po prechádzke Opatijou sa presunuli do Voloskeho, malej rybárskej auristickej osady pri Opatiji, aby sa zúčastnili slávnostného polozenia vencov k pamätnej tabuli Svetozára Hurbana Vajanského.

Po krátkom príhovore predsedníčky Gržiničovej prihovorel sa aj Viliam Komora, Margita Rekićová Grolmusová zarecitovala vlastnú báseň *Ideme ďalej*, a potom tu boli položené dva vence, a to veniec MS z Rijeky a veniec MS v SR. Po skončení programu vo Voloskom všetci prišli ku Českému domu T.G. Masaryka kde od 18.00 hodiny prebiehal ústredný kultúrno-zábavný program.

Na začiatku predsedníčka Gržiničová pozdravila prítomných, poďakovala sa podporovateľom a zvlášť pozdravila podpredsedu Zväzu Slovákov v Chorvátsku Aleksandra Knapčeka, ktorý napriek svojim iným povinnostiam predsa len prišiel, a všetkým prítomným popriala pekný kultúrny zážitok. Poďakovala tiež Chorvátsko-slovenskej obchodnej komore v SR, ktorá nám pomohla s organizáciou. Pozdravila aj predsedu Kultúrnej spoločnosti Ru-

Folklórna skupina Slovenka MS v Rijeke

sínov a Ukrajincov Rušnjak v PGŽ Vladimira Provčího, folklórny súbor Rijecké Palády, Tamburášsky zbor KUS Zametski koren, členku Českej besedy v Rijeke Faniku Husákovu a Milinu Sklabinskú z ÚSŽZ v Bratislave. Potom sa prihovril Aleksander Knapček, ktorý odovzdal pozdravy od predsedu Zväzu Slovákov v Chorvátsku Mirka Vavru a riaditeľky SKC v Našičiach Sandry Kraljovej-Vukšičovej. Milina Sklabinská sa vo svojom prejave a v mene ÚSŽZ poďakovala predsedníčke Gržiničovej za výbornú organizáciu tohto podujatia. Krátky prejav mala aj členka slovenskej komunity mesta Manchester.

Spevácky zbor Mužáci Moravia zo Slovenska

Spevácky zbor MS z Osijeku

Nasledoval program, v ktorom sa najprv predstavila Slovenská komunita mesta Manchester a predviedla satiricko-poetický koláž o hľadaní domova *Migrantská rapsódia*. Bola to premiéra tohto predstavenia v zahraničí. V pokračovaní programu SS Slovenka MS v Rijeke zaspievala tri pesníčky: *Do dvorečka, do dvora, Cukor jedla, kávu pila* a *Po nábreží, koník beží*, Margita Rekičová Grolmusová zarecitovala vlastnú báseň *Slovania starí*, Detská folklórna skupina Zvonček MS v Rijeke zaspievala slovenské pesničky a predviedla krátky tanec, FS Slovenka MS v Rijeke, v sprievode Tamburášskeho zboru Zametski koren zaspievala pieseň *Keď rozkvitne biela ruža* a predviedla tanec *V záhrade na sade*, Tamburášsky zbor potom zahral a zaspieval pieseň *Tancuj, tancuj vykrúcaj*, Zmiešaná spevácka skupina, ako aj recitátori Anna Hrnčiarová a Dušan Párnický z Lalite zaspievali slovenské a srbské piesne a zarecitovali básne, zmiešaná spevácka skupina a tamburáši MS z Osijeku zaspievala slovenské piesne, FS Riječke Palády vystúpili s piesňami a tancami chorvátskeho pobrežia. Na konci programu vystúpili Mužáci Moravia, ktorí zabavili publikum krásnymi piesňami. Nálada sa postupne povzdvihla tak, že prítomní začali tiež spievať, a potom nasledovala aj tancovačka, ktorá potrvávala do neskorých večerných hodín. Pre všetkých účinkujúcich a hostí bola pripravená večera, ktorú zorganizoval hostiteľ MS z Rijeky. Na záver predsedníčka Gržiničová v mene MS Rijeka odovzdala všetkým účinkujúcim skupinám uznanie za účasť na podujatí. Margita Rekičová Grolmusová v mene všetkých členov MS v Rijeke poďakovala predsedníčke Gržiničovej za úspešnú organizáciu DSK a odovzdala jej kyticu kvetov.

Slovenský dom – sídlo MS v Rijeke

Na štvrtý deň, v nedeľu 29. júna, posledný deň podujatia ukončili sme 25. Dni slovenskej kultúry v Rijeke. Opäť sa všetci účastníci zišli v Slovenskom dome, kde im v záhrade Slovenského domu v tieni olivovníkov sledovali raňajky, ktoré pripravili členovia MS. Po raňajkách sme sa srdečne rozlúčili so všetkými účastníkmi, poďakovali za účasť a popriali šťastnú cestu a návrat domov.

Po ich odchode privítali sme medzi nami 24 členov Spolku segedinských Slovákov z Maďarska a nadviazali spoluprácu. Margita Rekićová Grolmusová zarecitovala vlastnú báseň *Spomienky na domovinu* a zaspievala pesničku *Na Močiar pri kostole*.

Na záver môžeme konštatovať že podujatie DSK – Rijeka 2025 splnilo svoj účel, prezentáciu Slovenska, jeho kultúry a gastronómie. Matica pri tejto príležitosti ďakuje všetkým účastníkom programu a važeným hosťom, ktorí ju poctili svojou prítomnosťou, ale najviac členom, ktorí vynaložili úsilie, zapojili sa do programu a pomohli v príprave podujatia. Veľká vďaka aj sponzorom za finančnú pomoc, ako aj tým, ktorí poslali pozdravné listy.

Slováci v Kanade

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Vychodna Slovak dancers je a bude moja srdcová záležitosť

Tanečná skupina Východná Slovak Dancers minulého roku oslávila 40 rokov založenia a pri tej príležitosti predviedla úchvatný scénický program nielen doma, v Kanade, ale aj vo viacerých mestách na Slovensku. O výročí, ale aj o „garážových“ nácvikoch, stratených kufroch, o sne pretransformovanom do D.N.A a iných zaujímavostiach, sme sa rozprávali s bývalou predsedníčkou Miriam Normore.

Povedz nám niečo o súbore Vychodna Slovak Dancers. Čo ti prvé napadne, keď počuješ tento názov?

– Vychodna Slovak dancers je a bude moja srdcová záležitosť. Sme tanečná skupina reprezentovaná od najmenších a najzlatších 6 ročných detí až po tých, ktorých majú slovenský folklór v krvi a je súčasťou nášho života. Svojimi aktivitami sa snažíme osloviť širokú verejnosť v kanadskom Ontáriu a reprezentovať tradičný slovenský folklór medzi mnohými komunitami, ktorých tu máme neúrekom.

Už niekoľko desaťročí spolupracujeme s farnosťou sv. Cyrila a Metoda v Mississauga, kde pravidelne prebiehajú nácviky našich 4 skupín. Sme nesmierne radi, že nám farnosť ponúka priestory, kde sa môžeme stretávať a hlavne tancovať. Táto hala je domovom 50 – 60 tanečníkom a dobrovoľníkom, ktorí sa pravidelne stretávajú a tvrdo makajú počas 2- – 3-hodinových tréningov.

Počas tých všetkých rokov existencie Vychodnej viedlo našu skupinu niekoľko vedúcich alebo po našom prezidentov. Ja osobne som viedla túto skupinu 7 rokov. Keď to tak spätne hodnotím, boli to nezabudnuteľné, náročné a veľmi kreatívne roky, ktoré si myslím, že ostanú nielen v mojom srdci ale aj v srdciach našich tanečníkov.

Kruh života urobil jedno kolo a ja s radosťou sledujem, ako deti tanečníkov spolu s mojou dcérou odštartovali 2 kolo folklórnej generácie. Ja som

65. ročník KOLO festivalu, Hamilton, Ontario

odovzdala žezlo novej generácii. Je na čase, aby naši odchovanci vyleteli z hniezda a priniesli nové inšpirácie, kreativitu a nové projekty pre našu komunitu v Kanade.

Kedy vznikla tanečná skupina a čo bolo hlavnou myšlienkou jej založenia?

– Tanečná skupina Vychodna Slovak Dancers bola založená v roku 1984 pri farnosti Chrámu Narodenia Panny Márie v kanadskom Toronte. Od svojho vzniku si získala množstvo nadšencov slovenského folklóru, čo viedlo k neustálemu rozširovaniu skupiny. Najskôr vznikli seniorska a juniorská skupina, no rastúci záujem tanečníkov si čoskoro vyžiadala aj vytvorenie strednej skupiny.

Ani to však nestačilo – láska k tancu a túžba uchovávať slovenské tradície neustále priťahovali nových členov. Pri príležitosti 35. výročia založenia, v roku 2019, sa Vychodna rozrástla o Vintage skupinu, ktorá dala bývalým členom možnosť vrátiť sa k tancu aj v „zrelom“ veku. A tak tí „najsúkusenejší“ okrem členského, investujú aj do „mastičiek na staré kosti“.

Prvým prezidentom bol Michal Fecko. Po ňom funkciu prevzali John Mico, Mike Kapitan, Ignac Zajac, Joan Becar a ja. Súčasným prezidentom je Tomas Billik.

Fundraising v Mississauga, vystupujú tu všetky 4 skupiny

Ktoré aktivity, resp. úspechy by si pri tomto súbore vyzdvihla?

– V roku 2002, keď som s ťažkým kufrom dorazila do Kanady, bol vedúcim skupiny už nebohý Ignác Zajac. Práve on bol tým človekom, ktorý otvoril náruč a aj fľašu domácej pálenky a prijal ma s otvorenou náručou do rodiny Vychodna Slovak dancers. Jeho jednoduchá ideológia bola spájať ľudí cez jedlo, hudbu a tanec. Zažili sme nenormálne zábavne párty v jeho garáži. Ignác Zajac bol človekom, ktorého prácu a zaniebanie si veľmi vážim a jeho prítomnosť chýba nielen mne, ale aj celej komunite.

Počas svojej histórie sa skupina zúčastnila viacerých významných podujatí nielen tých „garážových“. V roku 1987 získala prestížne ocenenie na International Youth Festival v Beauport, Quebec. V roku 1990 sme prvýkrát vystúpili na Slovensku na festivaloch vo Východnej a Folklorných slávnostiach pod Poľanou v Detve. Dva roky na to sme sa zúčastnili Matičného Svetového festivalu slovenskej mládeže v Martine. Ďalšie vystúpenia na Slovensku sme absolvovali v 1997 a 2000, kde sa prehľadili naše priateľstvá s FS Vranocan a LH Zemplín. Nezabudnuteľným bol aj rok 2005, kde po 15 rokoch, tanečníci Vychodna Slovak Dancers vystúpili na folklórnom festivale vo Východnej a na Folklorných slávnostiach pod Poľanou. V roku 2016 sme sa pri príležitosti 10. výročia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí predstavili na Pamätnom Dni zahraničných Slovákov v Bratislave a Krajanskej nedeli v Detve. Nezabudnuteľným momentom bola aj naša účasť v televíznej súťaži Zem Spieva III v roku 2019, kde sme mali česť prezentovať naše umenie na slovenských obrazovkách.

Veľkou poctou pre nás bola návšteva slovenskej prezidentky Zuzany Čaputovej v januári 2024 počas jej oficiálnej návštevy Kanady. Spolupráca so slovenskou ambasádou v Ottawe nám umožňuje dôstojne reprezentovať slovenský folklór na kanadskej pôde a šíriť krásu slovenskej kultúry medzi krajanmi i širokou verejnosťou.

Vychodna Slovak Dancers, ktorá v roku 2024 oslávila svoje 40. výročie, počas výročného programu **Zostalo to v nás** bola ocenená medailou z **Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí** za dlhoročné šírenie slovenskej kultúry a tradícií. Toto ocenenie pre nás znamenalo obrovské uznanie a potvrdenie, že všetky tie hodiny skúšok, kroje, pot a smiech majú zmysel.

Ako bonus k tejto výnimočnej udalosti sme boli poctení pozvaním na Slovensko práve z tohto úradu. Mali sme česť vystúpiť na **50. ročníku Krajanskej nedele** počas **Podpolianskych slávností v Detve**, kde sme s veľkou radosťou, pokorou a emóciami predstavili našu lásku k slovenskému folklóru pred domácim publikom. Bol to nezabudnuteľný moment pre nás všetkých.

To znamená, že ste vlni oslávili významné jubileum. Ako ste si ho pripomenuli?

– Áno, 40 rokov nie je malé číslo. Veľa tanečníkov prišlo a aj odišlo. Čo ma úprimne najviac potešilo je, že tanečníci, ktorí odštartovali túto skupinu ako začínajúci junióri pred 40 rokmi, participovali na našom výročnom predstavení. Marek a Štefan si nenechali ujsť príležitosť zapievať si na výročnom predstavení. Nostalgia krásnych krojov, ktoré ešte dnes nosíme, ušili práve ich mamičky. Skoro 30 rokov si s nami od-tancovali aj Peťo, Tomáš, Betka i Paulinka, čo dodalo oslavám osobný a rodinný rozmer.

*Vystúpenie pre srbskú komunitu,
október 2025*

Vystúpenie v Masaryk town, Toronto, pre československú komunitu

Ako sme teda oslávili? Oslava prebehla formou programu o nás – imigrantoch, ktorí prišli do cudzieho sveta bez ničoho: bez jazyka, peňazí, či blízkych, len s nádejou, že ich obeta pomôže najbližším prežiť.

Náš výročný program s názvom *Zostalo to v nás!* bol spracovaný ako príbeh Ďuriho z Raslavic, ktorý odišiel do terajšej Severnej Ameriky za prácou.

Scenár k tomuto príbehu z 20. rokov minulého storočia pripravili náš tanečník a inštruktor Marek Gabriš a ďalší členovia tímu, ktorí spojili naše tance s piesňami a doplnili ich rozhovormi, opisujúcimi rozdiely medzi životom doma a v Amerike.

Cieľom bolo nielen predstaviť našej mladej generácii, ale aj domácemu kanadskému publiku krásy slovenského folklóru a históriu imigrácie do Severnej Ameriky. Takmer dvojhodinový program sprevádzala ľudová hudba Zemplín z Michaloviec, ktorej podpora je pre nás neodmysliteľnou súčasťou identity. Niektorí naši tanečníci mali príležitosť prvýkrát v živote zatancovať choreografiu, za sprievodu „živej hudby“.

Aký máte repertoár?

– Náš repertoár je veľmi rozsiahly. Keďže medzi nami máme krajanov z rôznych kútov Slovenska, snažíme sa pokryť všetky oblasti – od Myjavy, Horehronia, Oravy, Liptova, Detvy, Šariša až po Zemplín. Naším cieľom nie je len vzdelávať našich tanečníkov, aby vedeli rozoznať jednotlivé kroje a hudbu, ale aj oboznamovať našich krajanov s bohatstvom slovenského folklóru.

Aby si Východná zachovala vysokú úroveň kvality a autenticitu svojich vystúpení, pravidelne spolupracujeme s renomovanými choreografmi zo Slovenska, medzi ktorých patrí Ján Blaho, Štefan Kocák, Dana Blahová, Lukáš Cabalka či Stanislav Marišler. Neodmysliteľnou súčasťou našich programov je aj ľudová hudba Zemplín z Michaloviec, ktorá nás už dlhé roky sprevádza na výročných galaprogramoch v Kanade aj na Slovensku.

Kde máte príležitosť vystupovať? Páči sa občanom Kanady slovenský folklór?

– Dnes má Východná Slovak Dancers viac ako 50 tanečníkov rôznych vekových kategórií a je najväčšou aktívnou slovenskou folklórnou skupinou v Severnej Amerike. Náš tanečný a hudobný repertoár zahŕňa tance a piesne zo všetkých regiónov Slovenska, a s hrdosťou ho prezentujeme na rôznych podujatiach v Toronte, Ontáriu, USA, a dokonca aj na Slovensku.

Slovenské organizácie v zahraničí často čelia výzvam, a tak aj my musíme byť kreatívni a hľadať nové príležitosti, kde môžeme vystupovať. Radi prijímame pozvania od našich priateľov z iných komunit, ale zároveň si organizujeme vlastné eventy, aby sme folklór mohli predstaviť čo najširšiemu publiku.

Kanadanom sa náš folklór veľmi páči – rozmanitosť farebne bohatých krojov, živé tance a rytmus hudby dokážu roztancovať a nadchnúť každého.

Sme radi, že môžeme kultúru našich predkov nielen uchovávať, ale aj zdieľať s miestnou komunitou, a zároveň inšpirovať mladé generácie, aby sa slovenský folklór stal súčasťou ich života.

Na Slovensko chodíte často? Kde ste naposledy mali možnosť vystupovať?

– Ako som spomínala, tento rok sme boli iba piatykrát za existencie našej skupiny na Slovensku, čo je v porovnaní s inými krajanmi v Európe málinko.

Po veľkom úspechu nášho výročného predstavenia v Kanade sme sa na podnet pani Miliny Sklabinskej z Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí rozhodli spojiť účasť na 50. ročníku Krajanskej nedele s ďalšími potencionálnymi vystúpeniami, ktoré by aspoň z časti vedeli finančne odbremeniť našich členov.

Výber padol na Bratislavu a Michalovce a tak začalo takmer deväťmesačné plánovanie – písanie e-mailov, telefonáty, hľadanie ubytovania, stravy, autobusov a riešenie logistiky pre 64 ľudí. So zohľadnením časového posunu to niekedy bolo poriadne náročné. Stres sprevádzali obavy zo štrajkov leteckých spoločností, straty kufrov s krojmi, nečakané choroby či poruchy autobusu. Jeden kufor sa nám aj stratil, našťastie dorazil deň pred vystúpením, a kanadská letecká spoločnosť štrajkovala až v auguste.

Prvé vystúpenie bolo 4. júla 2025 v Zrkadlovom háji v Bratislave. Mali sme tú česť privítať kanadskú veľvyslankyňu Karen Molica s manželom, choreografa Stana Marišlera, Janu Blahovú, ktorá zastupovala svojho otca Jána Blahu, zástupcov Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, novinárov a našich najbližších priateľov a rodinu.

V sobotu 5. júla naše seniorské a vintage skupiny spolu s našimi spevákmi a LH Zemplín participovali na oslavách Pamätného dňa Slovákov žijúcich v zahraničí v Sade Janka Kráľa. Počasie nám prialo, mohli sme spoznať krajanov a položiť kvety k pomníku, čo bolo veľmi dojmavé.

Naše putovanie pokračovalo do Michaloviec, kde nás skvelo privítali naši blízki a priatelia. Vo vypredanom hľadisku plakali ľudia dojatím a po predstavení sme počuli samé pochvaly na spracovanie témy imigrácie, výberu piesní a kvalitu tancov. Tieto slová nás veľmi potešili, pretože sme strávili nespočetné hodiny prípravami a nácvikom. Po predstavení sme sa rozlúčili s našimi najmenšími tanečníkmi a členmi strednej skupiny.

Z vystúpenia pre našich krajanov z Kanadskej LIGY v St. Catherines, Ontario

Ďalšou zastávkou bola Krajanská nedeľa na Podpolianskych slávnostiach v Detve a sprievodné akcie organizované Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Od štvrtka do nedele sme mali plne nabitý program, či už ladením záverečného programu alebo sledovaním vystúpení lokálnych súborov a skupín.

Boli sme poctení, že náš program *Zostalo to v nás* inšpiroval krásny scenár Krajanskej nedele s názvom *doveDNA*. Vystúpili sme s tancom z Raslavič a Charlestonom a naši členovia zahrli niekoľko divadelných scénok. Marekov hlas vyvolal zimomriavky na koži všetkým prítomným, aj keď vonku bolo 35 stupňov.

Naši tanečníci konečne zažili veľký festival, obrovské pódium a živú hudbu. Pocity boli nekonečné, zážitky ešte väčšie – splnený sen folkloristu, eufória a úsmevy na tvárach. V tom momente sa sen pretransformoval do D.N.A., ktorý udržuje závislosť na folklóre na celý život.

Mojím osobným najväčším zážitkom bola návšteva *Domu ľudových tradícií v Zámutove*. Tam všetci mohli prepojiť naše zámutovské kroje s dedinou, kde vznikli. Pani Višňovská a jej manžel nás preniesli do minulosti a vysvetlili podstatu kroja – jeho farby, veľkosti fadier, názvy jednotlivých častí a ich použitie pri rôznych príležitostiach. Nechýbali ochutnávky koláčikov a pre dospelých aj domácu slivovicu, ktorá liečila „všetky bolesti“. **Ak ste tam neboli, chodte sa tam pozrieť. Budete obklopení láskou a históriou, ktorá vás poznačí na celý život.**

Niektorí vaši členovia už nerozprávajú po slovensky, ale keď sme sa naposledy stretli, mala som pocit, že sú veľmi hrdí na to, že majú slovenské korene...

– Áno, je to tak. Deti, ktoré majú jedného anglicky hovoriaceho rodiča alebo sú už treťou generáciou narodenou v Kanade, často slovenský jazyk úplne neovládajú. Jednou z nich je aj moja dcéra. Do troch rokov hovorila krásne po slovensky, potom však začala škola a slovenčina sa dostala na druhú koľaj.

Napriek tomu verím, že jedného dňa sa rozhodne odísť na Slovensko a ľudia s ňou budú rozprávať iba po slovensky. Mám veľké nádeje, pretože nielen ona, ale aj ostatné deti, ako aj všetci ostatní narodení v Kanade, sa snažia hovoriť správnou slovenčinou a učiť sa ju. Učili sme sa piesne v autobuse a na letisku dokonca informovali spoluletiacich pasažierov o tom, kto sú a kam idú na Slovensko.

Aké máte plány do budúcnosti?

Plány sú veľké. Snáď sa o nich dočítate na sociálnych sieťach už čoskoro.

Slováci v Kirgizsku

Katarína Pucovská

Slováci v Kirgizsku – zabudnutá, no živá komunita Strednej Ázie

V Kirgizsku žije malá, ale aktívna slovenská komunita, ktorej prítomnosť je historicky spojená najmä s medzivojnovým družstvom Interhelpo. V 20. rokoch 20. storočia, v rámci československého komunistickeho družstva Interhelpo, skupinu nadšených komunistov, robotníkov a ľudí, ktorí doma stratili prácu, chcela pre svoje rodiny zabezpečiť lepší kúsok chleba a pomôcť pri budovaní nového štátu. S tým úmyslom sa organizovane vydala na dlhú cestu vlakom, do Strednej Ázie.

Kirgizsko (Kirgizstan, Kyrgyzstan, Kirgizská republika) je vnútrozemský štát v strednej Ázii, hraničiaci na juhovýchode s Čínou, na severe s Kazachstanom, na juhu s Tadžikistanom a na západe s Uzbekistanom. Je bývalou republikou ZSSR a v súčasnosti členským štátom SNŠ. Hlavné mesto Kirgizska je Biškek. ([Wikipédia](#))

Vlak za spevu Internacionály vyjazdil s 303 cestujúcimi na východ, na 7000 km dlhú cestu do sovietskeho Pišpeku s pasažiermi Slovákmi, Čechmi, Maďarmi, Nemcami a Rusínmi (screenshot z dokumentu Interhelpo, história jednej ilúzie)

Zatiaľ čo o Slovákoch v Európe či zámorí sa vie pomerne veľa, Slováci v ďalekom Kirgizsku zostávali dlho mimo pozornosti odbornej i laickej verejnosti. Až v posledných rokoch sa o nich začína hovoriť intenzívnejšie – aj vďaka ich vlastnej aktivite a záujmu návštevníkov z vlasti.

Kto sú dnešní Slováci v Kirgizsku?

V hlavnom meste Biškeke a jeho okolí žije podľa najnovších údajov približne tisíc ľudí so slovenskými koreňmi. Oficiálne sa ku slovenskej národnosti hlási asi 150 z nich. Ide najmä o druhú a tretiu generáciu potomkov Slovákov, Čechov a ďalších stredoeurópskych prisťahovalcov, ktorí v prvej polovici 20. storočia prišli budovať hospodárstvo mladého sovietskeho štátu.

Ich predkovia boli kováči, stolári, krajčíri, technici či poľnohospodári a naplno využili remeselnú tradíciu, ktorú si priniesli zo Slovenska. Hoci ich životné príbehy boli často poznačené utrpením, nedostatkom a chorobami, ich pracovitosť a húževnatosť zanechali v Kirgizsku trvalú stopu. Aj preto majú Slováci a Česi v tejto krajine dodnes dobré meno.

*Oslava 1. mája v roku 1925
(fotografia z facebookovej stránky Spolku Slovákov žijúcich v Kyrgyzstane)*

*Tabuľa na základnej budove klubu – družstva Interhelpo vybudovaná v roku 1930
(foto: Pavol Záhumenický)*

Ako sa Slováci dostali do Kirgizska?

Interhelpo bol tým snom o raji, ktorý Slovákov priviedol do Kirgizska a ktorý sa zmenil na skúšku prežitia.

Najsilnejšou historickou stopou Slovákov v Kirgizsku je slávne, no zároveň tragické družstvo *Interhelpo*, založené v roku 1923 remeselníkmi a robotníkmi najmä z Turca a Žiliny na myšlienkach proletárskeho internacionalizmu. Viac ako tisíc ľudí, ktorí do družstva investovali vlastný majetok, medzi nimi aj rodina Alexandra Dubčeka, odišli vlakmi zo Žiliny s víziou vybudovať v Pišpeku (dnešnom Biškeku) priemyselný raj.

Odvážali si stroje, náradie, hospodársku techniku, dokonca celé malé dielne a traktor. Do nevyspelého kraja priviezli mozole, um i peniaze. Realita bola však veľmi tvrdá a podmienky života veľmi ťažké: chýbali domy, jedlo, lieky. Napriek tomu sa im do druhej svetovej vojny podarilo vybudovať pílu, elektrárňu, dielne, textilnú továreň i školu – základ budúceho kirgizského priemyslu. Mnoho z nich neskôr stratilo ilúzie a ideály a vrátilo sa, zatiaľ čo iní zostali. Založili továrne a v celku prispeli k vzhľadu rastúceho hlavného mesta. Počas vojny však muselo *Interhelpo* štátu odovzdať celý majetok, vyše päť miliónov rubľov a nútene bolo začlenené do sústavy socialistického hospodárstva.

Pavol Záhumenický pred rodinným domom Alexandra Dubčeka v Biškeku

Česká televízia, televízne štúdio Brno, natočilo hodinový dokument o tomto priemyselnom robotníckom družstve: *Interhelpo, história jednej ilúzie* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10123387223-interhelpo-historie-jedne-iluze/>), ktoré budovalo v Kirgízii socializmus a v zaostalej krajine položilo základy priemyslu a moderného poľnohospodárstva. Nová sovietska vlasť sa im ale vzápätí odvdáči perzekúciami, mnohí členovia družstva končia na popraviske a v pracovných táboroch (<https://www.krajan.sk>).

Bývalý komunistický reformátor Alexander Dubček strávil časť svojho detstva v Biškeku v rokoch 1925 – 1938, a jeho dom v tomto meste bol obnovený ako múzeum. Pri pamätníku Alexandra Dubčeka dodnes znejú česká a slovenská hymna pri spoločných stretnutiach krajanov.

Pavol Záhumenický v Kirgizsku
Zdroj: <https://www.zilinskyvecernik.sk>

Súčasnosc': krajanja, ktorí si hľadajú miesto medzi domovom a svetom

Na pamätnej tabuli na žilinskej železničnej stanici, venovanej odchodu Slovákov stojí: „Z tohto miesta odišli v dňoch 29. 3. 1925, 12. 7. 1926 a 20. 3. 1932 skupiny pracujúcich našej republiky, členovia družstva Intehelpo na pomoc výstavbe prvého socialistického štátu. V roku 1967 venujú občania Žiliny“.

Aktivity spolku približuje na facebookovej stránke *Spolok Slovákov žijúcich v Kyrgyzstane* jeho predseda Pavol Záhumenický, ktorý pri svojej expedícii po stopách Interhelpa navštívil Biškek. Stretol sa s potomkami pôvodných vystaľovalcov, s predstaviteľmi mesta aj s kirgizskými historikmi.

V Kirgizsku dnes žijú najmä potomkovia pôvodných Interhelpákov. Mnohí doma hovoria po rusky či kirgizsky, no slovenskosť vnímajú ako súčasť rodinnej tradície. Objavujú ju nanovo – cez spomienky prarodičov, staré fotografie, ale aj prostredníctvom vzťahov so Slovenskom.

V roku 2024 vznikol v Biškeku *Spolok Slovákov žijúcich v Kyrgyzstane – Interhelpo*, ktorý si kladie za cieľ udržiavať kultúrne dedičstvo predkov, mapovať osudy Slovákov v krajine a prepájať jednotlivé rodiny. Ide o prvú oficiálnu organizáciu Slovákov v dejinách tejto stredoázijskej republiky.

Medaila československého komunistického družstva

„Stretnutia boli mimoriadne dojímavé. Ľudia si dodnes pamätajú, čo všetko Slováci vybudovali. A hoci naši predkovia žili v nesmierne ťažkých podmienkach, zanechali diela, ktoré sa v Kirgizsku dodnes používajú,“ uvádza Záhumenický.

Členovia *Spolku Slovákov žijúcich v Kyrgyzstane* a ich hostia si v minulom roku 28.11. 2025 pripomenuli 100 rokov od príchodu Čechov a Slovákov do Kirgystanu. Okrem spomenutého spolku združujú sa aj do *Kirgizsko-slovenskej asociácie* a *Spoločenského združenia Slovákov Asociácie potomkov INTERHELPO*.

Tieto združenia sú dôkazom uvedomelosti komunity, ktorá sa prebúdza, hľadá vlastné korene a

znovu sa prepája so Slovenskom, ako spoločenstvo ľudí, ktorí dokázali prežiť ťažké časy, prispeli k rozvoju vzdialenej krajiny a stále v sebe nosia hrdosť na svoj pôvod.

Slováci v Luxembursku

Jarmila Buchová

Predsedníčka ISEIA

jarmila.buchová@gmail.com

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

ISEIA - International Slovak Educational Institution and Association

www.isiea.eu, Facebook: Slovenčina vo svete

Slovenský svetový festival cestuje s ISEIA

Slovenský svetový kalendár – pokladnica slovenského zahraničia a most medzi krajinami

Svetový slovenský kalendár je skutočnou pokladnicou slovenského zahraničia – miestom, kde sa uchováva, chráni a odovzdáva bohatstvo príbehov, skúseností a tradícií našich krajanov roztrúsených po celom svete. Nejde len o obyčajný kalendár; je to jedinečná kombinácia praktickej zbierky inšpirácií a dokumentačnej kroniky, ktorá zhromažďuje reportáže a články o aktivitách slovenských komunit naprieč kontinentmi. Jednou z jeho najväčších hodnôt je schopnosť spájať slovenské komunity bez ohľadu na vzdialenosť.

Autentické príbehy zo zahraničných spolkov, kultúrnych centier, spoločenských podujatí či osobných iniciatív premieňajú kalendár na platformu, kde sa stretávajú rôzne časti slovenského sveta – od A: Argentíny po V: Veľkú Britániu. Čitateľ tak získa nielen prehľad o živote krajanov, ale aj pocit spolupatričnosti, ktorý je pre život diaspóry nesmierne dôležitý.

Slovenský svetový kalendár zároveň významne prispieva k budovaniu moderného slovenského zahraničia. Tým, že systematicky zachytáva dianie v krajaňských komunitách, uchováva ich identitu a podporuje kontinuitu kultúrnych tradícií. Zároveň prepája jednotlivé organizácie a povzbudzuje mladšie generácie, aby si udržiavali živý vzťah k svojim koreňom.

Táto jedinečná publikácia je viac než len súbor článkov – je to most, ktorý spája Slovákov naprieč svetom, posilňuje ich spoločnú identitu a pripomína, že slovenské srdce bije rovnako silno doma aj v zahraničí.

Slovenský svetový kalendár na konferenciách v roku 2025

Predsedička ISEIA a spoluautorka Slovenského svetového kalendára prezentuje publikácie každoročne na viacerých konferenciách a stretnutiach.

Zasadnutie školskej komisie ÚŠZZ

10. zasadnutie Školskej komisie – Sekcie pre západnú Európu a zámorie pri Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa uskutočnilo 25. 4. 2025 v Bratislave. Zrealizovalo sa hybridnou formou. Do Bratislavy pricestovala predsedníčka komisie Jarmila Buchová z Mníchova, Nemecka a členky školskej komisie zo Zürichu, Švajčiarska a Dublinu, Írska. Ostatné členky školskej komisie sa zasadnutia zúčastnili online.

Okrem zástupcov vzdelávacích centier sa zasadnutia zúčastnili aj zástupcovia nasledujúcich inštitúcií: Metodické centrum UMB pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky, Studia Academica Slovaca, Nivam, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

<https://www.uszz.sk/lingvafest-2025-sviatok-jazykov-pokracuje-aj-zajtra/>

*Spoločná fotografia zo zasadnutia Školskej komisie ÚŠZZ
pre západnú Európu a zámorie*

Konferencia: Krajanské fórum 2025 – Slovenský učiteľ vo svete – vzdelávanie, identita a budúcnosť

Dňa 9. 9. 2025 sa v Bratislave uskutočnila 1. konferencia s názvom Krajanské fórum 2025, ktorú organizovala Matica slovenská. Prvý ročník niesol názov: Slovenský učiteľ vo svete – vzdelávanie, identita a budúcnosť. Na konferencii sa zúčastnili zástupcovia krajanských centier a škôl zo zahraničia. Za západnú Európu a zámorie sa konferencie zúčastnila a za ISEIA prezentovala predsedníčka ISEIA Jarmila Buchová. Zamerala sa na nasledujúce témy v rámci troch samostatných blokov:

- I. Blok: Vzdelávanie a didaktika príspevok s názvom Súťaž ISEIA a pracovné listy Zvonček na vyučovanie slovenčiny hravou formou v menšinovom prostredí, SiM Slovenčina v Mníchove;
- II. Blok: Národná identita a kultúra príspevok s názvom Vzdelávacie centrá ako centrum národnej identity v zahraničí na príklade SiM zvonček, Morgen e. V.;
- III. Blok: Budúcnosť slovenského vzdelávania v zahraničí príspevok s názvom ISEIA – projekt vzájomnej spolupráce a networkingu medzi slovenskými centrami a učiteľmi vo svete.

Ďakujeme Krajanskému múzeu Matice slovenskej za inšpiratívne stretnutie s kolegami zo slovenského sveta.

*Krajanské fórum 2025 - účastníci konferencie
Slovenský učiteľ vo svete*

Slovenčina bez hraníc 2025 – UMB BB*Účastníci konferencie Slovenčina bez hraníc*

V pondelok 3. novembra 2025 sa na Pedagogickej fakulte UMB Katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky PF UMB uskutočnila konferencia **Slovenčina bez hraníc 2025**, zameraná na didaktické a metodické perspektívy učenia (sa) slovenčiny pre predškolský a mladší školský vek, trendy a potreby vyučovania slovenčiny v zahraničí.

Slovenčina vo svete ISEIA – predsedníčka Jarmila Buchová – prezentovala nasledujúce témy: od histórie k vízii (od r. 2014), strategické smerovanie slovenského vzdelávania, návrh rámca pre udržateľný rozvoj a identifikácia potrieb vzdelávania slovenčiny v zahraničí.

Podujatie bolo výstupom projektu KEGA 008UMB-4/2024, ktorý sa venuje tvorbe učebnicových a metodických materiálov pre deti Slovákov žijúcich v zahraničí.

Projekt prináša významný príspevok k uchovávaniu slovenského jazyka a identity v zahraničí, podporuje kvalitné vzdelávacie zdroje pre učiteľov a otvára priestor pre spoluprácu s komunitami Slovákov po celom svete. Do budúcnosti sa projekt a spolupráca budú zameriavať na rozširovanie metodických materiálov, digitalizáciu výučbových zdrojov, prepojenie výskumu a praxe v oblasti jazykového vzdelávania a podpora potrieb vzdelávacích centier.

Ďakujeme za pozvanie a za doterajšiu spoluprácu.

Slovenský svetový kalendár festivalu LingvaFest 2025 v Bratislave

V Bratislave sme sa zúčastnili LingvaFestu – festival jazykov a kultúr, kde sme prezentovali publikácie ISEIA, Slovenské rozprávky z celého sveta a aj slovenský svetový kalendár.

Lingva fest prebiehal na Ekonomickej univerzite v Bratislave v dvoch dňoch: 11. – 12. septembra 2025. Poskytoval bohatý a veľmi pestrý program prednášok, workshopov, rýchlokurzov, kvízov a kultúrnych predstavení. V jednotlivých stánkoch sa prezentovali vydavateľstvá, veľvyslanectvá a aj jazykové inštitúty. Aj ISEIA mala na feste svoj stánok. Festival prilákal množstvo návštevníkov všetkých vekových kategórií a mal vysokú návštevnosť. Okrem nás predstavili svoju jazykovú tvorbu aj inštitúcie, ktoré sa dlhodobo venujú slovenskému jazyku a podpore krajanov: Studia Academica Slovaca, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Nivam.

<https://www.uszz.sk/lingvafest-2025-sviatok-jazykov-pokracuje-aj-zajtra/>

Slovenský svetový kalendár aj na LingvaFest

Stretnutia s pani prezidentkou (2021, 2023) a pánom prezidentom (2024)

Slovenský svetový kalendár odovzdala riaditeľka ISEIA – Jarmila Buchová dvom prezidentom.

V Berlíne 22. 8. 2021 sa pani Buchová zúčastnila stretnutia krajanov na Veľvyslanectve Slovenskej republiky v Nemecku. Pani prezidentka bola na oficiálne pracovnej návšteve, kde sa stretla s prezidentom Nemeckej spolkovej republiky.

Vo Frankfurte, 4. a 5. 11. 2024, sa pani Buchová stretla s pani prezidentkou Zuzanou Čaputovou. Stretnutie v piatok 4. 11. 2025 sa uskutočnilo v kostole a na fare slovenskej katolíckej misie vo Frankfurte, kde sa pani preziden-

*Jarmila Buchová s prezidentkou
Zuzanou Čaputovou, Ceruzkami
vo svete a Slovenským svetovým
kalendárom*

znamných predstaviteľov slovenskej krajanskej komunity z celého Nemecka s prezidentom Slovenskej republiky, Petrom Pellegrinim. Pozvaná bola aj Jarmila Buchová, predsedníčka ISEIA a slovenského vzdelávacieho centra v Mníchove. Pozvanie zorganizoval pán veľvyslanec Marián Jakubócy. Na stretnutí sa zúčastnili vedci, učitelia, umelci a podnikatelia, ktorí počas slávnostného obeda informovali prezidenta o svojej činnosti v Nemecku. Následne Buchová odovzdala srdečné pozdravy od krajanskej komunity z Nemecka a aj z celého sveta a odovzdala pánovi prezidentovi Slovenský svetový kalendár.

dentka stretla so slovenskou komunitou žijúcou vo Frankfurte a okolí. Jarmila Buchová bola na toto stretnutie pozvaná ako hosť z Mníchova. Pri tejto príležitosti odovzdala Slovenský svetový kalendár. Na druhý deň sa zúčastnila slávnostného odovzdávania Ceny za mier: Freiheitspreis: Friedrich-Naumann-Stiftung, ktorú pani prezidentke odovzdali v Paulskirche – v kostole svätého Paula.

24. 10. 2024 sa na Slovenskom veľvyslanectve v Berlíne v Nemecku uskutočnil slávnostný obed 12 vý-

*Jarmila Buchová s prezidentom
Petrom Pellegrinim a Slovenským
svetovým kalendárom*

Jarmila Buchová

predsedníčka ISEIA

jarmila.buchova@gmail.com

Luxemburg, www.iseia.eu

ISEIA – Medzinárodný inštitút a asociácia slovenských vzdelávacích centier

ISEIA - International Slovak Educational Institution and Association

Projekty spolupráce vzdelávacích centier ISEIA – Slovenčina vo svete

Ocenenia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí významným osobnostiam v oblasti vzdelávania Slovákov v zahraničí

Dňa 4. júla 2025 bola udelená medaila ÚŠŽZ Jarmile Buchovej, zakladateľke a predsedníčke medzinárodného inštitútu a asociácie slovenských vzdelávacích centier ISEIA, zakladateľke slovenskej školy Zvonček v Mníchove a šéfredaktorky online časopisu Ceruzky vo svete. Ocenenie je uznaním za jej dlhodobú a systematickú prácu v oblasti podpory výučby slovenského jazyka a zachovania slovenskej identity medzi krajanmi v zahraničí.

Jarmila Buchová je významnou iniciátorkou medzinárodných aktivít zameraných na neformálne vzdelávanie slovenských detí žijúcich v zahraničí. V rámci ISEIA (International Slovak Educational Institution & Association) vytvorila platformu na prepájanie viac ako 80 slovenských vzdelávacích centier a škôl v 14 krajinách sveta. Jej cieľom je zabezpečiť kvalitnú výučbu slovenského jazyka v zahraničných podmienkach, podporiť pedagógov a rozvíjať spoločnú víziu slovenského školstva mimo domoviny.

ISEIA je rozdelená na tri funkčné centrá:

- Centrum vzdelávania ISEIA sa venuje príprave a vzdelávaniu učiteľov slovenčiny v zahraničí, spolupracuje s Ministerstvom školstva SR, Univerzitou Mateja Bela a centrom Studia Academica Slovaca.
 - Centrum vedy a výskumu ISEIA realizuje analýzy, štatistiky, ankety a výskumy v oblasti výučby a stavu slovenského vzdelávania v zahraničí, pričom spolupracuje s viacerými odbornými inštitúciami.
-

*Ocenení Karel Hanzl z Rakúska, Jarmila Buchová z Nemecka a
Sandra Vukšićová-Kraljová z Chorvátska*

- Publikačné centrum ISEIA pripravuje učebnice, pracovné zošity, det-skú literatúru a metodické materiály. Je zároveň vydavateľom online časopisu Ceruzky vo svete, ktorý prináša články, inšpirácie a skúse-nosti zo života slovenských škôl v zahraničí.

Jarmila Buchová svojím zánietením a odbornosťou vybudovala silnú komunitu pedagógov a koordinátorov, ktorí sa aktívne podieľajú na udržia-vaní slovenského jazyka, kultúry a identity mimo hraníc Slovenska. Vďaka jej úsiliu funguje v Nemecku a ďalších krajinách sústredený systém vzdelávania detí Slovákov, ktorý zároveň vytvára mosty medzi zahraničnými komunitami a slovenskými inštitúciami.

Medaila ÚŠZZ jej bola udelená za zásluhy pri budovaní siete slovenských vzdelávacích centier v zahraničí, za koordináciu vzdelávacích aktivít, odborný prístup v oblasti výučby slovenského jazyka v Nemecku, ako aj za podpo-ru spolupráce so slovenskými kultúrnymi a vzdelávacími inštitúciami. Jej práca je významným príspevkom k uchovávaniu kultúrnej identity Slovákov žijúcich mimo vlasti a príkladom výnimočného osobného nasadenia v služ-be krajanskému svetu.

(Zdroj: <https://www.uszz.sk/jarmila-buchova-medaila-uszz-za-rozvoj-slovenskeho-vzdelavania-v-zahranici/>)

Ďalší ocenení boli:

- Sandra Kraljová-Vukšićová z Chorvátska, riaditeľka Slovenského kultúrneho centra v Našiciach, etnologička a koordinátorka výučby slovenského jazyka,
- Karel Hanzl z Rakúska, starosta Školského spolku Komenský vo Viedni a dlhoročný podporovateľ slovenského menšinového školstva a kultúry,

Gratulujeme a ďakujeme za ich doterajšiu prácu v krajskej komunite.

Jarmila Buchová v Slovak Global Network

Ako vyzerá odhodlanie zachovať jazyk, kultúru a komunitu ďaleko od domova? Jarmila Buchová v Mníchove ukazuje, že aj jedna osoba dokáže vybudovať školu, sieť a inšpirovať stovky rodín po celom svete. Jej príbeh vás nielen prekvapí, ale aj pripomenie, prečo na koreňoch záleží. Prečítajte si celý rozhovor – QR kód.

Súťaže ISEIA pre deti v roku 2025

Počas celého roka sa venujeme sa aj organizácií súťaží pre deti. Vybrané z nich popíšeme bližšie. V prípade záujmu nájdete podmienky a termíny súťaží na našej webovej stránke.

Slovenské rozprávky z celého sveta

Autorom a garantom súťaže je pán učiteľ Ján Pochanič z Užhorodu. Prvotným cieľom súťaže je nenápadným a nenásilným spôsobom vzbudiť záujem detí a žiakov o čítanie. Od rozvinutia schopnosti čítania nezávisí iba úroveň čitateľskej gramotnosti, ale aj vzdelávacie výsledky v rámci iných predmetov. Zameraním súťaže sme sa usilovali o to, aby čítanie, ilustrovanie plnilo poznávaciu, formatívnu a rozvíjaciú funkciu. Vychádzajúc zo skutočnosti, že nezáujem žiakov o čítanie môže viesť až k odporu k učeniu, či dokonca k rezignácii na školu a vzdelávanie celkovo. Taktiež je dôležité udržanie a rozvoj národného povedomia a kultúrnej identity u detí a žiakov Slovákov – vzbudenie záujmu a živú slo-

S Jánom Pochaničom z Užhorodu

venčinu – vo forme písania, aktívneho čítania i ilustrovania. Uvedený projekt má tendenciu spájať slovenské deti a žiakov po celom svete.

Projekt má dve fázy a tvorba prebieha v dvoch kolách: literárne a výtvarné kolo. Úlohou žiakov je vo svojej tvorbe napísať, pospomínať, resp. len – tak vymyslieť rôzne zážitky a príbehy. Literárne kolo – je zamerané na vlastnú, autorskú tvorbu detí a žiakov v oblasti poézie, rozprávky, eseje, príbehov. Zo všetkých doručených prác sa do užšieho finále posunie cca 45-50 rozprávok, príbehov, básní. Tie sa následne rozpošlú na slovenské školy a vzdelávacie centrá v zahraničí.

Výtvarné kolo – deti a žiaci v tomto kole ilustrujú príbehy, rozprávky, básne, ktoré postúpili do užšieho finále. Takéto ilustrovanie sa môže realizovať i na vyučovacích hodinách. Výber techniky a samotné ilustrovanie je na posúdenie každého dieťaťa, žiaka. V roku 2025 sme ukončili 7 knihu a vyhlásili sme 8. ročník.

Zoznam zapojených centier:

Anglicko (Bristol, Warwick, Birmingham, Oxford, Cambridge, Nottingham, Londýn) - **Austrália** (Perth) - **Belgicko** (Brusel, Berkendeal, Antverpy) - **Francúzsko** (Margarétka Paríž) - **Chorvátsko** (Našice, Ilok, Josipovec Punivtovský, Markovec Našický) - **Kanada** (Vancouver, Calgary, Edmonton, Montreal) - **Kuvajt a Katar** - **Luxemburg** (Luxemburg) - **Maďarsko** (Budapešť, Jásd, Piliscsév, Sarvaš, Slovenský Komlós, nové mesto pod Šiatrom, Békešská Čaba) - **Nemecko** (Zvonček Mníchov) - **Rumunsko** (Nadlak, Nová Huta, Aradáč, Margita) - **Srbsko** (Báčsky Petrovec, Pivnica, Kovačica, Biele Blato, Erdevík, Jánošík, Beočin, Padina, Selenča, Lug, Binguľa, Jád, Hložany) - **Švajčiarsko** (Zurich, Luzern) - **Ukrajina** (Užhorod Seredne, Perečín, Mukačevo) - **USA** (Astoria - New York, Chicago).

Vesmír očami detí

Organizátor územného kola je ZŠ Julija Benešića Ilok v Chorvátsku a garantom súťaže je pani učiteľka Boženka Dasović. Súťaž realizujeme ako zahraničné kolo pre Slovensú ústrednú hvezdáreň v Hurbanove. Spolu s ostatnými výhernými prácami zo škôl zo Slovebska sú výherné práce vystavené na výstave v hvezdárni. V máji 2025 navštívila predsedníčka ISEIA základnú školu v Iloku. Spolu s garantkou súťaže odovzdali výhercom odmeny. Počas pracovnej cesty navštívili aj Maticu slovenskú v Iloku, kde sme sa zúčastnili návstvy folklórneho súboru, pozreli sme si folklórnu slovenskú izbu a pozdravili sa s pani predsedníčkou Matice slovenskej, Jarmilou Mudroch. Nevynechali sme ani návštevu evanjelického kostola a fary, kde nás privítal a previedol pán farár Mgr. Dušan Saják.

VYHODNOTENIE, Vesmír očami detí 2025

I. kategória - Škôlka: 1. miesto: Daniela Slamkova, Slovenská škola Warwick, Anglicko

Adela Smoleková, Slovenská škola, Zvonček, Mníchov, Nemecko,

2. miesto: Stelka Sklenarikova Boyé, Margarétka, Paríž, Francúzsko, Alex Bente-Rumunsko Nadlak

3. miesto: Kiszal Marco - 1. kateg. – Edukačné Centrum Nadlak Rumunsko, Marcel Moravek. Slovenská škola Luzern, Švajčiarsko

II. Kategória:

1. miesto: Cucura Luca Andrei - Nová Huta, Rumunsko, Alina Jelinek, Škola Ilok, Chorvátsko

2. miesto: Anna O'Sullivan, Southwell, oblasť Nottinghamshire, Anglicko, Mia Koza, Iloka, Ilok, Chorvátsko

3. miesto: Leona Majdiš, Jurjevac Punitovský, Chorvátsko, Nina Kmet, Josipovec Punitovský, Chorvátsko

III. Kategória

1. miesto: Kovács Kitti Slovenská dvojazyčná základná škola Slovenský Komlóš Maďarsko

Karolina Činčurak, ZS Julija Benešića, Ilok, Chorvátsko

2. miesto: Sara Katičić, ZŠ Julija Benešića, Ilok, Chorvátsko

Simona Mušutová, Manchester, Slovenské vzdelávacie centrum South Manchester

3. miesto: Anton Labak, Vesmír očami detí, Josipovec Punitovský, Chorvátsko

Z aktivít v Iloku

Hana Križnik - ZŠ Josipa Kozarca Lipovljani, Chorvátsko
Viktorija Čapelja, ZŠ Julija Benešića, Ilok, Chorvátsko

Včielka Meduľka

Včielka Meduľka je literárno – kreatívna súťaž, ktorú organizuje ZŠ kráľa Tomislava Našice, Apidora Našice z Chorvátskej republiky a združenie ISEIA - International Slovak Educational Institution and Association. Do súťaže prišlo poštou, aj elektronicky viac ako 450 výtvarných, literárnych a iných

Spomienky na Včielku Meduľku

kreatívnych prác a videonahrávok. Zúčastnili sa 53 vzdelávacie inštitúcie - škôlky, základné a stredné školy, aj edukačné centrá z jedenástich štátov: z Chorvátska, Slovenska, Maďarska, Nemecka, Francúzska, Srbska, Švajčiarska, Anglicka, Rumunska, Ukrajiny a Ameriky. Odborná porota mala plné ruky práce. Vyhodnotenie je na našej webovej stránke. Oceneným žiakom organizátori doručili uznania a odmeny, ostatní účastníci dostali diplom za účasť. V máji 2025 navštívila predsedníčka ISEIA základnú školu v Našiciach a v Markovci Našickom. Spolu s garantkou súťaže odovzdali výhercom odmeny. Počas pracovnej cesty navštívili aj Maticu slovenskú v Osjeku, kde sme sa zúčastnili nácviku folklórneho súboru a pozreli sme si folklórnu slovenskú izbu. Nevynechali sme ani Slovenské kultúrne centrum v Našiciach a pani riaditeľku Sandru Kraljovou-Vukšićovú.

Štúr očami detí – Nemecko, Mníchov

210. výročie narodenia Ľudovíta Štúra sme si pripomenuli aj my s našimi deťmi. V rámci súťaže sme sa zoznamovali s jednotlivými fázami jeho života a s jeho myšlienkami, ktoré sa týkali formovania slovenskej identity a slovenčiny. Ľudovít Štúr bol národný buditeľ, politik, filozof, historik, spisovateľ, jazykovedec, publicista a pedagóg, ktorý svojou prácou položil základy modernej slovenčiny a národného uvedomenia. V roku 1843 kodifikoval slovenský spisovný jazyk na základe stredoslovenských nárečí a stal sa vedúcou osobnosťou slovenského národného obrozenia.

V rámci výtvarnej súťaže: Ľudovít Štúr očami detí pripravilo Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček v Mníchove v Nemecku v spolupráci s pani

Lucia Husáková online

výtvarníčkou a pedagogičkou Luckou Húskovou zo vzdelávacieho centra v Bristole, Anglicko sériu online výtvarných dielní pre deti. V rámci spoločných online stretnutí sa deti venovali témam

Garantkou výtvarnej súťaže je pani výtvarníčka a pedagogička: Lucia Húsková, Bristol. Anglicko

Granantkou literárnej súťaže je pani učiteľka Jarmila Buchová, Mníchov, Nemecko

Metodické školenia pre učiteľov slovenčiny vo svete

Ďakujeme UMB BB a Studia Academica Slovaca za realizáciu výjazdových metodických školení pre učiteľov slovenčiny vo svete. ZA finančnú podporu ďakujeme Ministerstvu školstva.

Metodické školenie **Po slovensky ľahko a hravo** sa úspešne uskutočnilo cez víkend 12. - 14. septembra 2025 v Bristole vo Veľkej Británii. Stretli sa na ňom učitelia a lektori slovenčiny, aby spoločne hľadali nové spôsoby, ako spraviť vyučovanie modernejšie, hravejšie a bližšie k žiakom.

Účastníci získali praktické metodické tipy využiteľné priamo na hodinách, inšpirácie, ako učiť jazyk zážitkovo a kreatívne, možnosť zdieľať skúsenosti s kolegami zo zahraničia.

Podujatie ukázalo, že slovenčina sa dá učiť ľahko a s radosťou – a že aj malé zmeny vo vyučovaní dokážu priniesť veľký rozdiel.

Po slovensky ľahko a hravo v Bristole vo Veľkej Británii

Po slovensky ľahko a hravo II na Cypre

Organizátormi školenia boli Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici v spolupráci s Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. Za organizáciu školenia ďakujem riaditeľke slovenskej školy v Bristole Zuzane Barvinek. Ďakujeme aj všetkým účastníkom a partnerom za podporu!

Tento rok sa pravidelné metodické stretnutie konalo v rámci Európy na Cypre. Metodické školenie **Po slovensky ľahko a hravo II** sa úspešne uskutočnilo cez víkend 24. – 26. septembra 2025 na Cypre v slovenskej online škole – Flamingos. Na Cyprus pricestovali pani učiteľky z Anglicka, Švajčiarska, Luxemburgu, ale aj iných európskych krajín. Množstvo inšpiratívnych tém a nové kontakty na spoluprácu si odniesli aj pani učiteľky z celého sveta.

Za výbornú organizáciu školenia ďakujeme riaditeľke školy Flamingos Mariete Hronsky Gundovej. Organizátormi školenia boli Katedra elementárnej a predškolskej pedagogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici v spolupráci s Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. Ďakujeme všetkým účastníkom a partnerom za podporu!

Metodické školenie Po slovensky ľahko a hravo v Pittsburghu v USA

Aj v zámorí je za nami ďalšie metodické školenie. Aj tento rok to bolo v čase 31.10. – 2.11.2025 na Univerzite v Pittsburghu. Organizačne zabezpečovala toto zmysluplné edukatívne podujatie Ingrid Sivčová Kužma, za čo jej veľmi pekne ďakujeme. Tento rok prišli na návštevu školenia aj zástupcovia diplomacie zo Slovenskej republiky. Ďakujeme pánovi veľvyslancovi Drobovi a pani konzulke Szabóovej, zo Slovenského generálneho konzulátu v New Yorku, ktorí prijali pozvanie na školenie. Ďakujeme zástupkyňu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Kataríne Baranayiovej a celému ÚŠZZ za finančnú podporu.

Velikánske ďakujem patrí pani doc. Renáte Kamenárovej z Univerzity Pittsburgh, bez ktorej by sme neboli v takých rešpektovaných a prestížnych USA akademických priestoroch. Poďakovanie patrí aj doc. Michaelae Mošaťovej zo Studia Academica Slovaca FF UK Bratislava.

Ďakujeme všetkým pani učiteľkám z našich slovenských škôl a centier, že na metodické školenia prišli, priniesli inšpiráciu, pozitívnu energiu, úsmevy a nádej, že naša práca má zmysel.

Letné tábory a aktivity pre krajské deti

Aj v roku 2025 bol pre krajské deti pripravený bohatý program letných aktivít. Tábory organizuje Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahra-

Spoločná fotografia na spomienku z letného tábora

ničí UMB BB, Akadémia vzdelávania a Studia Academica Slovaca UK v Bratislave. Tábory finančne podporuje Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Tu je zoznam letných aktivít pre krajské deti zo západnej Európy a záhoria.

Aktivity financované ÚŠZZ na Orave:

- Tábor Smrečina - **13. – 22. 7. 2025**, vek 8 - 14 rokov, Orava
 - 1. Tábor Smrečina II – **3. – 12. 8. 2025** vek 8 - 14 rokov, Orava Aktivity financované ÚŠZZ - tábory organizuje MC UMB BB
 - Krajské leto I. – MC UMB BB – **12. - 20. 7. 2025** Penzión Bystrina, Tále Bystrá, vek 8 - 14 rokov
 - Krajské leto II- - UMB BB – Penzión Bystrina, Tále Bystrá **16. – 24.8.2025**, vek 8 - 14 rokov, Orava
-

Aktivity financované MŠVVaV - tábory organizuje MC UMB BB

- Detská krajanská univerzita – po lokalitách UNESCO – MC UMB BB **29. 6 – 6. 7. 2025**, vek 8 - 14 rokov
- Letná súborová školička tanca – pre detské folklórne súbory **3. – 10. 8. 2025** MC UMB BB – Tále vek 10 - 16 rokov
- Letná škola digitálnej fotografie **3. - 10. 8. 2025** UMB BB – Hotel Mýto, Mýto pod Ďumbierom, vek 11 - 18 rokov
- Letná divadelná škola **3. - 10. 8. 2025** UMB BB – Hotel Mýto, Mýto pod Ďumbierom, vek 10 - 18 rokov
- Učíme sa o Slovensku po slovensky - **10. - 19. 8. 2025** UMB BB – Hotel Mýto, Mýto pod Ďumbierom, vek 9 - 15 Rokov

Tábory pre stredoškolákov:

- MC UMB BB: pre stredoškolákov **15. - 22. 6. 2025** v Banskej Bystrici vek 15 - 19 rokov
- SAS pre stredoškolákov – Mobilná učebňa slovenského jazyka – SAS **23. - 27. 6. 2025**, Bratislava, vek 14 - 18 rokov
- Letná škola slovenského jazyka pre maturantov (nad 18 rokov) – SAS Bratislava **28. 7. – 8. 8. 2025** Bratislava
- Letná škola slovenského jazyka pre stredoškolákov (14 - 18 rokov) – SAS Bratislava **28. 7. – 8. 8. 2025** Bratislava

Ďakujeme Metodickému centru pre Slovákov žijúcich v zahraničí UMB BB, Akadémii vzdelávania a Studiu Academica Slovaka UK v Bratislave za výborné letné aktivity. Za finančnú podporu letných aktivít ďakujeme Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Ministerstvu školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Slováci v Maďarsku

Alžbeta Hollerová-Račková

predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Premeny nášho slovenského sveta

O kultúrnej autonómii som prvýkrát čítala v štúdii profesorky Anny Divi-čanovej o začiatkoch povojnového spolkového života našej národnosti uverejnenej v útlej knižočke venovanej Slovákom v Maďarsku, ktorá vyšla v edícii *Meniaci sa svet – Váltózó világ* vo vydavateľstve *Press Publica*. Dočítala som sa v nej, že Demokratický zväz Slovákov v Maďarsku, založený v roku 1948, začal svoje pôsobenie ako úplne samostatná organizácia, ktorá niesla v sebe aj určité črty kultúrnej autonómie. Neskôr, na inom mieste, som sa stretla s tvrdením, že je dôležité, aby mladí príslušníci našej slovenskej inteligencie mali pred sebou perspektívu, aby mali možnosť zamestnať sa v slovenských inštitúciách.

Pod kultúrnou autonómiou sa podľa jej definície rozumie *samospráva menšinovej komunity na poli kultúry, vzdelávania a využívania jazykových práv*. V záujme zabezpečenia kultúrnej autonómie môže štát previesť práva na inštitúcie, ktoré sa zameriavajú na kultúru danej menšiny. Medzi tieto inštitúcie patria školy, divadlá, vydavateľstvá a poskytovatelia mediálnych služieb. V praxi to znamená, že určité skupiny ľudí môžu samostatne rozhodovať a konať vo veciach, ktoré sa ich týkajú, že prijímajú vo vlastných záležitostiach rozhodnutia, ktoré sú pre ne najvhodnejšie.

Alžbeta Hollerová-Račková počas prejavu na oslave 30 rokov Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Môžete sa pýtať, prečo na tejto slávnosti, kde si pripomínáme 30. výročie založenia našej samosprávy, tak obširne hovorím o kultúrnej autonómii. Myslím si, že iba veľmi úzky okruh ľudí patriacich k našej národnosti si v roku 1993, keď bol schválený zákon o právach národných a etnických menšín, uvedomoval význam tohto aktu. Fakt, že vytvorením právnych rámcov voľieb národnostných samospráv vznikli základy pre rozbehnutie procesu, aby si národnostné komunity vzali osud aspoň sčasti do vlastných rúk. V podmienkach Maďarska to bolo niečo úplne nové. I keď napríklad v luteránskych komunitách mali obyvatelia našich obcí a miest skúsenosti s cirkevnou autonómiou, štátom zaručené právo na formovanie vlastného života na poli kultúry a školstva bolo niečo, čo tunajšie národnosti nikdy počas svojej histórie nezažili.

Túto novú kapitolu dejín našej národnosti začali pred tridsiatimi rokmi písať členovia prvého *Valného zhromaždenia Celoštátnej slovenskej samosprávy*. Ľudia, ktorí boli aj predtým aktívni v slovenskom spolkovom živote, sa vydali po novej, nevyšliapanej ceste. Prvé kroky patrili vybudovaniu základov, štruktúry samotnej samosprávy. V prvom cykle *elektorské zhromaždenie* pozostávajúce z poslancov miestnych slovenských samospráv zvolilo 53-členné Valné zhromaždenie. Presne v takomto počte slovenských lokalít totiž vznikli naše prvé miestne menšinové samosprávy. Predsedom prvej celoštátnej samosprávy sa stal generálny tajomník Zväzu Slovákov v Maďarsku, rodák zo Zemplína *Michal Mata*.

Od vytvorenia právnych základov po vznik dnešného systému inštitúcií viedla dlhá cesta plná úskalí – zmeny právnej regulácie, neistota ohľadne miesta národnostných samospráv a samotnej celoštátnej samosprávy v právnom systéme a nedostatočné financovanie. Slováci mali v čase vzniku Celoštátnej slovenskej samosprávy dve inštitúcie. *Ľudové noviny* založené v roku 1957 sa stali prvou inštitúciou samosprávy. Získanie zriaďovateľských práv novín v roku 1999 bolo prvým krokom a prevzatie vydávania novín v roku 2010 ukončením tohto procesu. *Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku* vznikol z iniciatívy dolnozemskej slovenskej inteligencie v období veľkých spoločensko-politických zmien a bol prvým takýmto ústavom v kruhu národností vôbec. Jeho prevzatie do prevádzky samosprávy v roku 2001 znamenalo pre ústav koniec neistoty v oblasti financovania a vytvorenie podmienok kontinuálneho fungovania, možnosť rozvoja.

Rok 2003 bol rokom, keď z iniciatívy Úradu pre národné a etnické menšiny v Maďarsku bol v štátnom rozpočte prvýkrát vytvorený finančný rámec vo výške 440 miliónov forintov na podporu menšinových inštitúcií. To bol moment, keď sa otvorila možnosť zakladania nových inštitúcií. Naša samospráva vedená v tom čase rodákom z Kestúca, televíznym novinárom *Jánom Fuzikom*, využila príležitosť a vytvorila systém slovenských kultúrnych inštitúcií. Založila *Slovenské dokumentačné centrum*, ktorého úlohou je odborné zbieranie, spracúvanie a sprostredkovanie dokumentov vzťahujúcich sa na Slovákov v Maďarsku. V roku 2003 sa zrodilo aj *Slovenské osvetové centrum* so sídlom v Budapešti a regionálnymi strediskami v Slovákmi obývaných oblastiach krajiny. Jedno z nich od roku 2012 sídli v *Stredisku pilišských Slovákov v Mlynkoch*, vybudovanom z dotácií vlád Maďarska a Slovenska. Okrem organizovania podujatí úlohou inštitúcie je vytvárať podmienky pre systematickú odbornú činnosť slovenských umeleckých skupín. Ďalšou inštitúciou samosprávy sa stalo *Slovenské divadlo Vertigo*, ktoré fungovalo od januára 1997 ako divadelná skupina a vďaka jej prevzatíu celoštátnou samosprávou sa rozšírilo o profesionálnu zložku. Za účelom odbornej a finančnej pomoci slovenským národopisným zbierkam CSS zriadila *Obchodnú spoločnosť Legatum*. Z iniciatívy pedagógov čabianskej slovenskej školy vzniklo v tom istom roku *Slovenské metodické centrum*, ktoré si na začiatku vytýčilo za cieľ poskytovanie metodickej pomoci materským školám, v ktorých prebieha slovenská výchova. V tom období to bol najkomplexnejší systém nových inštitúcií medzi národnostnými menšinami v Maďarsku a stal sa vzorom pre ostatné národnosti.

Proces preberania výchovno-vzdelávacích inštitúcií sa rozbehol v roku 2004 prevzatím *sarvašskej školy* do prevádzky Celoštátnej slovenskej samosprávy. Opäť to bol priekopnícky počin, o ktorý sa zaslúžil kolektív školy, predstavitelia mesta, vedenie a pracovníci samosprávy, ako aj kompetentné organizačné zložky vlády. Prešlo celé desaťročie, kým sa do prevádzky samosprávy dostali inštitúcie v *Novom Meste pod Šiatrom*, *Békešskej Čabe*, *Slovenskom Komlóši* a v *Budapešti*. Tieto kroky neraz zachránili danú inštitúciu pred zánikom alebo zlúčením s inou školou a zabezpečili im možnosť rozvoja.

Systém inštitúcií našej samosprávy prešiel od jeho vytvorenia istými zmenami a rozšíril sa. V záujme výchovy mladej generácie slovenských intelektuálov sme v roku 2018 založili *Budapeštianske slovenské odborné kolégium*, ktoré poskytuje ubytovanie, odborný a jazykový program vysokoškolským študujúcim v hlavnom meste. Do odborného kolégia sa z roka na

rok prihlasuje a prejavuje záujem o slovenský kultúrny a spoločenský život čoraz viac mladých ľudí pochádzajúcich zo slovenských rodín. Inštitúcia sa zároveň postupne stáva aj základom pre organizovanie aktivít pre vysokoškolskú mládež. Konferencie pre študujúcu mládež *Pred diplomom, za diplomom* oboznamujú mladých ľudí so systémom inštitúcií a perspektívami, ktoré im môže tento systém ponúknuť. V minulom cykle sme zriadili *Kanceláriu právnej a odbornej pomoci*, úlohou ktorej je poskytovať pomoc miestnym slovenským samosprávam, spolkom a inštitúciám. Kolégium aj kancelária fungujú v rámci *Verejnoprospešnej nadácie Slovákov v Maďarsku*, ktorú založila naša obchodná spoločnosť *SlovakUm*. Za účelom zabezpečenia podmienok dlhodobého fungovania *Domu slovenskej kultúry v Békešskej Čabe*, ktorý bol prvým veľkým spoločným slovensko-maďarským projektom v Maďarsku po spoločenských zmenách, naša samospráva od Čabianskej organizácie Slovákov kúpila obchodnú spoločnosť, ktorá Dom prevádzkuje. Veľkým projektom, vďaka ktorému získajú všetky naše inštitúcie, vrátane nového *Múzea Slovákov v Maďarsku*, dôstojné priestory, bolo zakúpenie bývalého kostola slovenských evanjelikov v Pešti, na Rákócziho triede, a jeho obnova pre účely *Slovenského kultúrneho strediska* s podporou vlád Maďarska a Slovenska.

Medzi našimi plánmi na nasledujúce päťročné obdobie figuruje zriadenie základnej umeleckej školy so slovenským pedagogickým programom. Veríme, že ľudové piesne, tance a hra na tradičných hudobných nástrojoch Slovákov v Maďarsku oslovia deti, vypestujú v nich vzťah k slovenskosti a pre rodičov budú predstavovať pridanú hodnotu, ktorá zaväží pri výbere vzdelávacej inštitúcie. V záujme metodickej obnovy školstva bude nevyhnutné posilniť naše pedagogické metodické centrum, ktoré aj v súčasnosti zohráva dôležitú úlohu na poli rozvíjania odborných a jazykových kompetencií pedagógov. S našim výskumným ústavom počítame pri vedeckom zisťovaní súčasného stavu v slovenských komunitách, školách a inštitúciách, aby sme dokázali stanoviť ciele a konkrétne kroky potrebné na dosiahnutie želaných výsledkov.

Nie všetci, ktorí v uplynulých tridsiatich rokoch priložili ruku k dielu, môžu dnes s nami oslavovať. Niektorí nás už navždy opustili, iným nedovolili prísť zdravotné problémy, alebo iné okolnosti, ale v duchu sú s nami. S pocitom vďaky spomíname na všetkých, ktorí nám kliesnili cestu a vďaka ktorým môžeme mať plány do budúcnosti.

*Prečítané na oslave 30.výročia založenia a pôsobenia
Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku.*

Ján Jančovic

Tri storočia života Slovákov v meste Samuela Tešedíka

Mesto Sarvaš volajú aj Aténami na brehu Kereša

Socha J. J. Harruckerna

V rovnakom čase, ale o päť rokov neskôr, po Békešskej Čabe, ktorú Slováci založili roku 1718, o štyri roky 1722, ten istý zemepán **Ján Juraj Harruckern** prijal na osídlenie svojej susednej sarvašskej pustatiny prvých 34 slovenských rodín. V osadníckej zmluve novým prisťahovalcom zemepán zaručil, že dva roky budú oslobodení od platenia daní, budú slobodne vyznávať evanjelickú vieru, môžu si postaviť suchý mlyn, na stavbu kostola dostanú drevo zadarmo, podobne aj na stavbu domov. Prvé a postupne prisťahujúce sa slovenské rodiny, vytvorili mesto **Sarvaš**, ktoré sa stalo kultúrnym centrom Dolnej zeme a pomenovali ho Aténami na brehu Kereša. Leží na ľavom brehu tohto Mŕtveho ramena

pôvodného Trojitého Kereša, kde most nad ním dal mestu zvláštny význam. Narodili sa a pôsobili tu viaceré slovenské osobnosti a mesto sa vďaka nim dostalo do povedomia nielen krajiny, ale aj celej Európe. Medzi takých patrili evanjelický farár **Samuel Tešedík**, priekopník školských a agrárnych reforiem, ktorý okrem iného v Sarvaši založil prvú Hospodársko-priemyselnú školu v Európe. Z ďalších možno spomenúť osvietenca **Mateja Markovica**, ktorý tu vydal cirkevný a obecný poriadok, superin-

tendenta **Martina Hamaliara**, národného buditeľa **Štefana Koreňa**, jazykovedca **Štefana Jančoviča**. **M. R. Štefánik** tu prežil svoje študentské časy a roku 1898 tu maturoval.

Samuel Tešedík priekopník agrárnych reforiem

Aj celoživotným dielom Markovicovho zaťa **Samuela Tešedíka** (1742 Alberti – 1820 Sarvaš) bolo spojiť školu a výchovu s potrebami života. Od učiteľov vyžadoval disciplínu, pracovitosť, ustavičné vzdelávanie, dôslednosť a aby žiakom slúžili ako príklad aj usporiadaným súkromným životom. Veľkú pozornosť venoval Samuel Tešedík i pestovaniu rastlín. Ako každý farár aj on mal podľa vokátora svoju pôdu aj záhradku. Pestuje plodiny, vysádza stromy, štepí, dováža nové druhy rastlín, skúma a sleduje ako sa ujmú. Neskôr sa stáva dekanom aj a inšpektorom evanjelických škôl v Békešskej stolici, členom Uhorskej kráľovskej školskej komisie v Bratislave a takto spoznáva úroveň vyučovania a výchovy v krajine. Zisťuje ich nízku úroveň, čo ho nabáda zriadiť v Sarvaši školu podľa vlastných predstáv, pričom využíva najmä poznatky získané počas štúdia na nemeckých univerzitách. Ideál novej školy postupne realizoval v Praktickom hospodárskom inštitúte založenom roku 1780 v Sarvaši. Spočiatku to bola dedinská škola so škôlkou – štepnicou pre mládež, neskôr komplexná pedagogická inštitúcia, (podobná dnešným

priemyselným školám), ktorých cieľom bolo pozdvihnúť okrem roľníctva, domáce remeslo, prostredie domu a dvora, oblasť a štátne hospodárstvo výchovou poľnohospodárov, remeselníkov, manufaktúristov, obchodníkov a úradníkov. Štyri roky tu zadarmo vyučoval sarvašskú roľnícku mládež. Ústav vlastnil pokusné záhrady, polia, lúky, textilné stroje, herbáre, zbierky minerálov a semien. Vyučovalo sa 60 druhov práce, 38 technologických manipulácií a škola bola zároveň ústavom pre výchovu učiteľov. Keď Sarvašania postavili roku 1791 novú poschodovú školu tohto inštitútu, v

Pamätník S. Tešedíka v Sarvaši

peštianskych novinách sa objavil článok, „že zakrátko tu začnú vyučovať, a to po slovensky, aby žiaci učivu rozumeli a po nemecky, aby si ich cieľom slúžiace knižky mohli prečítať“ a ďalej tiež, že „ak žiadaná a očakávaná podpora k tomu prispeje, tak sa lekcie aj v maďarskom a iných jazykoch budú prednášať“. Školskú budovu začali stavať hneď po dokončení kostola roku 1788 a dokončili ju roku 1791. Nad jej hlavným vchodom stál nápis: „Hoc Instituto pellitur e scholis patria: Ignavia lond Industria monumentum, vt consuleret postentati posuit. Populas Szarvas sientis 1791.“ Tešedíkove učenie a osveta mali zásluhu na tom, že sa tu ľudia naučili zúrodňovať slané pôdy a lepšie obrábať zem, rozšírili pestovanie plodín o kukuricu, lucernu a iných

Kreslo S. Tešedíka

plodín. Naučil sa vhodne spájať knižné znalosti s praktickými životnými skúsenosťami, teóriu s praxou a školu so životom. Usiloval sa zmeniť hospodárstvo podaných roľníkov na akúsi „poľnohospodársku manufaktúru“ s používaním jednoduchých strojov a s premyslenou delbou práce.

Poľnohospodársky charakter mesta Sarvaš zostal

Od začiatku svojho založenia bol Sarvaš považovaný za poľnohospodársku osadu, neskôr za (poľné) mesto. Aj po definitívnom uznaní za mesto, ktoré má teraz takmer 18-tisíc obyvateľov, jeho poľnohospodársky a vidiecky charakter v ňom a v jeho prímestských častiach pretrváva doteraz. V roku 1723 vznikla aj prvá škola. Za správcu svojho majetku vymenoval zemepán Jána Šporera. Slovenskí kolonisti sa hlavne zaoberali obrábaním zeme. Každý z nich mohol držať toľko statku, koľko sám chcel, lebo chotár a pastviská nemali hranice, až neskôr sa dostali do sporu so susedmi. J. J. Haarruckern už predtým ako bol nájomcom, prijímal na prenajatý majetok slovenských utečencov. Takto prijal roku 1722 na svoj majetok v Sarvaši Jakuba Medveďa z hontianskej Opavy,

Pamätník založenia Sarvaša

rokov (1822) neskôr 14 126 osôb vo veľkej prevahe Slovákov evanjelikov. V čase silnejúcej vládnej, cirkevnej a úradnej maďarizácie roku 1890 celkom 24 393 obyvateľov, z nich 13 525 Slovákov, 10 769 Maďarov, 61 Nemcov, 23 Rumunov, 15 iných. Podľa **S. Tešedíka** prvým bol v roku založenia Pavel Valentík z Ostrej Lúky, ktorého podľa pôvodného bydliska menovali Ostrolúckym. Od založenia osady mali prvého richtára, ktorým bol Novohradčan **Ján Kúdela** a prvým farárom **Ondrej Hrdina**, hneď po ňom roku 1746 dobronivský rodák Matej Markovic, ktorý zaviedol a písomne vydal cirkevný poriadok, ktorý sa dvakrát ročne čítal v chráme. Je považovaný za zakladateľa slovenskej dolnozemskej literatúry. A čo je v začiatkoch formovania obce dôležité, že zaviedol a písomne zanechal cirkevný poriadok pomenovaný ako *Markoviczov Porádek*, ktorý sa vzťahoval nielen na cirkevníkov, ale tiež písomne predkladá povinnosti úradných osôb.

Postupná majetnosť slovenských prisťahovalcov

Historik Michal Žilinský píše vo svojom *Dějepise...*, že popri sarvašskej cirkvi aj mesto zo svetského hľadiska uviedol do poriadku. V roku 1748 v jednom zo svojich diel napísal „*Keď cestuješ na rozsiahle pusty, vidíš nespo-*

ktorý ušiel od svojho zemepána Štefana Koháryho. Väčšia časť, štyridsať utečených rodín prišla na začiatku od baróna Podmanického z Asódu, ktorému sa 17 rodín v dôsledku dlhodobého súdneho sporu s J. J. Harruckernom podarilo vrátiť, ale za ďalších Harruckern Podmanickému platil odškodné. Po Asóďčanoch v druhom slede prichádzala väčšia skupina z Novohradu, najmä z majetkov Pavla Balašu. Medzi nimi je zaznamenaný zaujímavý útek poddaného Michala Nemca z Veľkej Vsi, ktorý ušiel od zemepána Mocsáriho tak, že do Sarvaša roku 1727 prišiel so svojou rodinou na zemepánových voloch, ktoré mu potom drzo poslal späť do Veľkej Vsi. Už v prvom roku tu žilo 200 ľudí a o sto

Pamätné tabule na starom sarvašskom kostole

četné stáda volov, kráv, koní oviec a nakoniec sviň a kôz." Najstaršie záznamy tiež hovoria o veľkom počte chovu dobytku. Na pustatine roku 1752 choval Ondrej Tomášovský 10 volov a juncov, 5 starých kráv, 4 vlašajšie jalovnice, 4 tohorodné žrebce, 4 staré kone, 44 oviec s baranmi, 7 starých sviň, 11 vlašajších prasie, 8 sviň na zaklatie. V roku 1764 Pavel Ďurčan mal 14 kráv, 14 volov, 4 dvojročné žriebätá, v stáde 4 kobyly, 3 malé žriebätá, 80 oviec a 8 minuloročných teliat. V tom istom roku mal Ján Huťan 8 ťažných volov, 3 kravy, 3 junce, 6 jalovic, 4 telce, 7 koní, 25 sviň. Ako vidieť, na ťažkú prácu, najmä orbu používali ťažné voly. Vidieť to aj u uvedených, kde bolo viac volov ako koní. Niet sa čo čudovať, keď volský záprah hral pri zúrodnení, najmä orbe ladom ležiacej pôdy rozhodujúcu úlohu. Aj v celej stolici bolo roku 1779 dvaapokrát viac volov ako koní. Je zaujímavé, že voly Sarvašana v uvedenom roku chovali v párnom počte, keď 144 gazdov vlastnilo po dva voly, 72 po štyri, 13 po šesť, 11 po osem, 4 po desať, 2 po dvanásť, 1 mal

14 ťažných volov. V rokoch 1843 – 44 boli Sarvašania oslobodení z poddanstva. Za tento akt bolo mesto povinné zaplatiť zemepánom 334 504 zlatých a 43 grajciarov v striebre, ktoré splatili v priebehu 26 rokov. Ďalší rok 1845 bol významný tým, že poddaní roľníci uzavreli zmluvu o večnom vykúpení a oddelení vlastných pozemkov od zemepanských. Sarvašský chotár vtedy obsahoval 490 usadlostí a poddaným bolo prisúdených 15 680 jutár pasienkov. V tomto čase mali už veterné mlyny a v roku 1883 postavil suchý mlyn poháňaný koňmi **Alexander Tomka**, ktorý pracoval až do roku 1963. Pokračovateľom Markovica v jeho snahách bol jeho zať, farár a agrárny reformátor Samuel Tešedík, ktorého celoživotným dielom bolo spojiť školu a výchovu s potrebami života. Veľkú pozornosť venoval aj usporiadaniu uhorskej dediny a vytváraniu moderných obytných domov. Samuel Tešedík so svojou školou pretváral dobu a život roľníka, čím hodlal položiť základy poľnohospodárskej výroby na úrovni doby so zameraním na budúcnosť. Plat čelade od začiatku do najmenších podrobností určovala vrchnosť. Nikto nesmel ani viac, ani menej za prácu a službu vziať. V pozostalostiach z polovice 18. storočia je aj reč o potravinách. Napríklad Ján Bíran odkazuje pre Ondreja Bakuľu menšiu slaninu s menším sadlom, druhé dve majú dať deťom. Juraj Veľký odkazuje manželke slaninu, soľ, celú strovu (strukoviny) do kuchyne. V tejto súvislosti upriamujem pozornosť na súčasnosť sarvaškého gazdovstva.

Ako pripravujú klobásy Sarvašskí gazdovia

Poľnohospodársky a vidiecky charakter v Sarvaši a v jeho prímestských častiach pretrváva doteraz. Príkladom v tomto ohľade môže byť časť Strieborné Vinice, kde sa ešte môžeme stretnúť so slovenskosťou a zachovávanými tradíciami. Tam má sídlo a objekty aj súkromný hospodár **František Závoda**, ktorý stojí aj na čele sarvaškého združenia s názvom *Sarvašskí gazdovia*. Toto združenie je v meste Sarvaš a v Strieborných Viniciach organizátorom každoročne usporiadaných tradičných podujatí, ktoré súvisia s poľnohospodárskym a gazdovským dedičstvom. V júli to býva tradičná žatva s medzinárodnou účasťou, dva týždne pred klobásovým festivalom v Békešskej Čabe organizujú Sarvašskí gazdovia pre tunajších obyvateľov Tradičnú zakáľачku ako klobásový a sármový festival. Aj toto podujatie má na starosti farmár F. Závoda, známy aj ako organizátor každoročne usporiadanej tradičnej žatvy s medzinárodnou účasťou. Jej súčasťou okrem tradičnej ručnej kosby obilia je aj súťaž v príprave žatevnej ľudovej stravy.

Nitránia na tradičnej žatve v Sarvaši

Klobásový festival v Sarvaši začína klasickou zakáľáčkou, kde po rozštvrtení, rozoberaní mäsa a vybraní vnútorností sa rozdelí mäso súťažiacim a celú súťaž hodnotí porota. Medzi tým sa podávajú pripravené koláče a pripravené mäsové špeciality za stáleho kultúrneho programu. Spev, hudba, vyhodnotenie sa končia vo večerných hodinách Bravčovým bálom. Keďže sa približuje fašiangové obdobie a čas zabíjačiek – zakáľáčiek a dolnozemským fenoménom zostáva dolnozemská klobása ako jeden z hlavných produktov tejto sezónnej porážky ošípanej, ktorá si udržiava rodinnú tradíciu. Tak je to aj u Závodu. Ten ako aj iní Sarvašania, dolnozemskú klobásu poznajú ako „tótKolbásu“. A vraj tak ju volajú aj v iných prostrediach, kde sa usídlili Slováci. Ako mi prezradil, on sám pre seba i pomocníkov vyrába klobásu tradičným spôsobom dvakrát ročne. Prvých 170 kg si pripravil a vyložil na dozrievanie začiatkom decembra, druhú várku chystá vyrobiť koncom februára. Jeho recept je: „K 10 kg zomletého mäsa s 30 % zastúpením slaniny, pochádzajúceho z rôznych častí brava, pridáva 5 dkg lisovaného cesnaku, 20 dkg soli, 4-5 dkg rasce, 30 dkg mletej sladkej červenej papriky, 10 dkg mletej štiplavej červenej papriky a túto masu niekoľkokrát miešajú viacerí, že až sa im z kečky parí a z tváre steká znoj,“ s vtipom zdôraznil sarvašský gazda. Rozmiešané mäso natlačia strojčekom do hrubého bravčového alebo hovädzieho čreva a konce za-

Slovenská základná škola v Sarvaši

viažu motúzom. Vzduch z naplnených klobás zbavia pichaním ihlou po celej dĺžke klobás. Potom ich oddelene uložia na rovný stôl a na druhý deň ich vyvesia v vzdušnej komore. Na tri dni tenké a na 6 dní hrubé klobásy sa vyložia do udiarne, v minulosti do otvoreného „kochu“ (komína), kde sú cez deň vystavené studenému dymu z pilín agátového dreva. Klobásy podľa neho majú byť uložené na drúčiku aby sa nedotýkali, údenie sa denne kontroluje. Tenké klobásy sa používajú na upečenie a na kratšiu spotrebu a hrubé niekedy vydržia až do novej zabíjačky alebo aspoň do leta. Pri výrobe klobás sa súčasne nakladá do šafflov ďalšia dolnozemska špecialita, ktorou je „sárma“ – so zmesou použitou pri výrobe klobás, je vlastne naplnený kapustný list. A F. Záveda si nevie vynachváliť čerstvú slaninu z mangelice posypanú paprikou a lisovaným cesnakom. Časť z nej aj údi, potom ju vloží do mraziaceho pultu a cez žatvu ju má vraj ako maslo. Dobrou pochúťkou sú aj škvarky. O tých mám aj humorný dolnozemský poznatok z Békešskej Čaby. Pri jednom stretnutí so známym starším Čabanom batkom Pavlom Knihárom, ktoré sa udialo v kúpeľnom čabianskom areáli, som sa okrem iného spýtal, že ako sa máte? Pohotovou odpoveďou

Pamätník príchodu v Sarvaši

mi bolo: „Ako škvarka na šaláte.“ A to je ako, pýtam sa ho ďalej? „Ako to kto, chce mať. Ja mám najradšej to, čo je sytejšie, aby som bol mocnejší chlap.“

Recepty sarvašských mäsiarskych gazdov

Na tohtoročnom sarvašskom klobásovom festivale širokú verejnosť, ale aj hostí zo zahraničia zaujala názorná festivalová ukážka prípravy zákuskov, piškót, domácej pálenky, plneného kapustného listu, na Dolnej zemi známeho ako *sárma* a, samozrejme, najviac labužníkov domácej klobásy, ktorú pripravovalo a súťažilo niekoľko desiatok kolektívov. Pred zabíjačkou sa podávali

Starý evanjelický kostol v Sarvaši

Suchý mlyn – pohon koňmi

kapustníky, ktoré tu tiež na stoloch nechýbali. Mal som možnosť na tomto medzinárodnom podujatí, ktoré malo aj odborný charakter zúčastniť a navštíviť aj priebeh klobásového festivalu. Pri jednom stole prezentoval svoju produkciu kolektív, kde bol pánom majstrom Ján Gráfik, bývalý mäsokombinárny nákupca dobytky, ktorý ako znalec výroby klobás mi prezradil svoj recept. V 10 kg mäsa má 30 % zastúpenie masťné mäso (slanina) a 70 % čisté mäso. Po rozkrájaní a zomletí sa pridáva 17 dkg soli, 8 dkg štiplavej (horkej) a 22 dkg sladkej papriky, 3 dkg cesnaku, 2 dkg rasce, znej polovica celej a polovica rozdrvenej. Klobásy údi studeným dymom z bukoveho dreva, tenkú klobásu 3-4 noci a hrubú 10 noci, a to vždy pod dohľadom a pozoruje a vie, že kedy je už dosť. Podobný recept mi na 10 kg povedal aj bývalý mäsiar Matej Zvara, ten však dáva viac papriky 15 + 15 dkg a viac cesnaku 10 dkg, ostatné ako predošlý. Je tu čo košťovať, povedal mi jeden z najstarších účastníkov – divákov 87-ročný Ondrej Kozák. Pri ostatnom sčítaní obyvateľstva roku 2011 sa v meste k slovenskej národnosti prihlásilo 1498 osôb, ale neoficiálne sa odhaduje, že je to viac ako sedemtisíc. Je tu Slovenská základná škola a na nej socha **M. R. Štefánika**, ktorý študoval a maturoval na tunajšom gymnáziu, Slovenský pamiatkový dom, Slovenská menšinová samospráva a Regionálne slovenské kultúrne a osvetové stredisko. Hudobno-spevácky súbor Vernosť s viacerými slovenskými tradičnými podujatiami.

Suchý mlyn v Sarvaši

Na pamiatku príchodu Slovákov

Roku 2002, pri príležitosti 280. výročia príchodu Slovákov do Sarvaša, pred starým evanjelickým kostolom odhalili po bohoslužbe pomník. Sochárska kompozícia vyjadruje pôvod prisťahovaných Slovákov. Tri kamene znázorňujú trojvršie, ktoré sa nachádza tak v slovenskom, tak aj v maďarskom štátnom znaku. Bronzová drapéria je potok, ktorý tečie z Tatier smerom na dolnozemske nížiny. Tvrdosť a stálosť privezenej Tatranskej žuly spod Kriváňa, je symbolom húževnatosti slovenského národa a potokom unášané vlny sú symbolom roztratených Slovákov vo svete. Podoba oltárneho kamene vyjadruje náboženské súvislosti príchodu Slovákov do Sarvaša. V bronzovej časti na oltárnom kameni sa nachádza reliéf úvodnej strany z Tranoscia a menoslov prvých 34 rodín slovenských osadníkov. Padajúca časť vody je vyjadrená realistickou bronzovou drapériou. Pomník vytesali László Szabó z Galanty a domáci rodák Ján Lešťan Goda.

Bence Püski-Liker

predseda Čabianskej organizácie Slovákov

Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe: 30 rokov v službách Slovákov

Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe, metropole dolnozemských Slovákov v Maďarsku, predstavuje významný mílnik v živote miestnej slovenskej komunity. Jeho história siaha už do 90. rokov 20. storočia a patrí k jedinečným inštitúciám svojho druhu v zahraničí. Jeho vybudovanie a odovzdanie bolo výsledkom spolupráce a finančnej podpory Slovenskej republiky a Maďarska na základe prvej medzištátnej dohody.

Založenie Domu slovenskej kultúry bolo kľúčovým krokom pre uchovanie a rozvoj slovenskej identity v regióne, kde Slováci žijú nepretržite od začiatku 18. storočia, odkedy opätovne osídlili Békešskú Čabu. DSK sídli v budove, ktorá má svoju jedinečnú históriu. V minulosti v nej bola napríklad tlačiareň Povázsayovcov, ktorí tlačili slovenské slovo, na čo upomína aj pamätná tabuľa. V roku 1904 dal Dr. Dániel Wagner postaviť na mieste starého domu Povázsayovcov nový dom, kde žil a neskôr založil svoju ordináciu. Okolo roku 1990 bola táto budova vybraná na Dom slovenskej kultúry. Nehnutelnosť Slovákom darovala Samospráva župného mesta Békešská Čaba. O niekoľko rokov neskôr budova slúžila ako sídlo čabianskej pobočky Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, ale až v roku 1995 získal Dom slovenskej kultúry svoju súčasnú podobu, keď bolo k budove pristavené ďalšie poschodie podľa projektu Jána Szabóa. Štvrtinu nákladov na rekonštrukciu pokryla slovenská vláda, zvyšok holandské nadácie a maďarské národnostné granty.

Už od svojho vzniku bol DSK považovaný za jedinečnú inštitúciu nielen čabianskych Slovákov, ale aj Slovákov žijúcich v zahraničí. S rozletom života a práce v Dome je neoddeliteľne spojená práca a odhodlanie Anny Ištvánovej, neúnavnej organizátorky a nositeľky erbových znakov prežitia Slovákov v Maďarsku, ktorá bola hybnou silou v rozvoji tejto inštitúcie až do svojej smrti v roku 2014. DSK sa neskôr stal dôležitým centrom pre dolnozemskej spoluprácu slovenských komunít nielen v Maďarsku, ale aj v Srbsku, Rumunsku a Chorvátsku.

Budova Domu slovenskej kultúry

Dnes je Dom slovenskej kultúry majetkom a sídlom Čabianskej organizácie Slovákov a naďalej je pulzujúcim srdcom slovenského života v Békešskej Čabe. Je sídlom viacerých kľúčových slovenských inštitúcií v regióne, vrátane regionálneho strediska Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku (ÚKSM) a Organizácie slovenskej mládeže v Maďarsku. Poskytuje priestor pre široké spektrum slovenskej kultúrnej a spoločenskej činnosti. Pôsobia tu rôzne záujmové a umelecké skupiny Čabianskej organizácie Slovákov a ďalšie slovenské občianske združenia.

Zakladatelia DSK od začiatku vedeli, že organizácia nebude schopná budovu udržiavať sama, a tak v časti prízemia zriadili reštauráciu a na poschodí penzión. Slovenský penzión a reštaurácia sídlia v rámci komplexu Domu slovenskej kultúry a predstavujú dôležitý komerčný pilier, ktorý nielen propaguje slovenskú gastronómiu a pohostinnosť.

Čabianska organizácia Slovákov je kľúčovou zastrešujúcou organizáciou, ktorá spravuje Dom slovenskej kultúry a riadi väčšinu kultúrnych a spoločenských aktivít pre miestnu slovenskú komunitu. ČOS združuje rôzne záujmové a umelecké skupiny (folklór, spev, klub), ktoré aktívne udržiavajú a prezentujú čabianske slovenské tradície. Organizuje kľúčové podujatia ako sú Čabiansky jarmok, generácie spolu a spolu so Slo-

V Dome slovenskej kultúry prebiehajú rôzne kultúrne aktivity slovenskej komunity v Békešskej Čabe

venskou samosprávou župného mesta Békešská Čaba aj iné slovenské kultúrne podujatia. Organizácia stojí za vydávaním ročenky Čabiansky kalendár, ktoré sú dôležitými zdrojmi informácií o živote Slovákov v Čabe a nástrojmi na šírenie slovenského jazyka. ČOS aktívne spolupracuje s inými slovenskými a maďarskými inštitúciami a reprezentuje záujmy čabianskych Slovákov.

Reštaurácia sa špecializuje na tradičnú čabiansku slovenskú kuchyňu. Ponúka špeciality slovenskej, dolnozemskej, maďarskej a medzinárodnej gastronómie, pričom kladie dôraz na jedlá spojené s miestnymi tradíciami. Je obľúbeným miestom pre komunitné oslavy, rodinné podujatia a slávnostné bankety, čím prispieva k sociálnemu životu miestnej slovenskej komunity. Penzión dopĺňa služby komplexu a ponúka ubytovanie pre návštevníkov, ktorí prichádzajú za kultúrou alebo turistikou. Poskytuje ubytovacie kapacity pre účastníkov kultúrnych podujatí, folklórnych festivalov, delegácie zo Slovenska a Slovákov žijúcich v zahraničí. Penzión a reštauráciu vlastní obchodná spoločnosť Čabianski Slováci s.r.o., ktorá je vo vlastníctve Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku. Vďaka tomu, prevádzka DSK je zabezpečená na celý rok

Čabianska organizácia Slovákov, spolu s komerčnými prevádzkami Slovenského penziónu a Reštaurácie, vytvára komplexný a sebestačný systém, ktorý zabezpečuje nielen duchovnú, ale aj ekonomickú udržateľnosť slovenskej kultúry v Békešskej Čabe.

Dom slovenskej kultúry oslávi v roku 2026 svoje 30. výročie založenia. Pri tejto príležitosti prejde interiér renováciou a budova energetickou modernizáciou s podporou Maďarska vo výške 25 miliónov forintov. Vlastník, Čabianska organizácia Slovákov, pripravuje na február veľkolepé oslavy, počas ktorých bude odovzdaná zrekonštruovaná budova a uctená pamiatka zakladateľov. Veríme, že Dom bude aj naďalej slúžiť slovenskej komunite v Čabe a okolí ešte mnoho rokov.

Dom slovenskej kultúry je aj miestom pestovania tradičnej gastronómie

Slováci v Mexiku

Paul Stacho

Mexiko story

V polovici januára tohto roku, keď som začal cítiť nepríjemnú zimu v kostiach, tak sme sa s manželkou rýchlo rozhodli odletieť z Toronta nízkonákladovou spoločnosťou do mexického Cancúnu v provincii štátu Quintana Roo. Mnohí kanadskí Slováci to tak robia, pretože turistické oblasti v Mexiku sú pre nás relatívne blízko a sú hlavne bezpečné.

Oficiálna štatistika potvrdzuje, že turistické oblasti v Mexiku, kde sa bežne prechádzajú po pláži vojaci so samopalmi, sú bezpečnejšie ako v Toronte alebo iných veľkomestách Kanady, alebo USA. Po štyroch hodinách letu ani hodinky sme si nemuseli predstavovať, pretože ten istý čas sme mali ako v Ontáriu. Mám od Pána Boha šťastie, lebo mám kamaráta – amiga Srba Rudyho, ktorý má mexickú manželku a vďaka tomu spoznávame Mexiko nie z all inclusive rezortov, ale z pohľadu skutočnej „mexickej kuchyne“. Rudy, bývalý

Moje osobné strážkyne

O bezpečnosť turistov sa stará turistická polícia

fotograf, bol moja najbližšia konkurencia, keď som mal vlastnú firmu Stacho Photography v Hamiltone. Nikdy sme si nehádzali poľená pod nohy aj keď sme boli konkurenčné firmy. Kooperovali sme a to sa vyplatilo. Keď som nemal trebárs v sobotu svadbu, tak som fotografoval pod jeho firemným menom a opačne. Aj po 40 rokoch naše priateľstvo dodnes funguje. Všeobecne Slováci v Kanade majú dobré vzťahy so Srbmi, darmo, veď sme Slovania, aj keď sa nás „demokratický Západ“ dennodenne snaží rozdeľovať. Dokonca sa vieme mnohokrát stopercentne zhodnúť v plnej miere aj v politických otázkach, čo je dnes veľké umenie v spoločnosti. Darmo nám bratislavská, otta-wská alebo belehradská sereš kaviareň bude tvrdiť, že v Juhoslávii bolo potrebné spraviť „humanitárne bombardovanie“. Takisto realistický pohľad na predchádzajúcu katastrofálnu Bidenovu administratívu s CIA, ktorá sa postarala o terajší dlhotrvajúci vojnový konflikt na Ukrajine. Ako bývalí vyslúžili vojaci (Rudy slúžil vo vojsku za Tita a ja za Husáka) sme si každý deň spravili aj takzvanú desaťminútovku (krátku dennú politickú konferenciu, čo sa vo svete udialo). A v tomto roku sa ešte bude určite diať mnoho vecí. Ale podme radšej od politiky k turistike.

S manželkou Karlitou nás po prilete do Mexika očakávali na Cancúnskom letisku a odviezli si nás do ich domu. Potom nastala slovanská, čiže srbsko-slovenská povinná „vakcinácia“, to znamená pravidelne denne ráno, obed a večer 50 gramov mexickej Tequily. Veď vakcína je predsa SLOBODA, ako nám to bývalá prezidentka z Pekingu, pardon, z Pezinku demagogicky prezento-

Tulum, dom bohatého Maya

vala. Mimochodom „ohnivá voda“ preventívne pôsobí aj ako liek a po celú dobu sme vonkoncom nemali problémy s Baňo (teda s urýchlenným behom na toalety). Nasledujúce ráno sme už s našimi priateľmi preberali približný harmonogram nášho dvojtyždňového pobytu. Okrem pobytu pri mori sme cestovali po Yucatánskom polostrove. A teraz zopár zaujímavých miest, ktoré sme tentoraz objavovali. Najprv spomeniem TULUM, ktorý sa nachádza dve hodiny autom od Cancúnu. Toto mesto, 50-tisícové, je relatívne pomerne malé nálezisko mayských pamiatok, ale má skutočne očarujúcu polohu. Mayovia mesto vystavili na vyvýšenej skalnej pahorkatine priamo nad piesočnou plážou, ktorá slúžila v minulosti ako prístav. Mesto Mayov je chránene 4-metrovou vysokou a na niektorých miestach až 6-metrovou hrúbkou kamenného muriva. Nachádzajú sa tu jediné mayské pyramídy postavené v bezprostrednej blízkosti karibského mora a jedno z mála mayských miest, ktoré bolo opevnené mohutnými hradbami. Tulum pomenovali ich anglickí objavitelia F. Catherwood a J. Stephens v roku 1842. Pôvodný názov bola Zama v mayskom jazyku úsvit, z toho dôvodu, pretože slnko vychádza ráno nad morom presne proti hlavnému chrámu. Najstaršie budovy boli postavené koncom klasického obdobia medzi 800 – 1000 n. l. a našla sa dokonca stavba z obdobia r. 564 n. l. Tulum zažil najväčší rozmach v tzv. po-

klasickom období t. j. 1000 – 1550 n. l. a väčšina stavieb tohto obdobia nesie rysy architektonického štýlu tzv. „štýlu východného pobrežia“. Tento štýl uvidíme aj v iných mestách na pobreží Xel-Ha, Xaman-Ha, Xcaret. Keď prišli kolonizátori Španieli na Yucatán, mesto veľmi prosperovalo, lebo bolo centrom námorného obchodu. Mayovia na veľkých kanoách živo obchodovali s okolitými mestami od Mexického zálivu (podľa obchodníka Trumpa, teraz už Amerického zálivu) až po Belize na juhu. Ďalšou našou zastávkou bolo 40-tisícové Bacalar, v neďalekej blízkosti štátu Belize. Toto príjemné mesto ponúka skutočne pokojnejšiu alternatívu oproti iným rušným letoviskám na Riviére Maya. Lagúna – jazero Bacalar je takisto nazývaná „Lagúna siedmich bariev“. Je 42 kilometrov dlhé so sladkovodným systémom a je druhým najväčším v Mexiku a ste priamo očarení kryštálovou čistou vodou v rôznych odtieňoch modrej farby. Spôsobuje to vápencové dno s rôznymi hĺbkami dna, svietenie slnečnými lúčmi a takisto rôzne minerály. Laguna je domovom stromatolitov (živé organizmy staré vyše 3,5 miliardy rokov). Laguna je napájaná podzemnými prameňmi, ktoré dokážu udržať priemernú ročnú teplotu na plus 25 stupňov. Zaplatili sme si pontónovú loďku s kapitánom a poldňový výlet po lagune. Objavovali sme v okolí pirátsku históriu, relaxovali a kúpali sa vo viacerých cenotax. Táto laguna je skutočne unikátnym

Všetky sú už v Mexiku

ekosystémom. Popri lagune sa nachádzajú cenoty (prírodne prepadišťa a jaskyne naplnené vodou. Tvrdí sa, že na Yucatáne je ich vyše 6-tisíc. Názov cenote vznikol z mayského slova „dz'onot“ a význam je „podzemná dutina obsahujúca vodu“. Sú to v podstate zatopené prepadišká krasového pôvodu, nachádzajúce sa vo veľmi hlbokých jaskyniach. Voda je teda priesvitná, osviežujúca a celkom čistá. V mnohých tých cenotách je povolené turistom sa okúpať, potápať a tieto jazierka sa stávajú v poslednej dobe novodobými turistickými atrakciami. V minulosti pre Mayov to boli miesta uctievania rôznych rituálov, bohov a hrôzostrašných stvorení. Cenoty boli synonymom pre vstup do podsvetia Xibalbá, teda svetla temnoty a domova tajomných bohov. Podľa ich kultúry do tohto podzemného sveta odchádzajú duchovia každého človeka „žiť“ po odchode života na zemi. Mayovia teda verili, že do tohto sveta možno vstúpiť pomocou cenoty. Tieto cenoty môžeme rozdeľovať na otvorené pod šírým nebom, z časti zakryté, podzemné alebo jaskynné. Ešte jedna kuriozita na Yucatánskom polostrove sa nachádza najdlhšia podzemná rieka na svete – systém Sac Actun, ktorý je zároveň druhým najväčším jaskynným systémom sveta. Meria približne 360 km a vo svojej maximálnej hĺbke dosahuje neuveriteľných 120 metrov. Mnohé zaujímavé informácie o Yucatáne a o Mayskej kultúre sme neskôr objavovali aj v zaujímavom múzeu Mayov v samotnom Cancúne na záver nášho pobytu.

Slováci v Nemecku

Jarmila Buchová

Jarmila.buchova@gmail.com

Mníchov, Nemecko

Slovenské vzdelávacie centrum – Zvonček v Mníchove

SiM – Slowakisch in München Zvonček

Projekty vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove

Folklórny a divadelný súbor Zvonček

Slovenské vzdelávacie centrum v Mníchove Zvonček zrealizovalo aj v roku 2025 niekoľko zaujímavých akcií v spolupráci s mníchovskými partnerskými združeniami, ale aj s partnerskými slovenskými vzdelávacími centrami – víkendovými školami – v zahraničí. Popri tanečnom a folklórnom súbore sa deti venujú aj divadelným spracovaniam slovenských riekaniek, básničiek a rozprávok. Náš detský divadelný súbor Zvonček vedie pani Zuzka Erbyová, slovenská bábkoherečka z divadla Erbytheater München.

Vystúpili sme na týchto projektoch:

- Folklórny workshop v Bruseli
 - Jarné hry: folklórne vystúpenie v rámci Dňa rodiny, ktorý organizovala Working in Project na Ostabahnhofo vo Werksviertel v Mníchove
 - vystúpenie na Modro-žltom festivale organizácie Kultúrneho centra Gorod
-

- vystúpenie na Kultúrnom týždni Neuhausen-Nymphenburg
- Účasť na letnej súborovej školičke tanca na Slovensku a vystúpenie na festivale v Očovej na Slovensku
- a mnohých iných...

Folklór v Bruseli

V januári sme vycestovali do Bruselu. Zúčastnili sme sa folklórneho workshopu. Išlo o projekt spolupráce troch vzdelávacích centier: Rodinka v Bruseli – Margarétka v Paríži – Zvonček v Mníchove. Stretli sme sa cez víkend 24. – 26. 1. 2025.

Stretnutie našich troch vzdelávacích centier sme plánovali a pripravovali už niekoľko mesiacov. Je pokračovaním našich letných táborov – školičky tanca, ktorú organizuje Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí s finančnou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Mali sme bohatý program: V sobotu sme mali spoločnú prehliadku mesta a navštívili sme aj Európsky parlament a v nedeľu folklórny workshop.

Zúčastnili sme sa nácviku spoločnej choreografie vo forme folklórneho workshopu v detskom folklórnom súbore Rodinka v Bruseli. Výsledky workshopu sme následne prezentovali na spoločnom vystúpení na konci workshopu. Ďakujeme za pozvanie o organizáciu a prevedenie celého workshopu.

Vystúpenia folklórneho súboru Zvonček v Mníchove

V roku 2025 sme sa zúčastnili spolu s našimi tanečníčkami a tanečníkmi niekoľkých medzinárodných vystúpení v Mníchove. V rámci Dňa rodiny organizácie Working in Project sme sa predstavili pásmom Jarné hry detí na lúke, vystúpenie v rámci projektu Modro-žltý festival organizácie Kultúrneho centra Gorod a aj vystúpenie na Kultúrnom týždni Neuhausen-Nymphenburg.

Letná školička tanca na Slovensku

Aj tento rok sme sa zúčastnili na letnom tábore – Letná školička tanca, ktorú organizuje Metodické centrum pre Slovákov žijúcich v zahraničí Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici s finančnou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Tábor sa zúčastnilo 83 účastníkov: krajské deti,

vedúce súborov a pani učiteľky z: Anglicka Detský folklórny súbor Sovička v Londýne a Manchester, Belgicka, Francúzska Slovenská škola v Paríži a súborík Margarétka, Nemecka Slovenská škola v Mníchove Zvonček, súbor z Poľska, Rakúska, Rumunska, Srbska, Švajčiarska a Ukrajiny. Tancovali sme, spievali, cvičili rytmiku a trénovali choreografiu, s ktorou sme na konci tábora vystúpili na festivale v Očovej.

Ďakujeme Metodickému centru UMB a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí za krásnu a aj veľmi užitočnú letnú aktivitu pre naše krajské detské súbory.

II. Kultúrne podujatia – prezentácia slovenskej kultúry v Mníchove

Slovenské vzdelávacie centrum Zvonček v Mníchove sa aktívne venuje okrem krajskej problematiky aj prezentácii Slovenska a slovenskej kultúry medzi obyvateľmi Mníchova. Už v minulosti sme zrealizovali niekoľko koncertov, výstav a divadelných podujatí. Aj v roku 2025 sme priniesli mníchovskému a krajskému publiku bohatý program. Zrealizovali sme:

- Slovenský divadelný deň a predstavenie pre deti 22. 3. 2025
- Slovenský divadelný deň a predstavenie pre mládež a dospelých 22. 3. 2025
- Koncert skupiny Folks Duo Plus
- Kabaret Akurát – o slovenčine a slovenskom jazyku
- Adventný koncert Katky Koščovej
- a iné...

Slovenský divadelný deň v Mníchove

Slovenský divadelný deň v Mníchove má u nás vo vzdelávacom centre už dlhú históriu. Aj v tomto roku sme pozvali 22. 3. 2025 do Mníchova hercov s dvoma divadelnými hrami. Oslovili sme agentúru Divadelný svet, ktorá k nám prišla s hrou pre deti a aj pre mládež a dospelých. Hra pre deti O zabud-

nutom čertovi je humorný príbeh o tom, ako sa čert vďaka dobrým skutkom poľudštil. Pre mládež a dospelých bol pripravený príbeh zo školských lavíc Naša triedna. Obe predstavenia sa uskutočnili v reštaurácii Drei Linden u rodiny Juhásovcov.

Kabaret Akurát

Predstavenie Kabaret Akurát je kabaretné predstavenie – humorné predstavenie slovenčiny a slovenských reálií poprepletané slovenskými ľudovými pesničkami. Predstavenie je v nemeckom jazyku a približuje nemeckému publiku Slovensko.

29. 3. 2025 bolo predstavenie pri príležitosti 60. narodenín herca divadla Erbytheater Róberta Erbyho. Srdečne mu k tomuto okrúhlemu sviatku želáme veľa zdravia a šťastia.

Druhýkrát sme Kabaret predstavili v rámci Kultúrneho týždňa i Neuhausen-Nymphenburg. V minulosti sme s divadelným predstavením Kabaret Akurát navštívili slovenskú komunitu za hranicami: Frankfurt v Nemecku a Zurich vo Švajčiarsku. V budúcom roku plánujeme navštíviť ďalšie slovenské komunity. Predstavenie sa odohralo v kultúrnom centre Gorod.

Folks Duo Plus

Predstavenie slovenskej ľudovej hudby, šansónov a populárnej hudby v podaní Folks Duo Plus: Norika-Eleonóra Vančíková Kapasná a Dodo-Theodor Duchovič. Večer s muzikou zo Slovenska – zo všetkých kútov Slovenska, Čiech a Moravy, ale aj z Brazílie a aj Nemecka. Dodo nám zahral na harmonike, fujare, koncovke a Norika na drumbli. Bol to naozaj krásny hudobný večer, na ktorom sa hralo a spievalo aj na želanie. Koncert sa odohral v kultúrnom centre Gorod.

Adventný koncert Katky Koščovej v Mníchove

Vianočnú atmosféru sme si v Bratislave vytvorili už 24. 11. 2025 koncertom speváčky Kataríny Koščovej a s muzikantom Danielom Špinerom. Priniesli k nám slovenské koledy a vianočné pesničky. Daniel sprevádzal Katku na klavíri, ale aj na harmonike. Vytvorili nám ozajstnú adventnú atmosféru. Koncert sa odohral v kultúrnom centre Gorod.

Máme za sebou bohatý kultúrny rok. V tomto roku nás ešte čaká oslava Mikuláša, adventné výtvarné dielne, divadelné predstavenie Erbytheater Vo vianočnej pekárni, príchod Mikuláša, ale aj pečenie a zdobenie perníkov, výroba adventných vencov a ozdôb na vianočný stromček. Naplánované máme aj decembrové stretnutie rodín.

Želáme všetkým krajanom šťastný koniec roka a úspešný štart do Nového roku 2026.

Jarmila Buchová

Jarmila.buchova@gmail.com

Mníchov, Nemecko

Slovenské vzdelávacie centrum – Zvonček Mníchov

SiM - Slowakisch in München Zvonček

Projekty spolupráce vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove medzi centrami – aktivity v rámci projektov MORGEN e. V.

Tento rok sme sa zúčastnili spolu s ostatnými spolkami, školami a združeniami, ktoré vyučujú materinský jazyk v Mníchove a sú združené v asociácii imigrantských organizácií MORGEN e. V.

Naša pni učiteľka Jarka – Jarmila Buchová je členkou predstavenstva MORGEN e. V. a vedúcou pracovnej skupiny Materinský jazyk a viacjazyčnosť.

- Deň materinského jazyka v Mníchovskej mestskej knižnici 21. 2. 2025;
- Deň materinského jazyka na univerzite LMU 15. 3. 2025;
- Mníchovská výstava detskej knihy čítanie 15. a 22. 3. 2025;
- Prehliadka internacionálnych detských kníh 1. – 4.4.2025;
- Mníchovská konferencia žien 10. 10. 20215;
- Mníchovská konferencia dievčat 11. 10. 2025;
- Celonemecký deň čítania 21. 11. 2025;
- a iné.

Deň materinského jazyka v mníchovskej knižnici Münchner Stadtbibliothek

V spolupráci s Mníchovskou mestskou knižnicou Münchner Stadtbibliothek in Motorama sme 21. 2. 2025 zrealizovali oslavu Dňa materinského jazyka s nasledujúcim programom:

- viacjazyčné čítanie pre deti,
- informačné stánky o jazykoch a jazykových školách,
- film a diskusia k filmu: Nový domov.

V rámci viacjazyčného čítania pre deti sme predstavili aj slovenčinu. Okrem nás sa čítania zúčastnili aj pani učiteľky z iných škôl vyučujúce materinský jazyk, čítali sme spoločne dve rozprávky: To najdôležitejšie z vydavateľstva viacjazyčných kníh Bi:libri a Kamashibai divadlo nemeckej ľudovej rozprávky: Brémski muzikanti. Okrem slovenčiny sme čítali ešte v ďalších 10 jazykoch: po arabsky, bosniacky, čínsky, nemecky, anglicky, grécky, taliansky, kórejsky, kurdsy a perzsky. Po čítaní pre deti sme i v rámci jazykových stánkov predstavili rodičom a záujemcom o jazyky náš stánok: základy slovenčiny, ponuku vzdelávacieho centra Zvonček a slovenské dvojajazyčné knihy, s ktorými na vyučovaní pracujeme: knihy z vydavateľstva Class Slovakia, DESK literatúra a ISEIA. V rámci večerného programu sme sa zúčastnili premietania filmu a diskusie s autorom filmu a projektu o dvojajazyčnosti a emigrácii nemeckej menšiny do Brazílie. Diskusie sa zúčastnil aj autor filmu a novinár Gullherme Becker z Brazílie.

Deň materinského jazyka na univerzite LMU v Mníchove

Deň materinského jazyka sme oslavovali aj v rámci akcií na Výskumnom centra viacjazyčnosti IFM – Internationale Forschungsstelle für Mehrsprachigkeit na Ludvig Maximilian Univerzite 15. 3. 2025 spolu s ostatnými spolkami, školami a združeniami, ktoré vyučujú materinský jazyk v Mníchove a sú združené v asociácii imigrantských organizácií MORGEN e. V.

Pre záujemcov o viacjazyčnosť a cudzie jazyky sme pripravili bohatý program:

- otvorenie večera prof. Dr. Maria Riehl: Oslava jazyka;
- prednáška k téme Viacjazyčnosť a zachovanie jazyka: Dr. Marco Triulzi;
- jazykové stánky a prezentácia jazykov a jazykových ponúk jednotlivých škôl a centier, medzi nimi aj slovenčina. Prezentovali sa aj jazyky: arabský, hindi, grécky, čínsky, taliansky, kanadský, kórejský, kurdsý, španielsky a ukrajinský;
- minijazykové kurzy, kde sme ponúkali aj slovenský jazyk. Okrem slovenčiny boli ponúkané aj minikurzy v jazykoch: arabský, čínsky, grécky, kórejský, kurdsý, portugalský, rumunský a španielsky;
- viacjazyčné čítanie básní.

Mníchovská výstava detskej knihy – Münchner Bücherschau Junior

Aj tento rok sme boli oslovení na spoluprácu na viacjazyčnom čítaní na veľtržnej výstave detskej knihy, kde sa prezentujú rôzne vydavateľstvá. Čítali sme opäť z vydavateľstva viacjazyčných kníh Bi:libri. Výstava sa konala v Nemeckom múzeu: Deutsches Museum na múzejnom ostrove Museumsinsel.

sel v Mníchove. Okrem výstavy bol pre návštevníkov pripravený bohatý program sprievodných akcií: literárne a výtvarné workshopy pre deti, čítanie autorov a besedy s ilustrátormi. V rámci 2-týždňovej výstavy sme čítali spolu s ostatnými spolkami, školami a združeniami, ktoré vyučujú materinský jazyk v Mníchove a sú združené v asociácii imigrantských organizácií MORGEN e. V. Naše akcie sme pripravovali v spolupráci s Výskumným centrom viacjazyčnosti IFM – Internationale Forschungsstelle für Mehrsprachigkeit na Ludvig Maximilian Univerzite v Mníchove.

V sobotu 15. 3. 2025 sme čítali knihu s názvom O princeznej, ktorá naučila kráľa plakať okrem slovenčiny ešte aj v nasledujúcich jazykoch: po arabsky, bosniacky, čínsky, nemecky, kórejsky, kurdsy, rumunsky a španielsky.

O týždeň na to, v sobotu 22. 3. 2025, sme čítali knihu s názvom Malé MY – o priateľstve, rodine a láske – o sile spojenia sa ľudí navzájom. Čítali sme okrem slovenčiny ešte v nasledujúcich jazykoch: po arabsky, bosniacky, hindi, taliansky, kurdsy, portugalsky, rumunsky a španielsky.

Výstava medzinárodnej detskej knihy – MORGEN e. V.

Tento rok sme zrealizovali prvý pilotný projekt výstavy medzinárodných detských kníh organizácie MORGEN e. V, na ktorej predstavili knihy mní-

chovské spolky, školy a združenia, ktoré vyučujú materinský jazyk a sú združené v asociácii imigrantských organizácií MORGEN e.V. Zvonček prispel do výstavy slovenskou sekciou, kde sme predstavili aj slovenské dvojjazyčné knihy, s ktorými na vyučovaní pracujeme: knihy z vydavateľstva Class Slovakia, DESK literatúra a ISEIA.

Konferencia žien mesta Mníchov

V nádhernej právnickej knižnici na radnici, uprostred mesta Mníchov, na Marienplatzi sme mali možnosť zrealizovať viacjazyčné čítanie pre deti. Išlo o jednu z aktivít organizácie MORGEN e.V., ktoré ponúkli v rámci bohatého programu konferencie. Čítali sme z knihy vydavateľstva Bi:libri, ktoré vydáva viacjazyčné knihy. Tentoraz sme čítali knihu *To najdôležitejšie*. Je to kniha o tom, čo je pre nás v živote najdôležitejšie – aký sme a aký by sme chceli byť. Veľmi pekná kniha a výborné čítanie.

Okrem viacjazyčného čítania sme sa zúčastnili aj na projekte prednášok, prezentácií a výstavy plagátov o silných a významných ženách z našej rodnej krajiny. Na konferencii žien sme mali spoločnú tému: *Silné ženy – Silné hlasy*, Sila má mnoho tvárí, jazykov a koreňov. Ženy s migračnou minulosťou, žijúce v Mníchove, zo združenia Morgen e.V., predstavili v krátkych prednáškach svoje vzory – ženy, ktoré ich v krajinách pôvodu formovali a inšpirovali. Ide o významné osobnosti z oblasti vedy, umenia, politiky či oslobodzovacích hnutí. Ich príbehy rozprávajú o odvahe, odhodlaní a rozmanitosti. Išlo o zaujímavé a inšpiratívne prednášky a diskusie – za rovnosť a uznanie ženských vzorov na celom svete. Konferencia sa realizovala pri príležitosti 40. výročia Úradu pre rovnosť žien mesta Mníchov – spolu sme oslavovali, diskutovali a vytvárali feministické vízie budúcnosti pre Mníchov.

V rámci projektu pani učiteľka Jarmila Buchová prezentovala slovenskú osobnosť, ženu, ktorá je pre ňu inšpiráciou: pani prezidentku Zuzanu Čaputovú.

Konferencia dievčat mesta Mníchov

Po skončení Mníchovskej konferencie žien sa brány radnice otvorili aj dievčatám. Bol pre nich pripravený bohatý program, informačné stánky k rôznym témam o zdraví, vzdelávaní a rovnoprávnosti dievčat a žien.

Na konferencii sme sa zúčastnili s informačným stánkom o organizácii Morgen e. V. a o aktivitách SiM Zvonček a výhodách viacjazyčnosti. Zorganizovali sme aj dve viacjazyčné čítania o silných a významných dievčatách a ženách zo série Little People – Big dreams.

Deň čítania

Význam čítania si každoročne v Nemecku pripomíname sviatkom celonemeckého čítania – čítame deťom. Tento rok pripadol deň na piatok 21. 11. 2025. Viacjazyčné čítanie sa uskutočnilo v priestoroch Mníchovskej mestskej knižnice – Münchner Stadtbibliothek in Motorama. Čítali spolu s ostatnými

spolkami, školami a združeniami, ktoré vyučujú materinský jazyk v Mníchove a sú združené v asociácii imigrantských organizácií MORGEN e. V.

V rámci slovenského čítania sme predstavili knihu spisovateľky a umeleckej prekladateľky Jarmily Roserovej – Žabiatko. Ide o dvojязыčnú knihu s umeleckým prekladom tradičnej slovenskej básničky a riekanky spisovateľky Márie Rázusovej-Martákové, ktorú pani Jarmila Roserová umelecky preložila do nemčiny. Kniha je krásne ilustrovaná a v rámci knihy je zaradený aj výkladový slovník a pracovné listy k básničke. Knihu vrelo odporúčame – hodí sa tak na učenie slovenčiny, ako aj opačne – na učenie sa nemčiny. Kniha je z vydavateľstva DESK Literatúra.

Nový projekt čítania pre deti – Literárne ozveny

V roku 2025 sme otvorili nový projekt pre deti – čítanie v slovenčine a stretnutie detí Literárne ozveny. Ide o pravidelné mesačné stretnutia detí a rodín v nových priestoroch Literarisches Echo – Echo literaris našej partnerskej brazílskej školy Mala de Heranca na Ostbahnhofe. Okrem čítania sme pripravili pre deti aj literárne a divadelné workshopy: pre malých divadielka, divadelný kufor Kamishibai a rôzne jazykové a spoločenské hry pre deti. Tešíme sa na naše spoločné stretnutia.

Tešíme sa na ďalšie spoločné projekty a prezentácie materinských jazykov a viacязыčnosti v Mníchove. Ide o veľmi významnú tému, na ktorú spoločne s MORGEN e. V. – IFM LMU a ostatnými organizáciami a združeniami v Mníchove upriamujeme pozornosť. Potrebujeme tak finančnú podporu, vhodné priestory na vyučovanie, ako aj organizačné zabezpečenie vyučovania a zaradenie materinských jazykov do školského systému.

Slováci v Poľsku

Milica Majeriková-Molitoris

Nová Belá si uctila rodáka – biskupa Dominika Kaľatu

Dňa 20. júla 2025 sa severospíšská obec Nová Belá prebudila do sviatočného rána. Miestni obyvatelia si s úctou odeli tradičné spišské kroje a aj kostolné zvony, čo ich zvolávali na sv. omšu, zneli v tento deň akosi vznešenejšie a radostnejšie. Akoby si taktiež chceli uctiť výnimočného človeka, jezuitu, tajne vysväteného biskupa, významnú osobnosť cirkvi, Slovákov v Poľsku i slovenského exilu v zahraničí, a najmä miestneho rodáka Mons. Dominika Kaľatu SJ.

Práve jemu bol totiž venovaný tento deň, a to pri príležitosti 100. výročia jeho narodenia. Dopoludňajšia bohoslužba v slovenskom jazyku sa tak niesla v slávnostnom duchu. Pred početne zhromaždených miestnych oby-

Na slávnostnej bohoslužbe

Z otvorenia dokumentárnej výstavy a z prezentácie knihy

vateľov, Slovákov z okolitých spišských obcí i ďalších hostí predstúpili duchovní Spoločnosti Ježišovej vdp. Jozef Mydlo a vdp. Marcel Mecko, miestny kňaz vdp. Artur Gadocha i vdp. Michal Válka, ktorý je autorom knihy o biskupovi a povedal o ňom aj peknú kázeň. Chrámom zneli slovenské spevy, modlitby i duchovné úvahy.

Z kostola sa prítomní presunuli pred Centrum slovenskej kultúry, kde sa spod fialového závoja črtali obrysy pamätnej tabule, ktorá bude odteraz pripomínať miestnym i návštevníkom tohto významného rodáka. Slova sa ujala predsedníčka Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Novej Belej a príbuzná biskupa Monika Bednarčíková, ktorá akt slávnostného odhalenia pamätnej tabule uvádzala a zároveň si v mene rodiny na Dominika Kaľatu aj zaspomínala: – *Bol chlapcom pochádzajúcim z tradičnej, katolíckej, novobelianskej rodiny, vychovaný, spolu so svojimi súrodencami vo viere a v duchu kresťanskej lásky k blížnemu. Bol bratom, ktorého jedna sestra kryla, keď urobil niečo zlé a druhá karhala. Bol synom, ktorému otec vždy hovoril, aby sa len učil, lebo gazda z neho nebude, pretože za každým, keď išiel kosiť, zlomil kosu. Bol kamarátom, ktorého volali ,komandant', pretože bol z neho vodca a organizátor – všetko muselo byť tak, ako si to naplánoval. Teraz už viem, po kom to mám, –* dodala s úsmevom. – *Bol mladým človekom, ktorý odišiel do cudziny hľadať cieľ svojho*

života, a našiel ho u nášho Pána Ježiša Krista. Bol kňazom, ktorý mal dobrý kontakt s mládežou, ale aj so staršími ľuďmi, dokázal nájsť spoločný jazyk z každým. Bol väzňom, ktorý v tak ťažkej dobe musel zniesť mnoho pre svoje povolanie a vieru, no pritom nestratil radosť ducha. Bol učiteľom života a verným nasledovníkom svojho majstra. Bol človekom, ktorý si cenil svoje zdravie a vždy keď navštívil rodnú obec, bol zhrozený, čo a koľko sa u nás je, no pritom mal aj svoje slabosti a u každého koho navštívil si prosil iba slaninu, lebo ju zbožňoval. Bol rodákom, ktorý na nás nikdy nezabudol a neodmietol nám žiadnu pomoc, podporoval našu farnosť každým možným spôsobom. Bol krajanom, ktorý podporoval aj naše snahy o udržiavanie slovenského dedičstva našich predkov. Bol obyčajným človekom, ktorý napriek všetkým prekážkam a v sile Ducha Svätého počas svojho deväťdesiat trojročného života, stal sa napokon veľkým a významným kňazom, pedagógom a biskupom, stavajúcim mosty medziľudských vzťahov.

Okrem spomienok zazneli počas slávnostnej chvíle aj tóny miestnej dychovky dekana Františka Móša pod vedením Emila a Jozefa Cervásovcov, životopis biskupa a príhovory hostí. – Táto pamätná tabuľa nie je len kusom kameňa. Je to odkaz. Svedectvo toho, že aj zo skromných pomerov na pomedzí hraníc môže vyrásť osobnosť, ktorá spája národy, premostí generácie a obstojí v skúškach dejín. Biskup Kalata nikdy nezaprel svoj pôvod, jazyk, ani vieru. V časoch prenasledovania niesol kríž tajnej vysviacky, služby za mrežami i zápasu za identitu slovenského človeka v zahraničí, uviedol generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomír Molitoris.

V podobnom duchu sa niesol aj príhovor podpredsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Petra Chrastinu, ktorý apeloval, nech „táto tabuľa nie je len pripomienkou na osobu, ale nech je aj výzvou do súčasnosti a budúcnosti, že ak človek chce, dokáže veľmi veľa“.

Potom už nastala chvíľa modlitby a slávnostného odhalenia pamätnej tabule, ktorá uzrela svetlo sveta v dielni zamagurského kamenára Miroslava Galicu. Táto česť pripadla biskupovým príbuzným Anete a Dominikovi Kalatovcom, ktorí boli oblečení v pekných spišských krojoch. Za zvu-

Pamätná tabuľa

kov hymnickej piesne *Kto za pravdu horí* v podaní miestnej dychovky bola následne i posvätená a ďalší mladí potomkovia z rodiny Kaľatovcov k nej položili veniec.

Po odhalení nasledovalo otvorenie výstavy venovanej životu a odkazu biskupa i prezentácia životopisnej publikácie *Dominik Kaľata, biskup ktorý budoval mosty*. Počas nej vyspovedala autora Michala Válku historička Milica Majeriková-Molitoris a zazneli tiež zaujímavé spomienky na biskupa z úst podpredsedu Rady predsedov Konfederácie politických väzňov Pavla Deča, z ktorého rodinou mal veľmi blízky vzťah.

Spomienkové podujatie vyzdvihlo osobnosť biskupa Dominika Kaľatu ako symbolu duchovnej odvahy, neochvejnej viery a národného povedomia Slovákov v zahraničí. Jeho pamiatka a odkaz bude vďaka tomuto miestu a spoločnému úsiliu uchovaná aj pre budúce generácie.

Milica Majeriková-Molitoris

Krajanský časopis Život môžete čítať aj na webe

Keďže v dnešnej digitálnej dobe čoraz viac čitateľov siaha po elektronickej verzii časopisov, vznikla pri príležitosti vydania 800. čísla časopisu Slovákov v Poľsku *Život* internetová stránka www.zivot.pl. Odteraz články zo života Slovákov v Poľsku bude možnosť prečítať si tiež v elektronickej podobe.

Nová stránka umožňuje **okamžitý prístup k najnovšiemu vydaniu**. Stačí len kliknúť na www.zivot.pl, zaregistrovať sa, predplatiť si *Život* na obdobie, ktoré vám vyhovuje, a už budete mať okamžitý prístup k novému číslu i najnovším článkom, a to jednak vo forme zaujímavého e-booku, ako aj samostatných príspevkov na stránke.

Otvoriť elektronickú verziu *Života* si môžete kedykoľvek a kdekoľvek na svete v mobilnom telefóne, tablete či počítači. Či už ste doma, v práci, na cestách alebo na dovolenke, časopis je vždy poruke.

Časopis *Život* na webe

Jednou z obrovských výhod elektronického predplatného je stály prístup aj k starším článkom, na základe čoho vám budú všetky informácie stále dostupné.

Zároveň je tu možnosť vyhľadávať príspevky a témy, ktoré vás zaujímajú, bez toho, aby ste museli prelistovávať celé číslo. Jednoducho zadáte do vyhľadávača slovo, ktoré chcete nájsť a stránka zobrazí všetky články, v ktorých sa dané slovo nachádza.

Naša nová stránka obsahuje aj interaktívne a multimediálne prvky, ktoré nie sú v tlačenej podobe možné. Môžete tu nájsť odkazy na videá, sociálne siete, či iné stránky s doplňujúcimi informáciami, ako aj ďalšie prvky, ktoré obohacujú váš zážitok z čítania a poskytujú hlbší pohľad na témy.

Okrem platených služieb ponúka naša stránka aj neplatené informácie, napríklad o aktuálnych termínoch podujatí, či dôležitom dianí v krajskom hnutí. Môžete sa tu zapojiť do diskusie či navrhnúť témy, o ktorých by ste chceli, aby sme napísali.

Naskenujte si QR kód, ktorý odteraz bude aj v každom tlačennom výtlačku časopisu alebo jednoducho zadajte do vyhľadávača adresu našej novej stránky www.zivot.pl a v duchu hesla *Život s krajanmi – krajanina so Životom!* budte s nami v spojení.

Milica Majeriková-Molitoris

Krajanská spolupráca – Martin Juraj Oscitý v Galérii slovenského umenia v Krakove

Galéria slovenského umenia v Krakove, ktorá funguje v gescii Spolku Slovákov v Poľsku, prináša už niekoľko desaťročí do tohto poľského kráľovského mesta rôznorodé slovenské umenie. Prezentuje pritom nielen diela slovenských umelcov z Poľska a Slovenska, ale aj umelecké výtvary významných slovenských výtvarníkov pôsobiacich v zahraničí.

Medzi takéto podujatia možno zaradiť tiež inšpiratívnu výstavu s názvom *Tajomstvo Zoborského kláštora*, prezentujúcu dielo svetoznámeho slovenského maliara a ilustrátora, žijúceho v Mníchove, zakladateľa svetoznámeho fantazijného umeleckého smeru Visionart, člena viacerých európskych umeleckých zoskupení a držiteľa cien Fra Angelico či Pro Patria Martina Juraja Oscitého.

Vernisáž zorganizoval Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s občianskym združením Cyrilometodiáda a Nadáciou Pro Patria. Mystickú atmosféru dávnych čias v jej úvode navodili tóny fujary ľudového umelca Štefana Su-

chého a strhujúci *Žalm cyrilo-metodský* Karola Strmeňa v podaní predsedníčky Cyrilometodiády Daniely Suhej. Podujatím sprevádzal generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomír Molitoris.

To, že umelecký prejav Martina Juraja Oscitého má mnoho podôb, sa návštevníci mohli presvedčiť hneď v úvode, a to nielen pri obdivovaní jeho umeleckých diel, ale aj pri započúvaní sa do jeho hlasového prejavu, keď piesňou *O sole mio* potešil i ďalšie zmysly prítomných.

Fundament predmetnej výstavy *Tajomstvo Zoborského kláštora* tvorili ilustrácie z rovnomennej publikácie

Z vernisáže M. J. Oscitého

biskupa Františka Rábeka, ktorá bola počas vernisáže k nahliadnutiu. Sú na nich predstavené významné udalosti a osobnosti slovenských dejín, medzi inými Svätopluk, Gorazd, Cyril, Metod, Kocel či Rastislav. „Ak pochopíme posolstvo našich predkov,“ napísal autor spomínaného diela „najmä tých, ktorých životy svietia ako majáky už 1150 rokov, hoci z ich tiel už nezostalo nič, môžeme sa aj my stať svetlami, ktoré tak veľmi potrebuje naša doba.“

Okrem týchto ilustrácií boli na výstave prezentované tiež obrazy kultového Visionartu, charakteristického prepojením duchovných hodnôt, estetiky formy, mystiky a kvantovej kozmológie, v rámci ktorej všetko súvisí so všetkým a vzájomne sa prelína. Tieto diela sú naplnené pozitívnou energiou a vierou v nekonečné univerzum. Sú pamäťou minulosti, ale aj víziami budúcnosti, studnicou poznania i vizionárskeho videnia sveta v špirálach nekonečného cyklu znovuzrodení.

Galéria Spolku Slovákov v Poľsku tak znovu umožnila spoznať záujemcom svetoznáme slovenské umenie a ukázať, že slovenskí umelci, či už tí žijúci na Slovensku alebo v zahraničí, môžu ponúknuť skrz svoje korene nové vízie poznania a reflektovania sveta. Nakoniec, pridte sa niekedy presvedčiť sami do našej Galérie slovenského umenia v Krakove...

Atmosféru vernisáže *Tajomstvo Zoborského kláštora* si môžete vychutnať na: <https://www.youtube.com/watch?v=r1ccBpzwRg0>

Milica Majeriková-Molitoris

Slovenčina nás spája

Počas predposledného májového týždňa sme v Poľsku privítali našich slovenských krajanov z Maďarska, ktorí si ešte aj po takmer tristo rokoch po odchode z rodnej zeme stále udržiavajú svoju slovenskú identitu. Aktivisti, pedagógovia či kultúrni pracovníci pod vedením evanjelického kňaza Attilu Szpisáka nás poctili svojou návštevou v Krakove, na Spiši i Orave.

V Krakove

S krajanmi z Maďarska v Krakove

V sídelnom meste poľských kráľov sme krajanov z Maďarska privítali v našom sídle na Ulici svätého Filipa, kde sme im ukázali Galériu slovenského umenia s výstavou Martina Oscitého, venovanou sv. Gorazdovi. Debata sa hneď rozprúdila na tému jeho návštevy v Blatnohrade, kde Slováci z Maďarska vykonávajú každoročne púť k pomníku – súsošiu sv. Cyrila a Metoda.

Následne generálny tajomník Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomír Molitoris priblížil krajanom fungovanie našej organizácie a prezreli si tiež priestory tlačiarne. Medzi hosťami nechýbala ani predsedníčka Slovenskej samosprávy II. obvodu Budapešti, vedúca sekretariátu Slovenskej samosprávy Budapešti a šéfredaktorka časopisu Budapešťiansky Slovák Ľubomíra Fallerová, s ktorou sme zdieľali skúsenosti z redaktorskej práce i spolupráce so slovenskou diplomaciou a úradmi.

Na Spiši

Z Krakova sa naši priatelia z Maďarska vybrali na Spiš. Navštívili Nedecú-Zámok, kde si prezreli hlavnú dominantu obce – stredoveký strážny hrad i neďalekú Nedecú, kde ich naša členka a učiteľka slovenského jazyka Halina Milaniaková stručne oboznámila s históriou obce i miestneho chrámu. Odtiaľ ich kroky viedli do Centra slovenskej kultúry v Novej Belej. Tu ich privítal jeho riaditeľ a podpredseda Spolku Slovákov v Poľsku Jozef Majerčák spoločne s ďalším podpredsedom Dominikom Surmom. Hostia si so záujmom prezreli naše centrum, pričom mali možnosť vidieť aj výstavu fotografií zaujímavých slovenských lokalít, či tvorivé dielne detí, ktoré práve prebiehali v priestoroch knižnice.

Na Orave

Záverečná časť návštevy sa uskutočnila na Orave. Krajania navštívili unikátny drevený chrám v Orávke a následne si v slovenskej klubovni v Jablonke pozreli výstavu odmenených prác výtvarnej súťaže Ludwika Korkoša pod názvom *Môj obľúbený slovenský príbeh*. Podpredseda Spolku Slovákov v Poľsku Ján Bašisty im ukázal tiež stavbu Domu slovenskej kultúry v Jablonke, ktorá na nich urobila veľký dojem.

Vzájomná výmena skúseností ukázala, že aj napriek rozdielnym podmienkam v Maďarsku a Poľsku, problémy a výzvy slovenských komunít sú veľmi podobné. Spoločne sme prebrali niekoľko zaujímavých tém, vymenili si skúsenosti a opäť raz potvrdili, že kdekoľvek žijeme, naše slovenské srdcia bijú rovnako.

Milica Majeriková-Molitoris

XXXII. Dni slovenskej kultúry na Orave na vrcholoch hôr i ducha

Posledný augustový víkend ožila horná Orava slovenským slovom, piesňou i spomienkou na veľké osobnosti, ktoré formovali nielen ducha regiónu, ale zapísali sa aj do pamäti slovenského národa. V rámci XXXII. ročníka Dní slovenskej kultúry v Malopoľsku sme si totiž pripomenuli 240. výročie úmrtie minoritu, misionára a učenca Štefana Serafína Bosáka z Podvlku i slovenského spisovateľa Mila Urbana, ktorý uzrel svetlo sveta na úpätí Babej hory, v hájovni na Rovniach.

VI. Národný výstup na Babiu horu

Dni slovenskej kultúry na Orave sa začali už po šiestykrát Národným výstupom na Babiu horu, ktorý bol v tomto roku venovaný vyššie spomínaným velikanom slovenského národa. Prví účastníci začali vychádzať na vrch oravskej dominanty už o tretej ráno, aby si vychutnali neopakovateľný východ slnka. Tí ďalší sa vybrali na Diablak zo Staňcovej poľany vo Veľkej Lipnici až po chutných raňajkách, po ôsmej hodine, keď sa oboznámili s osobnosťou podvlčianskeho rodáka.

Výstup na Babiu horu

Pocta Štefanovi Serafinovi Bosákovi

– Štefan Serafín Bosák pochádzal z oravskej obce Podvľk. Bol minoritom a misionárom, ktorý nekázal len z ambóny, ale kráčal prašnými cestami, od domu k domu, od farnosti k farnosti. Putoval po horách a dolinách severného Slovenska, najmä po Orave, Spiši a Liptove, kde učil, naprával, povzbudzoval, uzmieroval a uzdravoval. Nezostal však len pri hovorení slove, ale jeho dielo vyšlo aj knižne, či ostalo v rukopisoch. Bol jedným z najvýznamnejších učencov svojej doby. Písal po latinsky, nemecky, ale najmä po slovensky, a jeho diela boli určené nielen pre vzdelancov, ale i pre najjednoduchších ľudí, – uviedla vo svojom rannom príhovore organizátorka a historička Milica Majeriková-Molitoris. – Jeho práca presahovala hranice náboženstva, dotýkala sa kultúry, jazyka, vzdelanosti i národného povedomia. Dnes, keď môžeme hovoriť, písať a vzdelávať sa v slovenčine, nemali by sme zabúdať, že to bolo aj zásluhou takých ľudí, ako bol Štefan Serafín Bosák, ktorý svojím pôsobením pripravil pôdu pre uzákonenie bernolákovskej slovenčiny na severnom Slovensku. Nech je tento výstup nielen poctou jeho pamiatke, ale aj výzvou – aby sme si vážili jazyk, ktorý sme zdedili.

Po týchto slovách sa krajanovia spoločne vybrali na vrch oravskej dominanty. Najmladší účastník Kubko Kačmarčík má len šesť rokov, ale vyšiel hore medzi prvými. Na samotnom vrchole hrdo zapózoval s publikáciou o našom podvľčianskom rodákovi, ktorá tam putovala spolu s ním. Zahanbiť sa nedal ani najstarší účastník výstupu Dominik Surma a ako športovec taktiež patril medzi tých, ktorí dosiahli vrchol medzi prvými. A hoci nás Babia hora privítala na vrchole studeným vetrom, nikomu to neprekážalo, lebo každý z vystupujúcich dokázal sám sebe i nám ostatným, že všetko sa dá zvládnuť a veľa je možné, ak vydáme dostatočné úsilie, aby sme to dosiahli.

Kade-tade po Halinde

Ďalšia skupina si v tomto roku vybrala trasu na Hájovňu na Rovniach, kde Vydavateľstvo Matice slovenskej pripravilo prezentáciu publikácie z pera Mila Urbana *Kade-tade po Halinde*. Pri rodnom dome spisovateľa prítomných privítala ľudová hudba Časáre z Vyšných Ružbách a riaditeľka spomínaného vydavateľstva Ingrid Majeriková, ktorá sa poďakovala za možnosť uviesť druhý diel spomienkových memoárov práve na tomto mieste, na tomto podujatí, kde sa myšlienka zrodila, v spolupráci so Spolkom Slovákov v Poľsku. Pripomenula osud knihy, ktorej prvé vydanie bolo skartované a to druhé už dávno nie je dostupné, a tak momentálne vychádza po vyše 30 rokoch, aby slovami jeho syna Cyrila Urbana sprístupnilo „*fragmenty vývoja našej slovenskej spoločnosti na ceste k vytúženej samostatnosti Slovenska*“.

Podakovanie patrilo aj riaditeľke Oravského múzea P. O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne Márii Jagnešákovovej, ktorá umožnila uskutočnenie podujatia v týchto nádherných priestoroch a sprístupnila pre účastníkov VI. Národného výstupu na Babiu horu k nahliadnutiu tu zriadené literárne expozície. V jej mene prítomných pozdravil literárny historik Lukáš Tkáč, ktorý zároveň priblížil osobnosť Mila Urbana ako človeka a veľikána svojej doby. Slávnostné chvíle obohatili taktiež príhovory ďalších vzácných hostí.

– *Je mi veľkou ctou byť dnes v blízkosti syna autora vynikajúceho vojnového románu z prostredia Oravy Živý bič, ktorého dej som hltala ešte ako školáčka, – uviedla Ľubica Strážayová, riaditeľka odboru štátneho jazyka sekcie kultúrneho dedičstva a štátneho jazyka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.*
– *Ako Slovenka a zvlášť ako riaditeľka odboru štátneho jazyka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky si čoraz viac uvedomujem hrozbu globalizácie pre zachovanie národných jazykov menších národov, ku ktorým Slováci napriek tomu, že okrem materského štátu žijú vo všetkých kútoch sveta, nepochybne patria. Slovenský národ sa opäť raz musí obávať o čistotu a existenciu svojho národného jazyka, za ktorú kedysi všemožne zápasil Štúr so svojimi druhmi ako pokračovatelia Bernolákovho odkazu. Je preto nevyhnutné chrániť i dnes náš národný jazyk, našu krásnu slovenčinu. A práve slovenská literárna tvorba je najlepším prostriedkom ako ukázať aj mladým Slovákom bohatstvo a rozmanitosť nášho materinského jazyka, jedného z najstarších jazykov v Európe a najkrajšieho jazyka vo svete.*

Svojou návštevou nás poctil i zástupca veľvyslankyne Slovenskej republiky v Poľsku Martin Cimerman, ktorý k nám zavítal spoločne s kolegyňou Teréziou Filipejovou. Vo svojom príhovore ocenil vydanie predmetnej publikácie, za čo poďakoval Vydavateľstvu Matice slovenskej i Spolku Slovákov v Poľsku, ktorý sa podieľal na jej zalamovaní.

– *Už od začiatku na našich Národných výstupoch na Babiu horu nemyslíme len na kroky po horských chodníkoch, ale aj na kroky, ktoré nás vedú hlbšie – do príbehov, do duše krajiny a do pamäti nášho národa. Preto sme s veľkou radosťou privítali iniciatívu riaditeľky Vydavateľstva Matice slovenskej, aby súčasťou tohtoročného podujatia bolo aj uvedenie do života publikácie rodáka spod Babej hory Mila Urbana Kade-tade po Halinde, – uviedla v mene spoluorganizátora – Spolku Slovákov v Poľsku Milica Majeriková-Molitoris.*

– *Nech je táto kniha pozvaním pre nás všetkých, aby sme nezabúdali na svoje korene, objavovali krásu v jednoduchosti a chránili to, čo nám bolo zverené – krajinu, jazyk a pamäť.*

Program vyvrcholil besedou riaditeľky Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majerikovej so synom Mila Urbana Cyrilom, v ktorom odhalili viacero

zaujímavostí z publikácie i niečo zo života veľikána slovenskej literatúry. Rozhovor zakončili aktuálnou myšlienkou autora: – *Nám Slovákom chýba ešte všeličo k tomu, aby sme mohli hovoriť o národnom spoločenstve. Hneď na prvom mieste by som uviedol nedostatok súdržnosti. Nechcem povedať, že iné národy sú ako žula, že inde niet škriepok a rozbrojov. Sú. A aké! Lenže tam vedia mieru. Uznávajú istú hranicu, isté spoločenské veci, ktoré sú im sväté, ktorých sa nedotknú ani v najzúrivejších ruvačkách. Povybujú si zuby, popremieňajú farby, poprehadzujú režimy, ale podstaty sa nedotknú – ostanú tým, čím boli. Poprezývajú sa, ale nech sa len niekto opováži prezývať ich, alebo miešať sa im do toho cudzí. Spoja sa, chytia ho za golier a celkom správne vyrazia ním dvere. Nehľadiac si do krstných listov, nepodceňujú si ten alebo onen úsek histórie, lebo vedia, že by tým znevažovali len seba. Minulosť je im spoločným majetkom. Keď ju už nemôžu okrášliť, tak si ju aspoň nešpinia. Je vecou ich učencov, čo v nej nájdu. Národ? Národ sa o ňu veľmi nestará. Národ žije v prítomnosti a budúcnosti. Z lásky ku slovenskej veci naučme sa pohostinstvu, ochote, naučme sa byť ľudskí a európski.*

Nasledovalo slávnostné uvedenie knihy do života, prehliadka literárnej expozície a rozhovory s pánom Cyrilom, ktorý so zdvorilosťou i láskavosťou sebe vlastnou ochotne s každým prehovoril niekoľko viet.

Stretnutie pod Babou horou

V poobedňajších hodinách sa účastníci oboch výstupov pomaly začali schádzať na Staňcovu poľanu, kde už od rána rozvonieval chutný guláš, pripravovaný skvelými gulášmajstrami z Oravskej Polhory – Jánom Tarčákom, Ladislavom Pidikom, Ľubomírom Bandikom a Milošom Zoššákom. Poďakovanie zaň i občerstvenie patrí aj Antonovi Kutliakovi a firmám Antona Skurčaka mäsovýroba a Ivana Slovika Vitamin Orava.

Na poľane nechýbal, samozrejme, ani kultúrny program, plný slovenskej hudby a spevu v slovenčine i v miestnom oravskom nárečí. V ňom sa divákom predstavili Podvlčanky z Podvlku, spevácka skupina z Orávky, mládežnícka ľudová hudba zo Slovenského domu v Podvlku, ľudová hudba Časáre z Vyšných Ružbách i ľudová hudba z Rabče, ktorú so sebou priviezli naši priatelia z Miestneho odboru Matice slovenskej v Trstenej a ktorá následne rozprúdila skvelú zábavu.

To všetko sme si mohli vychutnať aj vďaka finančnej podpore Ministerstva vnútra a správy Poľskej republiky i Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

– *Obdivujem silu národného ducha našich krajanov, ktorá im ani ďaleko za hranicami domoviny nedovolí zabudnúť na svoje korene, materinskú reč a ná-*

rodnú kultúru, – uviedla v poobedňajšom príhovore ku krajanom na Staňcovej poľane riaditeľka odboru štátneho jazyka Ministerstva kultúry Slovenskej republiky Ľubica Strážayová.

V mene Veľvyslanectva Slovenskej republiky vo Varšave tu vyjadril podporu Slovákom v Poľsku aj zástupca veľvyslankyne Martin Cimerman.

Prítomných pozdravil tiež tajomník honorárneho konzula Slovenskej republiky Wiesław Wojasa v Zakopanem Jacek Sowa, ktorý v jeho mene daroval najmladšiemu a najstaršiemu účastníkovi poukážky na nákup topánok v obchodoch Wojas.

Zaznel aj príhovor generálneho tajomníka Spolku Slovákov v Poľsku Ľudomíra Molitorisa, riaditeľky Vydavateľstva Matice slovenskej Ingrid Majerikovej, predstaviteľky Miestneho odboru Matice slovenskej v Trstenej Hanky Havrilovej Stolárikovej a spoluorganizátora podujatia Antona Kutliaka z organizácie Polhora v toku dejín.

V hľadisku nechýbali ani ďalší zástupcovia spomínanej organizácie Tomáš Vorčák a Miloš Zoššák, predstavitelia združenia Trikolóra, ktorí nám krásne vyzdobili slovenské pamätníky na Spiši a Orave, členovia Spolku Slovákov v Poľsku: podpredsedovia Ján Bašisty a Dominik Surma, členovia Ústredného výboru Anna Krištofeková, Žofia Fifanská, Mária Kačmarčíková, podpredsedníčka revíznej komisie Mária Bryjová, predsedníčka miestnej skupiny v Krempachoch Monika Pacigová s početným zastúpením krajanov, šéfredaktorka časopisu Život Agáta Jendžejčíková a ďalší krajanovia i naši priatelia zo Slovenska, s ktorými spolu môžeme niesť odkaz tých, ktorí už pred nami vyšliapali cestu – nielen na vrcholy hôr, ale aj ducha.

Záber z výstupu na Dňoch slovenskej kultúry

Slováci v Rakúsku

Miriam Spring

Štyridsať rokov časopisu Pohľady

Je málo Slovákov v Rakúsku, ktorí by nepoznali časopis Pohľady. Toto periodikum vydáva Rakúsko-slovenský kultúrny spolok vo Viedni a publikuje v ňom iba autorské články. Nápad mal Vladimír Mlynár, dnešný predseda spolku, ale štyri dekády histórie časopisu a jeho úspechu sú prácou tímu zainteresovaných ľudí. Porozprávala som sa so zakladateľom časopisu Vladimírom Mlynárom, s Ingrid Konradovou, ktorá Pohľady profesionalizovala, a s Ingrid Žalnevou, ktorá časopis spopularizovala a je jeho súčasnou šéfredaktorkou.

Aké boli začiatky tohto periodika?

Vladimír Mlynár: – Pohľady som začal písať v roku 1986. V tomto období som študoval na Technickej univerzite a jeden z mojich prvých investičných krokov bola kúpa počítača. Vtedy to bol Atari, ktorý mal veľmi dobrý program na editovanie. To bol prvý krok, technický krok, vďaka ktorému sme mali možnosť začať. Bol som vtedy na mnohých stretnutiach so Slovákami z celej Európy a v každom štáte alebo v každej komunite existovalo nejaké periodikum. Niektoré boli veľmi profesionálne, ako napríklad v Mníchove, takzvaný Horizont. Fascinovalo ma, že človek môže uverejniť svoje vlastné myšlienky a podeliť sa s nimi s inými krajanmi. Takže to bol moment, ktorý viedol k tomu, že sme okrem pozvánok na podujatia začali písať aj pár myšlienok o tom, čo nás trápi, zaujíma a o čom by sme chceli s inými ľuďmi diskutovať.

Prečo si sa rozhodol pre názov Pohľady?

Vladimír Mlynár: – Pretože to nemal byť len názor jedného človeka, ale mali v ňom byť rôzne pohľady na záležitosti nášho každodenného života. Myslím si, že sa to ujalo a aj dnes je časopis tematicky pestrý. Celý projekt sme robili na kolene. Čo sme museli urobiť produkčne, to som urobil ja. Museli sme zaplatiť iba známky a kópie. Netlačili sme vtedy v tlačiarňach a prvý výťahok bola iba skromná dvojstránka. Vtedy spolok robil všetky jeho akcie a projekty vo vlastnej réžii. Neboli sme ešte uznaní ako národnostná skupina, takže sme nemali finančné prostriedky, ktoré by nám pomohli.

*Ingrid Žalneva, Vladimír Mlynár, Ingrid Konrad (zľava napravo)
Zdroj: Miriam Spring*

Prvý veľký krok bol angažovať ľudí, ktorí by chceli písať. Podarilo sa mi niektorých získať aj spomedzi starších členov spolku. Tonko Hrabovec to potom celé po mne prevzal. Časopis robil asi dva alebo tri roky. Témy čerpal hlavne z komunity Slovákov v Európe, pretože on bol angažovaný vo Svetovom kongrese Slovákov. Vtedy bola dôležitá aj téma našich emigrantov, ktorí do Rakúska prichádzali – bolo to ešte v čase železnej opony. Robili asi len dvesto výtlačkov a na úplnom začiatku okolo päťdesiat.

Kto sa ešte v minulosti v Pohladoch intenzívne angažoval?

Vladimír Mlynár: – Bol to aj Pavol Dubovský. Prevzal redakčnú radu a časopis robil niekoľko rokov. Ako kňaz mal cez diecézu možnosť dostať Apple počítač. Čiže to bol už druhý technický krok k profesionalizácii. Mal programy profesionálneho charakteru a dal Pohľadom nový formát. Potom sa náš spolok viac osamostatnil, mali sme už aj vlastnú adresu a priestory. V tej dobe Pavol Dubovský prenechal zas časopis nám a ten išiel do iných rúk.

Miriam Spring v rozhovore s Vladimírom Mlynárom

V období, keď boli Slováci uznaní za národnostnú skupinu, si prevzala vedenie časopisu Ty, Ingrid. Aké boli Tvoje začiatky?

Ingrid Konrad: – Úrad spolkového kancelára nám prispieval od roku 1992 finančnou podporou a aj z Pohľadov sa tak stal podporovaný projekt. Chcem spomenúť Tatianu Beňovskú, ktorá bola pri týchto začiatkoch. Hovorili sme si, že toto bude naša vizitka. Že je potreba sa profesionalizovať. Tánička nás 46-ročná navždy opustila, a tak som s tým ostala sama. Bol to pre mňa aj určitý odkaz, pretože tie rozhovory som mala s ňou. Vždy si na ňu spomeniem pri tých začiatkoch. Pohľady vychádzali v slovenčine. A o to aj išlo, aby náš materinský jazyk alebo jazyk národnostnej skupiny bol profesionálne zachovaný. Vytvorila som na Slovensku tím z grafika a z korektorky, ktorá vtedy pracovala v Literárnom centre. Čiže to boli profesionáli, ktorí mi radili.

Ako sa časopis menil vizuálne?

Ingrid Konrad: – Narastal na počte strán, ale aj vo farebnosti. Najskôr bol časopis čierno-biely, potom sme sa snažili už o dvojfarebné stránky. To záviselo aj od finančných možností. Ako mladá národnostná skupina sme sa snažili vyvíjať tlak a argumentovať, prečo potrebujeme pre náš kultúrny život silné Pohľady. Neskôr sme začali robiť farebnú obálku. Bola som za to a v tom ma kolegovia podporili, aby fotografie vo vnútri ostali čierno-biele, pretože boli z rôznych zdrojov a vtedy je veľmi ťažko všetko profesionálne farebne spracovať. Postupne som sa snažila, aby to boli aj Ansichten (pozn. red. Pohľady po nemecky), lebo

našou úlohou je tiež vytvárať mosty medzi národnostnou skupinou a Rakúšanmi. Zhrnutia alebo články dôležité aj pre nich boli napísané preto aj v nemčine. A začala som klásť aj väčšie nároky na text, čo sa nestretlo vždy s porozumením. Pohľady rozosielame, ale zavesili sme ich aj na webovú stránku, ktorá vznikala postupne zásluhou Vlada Mlynára. Moja kolegyňa Ingrid Žalneva priniesla Facebook, čiže aj takto sme rozšírili počet našich čitateľov.

Už trinásť rokov je šéfredaktorkou Pohľadov Ingrid Žalneva.

Ingrid Žalneva: – Ingrid Konrad naozaj posunula Pohľady dopredu a stanovila veľmi vysokú latku. Ale keďže bola pracovne veľmi zaneprázdnená, prevzala som od nej v roku 2012 štafetu a odvtedy sa časopisu venujem. Kým som sa stala šéfredaktorkou, časopis vychádzal väčšinou dvakrát do roka, ale niekedy, keď boli nejaké problémy, to bolo napríklad len jedno číslo, ale hrubšie a podobne. Snažila som sa zaviesť určitú kontinuitu. Najprv sme vychádzali trikrát do roka, ale v súčasnosti sú to už štyri čísla. Čiže Pohľady môžeme nazvať štvrťročníkom. Takto sme eliminovali aj zastarané príspevky a môžeme plynulejšie informovať o dianí v spolku alebo v komunite. Zaviedli sme nielen strednú dvojstranu vo farbe, ale dnes už máme farebné dvojstránky dve. Ostatné stany sú aj naďalej čierno-biele, pretože časopis už

Miriám Spring v rozhovore s Ingrid Žalnevou

má taký svoj imidž, ktorý chceme zachovať. Ako tiež spomínala už moja predchodkyňa – nemáme profesionálneho fotografa. Dnes každý fotí svojím mobilným telefónom a každý si myslí, že fotí dobre. Ale nie je to pravda. Niekedy je veľmi ťažko vybrať dobrú fotografiu a predsa len v tom čierno-bielom prevedení sa to tak trochu stratí.

V akom náklade vychádza časopis dnes?

Ingrid Žalneva: – V súčasnosti sa tlačia Pohľady v náklade okolo tisíc kusov a posielame ich na takmer 900 adries do 17 krajín sveta. Samozrejme, na prvom mieste je Rakúsko, potom Slovensko a v tých ďalších krajinách sú to väčšinou rôzne slovenské spolky. Ale aj jednotlivci si sami zažiadajú a predplatia minimálne to poštovné, aby sme im časopis mohli poslať. Najďalej posielame až do Kanady, USA a do Austrálie. Momentálne máme okrem mňa ešte sedemčlennú redakčnú radu. Som rada, že už máme aj mladé členky. Ale sme otvorení a prijímame príspevky aj od iných prispievateľov. Veľmi ma teší tiež spolupráca so slavistikou na Viedenskej univerzite, pretože sú to príspevky od mladých ľudí. Títo prinášajú svoje pohľady na život v rakúskej metropole alebo vôbec v Rakúsku. Veľmi by som privítala, keby prispievalo ešte viac mladých ľudí.

Aké boli v posledných rokoch Tvoje najväčšie výzvy?

Ingrid Žalneva: – Jedna z najväčších výziev, keď sa vrátim o pár rokov dozadu, bola určite pandémie. Bolo treba zaplniť štyri čísla, aby sme zabezpečili kontinuitu. Každé číslo ma tridsaťšesť strán. A keďže sme nemohli organizovať podujatia, dosť veľa rubriík vypadlo. Chcela by som vyzdvihnúť, že nepublikujeme žiadne prebraté články, všetky články sú autorské. Okrem toho nikto v redakčnej rade nie je novinár – profesionál, a tak môžeme byť hrdí na to, že sa nám vždy podarilo časopis naplniť. A ďalšou výzvou cez pandémiu bola aj preprava časopisu, pretože ho tlačíme v Bratislave. Vtedy nám veľmi pomohli Slováci v pohraničí, ktorí mohli ako pendleri ľahšie cestovať. Bola to vtedy veľmi náročná operácia.

Čo želáte Pohľadom do budúcnosti?

Vladimír Mlynár: – Ja si myslím, že názov Pohľady už je programom sám o sebe. Moja najväčšia túžba je, aby táto rôznorodosť a rozličné názory v Pohľadoch pretrvali aj naďalej. Aby to bolo médium, za ktorým si Slováci v Rakúsku stoja, ktoré podporujú nielen tým, že ho čítajú, ale aj prispievajú. Čím viac prispievateľov bude časopis mať, tým ľahšie uchováme ideu rozličných názorov a uhlov pohľadov na relevantné veci.

Miriam Spring v rozhovore s Ingrid Konradovou

Ingrid Konrad: – Vrátim sa k tomu, čo povedal Vlado, že Pohľady sú zložené z názorov našej národnostnej skupiny, jej príslušníkov, ale aj Slovákov zo Slovenska a iných čitateľov. Aj pre mňa je táto pestrosť veľmi dôležitá a tiež to, aby časopis bol dostupný. Vnímam to tak, že podpora od Úradu rakúskeho kancelára je podpora pre celú národnostnú skupinu. A hoci časopis robíme my v Rakúsko-slovenskom kultúrnom spolku, mali by sme ho sprostredkovať všetkým, ktorí oň majú záujem. Je to veľmi dôležité aj preto, aby sme získali ďalšiu generáciu, pre možno dnes už zastaralejšie médium. Ale myslím si, že sa vraciame k tomu čítať z papiera, že to potrebujeme, že sme kultúrne na tom vyspievali my a nielen naša generácia.

Ingrid Žalneva: – V prvom rade by som chcela vyjadriť obdiv tým, ktorí stáli pri zrode tohto časopisu. Ja ho robím v rámci svojej práce, lebo pracujem aj na sekretariáte Rakúsko-slovenského kultúrneho spolku. Čiže môžem sa tomu časopisu naozaj venovať. Na rozdiel odo mňa, tí, ktorí boli pri časopise v tých predchádzajúcich rokoch, všetko robili v rámci svojho voľného času. A naozaj obdivujem, že to dokázali a že Pohľady vychádzajú doteraz, už 40 rokov. Pevne verím, že sa nám časopis podarí odovzdať aj ďalej, ďalšej generácii.

Miriam Spring

Rozhovor s viedenskou autorkou Didi Drobnu

Didi Drobná je viackrát ocenená rakúska autorka so slovenskými koreňmi. Narodila sa na Slovensku, ale vyrastala vo Viedni. Píše v nemčine. Jej nový román s názvom *Ostblockherz* (Srdce východného bloku) vyšiel v máji 2025 a je jej piatou a zatiaľ najosobnejšou knihou. V autobiografickom príbehu rozpráva o vzťahoch v jej rodine, o živote medzi dvoma krajinami, migrácii aj jazykovej bariére.

Didi, o čom je Tvoja najnovšia kniha Ostblockherz?

– Píšem o mojej rodine a o našej ceste do zahraničia, na západ. O tom, ako sa nám darilo a aká tá cesta bola niekedy pekná, niekedy ťažká. Kniha sa začína tak, že otec protagonistky, ktorá sa volá Didi, sa jej ozve, lebo ťažko ochorel. Potrebuje jej pomoc a Didi s ním ide do nemocnice. Tam preberie iniciatívu, lebo otec ešte stále nehovorí dobre po nemecky. Ale jeho dospelá dcéra už hovorí málo po slovensky. V ďalších dňoch v nemocnici skúmajú nielen ochorenie otca, ale aj spoločnú minulosť, pretože sa dlhé roky so sebou nerozprávali. Prichádza k ich opatrnému zblíženiu sa. Ide tam tiež o premárnené príležitosti, o migráciu. Ide o nádej, aj o otázku, ako treba žiť. Pre seba alebo pre rodinu, pre koho vlastne?

Strácanie materinského jazyka hrá v knihe teda veľkú úlohu.

– Jazyková bariéra hrá veľkú rolu vo väčšine rodín, ktoré sa vyberú do zahraničia budovať si nový život. Po väčšine sa to ukazuje tak, že rodičia alebo staršia generácia sa veľmi drží

Didi Drobná
(foto: Barbara Wirl)

materinského jazyka a mladí, ktorí sa možno už v zahraničí narodili, sa učia nový jazyk. A skúšajú sa ho naučiť veľmi rýchlo a dobre, lebo tam ide aj o prežitie, ide tam o integráciu. Číže jedna strana rodiny žije už v tom novom jazyku, druhá strana rodiny naopak v tom starom. Je to taký symbol toho, čo sa v migrácii s rodinou deje. Migrácia je pre rodinu veľmi ťažká a aj u nás to bolo tak. Ja už po slovensky veľmi dobre neviem, jednoducho mi chýba cvik. A otec sa po nemecky síce naučil, ale používal tento jazyk málo. Číže on tú novú reč nevie tak dobre a ja strácam pomaličky slovenčinu. A tak sa občas môže stratiť aj kontakt medzi deťmi a rodičmi.

Ty si sa narodila na Slovensku. Rozhodnutie Tvojej rodiny krajinu opustiť prišlo až o pár rokov neskôr. Ako to prebiehalo?

– Po otvorení hraníc mama vycestovala ako prvá a skúsila si nájsť prácu. Otec a ja sme ostali zatiaľ na Slovensku. Časom sa mama vo Viedni usídlila, našla si prácu aj byt, čo v tých časoch pred Európskou úniou nebolo ľahké. Potom nás zobrala do Viedne a začali sme žiť život v dvoch krajinách. Cez týždeň sme boli vo Viedni, mama tam mala prácu a ja škôlku, neskôr školu, gymnázium. Ale cez víkend sme sa vždy vracali domov. Číže ja som vyrastala v dvoch úplne rozličných svetoch a dlho som si neuvedomovala, že to nie je až také normálne. Veľa som sa naučila, videla som život na východe aj na západe, ale bolo to dosť náročné. Až neskôr som sa nad tým zamýšľala. A aj o tom je táto kniha, že migrácia je pre celú rodinu ťažká. Aj pre mladých, ktorí už poväčšine vyrastajú v novej krajine, ale rodičia sa ešte nedokážu úplne vzdať rodnej zeme. Prestali sme s tým, až keď som mala 16 rokov. Aj do školy som chodila v oboch krajinách. Ani to som si vtedy ako dieťa neuvedomovala, že je to zvláštne. Mám na to ešte veľmi silné spomienky. Cez víkendy som mala vždy doučovanie a na konci školského roku skúšky, aby som dostala aj slovenské vysvedčenie. Pre ten prípad, ak by sme sa niekedy na Slovensko vrátili. Rodičia totiž nevedeli, ako dlho sa im bude dariť, ako dlho zvládnu žiť mimo rodiny a rodnej krajiny. Vždy mali plán vrátiť sa na Slovensko. Ale darilo sa im tak dobre, že sme nakoniec ostali v Rakúsku.

Kniha má názov Ostblockherz. Prečo si sa rozhodla pre tento titul?

– Čo je to srdce východného bloku? Vládne stereotyp, že východné krajiny sú tvrdé a chladné. A možno je to aj pravda, ale ja vnímam ľudí z východu ako veľmi srdečných. Veria v lepšiu budúcnosť, dávajú svoju silu do služby rodiny, dediny, komunity, nájdu si cestu tam, kde žiadna nie je. To som si vždy všímala u svojich rodičov, aj u našej slovenskej rodiny. Preto som túto knihu chcela takto nazvať. Čo vlastne je ten východ? Čo ho vyznačuje?

Aj z obálky knihy na čitateľa pozerá malá Didi. Ako vznikla táto fotka?

– Tú fotku spravil môj otec. Ja som mala asi štyri alebo päť rokov a fotili sme sa v záhrade Prezidentského paláca v Bratislave. Kedysi dávno to bol veľmi krásny park, vtedy skôr divoký a otvorený. Bolo tam veľmi veľa starých stromov a otec ma vždy nechal po nich liezť. Chodilo tam vždy veľa detí a mám na ten park krásne spomienky. Pred jeden zo stromov ma otec postavil a povedal: ideme sa fotiť, usmievaj sa. A tak sa na tej fotke tak napol usmievam, lebo mi to prikázal, ale moc sa mi to nepáči. A asi aj o tom je táto kniha, ako to je vyrastať s rodičmi, ktorí deťom veľa vecí nakážu, lebo chcú, aby si v zahraničí našli cestu. Ale tie deti nechcú vždy poslúchať a chcú si ju nájsť samé.

Obálka najnovšej knihy Didi Drobnej

Preklad knihy vyjde aj v slovenčine. Bude to prvý preklad jednej z Tvojich kníh?

– Áno a veľmi ma to teší. Naša rodina na Slovensku vie, že som spisovateľka, ale píšem po nemecky. Teraz si budú môcť konečne jednu z mojich kníh prečítať. A veľmi sa teším aj na rozhovory s čitateľmi na Slovensku, lebo román budú vnímať z inej perspektívy, ako čitatelia v Rakúsku.

Toto je zatiaľ Tvoja najosobnejšia kniha. Čo na ňu hovoria Tvoji blízki?

– Som trochu nervózna, musím sa priznať. Toto je môj príbeh a príbeh mojej rodiny. Dovoľujem veľmi intímny pohľad dovnútra našej rodiny, aj do našich konfliktov, do našej minulosti. Predtým, než som ju začala písať, opýtala som sa rodičov aj brata, či nie sú proti tomu. Na moje veľké prekvapenie všetci traja súhlasili. Povedali, že ju mám napísať, aby ľudia vedeli, aké je to ťažké vycestovať na západ a vybudovať si nový život. Rodičia mi porozprávali aj rôzne zážitky a príbehy, ktoré som nikdy predtým nepočula. A to bolo tiež pre mňa zaujímavé, že som sa aj ja dozvedela o mojej minulosti viac.

Kniha Didi Drobnej vyjde v slovenčine vo vydavateľstve Motýľ.

Slováci v Rumunsku

Ján Jančovic

Tretie storočie Slovákov v rumunskom Nadlaku

V roku 1746 po založení Slovenského Komlóša v Békeško-čanádskej oblasti v terajšom Maďarsku, postupne začínala medzi novými majiteľmi majetková diferenciácia a zvyšovanie počtu slovenských obyvateľov. Veľa z nich hľadali lepšie podmienky v blízkom rumunskom Nadlaku, v ktorom do roku 1802 žili Rumuni a tí nestačili obrábať rozsiahly nadlacký chotár. Kráľovská komora na žiadosť časti Komlóšanov, ale i Čabanov a Sarvašanov po podpísaní kontraktu povolila 200 rodinám v roku 1802 osadiť sa v **Nadlaku** v aradsko-banátskej oblasti vedľa Rumunov.

Nadlak ev. kostol

Krátko z histórie nadlackých Slovákov

Keď už roku 1803 mali v rukách definitívne povolenie usadiť sa v Nadlaku, usilovne sa pustili do stavby svojich nových príbytkov, v ktorých sa už v prvom roku príchodu tiesnilo takmer tisíc Slovákov. O tri roky neskôr ich tu žilo už 3 335 (iný zdroj uvádza 3 555) a to v 630 domoch, pretože k nim pribudlo ešte 600 Slovákov z banátskej **Stamory**. Ďalší postupne prišli aj priamo zo stredoslovenských stolíc. Podľa vojenského krajinského súpisu roku 1850 tu žilo už 4 877 Slovákov a tvorili väčšinu tunajšieho rôznorodého obyvateľstva. Koncom 19. storočia k tunajším zabývaným Slovákom – evanjelikom pribudli do periférnej časti Nadlaku

– Viníc Slováci z východného Slovenska a boli gréckokatolíckeho náboženstva. Podľa úradnej uhorskej štatistiky roku 1910 počet Slovákov bol 7 651. Rumunov 4 330, Maďarov 1 439, Srbov 251, Nemcov 150 a Rómov 110. Rumunská štatistika z roku 1930 uvádza 7 754 Slovákov z celkového počtu 12 467 obyvateľov Nadlaku. Treba ešte pripomenúť, že v roku 1815 – 1816 sa naopak časť Nadlačanov želiarov, tabačiarov odsťahovala do blízkeho Pitvaroša a v polovici 19.

Jeden zo zvonov kostola v Nadlaku

storočia roku 1843 zase časť zakladá nové dediny Bánhedeš a Čanádalberty. Na konci 19. storočia a začiatku 20. storočia odchádza asi päťdesiat rodín nadlacksých Slovákov v počte približne 250 osôb do **Bulharska**. Menšia časť z nich sa časom do Nadlaku vrátila a úplne všetci Bulharsko opustili, keď sa po roku 1947 presídlili do Česko-Slovenska. Prví slovenskí prisťahovalci na Dolnú zem od začiatku kládli veľkú pozornosť na školskú a náboženskú výchovu a na kultúrne a spoločenské potreby. V Nadlaku už v roku 1803 si so sebou priviedli učiteľa a o rok neskôr aj farára a hneď nato postavili aj prvú školu a kostol. O tri roky neskôr postavili ďalšiu školu a roku 1812 položili základný kameň nového, doteraz využívaného evanjelického kostola. Cirkev v roku 1834 vybudovala pri kostole ďalšiu školu aj s dvomi bytmi pre učite-

Nadlacksý cintorín – náhrobníky pamätajú

Pavel P. Doval'

chádzali zo Slovenska. Z nich sa o povznesenie národného povedomia najviac zaslúžil Jozef Gregor Tajovský. Ešte tesne predtým, a to v roku 1898, na pozdvihnutie národného života tu bol založený Slovenský ľudový kruh, v rámci ktorého pôsobil spevokol a Divadelné ochotnícke družstvo. Slovenská knižnica mala stovky kníh, množstvo novín a časopisov. Roku 1924 vzniká Slovenský kultúrny spolok a v rámci neho o rok neskôr študentská odbočka *Slávia*. O tri roky neskôr zase kultúrno-športový spolok *Sokol*. V medzivojnovom období vychádza týždenník, najprv v roku 1929 – 1932 s názvom Slovenský týždenník a potom v rokoch 1936 – 1940 sa stáva jeho pokračovateľom časopis *Naše snahy*. Jeho redaktorom bol právnik **Pavel P. Doval'**, ktorý sa presídlil na Slovensko. Keď po rozpade monarchie Nadlak pripadol Rumunsku, v ďalších rokoch na základe rumunsko-československej kultúrnej dohody učilo v priebehu rokov 1936 – 1949 na slovenských menšinových školách štyridsať slovenských učiteľov, väčšina z nich ako výpomoc zo Slovenska. Stavba zo začiatku storočia známa v Nadlaku pod menom hotel *Slovák*, ktorú projektoval známy dolnozemský Slovák – Kulpínčan Milan Harminc, slúžila najskôr ako kultúrno-spoločenská budova, potom po druhej svetovej vojne ako Československé gymnázium, neskôršie ako Slovenská pedagogická škola. Potom bola zmenená na Slovenské gymnázium a dnes je to Lýceum s dvojazyčnou výučbou a dvomi riaditeľmi. Vzdelanosť tunajších Slovákov takto priaznivo vplývala na vznik a rozvoj spolkovej a kultúrnej

ľov. Počet školopovinných detí neustále narastal a tak z nevyhnutnej potreby roku 1845 postavili ďalšiu školu a postupne do roku 1890 vzniklo v Nadlaku osem slovenských škôl. Napríklad roku 1900 tu ôsmi učitelia učili dovedna 857 slovenských detí. Vzdelanosť tunajších Slovákov takto priaznivo vplývala na vznik a rozvoj spolkovej kultúrnej a osvetovej práce. Napríklad už v roku 1873 vznikla Vzájomná pomocnica. Ďalším veľkým úspechom bolo založenie najväčšieho peňažného ústavu na Dolnej zemi – Nadlackej ľudovej banky, ktorá začala svoju činnosť v roku 1903. Jej účtovníci zo začiatku pri-

Nadlak ev. farský úrad

a osvetovej práce. Po druhej svetovej vojne počet Slovákov tu značne poklesol, pretože v rámci organizovanej repatriácie sa veľa Slovákov presťahovalo do starej vlasti, vtedy Československa. Celkom sa vtedy z Nadlaku prisťahovalo približne 2 600 Slovákov a jedna z najväčších kolónií zostala v Senci a okolí. V Nadlaku žije viac ako osemtisíc obyvateľov, z ktorých je takmer polovica Slovákov a medzi nimi je významná skupina píšucich literátov, na začiatku členov literárneho krúžku Ivana Krasku. V marci roku 1990 si tu Slováci a Česi žijúci v Rumunsku prvý raz založili Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku, ktorého predsedom sa stal spisovateľ a poslanec rumunského parlamentu **Ondrej Štefanko** (1949 – 2008). Teraz je prvým podpredsedom tejto národnostnej inštitúcie **Pavel Hlásznik**. Na tradíciu z predvojnového obdobia nadväzuje aj vydávanie časopisu *Naše snahy*. Ďalšie edičné počiny zamerané na históriu, súčasný život, kultúru, etnografiu a duchovné dedičstvo Slovákov v Rumunsku má úspešne za sebou aj úplne nová inštitúcia *Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasku* – vydavateľstvo, ktorého je zástupcom Pavel Hlásznik. V rámci edičnej koncepcie spoločnosti vyšli už v Nadlaku desiatky cenných publikácií týkajúcich sa osudov Slovákov nielen žijúcich v Rumunsku, ale aj na Dolnej zemi. Na nadlackom lýceu je jedna slovenská sekcia žiakov, o výchovu ktorých sa starajú obetaví slovenskí učitelia a podobne je to aj v základných školách a škôlkach. To všetko je dobrá vyhládka na udržanie si národného povedomia. A čo je hlavné, za dvestodvadsať rokov života v inojazyčnom prostredí si udržali jazyk a kultúru svojich slovenských predkov na obdivuhodnej úrovni.

Pôsobenie Jozefa Gregora Tajovského

Spisovateľ Jozef Gregor Tajovský pracoval v martinskej TATRA-BANKE, po nedorozumení s riaditeľom Štefanovičom z nej jedného dňa odišiel a jeden čas žil v Martine

Jedna z tabulí na budove nadlackého lýcea

*Ludovít Boor, evanjelický farár
v Nadlaku*

Pamätná tabuľa na lýceu

ako nezamestnaný. V jeseni 1904 **Ludovít Boor**, evanjelický farár v Nadlaku, ktorý bol aj riaditeľom nadlackej ľudovej banky, mu ponúkol uprázdnené účtovnícke miesto a on ho prijal. J. G. Tajovského do Nadlaku vábila myšlienka spoznávať život a prácu dolnozemských Slovákov, rozširovať knihy a noviny,

aby tunajší Slováci nestrácali národné povedomie. I keď účtovnícku prácu nemal rád, vždy ju svedomite vykonával. Do Nadlaku prišiel ako slobodný mládenec, len neskôr si sem priviedol manželku Hanu Lilgeovú z Martina. Nadlačania si mladého tridsaťročného úradníka rýchlo obľúbili. Jeho jednoduchosť a ľudskosť mu pomohla dostať sa blízko k tunajšiemu

V kancelárii evanjelického farára – seniora

ľudu a dobre ho poznať. Veľa pozvaní dostával na zakáľачky, svadby a iné rodinné slávnosti. Získal si dôveru pospolitého ľudu. Zo svojho šesťročného pobytu v Nadlaku napísal medziiným tieto diela, novely: *Horký chlieb*, *Na chlieb*, *Mamka Pôstková*, *Susedi*, *Pavel Suchánsky* a dramatické diela: *Statky – zmätky*, *V službe*, *Matka a Tma*. Keď v roku 1910 opúšťal Nadlak, ľudia ho vyprevádzali piesňami *Kto za pravdu horí* a *Hojže, Bože* a všetci prítomní priatelia a on sám ronili slzy a z úprimného srdca žiaľili nad jeho odchodom. Tajovský je doteraz na Dolnej zemi jedným z najčítanejších spisovateľov.

Na nadlackej turni

Pri návšteve Nadlaku nenechal som si ujsť príležitosť, aby som nevyšiel na najvyššiu a najväčšiu atrakciu tohto ešte stále slovenského mestečka v Rumunsku – vežu evanjelického kostola. Do tejto kostolnej veže vysokej 72 m sa ide 154 schodmi, kde potom vo výške 48 metrov sa nachádza nadmurovaná strážnica – byt zvonárov, ktorú zo všetkých strán obopína betónový balkón opatrený silnými mrežami. Po balkóne sa každú štvrtôdinu prechá-

Z veže z evanjelického kostola v Nadlaku

Pavel Došniak, trubač na nadlackej turni

zvana, čiže „bitím nabok“ oznamoval zistený požiar. Potom vztýčil cez deň čiernu zástavu na tú stranu balkóna, kde horelo, keď horelo v noci, tak na tú stranu zavesil lampáš, aby ľudia a hasiči sa mohli rýchlo dostať na miesto požiaru. Po roku 1972 zvonárov vydržovala Slovenská evanjelická cirkev, do roku 1982 ľudová rada a potom opäť, ale už obmedzene, iba dvoch zvonárov evanjelická cirkev. Voľakedy si tento poplatok zvonári vyberali od obyvateľov, a to buď v naturáliách, alebo peniazoch. Jednu knižku o výbere naturálií si priniesol na Slovensko bývalý predvojnový zvonár **Peter Molnár**, ktorý roku 2001 zomrel v Nových Sadoch pri Nitre. Keď som pred niekoľkými rokmi navštívil Nadlak, zvonárom na nadlackej turni bol **Pavel Došniak** a po ňom Ján Marko. Verím, že tento dávny zvyk na veži evanjelického kostola, pre ktorý bol aj vyhlásený za kultúrnu pamiatku, vydržal doteraz.

Nadlacký literárny fenomén

Nadlak je od roku 1968 vyhlásený za mesto. Je budovaný na základoch bývalej dediny na rozsiahlej dolnozemskej rovine. Leží na rieke Maruša na rozlohe takmer 500 hektárov a k mestu patrí ešte aj 12 000 ha ornej pôdy. Charakterizujú ho široké rovné ulice vymerané už v prvých rokoch kolonizá-

Nadlacksí divadelníci na Slovensku

cie, voľakedy zablatené a prašné, dnes takmer všetky vyasfaltované. Popri typických sedliackych domoch v jeho centre vidieť už aj novú výstavbu obytných priestorov, obchodov, hotela, ktorá udáva nový urbanistický ráz mesta. Mesto sa tradične vyznačuje bohatým kultúrnym životom. Každý rok sú na scéne Domu kultúry predstavené školské kultúrne programy, niekoľko

Nadlacksí ochotníci s divadlom v Nových Sadoch pri Nitre

Nadlak na trhu

divadelných predstavení a rad podujatí miestnej knižnice. Činnosť literárneho krúžku, ktorý dával každoročne do rúk čitateľom nové tituly beletrie, poézie, prekladov alebo folklóru, ktoré doteraz vydávali prostredníctvom vydavateľstva *Kriterion* v **Bukurešti**. To čo sa doteraz podarilo skupine nadlackej inteligencie – úplne všetci, čo už vydali aspoň po jednom titule, sú Nadlačania – sa tam podľa pomenovania známeho rumunského literáta Florina Banescu nazýva „nadlacký literárny fenomén“. V Nadlaku žije viac ako osemtisíc obyvateľov, z ktorých je približne polovica Slovákov a medzi nimi je vyše tucet píšucich literátov – na začiatku členov literárneho krúžku Ivana Krasku, z ktorých medzi najvýznamnejších od začiatku patrili: **Ondrej Štefanko** (+2008), **Pavel Bujtár**, **Ivan Miroslav Ambruš**, **Dagmar Mária Anoca**, **Štefan Doval**, **Rudolf Molnár**, **Ondrej Zetocha**, **S. Suchánsky** a teraz ďalší z mladšej generácie.

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Daniel Blahoslav Krnůch – štúrovec a evanjelický farár vo Vukovej a Butíne

Podľa doterajších výskumov a publikovaných príspevkov v kontexte dejín dolnozemskej Slovákov je známe, že Daniel Krnůch bol evanjelický farár pôsobiaci medzi Slovákmi v Rumunsku. Avšak o jeho veľkom význame v oblasti literatúry a kultúry, najmä v štúrovskom študentskom hnutí, sme ani len netušili. Doposiaľ nebola celkom preskúmaná ani šírka jeho profesionálneho zamerania a v Biografickom lexikóne Slovenska, kde sa nachádza jeho heslo, nie je zistený rok, ani miesto úmrtia.

Z rozvetvenej činnosti spomeňme iba to, že bol funkcionár Spoločnosti československej, redaktor štúrovského almanachu *Plody*, blízky priateľ Ľudovíta Štúra, Ctiboha Zocha, Alexandra Boleslavína Vrchovského, Jána Kollára a iných významných osobností, účastník pamätného výstupu štúrovcov na Devín a veršovník. Neskôr však žil a pôsobil v ústraní „*takmer na okraji literárneho a kultúrneho života tých čias*“¹, kde sa naplno venoval najmä cirkevným povinnostiam. Zároveň zápasil s existenčnými problémami, neskôr bol dôsledkom choroby pripútaný na lôžko a pochovaný bol v Šándore (dnešný Jánošík v Srbsku), kde sa ani len jeho hrobka nezachovala.

Všetky tieto okolnosti pravdepodobne spôsobili, že sme na túto významnú osobnosť nielen pre Slovákov v Rumunsku, ale aj v Maďarsku, Srbsku a na Slovensku, zabudli. Nekrológ publikovaný v týždenníku *Evangélikus Egyház*

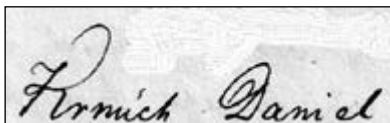
*Daniel Krnůch – fotografia z tabla
farárov, ktoré sa uchováva v ev. CZ
v Kovačici*

1 HRONEC, Vítazoslav: Poézia vojvodinských Slovákov. S. 19.

és Iskola, ako aj rukopisy a korešpondencie, ktoré sa uchovávajú v literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine, nám umožňujú bližšie spoznať jeho život a dielo. Niektoré údaje z rodinného života, ako aj pôsobenie medzi Slovákmi vo Viedni, si však žiadajú dodatočný výskum.

Rodinné zázemie, štúdium a prvé pôsobiská²

Narodil sa 31. januára 1813 v Malom Kereši (Kiskőrös, Peštianska stolica) v rodine učiteľa Jozefa Krnúcha a Zuzany Zúbekovej. Základnú školu navštevoval v rodisku a v obci Fülöpszállás³ a v roku 1823 nastúpil na stredoškolské štúdiá v Polnom Berinčoku (Mezőberény), kde strávil tri roky. Odtiaľ v roku 1826 odišiel na gymnázium do Banskej Štiavnice. V roku 1831 sa zapísal na evanjelické lýceum v Banskej Štiavnici (filozofické triedy), ale v roku 1832, keď jeho otec ťažko ochorel, sa vrátil do rodiska a nahradil ho krátko v roli učiteľa. V akademickom roku 1833 – 1834 sa vrátil do Banskej Štiavnice, kde absolvoval prvý ročník teológie. Potom v rokoch 1834 – 1836 pokračoval v štúdiu teológie v Bratislave⁴, kde získal štipendium Roth-Telekyanum⁵.

Podpis Daniela Krnúcha

Začiatkom júla 1836 nastúpil na miesto vychovávateľa v zemianskej rodine Farkaša Palugyaiho v Palúdzke,⁶ kde u druhej vetvy tejto rodiny – u Antona Palugyaiho bol vychovávateľ jeho blízky priateľ Cti-

2 Údaje čerpáme z Nekrológu, Bibiografického slovníka a poznámkového bloku Ivana Staneka. Viď použitú literatúru.

3 KERNÚCH, Adolf: Monografia banátskeho evanjelického augsb. vyzn. seniorátu. Temešvár 1886. s. 197.

4 V Bibliografickom slovníku sa uvádzajú roky 1834 – 1838.

5 Podľa testamentu a poslednej vôle grófa a filantropa Józsefa Telekiho (1738 – 1796) zo Siráku, jeho manželka Johanna Róth Teleki (1741 – 1813) pôvodom z Kyrályfalvy disponovala základinou vo výške 100 000 zlatých pre študentov evanjelického augsburského vyznania, ktorí sa chceli stať kňazmi, učiteľmi či lekármi. Podľa testamentu štipendium mali získať študenti zo sociálne slabších vrstiev. Ich výber grófkou zverila hlavnému inšpektorovi evanjelických škôl a nakladaním finančných prostriedkov boli poverení evanjelickí superintendenti a generálny školský inšpektor evanjelickej a. v. cirkvi. (Moravcsik, 1899: 12 – 22).

6 Viď: Slovo za slovenčinu s. 15 a poznámkový blok Ivana Staneka.

boh Zoch.⁷ Po pobyte v Palúdzke, v priebehu leta 1837 strávil krátky čas u Gustáva Grossmanna⁸ najprv v Banskej Štiavnici a potom týždeň v Pliešovciach. Odtiaľ sa vrátil domov do Malého Kerešu a z domu v septembri roku 1837 odchádza do Viedne, na štúdium teológie.⁹ Tu zotrval do roku 1838 a bol činný aj medzi slovenskými študentmi.

Z Krnúchovného listu Ctibohovi Zochovi zo dňa 3. 8. 1838 zisťujeme, že cestou z Viedne domov strávil v lete krátky čas v Bratislave a odtiaľ šiel parníkom do Pešti, kde navštívil Alexandra Boleslavína Vrchovského¹⁰ a Jána Kollára¹¹, ktorý sa mu sťažoval na vtedajšie svoje ťažké položenie a boje. Domov do Malého Kerešu prišiel 20. júla 1838. Toho istého roku podnikol cestu na Dolnú zem a natrvalo sa usadil medzi Slovákmi v Banáte, kde si ho v roku 1838 zvolili za evanjelického farára v dedine Vuková.

7 ZOCH, Ctiboh (17. 3. 1815 Veličná – 15. 12. 1865 Jasenová) bol slovenský evanjelický farár, básnik, filozof historik a prekladateľ. V rokoch 1826 – 1829 študoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku, 1829 – 1831 navštevoval gymnázium v Šajovskom Gemerí, 1831 – 1833 evanjelické lýceum v Banskej Štiavnici, 1833 – 1835 evanjelické lýceum v Bratislave. Od roku 1837 bol farár v Jasenovej. Bol člen Spoločnosti česko-slovanskej v Bratislave (1833 – 1836), člen tajného spolku Vzájemnosť (1837 – 1839), Oravské učiteľské bratstvo (spoluzakladateľ 1837), člen výboru Matice slovenskej. Venoval sa dejinám Oravy a Slovenska.

8 GROSSMANN, Gustáv Dobroslov (10. 8. 1813 Pukanec (okr. Levice) – 13. 4. 1846 Martin), bol vychovávateľ v Bohuniciach, učiteľ v Pliešovciach, kaplán a ev. farár v Martine. Bol štúrovým spolupracovníkom. Spoluorganizoval vychádzku bratislavskej mládeže na Devín, kde podal výklad piesne Nitra, milá Nitra a kde prijal meno Dobroslov. Napísal životopis Svätopluka.

9 Poznámkový blok Ivana Staneka.

10 VRCHOVSKÝ, Alexander Boleslavín (20. 10. 1812 Skalica – máj 1865 Budapešť), advokátsky koncipient v Bratislave (1836 – 1837), advokát v Pešti (od r. 1837). Študoval na Gymnázium v Komárne (1823 – 1824), evanjelickom lýceu v Bratislave (1825 – 1830) a právo na univerzite vo Viedni (1831 – 1836). Bol člen Spoločnosti česko-slovanskej a vedúca osobnosť tajného spolku Vzájomnosť orientovaného na sociálnu a národnú aktivitu, ktorý založil po zákaze Spoločnosti česko-slovanskej v roku 1837. Neskôr bol člen spolku Tatrin a Matice slovenskej.

11 KOLLÁR, Ján (29. 7. 1793 Mošovce – 24. 1. 1852 Viedeň), po štúdiách pôsobil 30 rokov ako farár slovenskej evanjelickej cirkvi v Pešti (r. 1819 – 1849), napokon po revolučných udalostiach bol od r. 1849 profesorom slovanskej archeológie na univerzite vo Viedni. Bol vynikajúcim básnikom, folkloristom, bádateľom slovanských starožitností a pôvodcom myšlienky slovanskej literárnej vzájomnosti.

Národnobuditeľská a literárna činnosť

V rozpätí rokov 1831 – 1834, keď Daniel Krnúč študoval na banskoštiavnicom lýceu, sa v Banskej Štiavnici vytvorila skupina národne a vlastenecky zmýšľajúcich slovenských študentov. Boli tu napr. Andrej Sládkovič, Daniel Maróty, Samuel Ormis a ďalší. Podľa vzoru bratislavského lýcea si založili samovzdelávací študentský spolok a aktívne v ňom pracovali. Daniel Krnúč sa v Banskej Štiavnici zoznámil a nadviazal priateľské vzťahy s mnohými spolužiakmi, ako napr. s Gustávom Grosmannom či Ctibohom Zochom, s ktorým ostal dlho v priateľskom a písomnom styku. Niekoľko ich korešpondenčných listov sa aj zachovalo v rukopise a vďaka nim, si môžeme lepšie doplniť údaje z jeho životopisu.

Mnohí z týchto študentov pokračovali štúdium na bratislavskom lýceu, kde sa aktívne zapojili do Spoločnosti československej. Ako sa uvádza v publikácii *Slovo za slovenčinu*, Ctiboh Zoch sa priatelil s mnohými významami osobnosťami tej doby, napr. s Danielom Lichardom, Michalom Hodžom, no „najbližšiu jeho spoločnosť tvorili Štúr, Krnúč a Grossmann“.¹² Je dosť pravdepodobné, že priateľstvo s týmito osobnosťami vzbudilo záujem u Daniela Krnúcha o národnobuditeľskú a literárnu činnosť. O tom svedčí aj fakt, že sa hneď po príchode do Bratislavy v roku 1834 zapojil do činnosti Spoločnosti československej, kde bol aj funkcionár.¹³

V Spoločnosti vykonával funkciu knihovníka, čo potvrdí aj list zachovaný v korešpondencii Jána Hollého, vtedy kňaza cirkvi rímsko-katolíckej v Madunicách v Nitre.¹⁴ V liste podpísaní prednosta Ľudovít Štúr, tajomníci Ctiboh Czochius a Daniel Bořík a knihovník Daniel Krnúč žiadajú Jána Hollého o podporu pripravovaného almanachu *Plody*. Tento zborník prác bratislavskej mládeže vyšiel v roku 1836 a Daniel Krnúč bol členom jeho redakcie.

Dňa 24. apríla 1836 sa na pozvanie Ľudovíta Štúra zúčastnil pamätného výstupu na Devín, kde si zvolil slovanské meno Blahoslav. Jozef Miloslav Hurban pri popise mužov, ktorí boli prítomní na tomto výstupe, o Danielovi Krnúchovi povedal, že bol „*štíhly a posmuhlej tváre*“.¹⁵

So Spoločnosťou Krnúč zostal v styku aj po odchode z Bratislavy. Svedčí o tom správa Ľudovíta Štúra z roku 1837, ktorá bola pôvodne písaná pre

12 *Slovo za slovenčinu* s. 12

13 Zoznam funkcionárov Spoločnosti In: *Plody zboru učenců řeči českoslowanské přešporského*. Bratislava 1836.

14 List 48. Bratislavskí študenti. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1820/Holly_Korespondencia-Jana-Holleho/48#d56e10399

15 HURBAN, Jozef Miloslav: Ľudovít Štúr, Kniha 1. In: www.zlatyfond.sme.sk

časopis Květy, ale nakoniec nebola publikovaná. V nej sa píše o návšteve Spoločnosti takto: „Navštívili nás v mesiaci septembri a októbri mnohí vlastenci. Okrem volakedajších súdruhov našich Jozefa Bróžika, Daniela Krnúcha, Ladislava Paulínyho, Pavla Čendekoviča, verných synov nášho Slovenska, boli tu: pán Marek, právnik vo Viedni, pán Doležálek, riaditeľ ústavu hluchonemých, na svojej spiatocnej ceste z Prahy, pán Mušicki, doktor lekárstva, vnuk slovutného Mušického, horliví slovanskí vlastenci, ktorých sme s vrúcnou radosťou prijali a spievankami našimi tatranskými uprostred nás uvítali.“¹⁶

Z listu, ktorý Daniel Krnúch adresoval Ústavu uč. a lit. československé a ktorý sa uchováva v Literárnom archíve SNK¹⁷ zisťujeme, že v roku 1837 počas svojho úradovania v Palúdzke navrhol vydávanie časopisu, ktorý by mal utužovať spojenie medzi bratislavským štúrovským centrom a jeho bývalými členmi. Tento časopis nazval „Zvěstovatel Měsíční“ a jeho cieľom bolo informovať bývalých členov o Ústave a jeho členoch, publikovať citácie z listov významných zahraničných osobností, dotýkajúcich sa Slovanstva a zvlášť Ústavu, správy o knižnici, významnejšie práce z Pamätnice atď. Podľa prof. Ľudovíta Bakoša sa tento Krnúchov návrh zrodil z úcty a priateľstva k Ľudovítovi Štúrovi a celkovo k Spoločnosti a Ústavu, ktoré „skĺbili mládež do pevného kolektívu, ktorý pôsobil veľkou morálnou silou a príťažlivosťou“.¹⁸ Krnúchov list sa čítal dňa 20. mája 1837 v Ústave a členovia mu naň odpovedali. Myšlienka sa však neuskutočnila, ale takýto časopis nahradili tzv. Vzájomné listy.¹⁹

Podľa zachovaných rukopisov a publikovaných príspevkov možno usúdiť, že Daniel Krnúch nebol veľmi literárne plodný. Jeho práca v štúrovskom období bola viac poznačená organizačnou a edičnou činnosťou. Avšak po-

List Daniela Krnúcha zaslaný do Ústavu uč. a lit. československé : RKP List Sig. M47 A 13 (táto signatúra sa má takto uvádzať)

16 Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1277/Stur_Casopisecke-zpravy/2

17 RKP List Sig. M47 A 13

18 Bakoš: Ľudovít Štúr ako vychovávateľ, s. 32

19 AMBRUŠ: 207.

čas štúdia v Banskej Štiavnici bol aj člen maďarského samovzdelávacieho spolku a v rokoch 1832 – 1833 v Pamätnici tohto spolku je zapísaných niekoľko jeho prác po maďarsky.²⁰

V almanachu Plody z roku 1836 nachádzame jeho publikovanú báseň *Pýcha a pokora*, ktorou v kruhu bratislavskej Spoločnosti privítal poľského historika Wacława Alexandra Maciejovského.

Pýcha a pokora

Pýcha s pokorou cestowala,
A že této čest přislauchala
Od mudrecu, o přednost se hádaly:
Která u lidj vážněgšj,
Která na swětě krásněgšj?

Pýcha wšj pozbawená chwály,
Hlawu stawj
Takto prawj:
Mne se možnj přideržegj,
Tobě gen chudobnj přegj. –
„Se mnau spokognost přebýwá,
Anť wše předěj;
A ge wětšj
Nad nadutost možného
I w přjbytku chudého,
Řce pokora, kto gj rady užjwá.

W tom Nešťěstj wstaupilo
Do řeči gim skočilo,
Při takowé putce
Dalo se za saudce
Řká: o přednost se hádate?
Tuť mě za saudce máte
„Ga tu ozdobenau
Za ruky pogjmám,
Pýchu wzwyšenau
Pokore učjwám.”²¹

20 Poznámkový blok Ivana Staneka

21 Plody zboru učenců řeči českoslowanské přešporského. Bratislava 1836. s. 86 – 87.

Život a práca po návrate na Dolnú zem

V jeseni roku 1838 sa Daniel Krnúč vydal na cestu po Báčke a Banáte, kde navštevoval slovenské dediny, pričom pôvodne nemal v úmysle tu ostať. Istý čas pobudol v Aradáči a odtiaľ prišiel do Vukovej pri Temešvári ako „kandidát teológie“. Tamojšia cirkev ho v roku 1838 zvolila za svojho farára a v roku 1840 ho v Banskej Štiavnici superintendent Ján Seberíni vysvätil za kňaza.²²

Roku 1841 sa oženil s Esterou Ambróziovou²³, dcérou banátskeho seni-ora a spisovateľa Mateja Ambróziho²⁴. Sobášili sa 8. júna v Kovačici a sobáš vykonal ev. farár Daniel Abaffy²⁵. S manželkou vychovali tri deti: Adolfa Kernúcha evanjelického farára, Gézu Kernúcha, zapisovateľa okresného poddanského súdu meste Detta a dcéru (zatiaľ bez bližších informácií). Syn Géza a dcéra zomreli v mladom veku. Okrem svojich detí vychovali vo svojom dome aj tri chudobné siroty, ktorým všetkým finančne pomáhal nájst' si slušnú prácu.²⁶

Vo Vukovej pôsobil do roku 1849 a počas jeho pôsobenia tu postavili faru a začali sa prípravy na výstavbe kostola. O jeho profesionálnych začiatkoch nachádzame takúto zmienku: „*Svoju službu odštartoval s veľkým elánom a mnohými krásnymi nádejami. Keďže takmer celý život strávil medzi ľuďmi, jeho duša bola predtým úplne pripravená, celá jeho intelektuálna práca bola zameraná na snahu o prospech a pozdvihnutie duše ľudu. Zamiešal sa medzi ľudí, študoval ich charakter, dával do kontrastu ich citlivé myslenie s láskavým jemným spôsobom, poznal ich túžby a nádeje, ich potreby a radosti, bremená, ktoré niesli na svojich pleciach. Nepredstieraná láskavosť bola jedna z jeho základných vlastností.*“²⁷

22 Poznámkový blok Ivana Staneka.

23 V nekrológu sa chybné uvádza rok 1840.

24 AMBROZY Matej (13. 1. 1797 Liptovská Sielnica – 12. 3. 1869 Kovačica), študoval v Banskej Bystrici a Prešove, teológiu v Banskej Štiavnici (1816 – 1818) a v Šoproni. Bol levitom v Novom Sade (1818 – 1820), potom farárom v Bajši (od r. 1820), Veľkom Bečkeregu (od r. 1825) a od roku 1837 až do smrti v Kovačici. Keď sa v roku 1836 osamostatnil Banátsky seniorát, Ambrózy sa stal jeho prvým seniorom a túto funkciu zastával do roku 1847. Bol aj literárne činný. V Orle tatranskom mu vyšla báseň *Pozdrav z Band-tu Slovákom*.

25 Údaj z kovačickej matriky sobášených.

26 Nekrológ.

27 Tamže.

*Evanjelický kostol v Butíne, ktorý bol
vybudovaný počas úradovania
Daniela Krnúcha*

V zápisnici ev. cirkevného zboru vo Vukovej je o ňom takýto záznam: „Jest to muž rozumného učení a mluvení, rozvážlivý, života prikladného. Pracoval s mnohým prospechom a posväcením. Cirkev a jej záležitosti do náležitého poriadku uviedol. V roku 1846 bol hodnosťou dekanstva temešských škôl ozdobený. V roku 1847 vybojoval s dosť ťažkým ustávaním cirkevnú zem, záležajúcu z 24 kat. jut., kde sa i jeho plat zlepšil. Tento ale plat k statočnému jeho vyživeniu postačiť nemohol, lebo títo manželia mali tri dietky, pokým boli vo Vukovej, a preto v čase jeho vo Vukovej pôsobenia mnoho biedy musel trpieť. Avšak v roku 1849 dostal pozvanie do lepšej cirkvi, to jest do Butína.“²⁸

Do Butína odchádza 19. marca 1849, kde ako evanjelický farár pôsobil do roku 1876. Za jeho úradovania v tejto dedine v roku 1862 postavili kostol.²⁹ Zaslúžil sa o vrátenie cirkevných pozemkov od štátu evanjelickému cirkevnému zboru v Butíne, za čo si získal veľký rešpekt evanjelickej komunity v Banáte. Zaslúžil sa tiež o organizovanie filiálky v dedine Morava (Szemlak), ktorá patrila pod butínsky cirkevný zbor. S jeho pomocou tunajší evanjelici získali významné dary na výstavbu modlitebne a školy, ako aj na kúpu pozemku.

V rokoch 1847 – 1856 mu banátsky seniorát poveril vedenie úradu okresného farára, potom v rokoch 1862 – 1868 okresného notára seniorátu a v rokoch 1855 – 1864, ako aj v rokoch 1865 – 1872 bol vymenovaný za konse-niora banátskeho.³⁰

²⁸ Poznámkový blok Ivana Staneka. Údaje zaslal ev. farár vo Vukovej M. Šomrák v rokoch 1965 a 1966.

²⁹ VANKO s. 72

³⁰ Nekrológ a dostupné aj na: https://library.hungaricana.hu/en/view/Banyai_1861_1874_szlovak/?query=%20Daniel%20Krnuh%20&pg=64&layout=s

Daniel Krnúch bol polyglot. Hovoril po slovensky, maďarsky, rumunsky, nemecky a latinsky, čo pravdepodobne prispelo k tomu, že si získal priazeň tak veriacich, ako i vedenia evanjelickej cirkvi. „*Svojím fundovaným vzdelaním a vybudovanou autoritou sa stal obľúbenou osobnosťou farského zhromaždenia. Vyznačoval sa dôkladnou znalosťou latinského jazyka. Mal určitú znalosť všetkých troch jazykov našich domácich cirkví, pomocou ktorých spolu s horlivosťou pre vec úspešne vykonával duchovnú starostlivosť o značnú časť našich veriacich v Banáte, ktorí hovorili rôznymi jazykmi...*“³¹

V roku 1876 sa kvôli chorobe Daniel Krnúch musel vzdať povolania farára a odísť z Butína. V poznámkovom bloku Ivana Staneka sa uvádza, že ho „postihla ťažká choroba – pomätenosť“. V nekrológu sa tiež uvádza, že mal psychické problémy po smrti manželky a dvoch detí: „*V posledných rokoch jeho pôsobenia vážne životné problémy narušili rovnováhu jeho duchovného sveta, bez ktorých nie je možné zastávať také významné postavenie... Zomrel na infarkt 19. februára 1889 v Sándorfalve, kde bol 13 rokov pripútaný na lôžko. S nežnou láskou sa o neho staral jeho syn Kernúch Adolf, evanjelický farár zo Sándorfalvy, a jeho rodina. Najviac ho fyzicky a duchovne zlomili otrasy, keď mu smrť vzala jedinú dospelú dcéru, potom dlhoročne chorú a vrúcne milovanú manželku a nakoniec jedného z dospelých synov.*“³²

Daniel Krnúch bol pochovaný 21. februára 1889 v Šándore za prítomnosti niekoľkých farárov s rodinami, evanjelických delegátov banátskeho seniórátu, verejných činiteľov a veľkého počtu občanov Šándora a susedných miest a dedín. Pohrebnú rozlúčku vykonali evanjelickí farári Kálmán Kiss z Butína (pri dome), Samuel Paulíny z Kovačice (v kostole) a Gustáv Bujkovský z Padiny a Emil Kolényi z Hajdušice (pri hrobe). Rozlúčkové piesne zaspieval učiteľský zbor pod vedením učiteľov a zbormajstrov Jozefa Nechutu z Padiny a Pavla Járošiho zo Šándora. „*Bol to dojímavý okamih, vyvolávajúci úprimné slzy sústrasti, keď farári vznešenými slovami opisovali dojímavý fakt, akými ťažkými bojmi si prešiel tento muž, ktorý si zaslúžil lepšiu osud, a s akým pokojom znášal dlhé utrpenie.*“³³

V jeho stopách pokračoval syn Adolf Kernúch (18. 1. 1845 Vuková – 17. 5. 1903 Šándorfalva), evanjelický farár, konsenior banátsky a náboženský spi-

31 Tamže.

32 Nekrológ

33 Nekrológ.

sovateľ, vnuk prvého banátskeho seniora a spisovateľa Mateja Ambróziho.³⁴ Keďže ani jeho hrobka po rekonštrukcii tzv. starého cintorína v Jánošíku nebola zachovaná, v roku 2023 pri príležitosti 200. výročia príchodu Slovákov do dediny mu Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov spolu s miestnym cirkevným zborom venovali pamätnú tabuľu. V súčasnosti existuje snaha aj o odhalenie pamätnej tabule Danielovi Krnúchovi.

Použitá literatúra:

- AMBRUŠ, Jozef: Dvaja Jánovia Bysterskí. In: Literárny archív 14. Matica slovenská, Martin 1979. s. 179 – 209.
- BABIÁK, Ján – SRDIČ, Sľaďan Daniel: Slováci v Jánošíku. SEAVC V Jánošíku 2013. s. 592.
- Kolektív autorov: Biografický lexikón Slovenska I. A – B. Slovenská národná knižnica, Národný biografický ústav. Martin 2002.
- Kálmán Kiss: Nekrológ Daniel Kernúch. In: Evangélikus Egyház és Iskola 1889 (Ed. Trsztyéxszky Ferenc). Poszony 1889. s. 113 – 114.
- KERNÚCH, Adolf: Monografia banátskeho evanjelického augsb. vyzn. seniorátu. Temešvár 1886.
- Nekrológ Adolf Kernúch. In: Evangélikus Egyház és Iskola 1903 (Ed. Veres Jozsef). Orosháza, 1903.
- VANKO, Juraj-Dušan: Slovenskí evanjelici v Rumunsku v 20. storočí. Vydavateľstvo Ivan Krasko, Nadlak 2015. s. 72, 96, 298.

34 Do škôl chodil v Butíne, Franzfelde (dnes Kačarevo) a Lieblingu (územie rumunského Banátu). Gymnázium skončil v Sarvaši a teológiu v Bratislave a Jene. Bol kaplánom v Kovačici a Sarvaši a v roku 1871 bol zvolený za farára v Šándore. Zaslúžil sa o všeobecný rozvoj dediny, ako aj o osvetu jej obyvateľstva. Prepisoval šándorské matriky a napísal kroniku, ktorá dokumentuje históriu cirkevného zboru, ale aj dediny, od jej založenia až do začiatku 20. storočia. Bol hlavný zapisovateľ Banátskeho seniorátu a dokumentoval jeho dejiny. Ako sa uvádza v jeho nekrológu (Evangélikus Egyház és Iskola 1903, s. 291), „Kernúch už ako študent vyčnieval od svojich rovesníkov ocenenými básňami. Udržiaval úžasný poriadok vo svojom kostole. Postavil krásny kostol a faru. Neúnavne bol činný aj literárne. Zanechal po sebe veľmi peknú zbierku svojich kázni a rétorických referátov. Jeho štúdium histórie, archeológie a lingvistiky svedčí o úžasnej pracovitosti a vytrvalosti.“ Z jeho väčších diel vyšla tlačou Monografia banátskeho evanjelického augsb. vyzn. seniorátu v roku 1886, tiež príručka pre konfirmandov Wyučovaní Konfirmandu Evanjelických A. W. (Pancsevo, 1877) a v rkp. v LA SNK sa uchováva jeho štúdiá Mytologicko-etymologické úvahy o Staro-pružskom pohanskom triase: Perkúnos, Potrimpos, Pokonos. Jeho manželka bola Júlia, rod. Koreňová, dcéra známeho sarvašského učiteľa Štefana Koreňa, s ktorou mal tri deti: Zoltána, Aranku a Emila. Zomrel roku 1903 v Šándore, kde bol aj pochovaný.

LISTMAJER, Martin: Osada Jánošík z môjho uhla 1810 – 2010. Slovenské vydavateľské centrum Báčsky Petrovec: 2010. 216 s.

Rukopisy:

KERNÚCH, Adolf: Kronika evanjelickej cirkvi v Sandorfalve. Ústredný archív SECAV v Starej Pazove.

Biografické údaje Jána V. Bysterského, poznámkový materiál Ivana Staneka, Sig. 101 Z 29. Literárny archív Slovenskej Národnej knižnice v Martine.

Biografické údaje Daniela Krnúcha, poznámkový materiál Ivana Staneka, Sig. 101 Z 68. Literárny archív Slovenskej Národnej knižnice v Martine.

Bysterský Ján: Púpä. Sig. M-047-B-07. Literárny archív Slovenskej Národnej knižnice v Martine.

Korešpondenčné listy Jána Bysterského a Daniela Krenúcha z LA SNK v Martine.

List Alexandra Šimkoviča z Ústavu slovenskej literatúry SAV adresovaný na evanjelický zbor v Jánošíku. 1971. 1 s. Ústredný archív SECAV v Starej Pazove.

Matrika sobášnených evanjelického cirkevného zboru v Kovačici.

Zápisnice Tatrína, Múzeum Janka Kráľa v Liptovskom Mikuláši.

Životopis Jána Bysterského (1817 – 1867). In: Ordinačná kniha Banského dištriktu 1801 – 1885, s. 315.

Internetové zdroje:

HURBAN, Jozef Miloslav: Ľudovít Štúr, Kniha 1. In: www.zlatyfond.sme.sk

MORAVCSIK, Gyula: *Gróf Teleki Józsefné Róth Johanna 1741 – 1813*. Budapest: Nyomattott Müller K. (ezelőtt Münster K.) könyvnyomdájában II., Főherczeg Albrecht-út 3 – 5, 1899. Dostupné na: https://library.hungaricana.hu/hu/view/EvangelikusMonografiak_034/?pg=0&layout=s

Plody zboru učenců řečí českoslowanské přešporského. Bratislava 1836:

<https://dikda.snk.sk/view/uuid:02e60995-f2ed-4aab-ad73-6ae5e622c1c8?page=uuid:00b61136-4f5a-479d-848b-d98d2becd4b0&fulltext=J%C3%A1n%20Bysterský>

HURBAN? Jozef Miloslav: Prechádzka po považskom svete. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/48/Hurban_Prechadzka-po-povazskom-svete/1

Korešpondencia Jána Hollého. List 48. Bratislavský študenti. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1820/Holly_Korespondencia-Jana-Holleho/48#d56e10399

ŠTÚR, Ľudovít: Časopisecké správy: Návšteva v spoločnosti. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1277/Stur_Casopisecke-zpravy/2

Za pomoc pri výskume ďakujem:

Slaďanovi Danielovi Srdíčoví, banátskemu seniorovi SEAVC, farárovi v CZ Padina, Srbsko.

Martinovi Bajzovi, ev. farárovi v CZ Kovačica, Srbsko.

Jurajovi Dušanovi Vankovi, ev. farárovi v CZ Butín, Rumunsko.

Ondrejovi Peťkovskému, ev. farárovi vo výslužbe, Slovensko.

Pedagógom a výskumným pracovníkom Jurajovi Rágyanszkému a Bence Puski Likeroi, Maďarsko.

Slováci v Srbsku

Jarmila Gerbocová

gerbocova.etnografia@gmail.com

Najslovenskejšia dedina Padina – dvestodvadsaťročná

Padina v oblasti južného Banátu, ktorý je súčasťou Autonómnej pokrajiny Vojvodiny Srbsko, je percentuálnym zastúpením Slovákov v rámci celkového počtu obyvateľstva právom považovaná za najslovenskejšiu dedinu nielen v Srbsku, ale i v celom slovenskom zahraničí.

Historici sa dodnes nevedia zhodnúť na tom, kedy presne osada vznikla, neexistujú o tom totiž jednotné hodnoverné pramenné materiály. Jedni uvádzajú počiatok 19. storočia a príchod prvých slovenských rodín v rámci Rakúsko-uhorskej monarchie, iní uvádzajú skutočnosť, že už pred príchodom obyvateľov v rámci presunu z územia dnešného Slovenska existovala na tomto území osada obývaná Rumunmi, neskôr Srbmi, no pre nevyhovujúce životné podmienky – sucho, nedostatok vody a silný každodenný vietor – sa tu ani jedni z nich neusídlili. Nakoniec ostalo toto územie pusté a neobývané až do príchodu prvých Slovákov roku 1806. Vtedy, na príkaz Františka I., ktorý nariadil vojensky posilniť hranicu monarchie, prichádzajú prví osadníci, približne 80 slovenských poddaných, evanjelických rodín zo žúp dnešného stredného Slovenska, ktorých mená už zaznamenáva aj cirkevná kronika. Z nej sa aj dozvedáme meno prvého narodeného slovenského Padinčana Michala Cicku roku 1806, ako aj prvý zaznamenaný sobáš Jána Šimáka a Márie Ďuricovej v tom istom roku. Aby ale mohlo byť toto územie osídlené prvými hraničiarimi, vojenské vrchnosti tu nariadia vykopať prvú studňu a postaviť školu s modlitebňou a bytom pre učiteľa (kantora) Jána Kováčika.

Zachované archívne dokumenty sú okrem iného svedkami dennodenného zápasu osadníkov o vodu. Aby obyvatelia novovzniknutej dediny v nehostinnom prostredí prežili, boli nútení po životodarnú kvapku vody

Padinské dievčatá v ľudovom kroji 2025

chodiť s krčahmi, drevenými nádobami a vedrami každodenne do blízkej Kovačice. Majetnejší sa vodou zásobovali prevozmi na *vodároch*, vozoch s veľkými sudmi s obsahom deväť *okov*, teda asi 900 litrov.

Už o dva roky po jej vzniku prichádza zo Slovenska na pozvanie do osady prvý kňaz Martin Hamaliar, a za ním aj ďalšie a ďalšie rodiny. Studní však bolo stále málo a ľudia hrozili odchodom. Keď arcivojvoda a správca Vojenskej hranice videli, že situácia začína byť hrozbou odchodu mnohých rodín skutočne vážna, prikázali kopať ďalšie studne.

Situácia sa pomaly upokojovala. Miestni cirkevníci si svojpomocne z najbližnej hliny a rohoží postavili novú faru a školu (1809), a veliteľstvo vojenskej hranice na žiadosť a potreby obyvateľov otvorilo pre osadníkov aj druhú učiteľskú stanicu s učiteľom Štefanom Boťanom. Zároveň pribúdali aj ďalšie studne, ktoré boli udržiavané až do roku 1848.

Keď bola roku 1873 Vojenská hranica zrušená – Padina bola dovtedy hraničiariským územím – dochádza k transformácii celého územia na územie rovnoprávne s inými oblasťami Uhorska, školy sa vyhlasujú za obecné a na príkaz cirkevného konventu sa tu začínajú viesť aj cirkevné zápisnice a účtovníctvo.

Zároveň s tým však dochádza aj k postupnej maďarizácii. Na základe úradnej listiny dochádza k penzionovaniu všetkých dovtedajších úradníkov a ich miesta zaberajú maďarskí úradníci v snahe zaviesť maďarský jazyk ako úradný štátny jazyk na celom území Rakúsko-Uhorska. Zákonom o zavedení maďarského jazyka ako povinného vyučovacieho predmetu v nemaďarských ľudových školách z roku 1879 dostáva osada roku 1880 nový názov Lajosfalva.

Tamojší národovec Albert Martiš napriek nepriaznivej situácii v tom istom roku ale zakladá Čítací spolok a roku 1885 Vzájomnú pomocnicu, peňažný ústav, ktorý je neskôr premenovaný na Sporiteľňu, a ktorá sa po čase stáva filiálkou pančevskej banky. Nemožno zabúdať ani na vznik ďalších učiteľských staníc. Pre svoj panslavizmus v čase neustále sa stupňujúcej maďarizácie bol Albert Martiš nakoniec roku 1895 zbavený učiteľskej služby.

Koniec 19. storočia je v Padine obdobím masívneho vysťahovalectva. Dedinu obýva viac osadníkov, ako ich dedina môže užiť. Medzi jej obyvateľmi začína rezonovať myšlienka opustiť územie a začať kolonizovať iné, dovtedy neobývané, prípadne riedko osídlené lokality nielen na území Srbska, ale aj tie, ktoré sa dnes nachádzajú v Rumunsku, Bulharsku, Rusku a i.

Roku 1910, v čoraz viac silnejúcom období maďarizácie, sa ľudová škola transformovala na štátnu školu, čo znamenalo odchod a penzionovanie doterajších učiteľov, ktorí nehovorili po maďarsky. Slovenský jazyk prestal byť vyučovacím jazykom a dedina dostala nový názov Nagylajosfalva.

Až definitívnym rozpadom Rakúsko-Uhorskej monarchie roku 1918 a konštituovaním Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov dostala dedina nový, už definitívny názov Padina. Treba však pripomenúť, že jej obyvatelia si aj v predchádzajúcich obdobiach, napriek zákazom, svoju dedinu volali vždy Padinou. Všetky školy boli poštátnené a novozriadené Ministerstvo školstva nariadilo na tomto území vyučovať všetky predmety v slovenskom jazyku (srbský jazyk sa vyučoval až od tretieho ročníka). Maďarskí učitelia boli nútení opustiť Padinu a na ich miesta nastúpili slovenskí učitelia. Prvým správcom školy sa stáva učiteľ Michal Obrcian.

V tomto období (1919) vznikajú aj prvé divadelné predstavenia (napríklad *Starý zaľúbenec* od Gustáva Kazimíra Zechentera Laskomerského práve v réžii Michala Obrciana, zakladá sa Ľudová knižnica a čítareň (väčšina kníh pochádza z daru Dr. Holúbeka)) a na podnet miestneho notára A. Erdeljana si Padinčania zakladajú Čítací spolok, ktorý je prvým a súčasne azda i najstarším kultúrno-osvetovým spolkom v dedine, ktorý ale pôsobil skôr ako stavovská inštitúcia úradníkov a obchodníkov (1923). Tento spolok bol už o

*Parádne omaľované izby
v Masarykovom dome v Padine*

dva roky neskôr pod kuratelou kňaza Gustáva Klobušického zreorganizovaný na národnom princípe s úlohou prebúdať v ľuďoch slovenské povedomie. Roku 1925 sa Matilda Sedňorová stáva iniciátorkou založenia a zároveň predsedníčkou odbočky Ústredného spolku československých žien v Padine. Istý čas tu pôsobila aj putovná knižnica Spolku československých akademikov.

Postupne sa v krátkom čase ako huby po daždi zakladajú rozličné spolky, športové kluby, okrem iného aj Remeselnícko-obchodná škola pre učňov, v ktorých sa študenti učili kovárstvu, zámočníctvu, kožušníctvu, obuvníctvu (za „bačkoráša“, teda toho, kto vyrába kapce), ale aj za ho-

liča, murára a stolára. Okrem množstva iných spolkov a družstiev tu roku 1929 vzniká aj Zemедelnícke kreditné družstvo.

Keď sa roku 1932 v Báčskom Petrovci zakladá Matica slovenská v Juho-slávii, na Valnom zhromaždení sú prítomní aj zástupcovia Padiny, farár Gustáv Klobušický a učiteľ Andrej Gabriny, ktorí sa súčasne stávajú aj členmi jej Výkonného výboru. O rok neskôr v začína v Padine svoju činnosť Miestna organizácia Matice slovenskej (MO MS) s predsedom, farárom Gustávom Klobušickým.

V Padine sa aj naďalej zakladajú spolky, kluby a rôzne ustanovizne. Roku 1938 bol založený prvý Futbalový klub Jánošík s predsedom Dr. Jánom Rapošom. Začína sa tak písať história organizovaného padinského futbalu. V tom istom roku Padinčania sprístupňujú aj prvú vrtnú studňu (tzv. „ertelku“), ktorá leží v parku v strede osady. Dovtedy sa studne kopali v ťažkých podmienkach iba ručne.

Po oslobodení osady roku 1944 zaznamenávame vďaka miestnej učiteľke a režisérke Vilme Popovej raketový nástup ochotníckeho divadla. V priestoroch niekdajšieho notárovoho bytu sa otvára Dom kultúry, cez Padinu začína znova premávať „Padinská Anča“, vlak na parný pohon (tzv. „Hajze-

bán“), ktorý premáva dvakrát denne a spája okolité dediny s Belehradom. Okrem vozňov pre cestujúcich ťahá aj nákladné vozne. Tento vlak ukončil svoju púť až v marci 1979.

Okrem vzniku remeselníckych dielní, spolkov, spevokolov, združení a športových klubov, sa na začiatku 50. rokov 20. storočia zakladá Štátny poľnohospodársky podnik Dolina s prvým správcom Branislavom Viergom. Pre dedinu je rok 1954 dôležitým dátumom, do Padiny totiž z Kovačice zavádzajú prvú elektrické osvetlenie.

Prvú absolventi slovenskej školy z jej brán vychádzajú v školskom roku 1954 – 1955. Študujúca mládež si zakladá Literárny klub mladých snaživcov.

Rok 1960 je začiatkom elektrifikácie kopaných studní, dovtedy sa voda čerpala pomocou motora a čerpadla, zavedeného priamo do studne. Celé 60. roky sú pre Padinu charakteristické vznikom a zakladaním ďalších spolkov a združení, ale aj položením základného kameňa novej školskej budovy. Dom kultúry začína pôsobiť ako inštitúcia pre kultúrnu činnosť s úradujúcim riaditeľom Jánom Tifenbachom, Samuel Pilát zakladá v priestoroch Domu kultúry miestnu rozhlasovú stanicu s jej prvým hlásateľom a technikom Jánom Nosálom. Prvýkrát sa svojou tvorbou predstavujú aj domáci inšitní maliari J. Zloch, J. Husárik, J. Bačúr, M. Povolný, K. Slivková, P. Bučka a M. Urban.

6. február 1969 je pre Padinu historický dátum: 77,77 percenta jej obyvateľstva vtedy rozhodlo o odvádzaní miestneho samozdanenia, ktoré slúži na neskoršiu výstavbu vodovodnej siete po celej osade. S jej prípravnými prácami sa začalo o dva roky neskôr, aby sa už v auguste nasledujúceho roka splnil obyvateľom dávny sen, víťazstvo nad smädом, sprevádzkovaním prvej vodovodnej siete.

Ako plynul čas, Padina a jej obyvatelia sa svojimi aktivitami postupne dostávala do povedomia nielen

Padinský ev. kostol

na území Vojvodiny, ale i na festivaloch, súťažiach a prehliadkach v zahraničí (folklórne súbory, recitácie, divadelné festivaly a iné).

Ak návštevník zavíta do tejto malebnej banátskej dediny, okrem milých ľudí tu má jedinečnú možnosť stretnúť sa aj s jej minulosťou. Slovenské etnomúzeum Pavla Petráša so súkromnou zbierkou s nespočetným množstvom predmetov a dokumentov je nielen najväčšou zbierkou tohto druhu v Srbsku, ale aj v celom slovenskom zahraničí. Je svedkom toho, ako sa zakladala Padina, ako prvé slovenské „roje“ z horných Uhier prichádzali na túto nehostinnú zem bez vody, ako sa dedina postupne vzťahala, až po jej súčasnosť. Majiteľ Pavel Petráš každému návštevníkovi ochotne a s radosťou predstaví a porozpráva, ako dedina začala „rásť“ vďaka pracovitým rukám a umu tamajších Slovákov. Manželka Dušanka zasa návštevníka ponúkne výbornými domácimi špecialitami.

Skutočnosť, že Padinčania majú veľmi blízky vzťah k svojim dejinám a tradícii, dokumentuje aj zbierka v Etnodome, zbierka Zuzany Masarykovej a iné. Navyše v sebe takmer každá domácnosť a každý dom ukrýva niečo z bohatej minulosti tejto malebnej a ťažko skúšanej dediny. A – idúc po jej uliciach – tu na každom kroku počuť krásnu slovenčinu, ktorá sa len málo líši od slovenčiny aj našich predkov.

Foto: Vladimír Valentík

Ivica Grujić-Litavský

Leopold Branislav Abaffy – jeho služba národu a cirkvi spätá s celoživotným kňazským pôsobením v Aradáči (k 240. výročiu osídľovania Aradáča Slovákmi)

Pôvod, rodinné zázemie a skorý život

Príchodom rodiny Abaffyovej, pôvodom šľachtickej¹, do Aradáča začala sa bohatá epocha tunajšej evanjelickej cirkvi. Bohatá na duchovné, národné obrodenie a materiálne upevnenie. Hlbokú brázdou na cirkevnom a spoločenskom poli v Aradáči, meniac jeho dejiny a vývoj, *vyorali* otec a syn – Daniel a Leopold Abaffyovci.

Dolnozemský rodák s oravskými koreňmi, Leopold Abaffy sa narodil 18. februára 1827 na evanjelickej fare v Slovenskom Aradáči rodičom: otcovi Danielovi Abaffymu, vtedajšiemu aradáčskemu kňazovi a matke Karolíne (Rohonyiovej), dcére „osvietenského veršovca a hložianskeho farára Juraja Rohoňa“.² Leopold mal dvoch bratov a sestru.

„Do škôl chodil najprv v rodisku, kde navštevoval ľudovú evanjelickú školu (učiteľom mu bol Alexander Bako ml.) a potom nižšie triedy gymnázia navštevoval v maďarskom Sarvaši a v susednom župnom sídle, Veľkom Bečkereku (v dnešnom Zreňanine).“³ Ďalej sa filozofické vedy učil v Levoči, kde začal byť literárne činný (svoju prvú báseň *Myšlienka večernia* publikoval v časopise *Orol tatránsky*); potom právo študoval na prešovskej Právnickej akadémii (1845 – 1847) a v Prešporku (v dnešnej Bratislave) bol študentom

1 *Abaffy de Nagyabalfalva et Felső-Lehota*: rod Abaffy s predikátmi z Aboviec a Hornej Lehoty, bola stará uhorská nižšia šľachta, ktorá má korene v Abovciach na Gemeri.

2 HRONEC, Vítazoslav. *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum et Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2010, s. 181.

3 PETKOVSKÝ, Ondrej. Leopold Branislav Abaffy. In: *Ročenka Slovenskej evanjelickej a. v. kresťanskej cirkvi v SFRJ Juhoslávii XXVI. – 1982 s prílohou kalendára na rok 1983*. Nový Sad: Biskupský úrad Slovenskej a. v. cirkvi v SFRJ, 1982, s. 24.

na Evanjelickom lýceu (1847 – 1848), na ktorom primárnym predmetom bola teológia. V Prešove a Prešporku bol činný v študentských spolkoch a svoje básne, drámy a prózy uverejňoval v časopise *Sokol*, rukopisnom zábavníku *Život* a v almanachu (ročenke) *Lipa*. „Neskôr sa však písaniu veršov venoval iba sporadicky.“⁴

Ako bratislavského študenta teológie, zastihli ho boje a nepokoje, ktoré vo vtedajšom Uhorsku trvali dva roky (1848 a 1849) a mierené boli proti maďarskému vojsku. Po boku Jozefa Miloslava Hurbana, spolužiaka z Bratislavy, neskôr jeho dobrého priateľa a spolupracovníka, tiež Michala Miloslava Hodžu a Ľudovíta Štúra, stál aj takmer 20-ročný „účastník slovenského boja za slobodu“⁵ L. Abaffy, ktorý vynikal ako mimoriadne dobrý organizátor revolučného hnutia.

Bol aj účastníkom Slovanského zjazdu v Prahe. Ovplyvnený štúrovskou ideológiou, dostalo sa mu i stredné meno Branislav. Bol aj kapitánom počas pôsobenia v oddieloch slovenských dobrovoľníkov.

Neskôr, po skončení revolúcie, v rokoch 1849 – 1852, ako víťazný cisársky dôstojník, stal sa podžupanom⁶ Nitrianskej stolice. V tom úrade zotrval tri roky. Do stavu manželského vstúpil s Annou Kolényiovou (narodenou roku 1827), dcérou evanjelického kňaza Samuela Kolényiho, dňa 2. júna 1852 na Myjave, ktorá mu počas celého spoločného života bola vernou a obetavou oporou.

V manželstve sa im narodilo spolu desať detí, z ktorých tri umreli v detskom veku a syn Cyril ako štvrtý – náhle, ako študent v Revúcej. Synovia Mikuláš a Ján

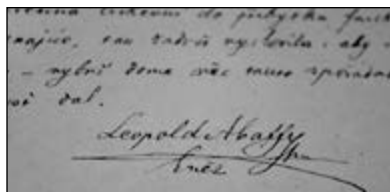
*Dobový portrét L. B. Abaffyho
a faksimile podpisu*

4 HRONEC, Vítazoslav. *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum et Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2010, s. 181.

5 JANČOVIC, Ján. *Pretvorili dolnozemsú rovinu*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o., 2012, s. 90.

6 Župa: niekedy súhrnný názov pre uhorské komitáty, stolice ako aj župy v užšom zmysle.

Bohuslav (sa zaoberal aj publicistikou) boli kňazmi na Dolnej zemi. Dcéra Jar-mila sa vydala na Slovensko, za Michala Bodického, spisovateľa, publicistu a fa-rára z Pondelka, neskôr profesora te-ológie, Mária (niekde uvádzaná aj ako Marína) bola manželkou Jozefa Kolé-nyiho, evanjelického učiteľa v Sloven-

Ukážka rukopisu a podpis L. B. Abaffyho

skom Aradáči, Milina sa vydala za učiteľa Brennera do Novej Pazovy, neskôr „odišli dôchodcovské dni tráviť do rakúskeho Oberschützen, v Burgenlande“⁷. Najmladší Branislav zostal pri rodičoch v rodisku ako hospodár žijúci v dome hneď vedľa kostolného areálu. Okrem vlastných, L. B. Abaffy so svojou manželkou vo farskom príbytku, sa starali aj o početné siroty. „Leopoldovi pravnci Branko a Janko Abaffyovci (synovia Dr. Cyrila Abaffyho, prvého dištriktuálneho dozorcú novovzniknutej Slovenskej evanj. a. v. cirkvi v Juhoslávii) zahynuli v druhej svetovej vojne ako poprední srbskí revolucionári.“⁸ V súčasnosti potomkami rozvetvenej rodiny Abaffyovej v Aradáči je rodina Viergová.

Už ako ženatý sa (v rokoch 1852 – 1854) rozhodol dokončiť teologické štúdiá, tak súkromne poskladal skúšky na Evanjelickom lýceu v Bratislave, zanechajúc úradnícke povolanie. Vysvätený bol za kňaza 1. septembra 1854 v Brezne Jánom Chalupkom. Úrad kaplána zastával pri svojom svokrovi Samuelovi Kolényimu v Beckove, ale nie za dlho, lebo už „v Nitre sami roduver-ní katolícki kňazi upozornili Abaffyho, že jeho povaha je kňazská, aby nechal svetskú postat“⁹, ale hlavne preto že obdržal „list zo dňa 21. novembra 1854 podpísaný aj predstaviteľmi cirkevného zboru, v ktorom ho povoláva ne-mocný otec k sebe do Aradáča, do rodiska za kaplána, s právom nastúpenia v úrade po otcovej smrti“¹⁰. Po otcovom úmrtí (26. augusta 1855) a po vyjas-

7 BODICKÝ, Michal. *Rozpomienky a pamäti I.* [online]. Zlatý fond denníka SME, 2010. Pri-dané: 2010 [cit. 2018-03-27]. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1311/Bodicky_Rozpomienky-a-pamati-I/1

8 HRONEC, Víťazoslav. *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec: Slo-venské vydavateľské centrum et Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2010, s. 181.

9 BODICKÝ, Michal. *Rozpomienky a pamäti I.* [online]. Zlatý fond denníka SME, 2010. Pri-dané: 2010 [cit. 2018-03-27]. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1311/Bodicky_Rozpomienky-a-pamati-I/1

10 PETKOVSKÝ, Ondrej. Leopold Branislav Abaffy. In: *Ročenka Slovenskej evanjelickej a. v. kresťanskej cirkvi v SFR Juhoslávii XXVI. – 1982 s prílohou kalendára na rok 1983*. Nový Sad: Biskupský úrad Slovenskej a. v. cirkvi v SFRJ, 1982, s. 25.

není niektorých nedorozumení v cirkevnom zbore, mladý a horlivý kňaz nastupuje na farárske miesto vo svojom rodisku, v ktorom tvorivo a pozhnanane pôsobil do svojej smrti.

Nátura a záujmy L. B. Abaffyho skĺbené s jeho pozhnanou a tvorivou farárskou a národnou službou v rokoch 1855 – 1883

Jeho účinkovaním sa vo vtedajšom Slovenskom Aradáči upravila cirkevná a obecná organizácia, ale aj administratíva, zintenzívnila hospodárska činnosť a upevnilo národné vedomie. Bol „človek pevnej chrbtovej kosti, širokého rozhľadu a žeravého slova; ako kňaz, rečník, radca otcovsky bol neraz i prísny a zmierčí sudca“.¹¹ Nuž Aradáčania v tej dobe práve takého kňaza potrebovali, lebo hlavná zásluha tohto horlivého pastiera bola v nábožensko-mravnom a sociálnom prerode aradáčskeho obyvateľstva, ktorý vzbudzoval správnym, trefným a dôkladným „burcovaním povedomia pospolitého ľudu“.¹²

Veľký zvon zadovážený L. B. Abaffym v roku 1857

Hmotne upevnil a architektonicky zveľadil cirkevný zbor, predviedol početné opravy cirkevných, vrátane školských budov. V cirkevnej škole jeho pričinením bolo otvorené aj druhé, pomocné učiteľské miesto, neskôr druhá učiteľská stanica. Podporoval direktívu vrchností, aby sa zaostřila povinná školská dochádzka všetkých školopovinných detí. Pričinil sa pri zaobstaraní dodatočného pozemku ku cintorínu.

Z jeho iniciatívy na prelome rokov 1956/1957 bol oprávaný chrámový organ, na ktorom sa už vôbec nedalo hrať. O krátku chvíľu, v rovnakom roku (1857) zadovážil veľký zvon a

11 KMEŤ, Ján. Život a dielo Leopolda Abaffyho. In: *Dolnozemske obrysy slovenskej sebaúcty*. Bratislava: Spolok Slovákov z Juhoslávie, 1994, s. 105 a 113.

12 PEŤKOVSKÝ, Ondrej. *200 rokov Slovenského evanjelického a. v. cirkevného zboru v Aradáči 1786 – 1986*. Aradáč: Slovenský evanjelický a. v. cirkevný zbor v Aradáči, 1986, s. 30.

Mechanizmus vežových hodín zaobstaraný L. B. Abaffyom z roku 1857

vežové hodiny s mechanizmom (zhotovil hodinársky majster Bernhard Miller zo Starého Bečeja) – oboje slúži dodnes. Veľký zvon v Novom Sade odlial Georg Jozephus Petrovics z prvotriedneho materiálu, má „priemer 930 mm, váži 467, 28 kg, bez koruny a srdca“,¹³ celkovo s nimi váži 792 kg. „Sobotu pred Květnau neděli, dne 4-ho aprila 1857-ho roku vysvěcen byv, na veži vytáhnout jest“¹⁴ L. B. Abaffy sa pričínil nielen o jeho zadováženie, ale aj o to, aby na ňom bol vypísaný patričný a výstižný veršovaný nápis, ktorého autorom bol práve on. Nápis má takéto znenie: *Pro vesselých vesele hrám, Pro trauchlivých smutný hlas mám, V nešťestí strašně hučím, Zbožných do chrámu zvolávám, Všem k modlení čas udávám, Mrtvých Bohu poraučím! Nižšie, pod týmto veršom, píše: K tomu cíli obětuje své milé Cirkvi vděčná obec Slov. Aradácská na věčnou památku. [...]* Nápis pokračuje uvedením patričných osôb: farára, richtára a kurátora. A na druhej strane, v strede zvona, je odliaty *Spasitel' na kríži*.

13 BALÁŽ, Pavel. *Zvonenie v Aradáči a zvony na aradáčskom kostole*. Rukopis, s. 9.

14 ABAFFY, Leopold. *Pamätník evanj. A. V. Cirkvė Slovensko-Aradácské na rok Páně 1857*. In: *A Tót-Aradácszi Evang. Egyház Segyzo Könyve. Tomus 5*. Rukopis. Zborová kronika, (1848 – 1890), 5. zväzok.

Zvon stal vtedajších „804 zlatých a 20 grajciarov“.¹⁵ Bez ohľadu na to, že tri roky za sebou boli neúrodné (1853 – 1855), horliví aradáčski cirkevníci na čele so svojim šľachetným mladým kňazom dostali v roku 1856 potrebu zadovážiť si veľký zvon s „krásnym hlasom“.¹⁶ Túto potrebu o rok po iniciatíve aj zrealizovali, vo výnimočne úrodnom roku – „za árendu rybolovu v Oroli roku 1857“.¹⁷

Aradáčska evanjelická cirkev, vo zväčšenom chráme Božom, veľmi túžila po výstavbe nového, poriadneho oltára, postaveného z kamenných tehál s umiestnenou kazateľnicou v jeho strede. Ochotne sa na realizácii tejto túžby pracovalo počas rokov 1860 a 1861, v ktorom bol dokončený a posvätený. Túto podobu má dodnes. Z tohto obdobia (1861) je aj neodlučiteľný predmet oltárneho stola – oltárny kríž s dobovým detailom na podstavci, ktorý dali zhotoviť a svojmu zboru darovali traja Aradáčania.

Kňazské úradovanie L. B. Abaffyho poznačili aj desiatky horlivých, obetavých cirkevníkov – dobrodinco, ktorí ako organizačne, ale hlavne materiálne (zbierkami, vecnými a finančnými darmi) podporovali a zveľaďovali, zapatrovali svoj cirkevný zbor. Robili to so zápalom a pri horlivosti ich slova Božieho kazateľa. Tak aj roky 1877 – 1879 zostali pamätné: bola vyhotovená vstupná brána na cintoríne, kompletne (murársko-kováčske) oplatenie okolo kostola a fary, čísla na ciferníku vežových hodín a ručičky na ňom boli zväčšené a zafarbené. Nevystala ani oprava strechy kostola, tiež oprava s natieraním vonkajších a vnútorných stien kostola, dôkladná údržba kostolných lavíc. Neskôr cirkevná správa spolu s farárom L. B. Abaffym zadovážila aj malý zvon vážiaci 97 kg, slúžiaci aj v súčasnosti.

„Osobne on bol jednatelom pri Banát pri zakladaní Matice slovenskej.“¹⁸ V Aradáči a v okolí Abaffy konal úspešné finančné zbierky na zakladajúcu sa Maticu slovenskú (ktoré potom boli označené za tie najvyššie), ako aj na gymnáziá v Turčianskom Svätom Martine a v Revúcej (na ktorom študovali

15 ABAFFY, Leopold. Pamätník evanj. A. V. Cirkvė Slovensko-Aradáčské na rok Páně 1857. In: *A Tót-Aradácsi Evang. Egyház Segyzo Könyve. Tomus 5.* Rukopis. Zborová kronika, (1848 – 1890), 5. zväzok.

16 KOVÁČ, Tomáš. Aradáč – Pamiatky. In: *Ročenka Slovenskej evanjelickej a. v. kresťanskej cirkvi vo FLR Juhoslávii II.* Nový Sad: Združenie slov. evanj. a. v. kňazov vo FLR Juhoslávii, 1958, s. 43.

17 KMEŤ, Ján. Život a dielo Leopolda Abaffyho. In: *Dolnozemske obrysy slovenskej sebaucty.* Bratislava: Spolok Slovákov z Juhoslávie, 1994, s. 113.

18 HUČOKOVÁ-KLINKOVÁ, Mária. *Zachráňme od zabudnutia (Aradáč 1786 – 2006).* Báčsky Petrovec: AST Kultúra, 2005, s. 216.

jeho traja synovia). Počas návštevy Banátu v roku 1863 gróf a kráľovský námestník Móric Pálffy navštívil aj Aradáč. Návšteva sa uskutočnila tesne po založení Matice slovenskej a s ohľadom na to, že sám gróf Pálffy povolil založenie Matice, s farárom L. B. Abaffym, ako horlivým podporovateľom a zakladateľom Matice, možno len predpokladať, čo bolo ústrednou témou ich stretnutia. O tejto vzácnej návšteve L. B. Abaffy informuje v *Pešťbudínskych vedomostiach* zo dňa 20. októbra 1863.¹⁹

„Národovec Leopold Abaffy, bol jeden z najtvorivejších dopisovateľov *Pešťbudínskych vedomostí* z Vojvodiny“²⁰ a vo vyše 10 bibliografických jednotiek publikoval články, chýry, nekrológy, rôzne oznamy a zoznamy, politické úvahy a iné. „V rubrike *Besednica* bol uverejnený v troch pokračovaniach aj najrozsiahlejší príspevok z Vojvodiny, týkajúci sa zdravotníctva, polemický článok Leopolda Abaffyho o vodoliečbe.“²¹ „Svoje príspevky zasielal do Hurbanových *Cirkevných listov*, v ktorých najčastejšie publikoval, tiež do *Národných novín* a ešte 13 ďalších, teda spolu 16 časopisov, resp. novín a almanachov“²², z ktorých až 6 boli evanjelické cirkevné periodiká. V rokoch 1881 – 1882 založil a redigoval cirkevný homileticko-kazateľský časopis (*Homiletický měsíčník pro vzdělání domácích víry evanjel. a. v. v Uhersku, v Čechách a na Moravě*) *Slovo života*, ktorý býval tlačенý v Turčianskom Svätom Martine.

Veľmi mu záležalo na vzdelaní pospolitého ľudu; s týmto cieľom už v roku 1863 založil *Čítací spolok*, potom v roku 1866 založil *Cirkevnú knižnicu*, ktorá mala predplatené aj svetské noviny, časopisy a knihy, a ktorá sa ako kolektívna organizácia, jeho pričinením, začlenila aj do Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine.

Mimoriadne sa usiloval o podávanie živej zvesti slova Božieho a v ňom vyznával a prízvukoval slová Listu Efezským (2, 8a): „[...] milostou ste spasení [...]“ „Vynikal nielen teologickým vzdelaním, ale i politickým a pedagogickým

19 ČELOVSKÝ, Samuel. Pešťbudínske vedomosti ako prameň informácií o národnokultúrnom a národnopolitickom živote Slovákov vo Vojvodine: Rozpis článkov. In: *Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec: Miestny odbor Matice slovenskej v Srbsku, 2010, s. 247.

20 ČELOVSKÝ, Samuel. Pešťbudínske vedomosti ako prameň informácií o národnokultúrnom a národnopolitickom živote Slovákov vo Vojvodine. In: *Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec: Miestny odbor Matice slovenskej v Srbsku, 2010, s. 230.

21 Tamže, s. 229.

22 PETKOVSKÝ, Ondrej. Leopold B. Abaffy ev. farár, náboženský spisovateľ a publicista (18. 2. 1827 – 27. 2. 1883). In: *Evanjelici a evanjelická teológia na Slovensku*. Bratislava: EBF UK v Bratislave, 1999, s. 175.

– vyše 20 rokov bol aj dekanom cirkevných zborov Torontálskej stolice, vyznal sa i v lekárskej, právnickej, literárnej vede²³; v roku 1866 bol hlavný župan Banátu, t. j. Torontálskej stolice, ktorá svojím rozmerom patrila medzi tie väčšie. Ako seniorálny radca, L. B. Abaffy organizoval v rámci seniorálneho bratstva „schôdzy banátskych kňazov, na evanjelickej fare v Aradáci, odkiaľ išli direktívy, ako spravovať cirkev a školu“.²⁴ Na základe po ňom pozostalej korešpondencie vidno, že udržiaval spojenie so slovenskou inteligenciou na Slovensku, ale aj v okolí, tiež s roduvernými a významnými cirkevnými a národnými dejateľmi. Zaujímal sa o mnohé celosvetové a vôbec spoločenské diania, ktoré aj podporoval.

Leopold B. Abaffy sa ustavične zdokonaľoval: veľa čítal, prekladal do maďarčiny, ale aj z nemčiny a angličtiny do slovenčiny. Najznámejší preklad, ktorý urobil, je *Výklad malého Katechismu Dr. Martina Luthera dle Wendela pro slovenské evanj. školy*, ktorý vyšiel v Pešti roku 1870. Literárne diela a články publikoval aj pod pseudonymami: *anonym*, *R.*, *Rovinov*, *Br. Rovinov*, *Branko Rovinov*. V posledných rokoch života (1875 – 1883) sa venoval výlučne publicistike, cirkevnej spisbe a prekladaniu.

Najznámejšieho Abaffyho prozaické diela sú *Na rákosí* – poviedka o dolnozemských Slovákoch (1863), *Tri hroby* – novela so zbojníckou tematikou (1864); najznámejšia *dráma Bozkovci* – dramatizácia diela Jána Kalinčiaka; v roku 1848 napísal *jedinú básnickú zbierku – Pomnenka na slavjanskou besedu 1848.* „Niekoľkými básňami poprestýkal svoje ‚citové memoáre‘ – *Vidina a skutočnosť* (1860).“ Z náboženskej tvorby hodné spomenutia je dielo *Ježiš a Zacheus, alebo opravdove obrátenie sa* z roku 1874.

L. B. Abaffy bol aj pedantným *značiteľom* poveternostných podmienok okolia v ktorom žil, venoval sa aj poľnohospodárskej problematike. O tom často písal, potom aj publikoval v najvýznamnejšom časopise 19. storočia pre hospodársky život, remeslo a domáci život na Slovensku *Obzor*, ktorý v Skalici vydával a redigoval prvý slovenský profesionálny novinár Daniel Gabriel Li-chard. Vediac, že aradáčske podnebie podlieha suchotám a iným poveternostným katastrofám, Abaffy založil v roku 1864 *Cirkevnú pomocnicu*, určitý si typ úverového spolku, „ktorá slúžila na poskytovanie výhodných pôžičiek obilia

23 PEŤKOVSKÝ, Ondrej. Leopold Branislav Abaffy. In: *Ročenka Slovenskej evanjelickej a. v. kresťanskej cirkvi v SFR Juhoslávii XXVI. – 1982 s prílohou kalendára na rok 1983*. Nový Sad: Biskupský úrad Slovenskej a. v. cirkvi v SFRJ, 1982, s. 26.

24 BOLDOCKÁ, Annamária. Začiatky kultúrnej a spolkárskej činnosti. In: *Spolkografia 2006: Aradáč, Padina, Hložany*. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Republiky Srbsko, 2006, s. 10.

chudobným cirkevníkom²⁵, ktorou sa napomáhalo k odstraňovaniu eventuálnej materiálnej biedy. Zanikla v roku 1884, iba rok po jeho smrti.

Ako farár, svojou špecifickou náturou, viedol život príkladný a taký žiadal i od svojich spoluobčanov, „ktorí s ním rástli a duchovneli i cnosťami opeknievali“.²⁶ „Prvý prozaik Slovákov vo Vojvodine, Félix Kutlík z Kulpína, keď v roku 1872 navštívil v Aradáči faru Abaffyho, do svojho denníka si o ňom poznačil, že je to *horlivý Slovák, vzdelaný muž a príjemný spoločník*.“²⁷ Práve taký Abaffy sa venoval koncentrovaniu do Aradáča veľa novín, dobových svetových vedomostí – kresťanských i európskych, ktoré šíril na každom kroku tak, aby boli príťažlivé pre každého; takým spôsobom začlenil Aradáč do hlavných prúdov slovenského národného hnutia. Podporoval rozvoj a zveľadoval ochotnícke divadelníctvo v prostredí, v ktorom pôsobil (lásku k divadelníctvu vštepil aj svojim deťom). Neobmedzoval sa dobovými spoločenskými pravidlami a názormi, o čom svedčí, že vo svojom farskom úrade vzdelával, usmerňoval a morálne, publicisticky podporoval prvú poetku dolnozemských Slovákov, tiež odvážnu revolucionárku a feministickú borkyňu – Františku Jozefínu (Jaroslavu) Járošiovú.

Neskorý život, problémy s vrchnosťou a úmrtie L. B. Abaffyho spojené s tradovaním príčiny jeho smrti

Slobodomyselný Abaffy pre svoju otvorenosť a priamosť veľmi často musel zniesť aj mnohé protivenstvá. „Šovinistickým maďarómom bola neraz v oku jeho láska k slovenskému národu.“²⁸ „Národnostný šovinizmus pokladal za bezbožný a pre kresťana za neprijateľný.“²⁹ Bol obvinený aj z panslavizmu³⁰, za napísanie a následné zverejnenie protimaďarizačnej *Kázne na Nový*

25 HRNEC, Vítazoslav. *Chrestomatia slovenskej vojvodinskej poézie*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum et Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2010, s. 181.

26 HUČOKOVÁ–KLINKOVÁ, Mária. *Zachráňme od zabudnutia (Aradáč 1786 – 2006)*. Báčsky Petrovec: AST Kultúra, 2005, s. 216.

27 *Chodenie s paničkami* [DVD]. Réžia Ján ČÁNI. Nový Sad: Slovenská redakcia RTV Vojvodina, júl 2011.

28 KMEŤ, Ján. Život a dielo Leopolda Abaffyho. In: *Dolnozemske obrysy slovenskej sebaúcty*. Bratislava: Spolok Slovákov z Juhoslávie, 1994, s. 117.

29 PEŤKOVSKÝ, Ondrej. Leopold Branislav Abaffy. In: *Ročenka Slovenskej evanjelickej a. v. kresťanskej cirkvi v SFR Juhoslávii XXVI. – 1982 s prílohou kalendára na rok 1983*. Nový Sad: Biskupský úrad Slovenskej a. v. cirkvi v SFRJ, 1982, s. 26.

30 KMEČ, Jan. *Jugoslavenko-slovačke slavističke veze*. Novi Sad: Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, 1987, s. 361.

rok v jeho *Slove života* (II. ročník, číslo 1) zameranej proti politike v cirkevnom živote, proti násilnej maďarizácii a potláčaniu všetkého slovenského, za ktorú bol kruto prenasledovaný, aj napriek tomu že spornú kázeň nikdy nepredniesol chráme, na Bohoslužbách. Túto akciu v roku 1882 proti jeho osobe „viedol farár z Temešváru, banátsky senior, Béla Kramár – pomadaŕčený Čech“.³¹ Pozbavením redaktorstva, uvedený časopis zanikol a Abaffymu sa vrchnosť vyhrážala aj stratou kňazského úradu.

L. B. Abaffy bol ešte predtým „povedomý“ štátnej vrchnosti, čo bola len zaťažujúca okolnosť pre neho. Totižto „v roku 1875 publikoval v *Cirkevných listoch* článok *Tým miernym*, za ktorý vtedajší ich šéfredaktor J. M. Hurban bol odsúdený na tri mesiace väzenia“.³² Za oboje bol Abaffy konzistoriálne³³ súdený „macošským počínaním cirkevných vrchností“³⁴ a pokutovaný vysokými peňažnými sumami. Okrem peňažnej pokuty vo výške 200 zlatých, znášal absolútne všetky peňažné trovy súdnych procesov.

Zasiahnutý porážkou, „bez ohľadu na jeho silný vzrast“³⁵, musel si požiadať aj výpomoc nového kaplána, lebo jeho syn Ján Bohuslav Abaffy už nekapláncil pri ňom. Tak koncom roka 1882 prišiel k nemu Miloslav Krčméry z Badína, pri Banskej Bystrici.

Podľa dobových zdrojov, k telesnému neduhu dostalo sa mu i zapálenie mozgu a tak vyštvaný, vyčerpaný, zoslabnutý z ustavičných hrozieb, prenasledovania a útlaku zo strany uhorských úradov, zomrel 27. februára 1883, práve v deň svojho krstu, keď sa dožil iba 56 rokov a 9 dní tuzemského života. V cirkevnom zbore Slovenský Aradáč, ako zborový farár, účinkoval 28 rokov (1855 – 1883). Za hojnej účasti veriacich a troch farárov zo seniorátu bol pochovaný v rodinnej hrobke na slovenskom cintoríne v Aradáči, ktorá vyčnieva nad okolím – „to z vlastnej žiadosti Leopoldovej, lebo sa celý život pozeral z kancľa na ľudí, tak aj odpočívať chcel na vyššom mieste, *pozerajúc* sa na nich“.³⁶

31 Panslavizmus alebo všeslovanstvo: v bývalom Uhorsku každý stúpenec tohto hnutia bol u vládnuccich vrstiev označený ako *pansláv* – uvedomelý Slovák alebo Slovan.

32 VJERG, Stevan. *Istorija Slovačkog Aradca*. Rukopis, s. 7.

33 PETRIK, Borislav et RYBÁR, Peter. *Evanjelická encyklopédia Slovenska*. Bratislava: BoPo pre GBÚ ECAV na Slovensku, 2001, s. 9.

34 Konzistórium: poradný zbor biskupov; najvyšší organ niektorých evanjelických cirkví.

35 STRUHÁRIK, Jozef, Dr. Prvý kolektívny prejav slov. národného povedomia v Banáte. In: *Národný kalendár na obyčajný rok 1943*. Petrovec: Knižtlačiarne účastinárského spolku Petrovec, 1942, s. 40.

36 VJERG, Stevan. *Istorija Slovačkog Aradca*. Rukopis, s. 7.

Podľa rodinného ústneho podania sa predpokladá, že „Abaffyho štátna vrchnosť prenasledovala a trýznila do zúfalstva a psychického rozruchu. Pre pokoj národný, štátny a cirkevný sa, vraj, ozajstná pravda o jeho úmrtí vždy tajila. Traduje sa, že Leopold Branislav Abaffy bol násilne, vraždou umlčaný“.³⁷

Po smrti Leopoldovej prirodzene nasledovali voľby nového zborového farára. Tie prebiehali v rušnej a nepríjemnej atmosfére na relácii cirkevný zbor – štátna vrchnosť. Pomaďarčená cirkevná vrchnosť sa logicky mŕtvemu Leopoldovi B. Abaffymu nemohla pomstiť a prenasledovať ho, trýznili však jeho syna Mikuláša, farára vo Vršci, ktorý tiež bol jedným z troch kandidátov³⁸ na nového zborového farára. Jemu bolo po voľbách, na ktorých bol zvolený, znemožnené nastúpiť do kňazskej stanici v Aradáči – aj napriek tomu, že veľká časť Aradáčanov ho volila a priam žiadala, aby zaujal kňazský úrad po nebohom otcovi.

Podľa rukopisných záznamov učiteľa Štefana Viergu, zborového zapisovateľa, rôznymi výmyslami a neopodstatnenými faktami cirkevnej vrchnosti a seniora, farárske voľby boli vyhlásené za neplatné a príchod Mikuláša Abaffyho za zborového kňaza do Aradáča bol definitívne zamietnutý. Táto kňazská stanica bola až po pol roku od smrti Leopoldovej obsadená (Ľudovítom Žigmundom Szeberényim, rodákom z maďarskej Békešskej Čaby).

Pamiatka na L. B. Abaffyho v súčasnosti

O životnej profesii, diele a povahe Leopolda B. Abaffyho svedčí aj domínajúci epitaf na jeho náhrobnom kameni: *Ev. a. v. kňaz v Sl. Aradáči. Kresťan dobrý, rodolub úprimný, manžel láskavý, otec pečlivý, služebník Pánov verný.*

Aradáčsky evanjelický cirkevný zbor si v súčasnosti hrdo a starostlivo zachováva spomienku na tohto kňaza, národovca a publicistu. V jubilejných rokoch sa uskutočňujú tematické večierky, príležitostné služby Božie, ktoré sú venované životu, dielu a prínosu tohto „pracovníka na národa roli dedičnej“.³⁹ Také boli realizované v rokoch: 1983 (100. výročie úmrtia) – keď bola v na chrámovej stene umiestnená a odhalená tabuľa svedčiaca o jeho pôvode a diele, 1993 (110. výročie úmrtia), 2013 (130. výročie úmrtia) – „večierok uskutočnený v spolupráci s Miestnym odborom Matice slovenskej v

37 VIERGOVÁ, Mária. *Styky medzi rodinami Abaffy – Vierg*. Osobná komunikácia.

38 VIERGOVÁ, Mária. *Styky medzi rodinami Abaffy – Vierg*. Osobná komunikácia.

39 Kandidátmi boli: Ferdinand Jesenský, farár v susednom Veľkom Bečkereku, ktorý podľa potreby administroval CZ Slovenský Aradáč; Emil Kolényi, farár z Hajdušice; Mikuláš Abaffy, prvý syn Leopoldov, farár vo Vršci.

Náhrobný kameň rodinnej krypty
Abaffyovcov a Kolényjovcov

(banátskeho) kňazstva, na základe ktorej Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov v roku 2014 dal zhotoviť olejomalbu akademickému výtvarníkovi Pavlovi Popovi; dosť predtým, v roku 1986 (pri oslavách 200. výročia príchodu

Aradáči, keď bola nainštalovaná aj výstava zborových matrík a kníh, ktoré vlastnou rukou písal a overoval L. B. Abaffy⁴⁰.

Jedna ulica v Aradáči nesie názov *Abaffyova* (po srbsky: *Abafijeva*). Podrobný výskum o účinkovaní všetkých Abaffyovcov na Dolnej zemi zatiaľ nie je vykonaný.

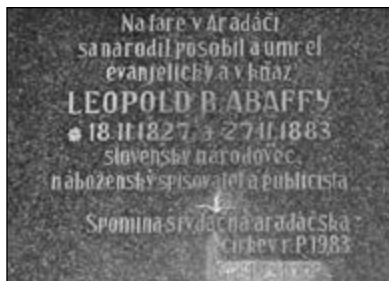
Vďačná cirkevná obec v Aradáči v roku 2015 dala obnoviť náhrobný pomník vyčnievajúci nad rodinnou hrobkou, v ktorej je L. B. Abaffy s niekoľkými rodinnými príslušníkmi, vrátane manželky, pochovaný. Práce na vybrúsení a vyčistení náhrobného kameňa nezištne, z lásky odvieďol dňa 7. augusta kamenársky majster Ján Detka, vtedajší poddozorca evanjelického cirkevného zboru v Novom Sade, s ochotnou Annou Zvarovou (rod. Gašparovskou, pôvodom zo Selenče), ktorá nápomocne účinkovala pri zvýraznení a osviežení nápisov. Každoročne, v deň Pamiatky zosnulých, delegácia cirkevného zboru so skupinou veriacich kladie kvety na túto kryptu.

Verejnosti sú doposiaľ známe jeho dva dobové portréty: fotografia z mladších čias na table seniorálneho

40 BOLDOCKÁ, Annamária. Začiatky kultúrnej a spolkárskej činnosti. In: *Spolkografia* 2006: Aradáč, Padina, Hložany. Nový Sad: Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Republiky Srbsko, 2006, s. 11.

du Slovákov do Aradáča), na objednávku aradáčskeho cirkevného zboru (z iniciatívy vtedajšieho zborového farára Ondreja Petkovského) akademický maliar Pavel Čáni namaľoval portrét na základe dobovej fotografie dospelého L. B. Abaffyho, ktorá je dnes vo vlastníctve rodiny Viergovej.

Živá pamiatka na neúnavného Leopolda Branislava Abaffyho v povedomí Aradáčanov – aj po takmer dvoch storočiach od jeho narodenia – podnes pretrváva. „Toto meno zostáva hlboko zapísané do bohatých dejín nášho národa“,⁴¹ a dnešným pokoleniam slúži ako príklad pravoverného človeka, kňaza so skalopevným evanjelickým stanoviskom vo veciach viery – v službe cirkvi a svojho národa – až do posledného výdychu.

Pamätná tabuľa v evanjelickom kostole v Aradáči (odhalená 27. februára 1983 pri 100. výročí úmrtia L. B. Abaffyho)

*Článok je upravenou a doplnenou kapitolou diplomovej práce
Dejiny domáceho cirkevného zboru
(Aradáč 1786 – 2018).*

41 Tamže.

Katarína Mosnáková-Bagľašová

Zaujímavosti z Jánošíka

– Najstaršou historickou pamiatkou dediny je koryto (tzv. válov) pri ar-tézskej studni, ktoré sa nachádza oproti škole v centre Jánošíka. Ako zisťuje-me z výskumu etnológa Mirka R. Barjaktaroviča z roku 1967, pôvodne to bol veľký kovový hrniec, v ktorom sa ešte na začiatku 19. storočia varilo bahno a ťažila sanitra. Za touto prácou od roku 1823 prichádzali na toto územie Slo-váci (teda nie ako poľnohospodári, čo bolo prípadom vo väčšine slovenských dedín vo Vojvodine), ale ako pracovníci vo fabrike na výrobu sanitory a puš-ného prachu. Nie je známe, v ktorom roku presne bol tento „válov“ vyrobený, ale podľa dostupných údajov je isté, že na toto miesto bol uložený v roku 1885, keď tu vyvrtali prvú studňu a že je starší ako samotná dedina.

– V Jánošíku sú pochovaní dvaja významní štúrovcí, veršovníci, účastníci pamätného výstupu štúrovcov na Devín (1836), funkcionári Spoločnosti čes-koslovenskej a blízki priatelia Ľudovíta Štúra – Ján Vedoslav Bysterský a Daniel Blahoslav Krnúch. Pôsobili ako evanjelickí farári medzi Slováckmi v Banáte. Po-chovaní boli blízko seba a ich náhrob-né pomníky neboli zachované.

– Doposiaľ sa tradovalo, že naj-staršia kniha tlačená po slovensky na území Vojvodiny je kniha Báč-Sriemski Slováci autora Félixu Kutlí-ka (1888, tlačená v Nemeckej Palan-ke). Avšak ešte predtým, v roku 1877, vyšiel v Pančeve katechizmus Wyučovaní Konfirmandu Evanjelic-kých A. W. Napísal ho evanjelický fa-rár a náboženský spisovateľ Adolf Kernúch pôsobiaci v Jánošíku. Pred-tým už síce boli publikované dva katechizmy Mateja Ambróza (staré-ho otca Adolfa Kernúcha) a Branisla-va Leopolda Abaffiho, avšak tlačené boli v Pešti.

Vchod do dediny Jánošík

– Aj keď je Jánošík známy ľudový hrdina (alebo zbojník) Slovenska, predsa však ani jedna obec či mesto na Slovensku nebolo podľa neho pomenované. Existuje Jánošíkovo – osada obce Tvrdošovce a rovnako sú pomenované aj mestské časti niekoľkých miest. Existujú aj jánošíkove ulice, festivaly s jeho menom, nahratých niekoľko filmov, ktoré najmä v polovici minulého storočia boli populárne aj v našich prostrediach. Kto a prečo dal dedine Jánošík v Srbsku práve tento názov, zatiaľ nie je známe. Vieme iba to, že to bolo v roku 1947.

– Prvé geologické výskumy ropy vykonali Nemci 1942 počas druhej svetovej vojny v regióne Velika Greda-Lokve-Jánošík. Následne výskumy vykonávali domáci odborníci a ropa bola napokon objavená roku 1952 neďaleko jánošíckeho chotára, v susednej dedine Jermenovci. Pracovali tam prevažne Jánošíčania. Prof. Dr. Vladimír Aksin povedal, že jemu a niekoľkým ďalším odborníkom a nadšencom začiatkom 50. rokov nikto neveril, že v Banáte existuje ropa. Údajne, jeden akademik povedal, že ak existuje ropa v Banáte, že ju celú vypije. Veru, mal by čo piť za tie všetky desaťročia, čo sa na tomto území ropy vyťažilo! V roku 2022, keď sa v našom štáte pripomínalo 70 rokov ropného priemyslu, NIS Naftagas vytvoril spomienkové miesto prvého ropného vrtu, kde je zachované aj pôvodné čerpadlo. Aj keď by to mohla byť zaujímavá turistická atrakcia, k tomuto miestu sa len ťažko dostanete, keďže žiadne smerovníky nie sú nainštalované. Ale zánietení „naftáši“ z Jánošíka vás tam určite ochotne zavedú.

Základná škola T. G. Masaryka v Jánošíku v súčasnosti

Jaroslav Popović

V ÚSTRETY 30. MATIČNÉMU TURNAJU V MALOM FUTBALE

V roku 2025 sa po 29-krát uskutočnil matičný turnaj v malom futbale o putovný pohár Veľvyslanectva Slovenskej Republiky v Belehrade.

Putovný pohár

Tento turnaj je iste jeden z tých podujatí v rámci osláv Slovenských národných slávností, ktorému sa podarilo zachovať to základné slávnostové heslo: „*Stretávame sa, aby sme na seba nezabudli a aby sme sa zabudnutí nestratili.*“

Ako viacnásobný účastník tohto turnaja bezpochyby môžem povedať, že v tom športovom ovzduší okrem kamarátenia a rozvíjania dobrých vzťahov možno cítiť aj nádyh spolupatričnosti a zachovania národnostnej príslušnosti. To ma podnietilo k tomu, aby som skrátka predstavil niektoré fakty a údaje o turnaji. Dlhorodne som pre seba robil štatistiku o turnaji, k čomu mi pomohlo ústredie Matice Slovenskej v Srbsku – Báčskom Petrovci a publikácia zosnulého kronikára matičného turnaja pána Pálika z Kysáča.

Doteraz bolo uskutočnených 29 turnajov. Prvý turnaj sa odohral v Kysáči roku 1997. Prvým víťazom matičného turnaja v malom futbale o putovný pohár Veľvyslanectva Slovenskej Republiky bol MOMS Báčsky Petrovec.

MOMS Báčsky Petrovec
(Popović, Fejdi, Pindrić, Martiš, Stracinský, Sabo, Varga, Andrášik, Šproch)

MOMS Kysáč
(Sabo, Krajčík, J. Tordaj, P. Tordaj, Ďurovka, Vozár, Folkman, Chrtan, Fulmek, vedúci Medved)

MOMS Aradáč

(Pleva, Gál, Zakič, Vesin, Striško, Ďuričiek, Adamov, Mijič, Vučetič)

Doterajší hostitelia turnaja boli:

Kysáč 9-krát, Petrovec a Kovačica 3-krát, Stará Pazova, Padina Selenča a Pivnica 2-krát a po 1-krát Kulpín, Laliť, Šíd, Hložany, Vojlovica a Aradáč.

Mužstiev, ktoré sa zúčastnili na týchto turnajoch, je celkovo 330. Pozoruhodné je, že sa na turnajoch zúčastnili mužstvá až z 25 miest a dedín, kde žijú Slováci. Na všetkých turnajoch sa zúčastnil iba Kysáč, nasleduje Stará Pazova 28-krát a Padina 27-krát. So žiaľom konštatujem, že sa Báčsky Petrovec nezúčastnil až na 7 turnajoch.

Prehľad víťazov matičného turnaja:

Báčsky Petrovec – 6 (1997, 1999, 2000, 2020, 2021 a 2022)

Kysáč – 5 (2002, 2004, 2006, 2009 a 2010)

Aradáč – 5 (2011, 2012, 2013, 2018 a 2019)

Padina – 4 (2003, 2007, 2008 a 2015)

Stará Pazova – 2 (1998 a 2001)

Selenča – 2 (2014 a 2017)

Hložany – 2 (2024 a 2025)

Kovačica – 1 (2005)

Pivnica – 1 (2016)

MOMS Padina
(Holík, Lavroš, Širka, Mega, Michálek, Poničan, Petráš, Bílek, Vedej, Durgala)

MOMS Stará Pazova
(Kováč, Potran, M. Mendan, Domoni, Feldy, V. Mendan, Uhrík, Turan, Šago, Šaš)

Slankamenské vinohrady – 1 (2023)

Trikrát zaradom na matičnom turnaji zvíťazili mužstvá Aradáč a Báčsky Petrovec, a tým pádom sa im putovný pohár Veľvyslanectva Slovenskej Republiky v Belehrade dostal do trvalého vlastníctva. Keď sa vybodujú obsadené miesta na matičnom turnaji spôsobom: prvé miesto – 3 body, za obsadené druhé miesto – 2 body a za tretie miesto – 1 bod, dostávame tabuľku úspešnosti tímov tohto matičného turnaja:

B. Petrovec – 28 bodov

Kysáč – 23 bodov

Padina – 22 bodov

Aradáč – 19 bodov

Stará Pazova – 16 bodov

Body získali ešte aj: Selenča, Kovačica, Pivnica, Kulpín, Hložany, Slankamenské Vinohrady, Ľuba, Silbaš, Biele Blato, Čelarevo, Laliť a Šíd.

Tešíme sa na jubilejný 30. ročník matičného turnaja.

Fotografie futbalových mužstiev sú z knihy Pavla Pálíka

Slováci v Španielsku

Lenka Ďaďová

Krajanské správy zo Španielska

Slovensko-španielska únia tento rok oslávila svoje 7. narodeniny a náš príbeh pokračuje neustále dopredu. Diplomatické vzťahy medzi našou komunitou a druhými štátmi sa zväčšujú a stále rastú. Nielenže sme v povedomí španielskeho zástupcu vlády v Gironi, kde sídlime, ale aj iných zástupcov z iných smerov. V priebehu roka sa nám podarilo vytvoriť rôzne projekty s bilaterálnymi vzťahmi v mestských, autonómnych aj štátnych sektoroch. Náš seriózny prístup takto prispel k len dobrému menu našej komunity v Španielsku. Dôležitým bodom je aj naša práca ako tlmočníkov na štátnych inštitúciách, kde zo súdoch ako zatknutia Slovákov v Španielsku nikto zo Slovenska nerieši, stretneme sa aj so stovkami Slovákov bez možnosti vrátiť sa do krajiny po rozsudku. Žiaľ, naše meno a práca niekedy nedôjde až k týmto riešeniam, vieme, ako pokračovať, ale slovenská diplomacia tu má veľkú váhu. Po porade zo Slovenskou obchodnou a priemyselnou komorou v Žiline sa obnovila Slovensko-španielska obchodná komora v Gironi, kde vytvárame rôzne projekty pre slovenský priemysel, ktorý tu nemá

Gastronomické podujatie s vínom Tokaj zo Slovenska na hrade Cartella, Girona

Kniha o slovenskej kuchyni vydaná v Španielsku

vážne zastúpenie. Náš nový Instagram @catavinogirona je zameraný na rôzne marketingové prezentácie slovenských vín v Španielsku, ale nielen ich. Vytvoril sa podnet aj tento rok s projektom veľkých vínnych firiem z Rioja a v decembri z Portugalska, Oportos. Zo Slovenska sa vytvoril veľký podnet na importáciu sem, myslíme si, že nato by malo byť vytvorené samostatné oddelenie na Ministerstve pre rozvoj priemyslu Slovenskej republiky a, samozrejme, administratívna a finančná správa. Nezabúdame tiež na tých, ktorí urobili rózny krok v tomto odvetví na Slovensku a vytvárame IN MEMORIAL, tento rok nás opustili dvaja slávni Slováci, vikári. Pripravujeme na ich počesť v roku 2026 veľkú gastronomickú udalosť, počítame, že tento rok aj zo slovenskej vlády budeme mať zastúpenie. Sme úzko spojení ako nezisková organizácia aj s benefičnými organizáciami,

*S Koronelom Javier Gomezom na oslave
Ministerstva obrany*

Lenka Ďaďová

*Oslava 92 rokov slávneho novinára
Juame Tex v jednej z najlepších
Michelinových reštaurácií Divinum v Girona*

Deň Španielska 12/10 v Guardia Civico Girona

*Pozvánka so zástupcom vlády z mojej pravej strany a generál a koronel
z Ministerstva obrany*

viac-menej s jednou z nich, ktorá je spojená s chorými na rakovinu, kde každoročne finančne pomáhame. Sme španielska nezisková organizácia, fungujeme na členských poplatkoch, dotáciách (žiaľ, len španielskych) a dobrovoľných daroch, ale pomáhame aj iným organizáciám, lebo to je pre nás cieľom. Pripravujeme ďalšie vydanie kníh, spojené so slovenským vínom a španielskym jedlom, neprezradíme viac, ale bude to jediná kniha v slovenčine aj v španielčine. Naša identita je vždy úzko spojená z našou vlasťou. Vytvárame kurzy slovenského jazyka pre Slovákov, ktorí tu žijú a nechcú zabudnúť na svoju vlasť a pripomenúť si ju naším jazykom, slovenčinou. Pri pozvaniach na rôzne oslavy, stretnutia, výstavy a iné podujatia v reprezentácii slovenskej komunity v Španielsku nás najviac teší, že sme v povedomí a širíme dobré meno po našej dlhoročnej dobrej práci.

Slováci v Taliansku

Maja Straková

Lucia Kubicová

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA

ASSOCIAZIONE AMICI DELLA SLOVACCHIA

Slávnostné otvorenie Honorárneho konzulátu Slovenskej republiky v Turíne

Združenie MY@VY Priateľov Slovenska, ktoré už dvadsať rokov pôsobí v severnom Taliansku ako spoločenské a kultúrne centrum Slovákov a priateľov Slovenska, s veľkou radosťou privítalo slávnostné otvorenie nového honorárneho konzulátu Slovenskej republiky v Turíne. Naša asociácia sa od

Villa Chiuminatto v Turíne, nové sídlo Honorárneho konzulátu SR v kraji Piemont

Krajanjky, členky združenia MY@VY s pánom prezidentom SR Petrom Pellegrinim

svojho vzniku venuje podpore slovenskej komunity, organizuje kultúrne a spoločenské podujatia a udržiava živé kontakty s oficiálnymi inštitúciami Slovenska v Taliansku, predovšetkým so Slovenským inštitútom v Ríme a zastupiteľskými orgánmi Slovenskej republiky.

V regióne Piemont dlhší čas chýbalo konzulárne zastúpenie, keďže honorárny konzulát bol pred viac ako dvoma rokmi zatvorený. Pre krajanov to znamenalo značné komplikácie pri riešení administratívnych záležitostí či iných úradných povinností. Preto sme otvorenie nového honorárneho konzulátu privítali s veľkou úľavou a nadšením.

Samotná inauguračná ceremónia sa uskutočnila dňa 5. 5. 2025 v priestoroch Villa Chiuminatto, situovanej na via Galliano 27 v Turíne, ktorá sa stala novým sídlom konzulátu SR v Turíne. Slávnosť sa uskutočnila pod záštitou Veľvyslanectva Slovenskej republiky a Generálneho konzulátu v Ríme. Podujatie otvorila a koordinovala veľvyslankyňa Slovenskej republiky v Taliansku **Karla Wunsterová Matiaško**, ktorá vo svojom príhovore priblížila históriu slovensko-talianskych vzťahov a zdôraznila význam a rastúcu dynamiku bi-

Krajanky, členky združenia MY@VY s pani Veľvyslankyňou SR v Ríme Karlou Matiaško Wursterovou v strede

laterálnych vzťahov medzi Slovenskou republikou a Talianskom. Zároveň predstavila prítomných hostí.

Bola to honosná slávnosť za účasti slovenských najvyšších štátnych predstaviteľov – prezidenta SR Petra Pellegriniho a ministra zahraničných vecí Juraja Blahára, významných predstaviteľov miestneho verejného, podnikateľského a politického života vrátane prezidenta regiónu Piemont Alberta Cirio, ako aj zástupcov startupovej a výskumnej komunity v oblasti inovácií a technológií. Hostiteľom bol náš nový honorárny konzul Stefano Buono, taliansky fyzik, šéf spoločnosti Newcleo pôsobiacej v oblasti jadrovej energie. Spoločným prestrihnutím stuhy sa konzulát oficiálne otvoril pre slovenských občanov žijúcich v Piemonte a v širšom severo-talianskom regióne.

Prezident P. Pellegrini vo svojom príhovore zdôraznil, že Turín a celý Piemont sú významnými centrami priemyslu, vedy a kultúry, a vyjadril presvedčenie, že nový konzulát sa stane mostom spolupráce medzi Slovenskom

Prezident SR Peter Pellegrini v rozhovore s predsedkyňou združenia MY@VY Majou Strakovou a s krajkami

Krajkanky, členky združenia MY@VY s novým Honorárnym konzulom SR v Turíne pánom Stefanom Buonom

a Talianskom. Minister Zahraničných vecí J. Blanár ocenil strategický potenciál mesta v oblasti vzdelávania, inovácií a energetiky a vyzdvihol úlohu pri prehlbovaní hospodárskych a spoločenských vzťahov.

Naše združenie MY@VY Priateľov Slovenska malo česť spolupracovať priamo s Veľvyslanectvom SR v Ríme a s generálnym konzulátom pri príprave tejto slávnostnej udalosti.

Inaugurácie sa zúčastnilo mnoho našich krajanov Slovákov so svojimi rodinami, pretože od ZOH Torino 2006, kedy sme mali česť stretnúť

Zľava: Veľvyslankyňa SR v Ríme Karla Matiaško Wursterová, prezident SR Peter Pellegrini a minister zahraničných vecí SR Juraj Blanár sa zdravia s prezidentom regiónu Piemonte Albertom Cirio

prezidenta SR Ivana Gašparoviča a členov vlády SR, je to len druhá oficiálna návšteva najvyšších predstaviteľov slovenskej vlády v Piemonte po 19 rokoch.

Na záver by sme radi vyjadrili nádej, že naše združenie bude môcť v blízkej budúcnosti nadviazať úzku spoluprácu s novým honorárnym konzulátom pri realizácii kultúrnych, vedeckých či športových projektov, ktoré priamo zastrešuje. Veríme, že týmto spôsobom opäť oživíme bohatú spoločenskú činnosť, ktorú sme úspešne uskutočňovali v minulosti. Naša doterajšia aktivita, založená na integrácii do miestneho prostredia a spolupráci s inštitúciami, agentúrami a inými cudzineckými komunitami, bola už viackrát ocenená ako príklad pokojnej a konštruktívnej prítomnosti Slovákov v Taliansku.

Foto: Oľga Weinstuková

Lucia Kubicová

Adriana Harandzová

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA

ASSOCIAZIONE AMICI DELLA

Objavovanie Piemontu: Osobná cesta k vinárskemu profesionálovi

Volám sa Ing. Adriana Harandzová a v roku 2005 som sa presťahovala z Bratislavy do talianskeho Turína. Viedli ma k tomu osobné dôvody a rozhodnutie neprišlo zo dňa na deň. Nechala som za sebou všetko známe – rodinu, priateľov, pracovné miesto aj kolegov – aby som dala priestor novému a neznámemu životu.

Turín som dovtedy vnímala najmä ako priemyselné mesto, známe predovšetkým automobilkou FIAT a jej rozsiahlou sieťou menších či väčších dodávateľov. Vedela som niečo o miestnych futbalových kluboch — Juventuse a FC Torino (ospravedlňujem sa všetkým futbalovým fanúšikom za túto neznalosť). Ani som netušila, že Alpy, v ktorých sa o rok neskôr (2006) konali Zimné olympijské hry, sú tak blízko.

Adrianu Harandzovú pasovali za rytierku Rádu hľuzovky a vín z Alby v septembri 2025

Až po čase, keď som odpovedala na pracovný inzerát, v ktorom hľadali expertného manažéra pre východnú a strednú Európy v oblasti vína, som objavila „druhú tvár“ Turína a celkovo regiónu Piemont. Zistila som, že je to eno gastronomická veľmoc, ktorá ukrýva neskutočné skvosty, v podobe vína, jedla a panorám, v ktorých sa krásno spája s tradíciou.

Keď v Piemonte prechádzate úzkymi cestami medzi vinicami, je to nezaobudnuteľný pohľad. Strmé kopcovité vinohrady, za každou zákrutou sa pred vami otvára panoráma viníc. Ak ste v blízkosti oblasti Barolo, za priaznivého počasia sa vám podarí zahliadnuť aj najvyššiu horu Piemontu – Monviso, pod ktorou vyviera rieka Po/Pád. Majestátne sa týči nad vinohradmi a hrdo ukazuje svoju mohutnú krásu a zasnežený vrchol. V takomto prostredí sa nachádzajú malé rodinné vinárstvá a penzióny. Vychutnáte si tu rána s výhľadom na vinohrady sŕkajúc talianske espresso, návštevy vinárstiev a maľbných dedínok a večer sa znovu ponoríte do ticha prírody.

Talianske víno mi očarilo do takej miery, že som sa mu začala venovať naplno; v Turíne som absolvovala kurzy someliéra a degustátora vín. A keďže svet vína je nekonečný a je neustále čo objavovať, neskôr som si doplnila moje vedomosti aj prostredníctvom medzinárodných certifikátov. Moja práca sa stala mojim koníčkom, snažím sa šíriť kultúru vína s dôrazom na špecifiká talianskej vinárskej tradície. Účinkovala som aj v televíznom programe Cestou Necestou, v rámci ktorého som divákovi slovenskej televízie predstavila kulinárske osobitosti piemontskej kuchyne. Keď som bola v septembri 2025 pasovaná za rytierku Rádu hľuzovky a vín z Alby (Cavaliere dell'Ordine del Tartufo e dei Vini di Alba), znamenalo to pre mňa vysoké ocenenie mojej vášne pre svet kvalitných vín, gurmánskych a kulinárskych zážitkov.

Nezabúdam však ani na Slovensko a jeho vinársku tradíciu a kultúru, ktorej kvalita neustále rastie. Snažím sa pomáhať prezentovať slovenské vinárstvo a vinárov na talianskom území. V roku 2023 sa na zámku v talianskom Grinzane Cavour (v srdci exkluzívnej vinárskej oblasti) predstavil slovenský vinohradnícky

*Konferencia v Grinzane Cavour o slovenskej vinárskej oblasti Tokaj
Záber z natáčania Cestou Necestou*

*Adriana so slovenskými vinármi na medzinárodnom veľtrhu v Bologni
Sarah Abbot [Master of Wine] navštívila slovenských vinárov*

kraj Tokaj. V rokoch 2024 a 2025 sa vybraní slovenskí vinári zúčastnili medzinárodného veľtrhu SLOW WINE FAIR v Bologni. Podarilo sa nám tiež získať odberateľa slovenských vín v Turíne. Je to akýmsi potvrdením, že chuť a charakter slovenského vína dokáže uchvátiť aj náročných talianskych degustátorov.

Práve takto sa spája slovenský temperament a pracovitosť s talianskym citom pre krásu a tradíciu, čo vytvára nezabudnuteľné zážitky nielen pre mňa, ale aj pre všetkých, ktorí objavujú čaro vín oboch krajín.

Foto: Adriana Harandzová

Párovanie talianskeho jedla so slovenským vínom

Lucia Kubicová

ZDRUŽENIE PRIATEĽOV SLOVENSKA

ASSOCIAZIONE AMICI DELLA

Beseda ku knihe: **Mamma e papà (non) vanno bene insieme** (Mama a otec sa k sebe (ne)hodia)

O knihe

Ilustrovaná kniha na vyfarbenie od slovenskej autorky, umelkyne a pedagogičky Beáty Thiam Mészárosovej prináša príbeh rodiny, identity a prijatia samého seba i druhých. Kniha otvára tému krásy rozdielov a ich významu pre život.

Príbeh sledujeme očami malej Awy, ktorá si začína všímať odlišnosti medzi svojimi rodičmi – mamou Beátou a otcom Babelom. Spočiatku sa zdajú zásadné, pretože ich zdôrazňuje najmä pohľad „ostatných“. Postupne však ustupujú do úzadia a vystriedajú ich podobnosti a hlbšie putá, ktoré pomáhajú rodine prekonávať stereotypy a vzdialenosti.

Ako vznikla myšlienka knihy

Autorka pochádza zo Slovenska, kde pôsobila ako herečka a učiteľka hudobno-dramatického umenia. Počas projektu Erasmus+ v Grécku spoznala svojho budúceho manžela Babela zo Senegalu, ktorý v tom čase žil v Taliansku. Ich vzťah fungoval päť rokov na diaľku a v roku 2019 sa Beáta presťahovala do Talianska.

V roku 2020 sa im narodila dcéra Awa. Byť bielou mamou tmavšej dcéry prinieslo množstvo otázok od ľudí na ulici:

„Si jej opatrovatelka? To je naozaj tvoje dieťa?“

Tieto situácie, hoci často myslené bez zlého úmyslu, ukázali, aká silná je predstava, že rodina musí vyzeráť rovnako. Kniha preto vznikla ako prirodzená odpoveď na potrebu hovoriť o rôznorodosti, multikultúrnosti a stereotypoch – úprimne a prirodzene, tak ako to robia deti.

Kniha slovenskej autorky Beáty Thiam Mészárosovej

Skúsenosti z dvoch krajín

- Na Slovensku je odlišnosť stále zriedkavá. Ľudia nekládli toľko otázok, ale ich rezervovanosť vytvárala častokrát odstup.
- V Taliansku je interakcia otvorenejšia, čo uľahčuje kontakt, ale zvedavosť niekedy prekročí hranicu a pôsobí dotieravo – napríklad neustále komentovanie farby vlasov či pokožky malej Awy.

Posolstvo knihy

Hlavná myšlienka znie:

„Nie je potrebné byť rovnaký, aby nám bolo spolu dobre.“

Rovnako ako pri motýľoch, ktoré sú rôznofarebné a predsa krásne, ani ľudia nemusia vyzeráť rovnako. Nikto nemá identickú farbu pokožky, a je to tak v poriadku. Rozdiely sú prirodzené a cenné.

Awa je dieťa troch kultúr – slovenskej, senegalskej a talianskej. Hoci nehovorí vo wolofe (senegalský jazyk), rozpráva slovensky aj taliansky a postupne si buduje vzťah ku všetkým častiam svojej identity.

Pre koho je kniha určená

Kniha je síce napísaná pre deti, ale hlavnými adresátmi sú dospelí. Sú to práve oni, kto odovzdáva predsudky ďalej.

Autorka vedie workshopy, kde pred čítaním knihy oslovuje najskôr rodičov a pedagógov. Pre deti je pripravená tvorivá časť – hra s pastelmi Colours

of the world od Crayola, ktoré ponúkajú odtiene pokožky z celého sveta. Deti tak objavujú, že nikto nemá rovnakú farbu pleti a tak je to v poriadku.

Záver besedy

Príbeh Beáty, Babela a Awy ukazuje, že krása rodiny nespočíva v rovnakosti, ale v jedinečnosti a láske. Kniha je malým, ale dôležitým príspevkom k otvorenejšej spoločnosti, ktorá si váži rozmanitosť a učí nás žiť v mieri a tolerantnosti.

Knihu *Mamma e papà (non) vanno bene insieme* vydalo vydavateľstvo Albatros il filo v roku 2022.

Okrem množstva prezentácií a workshopov bola kniha úspešne odprezentovaná na turínskom knižnom veľtrhu Salone del libro a tiež na prestížnom knižnom festivale Portici di carta v centre Turína.

Kniha je dostupná na objednávku priamo u autorky.

www.beatathiam.com

Slováci v USA

Dalibor Mikuláš

Vice President and COO

dmikulas@ncsml.org

Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids, IA (USA)

Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids, IA (NCSML) je jediné profesionálne české a slovenské múzeum a knižnica v USA, ktoré plní svoje poslanie v najvyššej kvalite a integrite. Je akreditovaná organizáciou American Alliance of Museums a je afiliačnou súčasťou monumentálneho The Smithsonian. Riadi sa nasledujúcimi hodnotami a zásadami:

- Veríme, že angažovanosť v histórii a kultúre informuje a posilňuje slobodnú občiansku spoločnosť.

Národné české a slovenské múzeum a knižnica v meste Cedar Rapids, Iowa, USA

- Uvedomujeme si, že dedičstvo predkov je pre ľudí dôležité pri definovaní ich miesta v histórii a vo svete.
- Vážime si tých, ktorí emigrovali do Ameriky a prispeli svojou tvrdou prácou, zručnosťami a víziou k formovaniu nášho národa.
- Podporujeme celoživotné vzdelávanie. Zaväzujeme sa k etickej interpretácii a prezentácii vecne správnych a vyvážených názorov pri výstavách a programoch.
- Vážime si ľudí Českej a Slovenskej republiky, ktorí bojovali za národnú identitu.
- Pri starostlivosti o zbierky a prevádzku sa usilujeme o najvyššie múzejné a knižničné štandardy.
- Sme stále odhodlaní efektívne využívať zdroje bezúhonne a zodpovedne.

V roku 2024 oslávilo Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids svoje 50. výročie a na jeseň 2025 uplynuli tri desaťročia od jeho presťahovania do novej, väčšej budovy. Prví prisťahovalci z českých a slovenských území prichádzali vo väčších počtoch do USA od druhej polovice 19. storočia. Začiatkom 20. rokov 20. storočia žilo už v USA viac než 600-tisíc Slovákov a takisto viac než 600-tisíc Čechov. O niekoľko desaťročí si začali čoraz viac uvedomovať, že sa treba starať o vlastné kultúrne dedičstvo. Združenie, ktoré si predsavzalo uchovať minulosť imigrantov v meste Cedar Rapids v Iowe, vzniklo v roku 1974, ale prvá Reading Society našich prisťahovalcov vznikla v Cedar Rapids už v roku 1868. Jeho členmi boli príslušníci

Prezidenti Česka a Slovenska, Václav Havel a Michal Kováč, spolu s prezidentom USA Billom Clintonom, pri slávnostnom otvorení novej budovy múzea v októbri 1995

druhej a tretej generácie potomkov imigrantov. Prvé priestory múzea mali len tri izby. Zbierka exponátov sa s pribúdajúcimi rokmi rozrastala, až nadobudla taký rozmer, že nevyhnutným krokom bolo vypracovanie projektu novej budovy. Jej základný kameň položili na jeseň 1993. Rozloha priestorov vtedy dosiahla 1500 štvorcových metrov.

Nové múzeum s knižnicou prišli v októbri 1995 slávnostne otvoriť prezidenti Česka a Slovenska, Václav Havel a Michal Kováč, spolu s prezidentom USA Billom Clintonom; účasť troch prezidentov bola historická udalosť. Udiala sa krátko po rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a fakt, že Václav Havel a Michal Kováč prijali pozvanie v čase krvavých bojov v rozpadajúcej sa Juhoslávii a zániku Sovietskeho zväzu, bolo niečo výnimočné. Svedčilo to o priateľstve medzi obidvomi národmi a štátmi.

Význam múzea s knižnicou sa zvýraznil už predtým, V roku 1992 ho Kongres USA oficiálne uznal za národnú kultúrnu inštitúciu Čechov a Slovákov žijúcich v Spojených štátoch. V roku 2008 zasiahli Cedar Rapids rozsiahle záplavy. Českí a slovenskí krajanovia sa postarali o dôkladnú rekonštrukciu NCSML, štedrosť darcov umožnila uskutočniť nielen kompletnú obnovu, ale aj rozšíriť dovtedajšie priestory až trojnásobne. Ná-

Prezident SR Peter Pellegrini, NCSML President Dr. Cecilia Rokusek a Prezident CR Peter Pavel pri príležitosti 50. výročia NCSML v Cedar Rapids, Iowa, USA

sledne sa v roku 2019 Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids stalo afiliačnou súčasťou The Smithsonian – americkej výskumnej a vzdelávacej inštitúcie s komplexom múzeí.

V súčasnosti má Národné české a slovenské múzeum a knižnica 5000 štvorcových metrov výstavných plôch, knižničných priestorov, archívnych

Slávnostný príhovor ambasádora Slovenskej republiky v USA R. Javorčíka pri otvorení špeciálnej zbierky Štefana Furdeka v NCSML

Prezident Slovenskej republiky Peter Pellegrini a minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Juraj Blahar pri príležitosti dedikácie Knižnice Matúša Jankolu v Cedar Rapids, IA

a ďalších priestorov. Takto je múzeum skutočne moderným centrom, profesionálnym pracoviskom s veľmi silnou komunitou dobrovoľníkov. Je to kultúrne centrum (kultúrny hub), ktoré sa snaží nielen zachovávať kultúrne dedičstvo Slovenskej republiky a Slovákov v Severnej Amerike, ale aj prepájať. V rámci svojej bohatej akvizičnej činnosti NCSML disponuje špeciálnou zbierkou Štefana Furdeka, ktorá sa skladá z približne 4000 kníh, periodík, novín, ďalších vzdelávacích zdrojov vrátane máp, vzácných kníh, zbierok súvisiacich s významnými Slovákami a Američanmi slovenského pôvodu.

Najnovším prírastkom NCSML je knižničná zbierka reverenda Matúša Jankolu (približne 7 500 kníh), ktorá je taktiež časťou *Knižnice Matúša Jankolu*. V súlade s princípmi vzájomného prospechu a spolupráce, Národné české a slovenské múzeum a knižnica a Sestry svätých Cyrila a Metoda podpísali v roku 2023 dohodu o spolupráci. Na jej základe NCSML súhlasilo s prijatím a spracovaním akvizície Knižnice reverenda Matúša Jankolu (Sestier svätých Cyrila a Metoda v Danville, PA), ktorá podporuje poslanie NCSML a spĺňa zbierkové smernice stanovené NCSML, t. j. Metodika správy zbierok a Metodika darovania knižničných materiálov. Akvizícia *Knižnice Matúša Jankolu* otvára príležitosti pre vedcov, expertov, odborníkov, študentov a všetkých, ktorí sa zaujímajú o slovenské kultúrne dedičstvo, slovenskú históriu, kultúru

Výstava Spotlight on Slovakia v jednom z výstavných priestorov Národného českého a slovenského múzea a knižnica v Cedar Rapids, Smith Gallery

a prisťahovalectvo do USA, aby prišli a skúmali celkovo viac ako 20 000 kníh, časopisov, novín a artefaktov.

Okrem aktívneho využívania spomínaných knižničných a výstavných priestorov pracuje Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids na množstve grantov a projektov.¹

Jedným z názorných a veľmi zaujímavých príkladov grantov je rozsiahlejší projekt orálnej histórie, kde Národné české a slovenské múzeum a knižnica spracovalo v troch etapách rozhovory so stovkami dôležitých ľudí slovenského a českého pôvodu súčasnosti a druhej polovice 20. storočia v USA². Jednotlivé časti tohto projektu orálnej histórie sú k dispozí-

cii nielen na internetovej stránke múzea, fyzicky v NCSML knižnici, ale aj na novej NCSML televízii netflixového typu, ktorá je ľahko dostupná na adrese ncsmltv.com. Aj tam je možné celkovo vidieť, o čo sa NCSML v súčasnosti snaží, t. j. zachovávať kultúrne dedičstvo, hmotné a nehmotné, ale takisto aj spájať a prepájať formou networkingu. Národné české a slovenské múzeum a knižnica teda pôsobí ako kultúrny uzol a, samozrejme, spolupracuje s národnými múzeami v Bratislave, v Prahe a veľmi úzko spolupracuje s univerzitami a ďalšími inštitúciami.

Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids, IA aktívne pracuje a úspešne v poslednej dobe organizuje ekonomické fóra, snaží sa robiť podporu slovenským záujmom a slovenskému podnikaniu, organizuje prepájacie delegácie v slovenskom priestore, prináša inovatívne podujatia do amerického kontextu, podujatia s účasťou najvyšších predstaviteľov štátu ako napríklad aj návštevu prezidentov Slovenskej republiky a Českej republiky pri slávnostnom odhalení orloja v Cedar Rapids a jeho figurín

1 Informácie o Národnom českom a slovenskom múzeu a knižnici v Cedar Rapids sú k dispozícii na www.NCSML.org

2 Viac informácií je k dispozícii na: <https://ncsml.omeka.net/oralhistories>

Návšteva prezidentov Slovenskej republiky a Českej republiky a ich delegácií pri príležitosti 50. výročia Národného českého a slovenského múzea a knižnice v Cedar Rapids, Iowa, USA v roku 2024

Výstava The Soul of Moravia: Joža Uprka Reprised v ďalšom z výstavných priestorov Národného českého a slovenského múzea a knižnica v Cedar Rapids, Petrik Gallery

Udelenie medaily Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (predsedníčka ÚSŽZ Dagmar Repčecová, viceprezident NCSML Dr. Dalibor Mikuláš, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Juraj Blanár a vicepremiér Slovenskej republiky Peter Kmec)

imigrantov (The Buresh Immigration Tower³), tvorcom ktorých je slovenský talentovaný sochár Andrej Haršány.

Návšteva prezidentov Slovenskej republiky a Českej republiky a ich delegácií pri príležitosti 50. výročia Národného českého a slovenského múzea a knižnice v Cedar Rapids, Iowa, USA v roku 2024

Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids sa vo svojej polstoročnej práci vždy riadilo hodnotami a zásadami, ktoré zdôrazňujú, že dedičstvo predkov je pre ľudí dôležité a je mimoriadne dôležité aj pre jeho potenciál súčasnosti. Aj preto Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí udelil v roku 2024 Národnému českému a slovenskému múzeu a knižnici (NCSML) v Cedar Rapids medailu ÚSŽZ za zásluhy v oblasti ochrany slovenského hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré vznikalo v prostredí slovenských vysťahovalcov do Ameriky, za profesionálny prístup a dodržiavanie najvyšších múzejných a knižničných štandardov pri dokumentácii, uchovávaní a propagácii významných knižničných zbierok.

3 Viac informácií o americkom orloji a Buresh Immigration Tower je k dispozícii na: <https://ncsml.org/visit/buresh-immigration-tower/>

Slováci vo Veľkej Británii

Simona Vrabcová

Slovak Community Theatre center v roku 2025

Rok 2025 bol pre Slovak Theatre London mimoriadne významný, pretože sme spustili náš najväčší multidisciplinárny projekt **Portréty slovenskej a českej Británie**, ktorý pripravujeme od r. 2023 a ktorý zachytáva príbehy Slovákov a Čechov žijúcich v Spojenom kráľovstve naprieč generáciami. Projekt skúma, čo znamená odísť z domova, niešť si ho so sebou a vytvárať nový život v krajine, ktorá sa stáva druhým domovom. Je inšpirovaný knihou **Zuzany Slobodovej Ulice Londýna sú dláždené zlatom**, ktorá ukazuje rôzne podoby migračnej skúsenosti — od náročných až po tie nádejné.

FOTOGRAFICKÁ VÝSTAVA — september 2025

Prvou etapou projektu bola rozsiahla fotografická výstava **Portraits of Slovak and Czech Britain**, uvedená **17. septembra 2025 v The Nunnery Gallery v Londýne**.

Otvorenie výstavy *Portréty Slovákov a Čechov v Británii* v Londýne 17. septembra 2025

Obecenstvo na výstave

Výstava predstavila 48 portrétov 50 ľudí rôznych generácií, profesií a životných ciest. Vznikla ako autorská spolupráca Simony Vrabcovej, Rebeky Jurčakovej a Roberta Viglaského pod hlavičkou Slovak Theatre London. Robert Viglasky je úspešný slovenský fotograf žijúci v Oxforde, známy najmä vďaka svojej práci na seriáloch *Peaky Blinders* a *Masters of the Air*.

Kurátorkami výstavy sú Simona Vrabcová (koncept a naratív) a Rebeka Jurčaková (vizuálna identita).

Výstavu navštívilo **viac ako 500 ľudí** v priebehu jediného týždňa. Súčasťou programu boli aj **komunitné tvorivé workshopy** pre deti, mládež aj dospelých.

Workshop Heritage s Rebekou Jurčakovou – slovenské ženy v renesancii

Workshop Ritual in You so Shivone – hlas a pohyb

lých, ktoré viedli umelkyne a tvorivé osobnosti zachytené na výstave. Workshops sa zameriavali na identitu, tvorivosť, históriu, multidisciplinárne umenie, vizuálne techniky, hlas a pohyb, a zároveň prepájali krajskú komunitu s britským prostredím.

VÝSTAVA V BURGH HOUSE, NOVÉ WORKSHOPY A DIVADELNÁ INSCENÁCIA — január 2026

Výstava sa vráti do Londýna **20. – 25. januára 2026** v **Peggy Jay Gallery, Burgh House**. Súčasťou sprievodného programu bude aj séria **nových kreatívnych workshopov**, tentoraz pripravených v spolupráci s kreatívnym centrom **STV Artena**, určených pre mladú diasporu.

NOVÁ DIVADLENÁ INSCENÁCIA — Ulice Londýna sú dláždené zlatom

Súčasťou projektu je aj nová divadelná inscenácia **Ulice Londýna sú dláždené zlatom**, ktorá prepája motívy Slobodovej knihy, vybrané príbehy z výstavy a vlastné skúsenosti tvorkýň so životom v zahraničí.

Predstavenie vznikne počas intenzívneho tvorivého laboratória a uvedieme ho **31. januára a 1. februára 2026** v **King Alfred Phoenix Theatre v Londýne**.

Inscenácia formou autorského, pohybovo-textového divadla s originálnou hudbou skúma témy migrácie, domova, identity, strát, úspechov, komunity a znovuobjavovania seba v novom prostredí.

Inscenáciu režíruje **Zuzana Strnátová**, pohybovú réžiu vedie **Jana Zordan** a kostýmy navrhuje **Sára Šišková**.

PRIPRAVOVANÝ DOKUMENTÁRNY FILM — uvedenie 2027

Súčasťou projektu je aj pripravovaný **dokumentárny film v produkcii a réžii Simony Vrabcovej**, na ktorom spolupracuje **Rebeka Jurčáková ako produkčná asistentka a výtvarná režisérka**.

Film zachytáva **príbeh slovenskej a českej migrácie do Británie naprieč generáciami** a prepája ich do jedného uceleného naratívu. Prostredníctvom výpovedí a životných osudov predstavuje, ako sa migračná skúsenosť menila i opakovala v priebehu času – od dramatických príbehov **preživších holokaustu a detí z Kindertransportu**, cez generácie poznačené **rokmi 1948 a 1968**, až po najnovšiu vlnu migrácie: **mladé rodiny, umelcov, študentov aj deti narodené v diaspóre**.

Film zároveň **historicky mapuje sto rokov slovenskej a českej migrácie do Británie** — spôsobom, aký doposiaľ nebol spracovaný. Skutočné príbehy osobností, zachytených aj na našej výstave, vkladá do širšieho spoločenského a historického kontextu, čím vytvára jedinečný obraz našej prítomnosti v tejto krajine.

Video z otvorenia výstavy:

<https://www.youtube.com/watch?v=7ml28oAPkHg>

Reportáž TV Joj: <https://www.youtube.com/watch?v=3CujruLPPIg&t=1s>

O našich aktuálnych aktivitách sa dozviete vždy aj z nášho webu www.slovaktheatreinlondon.com a odporúčam pozrieť aj novú sekciu portfólio, kde sú zmapované naše hlavné aktivity, dosah a úspechy www.slovaktheatreinlondon.com/portfolio.

Ivana Mariňáková
FS Breza – Birmingham

Vynášanie Moreny v Birminghame: Privítanie jari v srdci Anglicka

Dňa 22. marca 2025 ožil Cannon Hill Park v Birminghame pestrú paletou hudby, tanca a tradícií. Podujatie Drowning of Winter – A Celebration of Spring, ktoré zorganizoval Czech & Slovak Club UK CIC v spolupráci s komunitami zo strednej a východnej Európy, prinieslo návštevníkom nezabudnuteľný zážitok.

Na javisku v amfiteátri MAC sa predstavili umelci z Rumunska, Lotyšska,

Ukrajiny, Česka, Slovenska a ďalších krajín, aby spoločne symbolicky vyhli zimu a privítali jar – obdobie nádeje, obnovy a radosti. Hodinový program zaplnili tradičné piesne, hudba a tance v podaní detí aj dospelých v nádherných krojoch.

Vyvrcholením podujatia bol sprievod cez park, počas ktorého účastníci spolu s divákmi vyniesli

Morenu – pohanskú bohyňu zimy – a podľa starého zvyku ju odovzdali rieke Rea.

Na spiatočnej ceste niesli už Strom jari, symbolizujúci nový život a rast. Festival uzavrel spoločný tanec na lotyšskú pieseň Čibu Čābu, do ktorého

sa spontánne zapojili účinkujúci aj publikum.

Na pódiu sa predstavili viaceré komunitné súbory, medzi nimi slovenský FS Breza, česká tanečná skupina Lípa, ukrajinský Mriya Dance, lotyšský zbor

Nora, folklórny kolektív Sakta, rumunská skupina Grupul Traditional UK a zástupcovia organizácie U Island CIC.

„Chceli sme ukázať, že naše tradície sú živé a majú čo povedať aj dnešnému svetu.

V Birminghame sa spojili rôzne kultúry, no všetkých nás spájala radosť z príchodu jari,” uviedla organizátorka podujatia Dana Klampárová.

Festival Drowning of Winter priniesol do Birminghamu jedinečný zážitok – most medzi generáciami aj kultúrami, kde sa staré zvyky stretli s moderným

mestom a priniesli mu kúsok slnečného Slovenska.

Anna Pazdurová
ASSC UK

Oslava Medzinárodného dňa detí a odovzdávanie cien víťazom súťaží

Asociácia slovenských škôl a komunitných centier v Spojenom kráľovstve zorganizovala v spolupráci so Slovenským veľvyslanectvom v Londýne na jeho pôde oslavu Medzinárodného dňa detí. Podujatie otvorilo milé vystúpenie detí z DaMFS Sovička, ktoré svojím programom vytvorili slávnostnú a príjemnú atmosféru hneď od začiatku.

Vďaka aktívnym členom ASSC UK vzniklo podujatie plné radosti, hier a zábavných aktivít, ktoré deťom aj rodičom prinieslo nezabudnuteľné dopoludnie. Celá akcia sa niesla v duchu srdečnej atmosféry, smiechu, chutných dobrôt a pripomenula silu a súdržnosť slovenského spoločenstva žijúceho v zahraničí.

Významnou súčasťou programu bolo aj slávnostné odovzdávanie cien Slováčik roka 2024, ktoré prebehlo pod vedením Moniky Oravcovej. „Naším cieľom je pozdvihnúť mladých Slovákov a deti v Anglicku, aby boli hrdí na Slovensko v zahraničí, na to, čo tu dokážu, a aby ich táto súťaž motivovala k ďalšiemu rastu,“ uviedla. Ocenenia deťom osobne odovzdal veľvyslanec SR v Spojenom kráľovstve, pán Peter Susko. Celkovou víťazkou sa stala Sofia Pazdurová, a to za výnimočné akademické výsledky, úspechy v matematických súťažiach na národnej úrovni a za dlhodobé charitatívne aktivity.

Riaditeľka ASSC UK Dana Klampárová následne odovzdala ceny víťazom súťaže v prednese poézie v štyroch vekových kategóriách:

- **3 – 5 rokov – škôľkar:** 1. miesto B. Avadanei, Zlatá brána, Hemel Hempstead
- **6 – 8 rokov – školáčik A:** 1.miesto S. Boutibi, Školáčik, Bracknell
- **9 – 10 rokov – školáčik B:** 1.miesto C.L. Mušutová, Slovenské vzdelávacie centrum South Manchester

- **11+ rokov – školák:** 1.miesto D. Boschetto, Slovenské vzdelávacie centrum Birmingham

Všetkým súťažiacim srdečne gratulujeme a ďakujeme, že svojím talentom, nadšením a vytrvalosťou šíria dobré meno Slovenska v Spojenom kráľovstve.

Už teraz sa tešíme na ďalšie podujatia a súťaže v roku 2026.

Krajanina na Slovensku

Martin Javor

Múzeum vystáhovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky – Kasigarda
Kasigarda.sk

Múzeum vystáhovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky – Kasigarda

Vystáhovalectvo je skutočne bytostnou témou slovenských, ale i stredo-európskych dejín. Veď od 80. rokov 19. storočia po rok 1945 nám emigrovala tretina národa bez akejkoľvek reflexie v našej historiografii, kultúre, či spoločnosti vôbec. Každý národ tak postihnutý vystáhovalectvom ako Slováci si tento fenomén pripomína. Íri, Taliani, Poliaci... Tieto moderné národy prevádzkujú moderné, niekedy až ultramoderné múzeá vystáhovalectva, kde sa snažia zachovávať a pripomínať si bohaté kultúrne dedičstvo vystáhovalcov. Len na Slovensku akosi takáto inštitúcia chýbala.

Ako takmer každá rodina na východe Slovenska, tak aj moja bola postihnutá vystáhovalectvom. Zo všetkých 4 vetiev môjho rodu sa ľudia vystáhovali, niektorí sa vrátili, iní zostali. Práve na ich počesť a na ich pamiatku sme v roku 2023 založili Múzeum vystáhovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky. Jeho názov – Kasigarda je slovenskou skomoleninou anglického Castle Garden, čo bola brána, cez ktorú po úspešnom emigračnom procese musel v Battery park v New Yorku prejsť každý emigrant. A keďže „naši“ nevedeli po anglicky, tak si názov Castle Garden skomolili na Kasigarda. Tak je naše múzeum bránou do slovensko-amerického sveta.

Múzeum si kladie za cieľ systematickú záchranu, dokumentáciu a prezentáciu bohatého kultúrneho dedičstva Slovákov, Rusínov, Maďarov, Nemcov či Rómov emigrujúcich z územia dnešného Slovenska do Severnej Ameriky. A že je čo zachraňovať, dokumentovať a prezentovať! Múzeum je občianskym združením, žije z darov a podporovateľov, ako aj z rôznych projektov.

Zábery z múzea

Za relatívne krátky čas svojej histórie múzeum zhromaždilo obrovské množstvo materiálu, ktoré prezentuje v prvom „amerikánskom“ dome na východe Slovenska, v dedinke Ťahyňa v okrese Michalovce. Dom dal postaviť Andrej Harajda – navrátiliec z Ameriky – v roku 1892, je národnou kultúrnou pamiatkou.

Kasigarda má vo svojich zbierkach viac ako 4000 artefaktov predovšetkým americkej a kanadskej proveniencie, ktoré dokumentujú bohatý kultúr-

ny, spoločenský, spolkový, náboženský, či športový život „našich“ v ich novej vlasti. Značná časť expozície sa venuje Slovákom, či Rusinom bojujúcim v armáde USA od vojny za nezávislosť, až po vietnamskú vojnu. Práve pred rokom, 6. júna 2024 sme v priestoroch Kasigardy odhaľovali pamätník Andrejovi Babjakovi – jednému z prvých padlých v operácii Overlord – teda vylodenia v Normandii, ktorý zahynul pred 81 rokmi pri službe novej vlasti.

V múzeu sa pýtame najväčšou zbierkou stúh slovenských a rusínskych spolkov v Severnej Amerike, ktorá obsahuje takmer 400 stúh rôznej proveniencie. Ide o slovenské spolky činné hlavne v USA a v Kanade ako Prvá Slovenská Katolícka Jednota, Slovenský Katolícky Sokol či Slovenský Národný Spolok. Zaujímavá je naša zbierka lodných kufrov, ktorá obsahuje viac ako 127 kusov od konca 19. storočia až po polovicu storočia dvadsiateho. Jedným z najvzácnejších exponátov je uniforma amerického Slováka v Štefánikových légiách z roku 1917 ako aj certifikáty Jozefa Murgaša k jeho zbierke za Oslobodenie Slovenska.

Hrdosťou múzea je náš „traktor dejín 20. storočia“, teda viac ako 200 traktor Fordson F, ktorý si dal doniešť jeden emigrant z Ameriky. Pracoval na ňom od roku 1924 do roku 1952 a potom, počas kolektivizácie, aby ho zachránil, tak ho zakopal...

Múzeum má v zbierkach dokumentáciu a množstvo artefaktov športovej proveniencie. Sme hrdí na naše uniformy slovenskej baseballovej ligy v Severnej Amerike hlavne z prostredia katolíckej Jednoty, ako aj na trofeje slovenských športových líg. Hlavne detskí návštevníci sa veľmi tešia na možnosť opečiatkovať si papier originálnymi pečatidlami slovenských spolkov v Severnej Amerike. V múzeu si môžete pozrieť kroje, v ktorých „naši“ odchádzali, ale aj uniformu predsedu Prvej Slovenskej Katolíckej Jednoty z Clevelandu z 50. rokov 20. storočia. Samozrejmosťou v Múzeu je expozícia neskutočne bohatej literárnej spisby amerických Slovákov či Rusínov spolu s najstaršou knihou publikovanou po slovensky (šarišsky). „Americký tlumač ku naučeniu šesť začiatkových znamosciach pre uherských Slovákov v Amerike žijúcich.“ Na počesť posledného človeka chodiaceho po Mesiaci – Eugena Cernana sme zriadili Observatórium Eugena Cernana a postavili sme pec na pečenie chleba, keďže chlieb je produkt, ktorého „slovenská“ chuť asi najviac vyšahovalcom chýbala a chýba. Za zriadenie múzea a za jeho expozíciu sme získali výročnú cenu časopisu Pamiatky a múzeá.

Aktuálne Múzeum Kasigarda pracuje na veľkej veci! Podarilo sa nám zachrániť 13 vitráží zo zaniknutých slovenských kostolov v Pensylvánii a v Connecticute v USA. Na vitrážach sú nádherné slovenské donácie s me-

Záber z gastronómického podujatia – Holúbkový festival HUL'KYfest

nami ľudí, ktorí ich do týchto kostolov pred 120 rokmi darovali. Je to vskutku nádherná. Rozhodli sme sa, že z týchto vitráží postavíme Oltár slovenského vystáhovalectva – čo bude ikonická stavba vzdávajúca hold a česť všetkým emigrantom z územia dnešného Slovenska. Na oltár akurát organizujeme zbierku a všetkých vystáhovalcov úctivo prosíme o podporu na jeho výstavbu.

Okrem muzeálnej činnosti Kasigarda organizuje aj celý rad podujatí, ktoré majú pripomínať proces vystáhovalectva. Predovšetkým ide o gastronomický sviatok – Holúbkový festival HUL'KYfest, ktorý je oslavou kultového jedla východného Slovenska, ktoré sa vo veľkom doteraz varí v Severnej Amerike – plnenej kapusty, teda holúbkov. Ďalší jeho ročník bude 12. septembra 2026 a srdečne všetkých na neho pozývame.

Múzeum vystáhovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky je tu pre vás, pre všetkých záujemcov o krajskú problematiku. Je misiou, ktorá sa snaží poukázať, že naši emigranti nezabudli na to, odkiaľ prišli, kto boli; nezabudli na svoj pôvod, na svoju krajinu, svoje zvyky a svoju vieru. Srdečne vás do neho pozývam!

Katarína Pucovská

Slováci v zahraničí 41

Najnovšie, už 41. číslo zborníka *Slováci v zahraničí*, ktoré vydala Matica slovenská v rámci edície *Slovenský svet*, série Vedecké zborníky, opäť potvrdzuje svoje stabilné miesto medzi publikáciami mapujúcimi život, dejiny a kultúrne dedičstvo Slovákov žijúcich mimo územia Slovenskej republiky. Na 192 stranách prináša pestrú paletu štúdií, materiálov, prameňov, spomienok a recenzií, ktoré odrážajú bohatstvo, kontinuitu a dynamiku krajanského sveta. Zostavovateľkou a šéfredaktorkou zborníka je **Ing. Katarína Koňariková, PhD.**, ktorá v úvodnom editoriáli vyzdvihuje poslanie tejto publikácie: dokumentovať príbehy slovenských komunít v zahraničí a otvárať nové pohľady na ich vývoj, identitu a hodnoty. Už samotný výber príspevkov svedčí o odbornej i tematickej rozmanitosti. Historické štúdie, etnologické sondy, kultúrne reflexie i osobné spomienky vytvárajú viacvrstvový obraz slovenského exilu, dolnozemských i stredoeurópskych osád.

Z úvodných štúdií zaujme príspevok Jána Babiaka (Srbsko) *120 rokov prvej javiskovej obmeny Slovákov v Kulpíne (I.)*, ktorý približuje počiatky ochotníckych spolkov na Dolnej zemi ešte v čase habsburskej monarchie. Na sociologický a hodnotový rozmer mládeže sa zameriavajú Mária Ďurkovská a Lucia Heldáková (Slovensko) v príspevku *Etnické hodnoty adolescentov v zrkadle času*, pričom ponúkajú cenné komparácie medzi rokmi 2010 a 2024.

Silnú historicko-etnografickú dimenziu prináša text Miroslava Kmeťa (Slovensko), venovaný každodennosti dolnozemských Slovákov v meniacich sa podmienkach komunizmu, ako aj štúdia Kristíny Estery

Titulná strana zborníka

Szudovej (Maďarsko) *Listy z frontu*, ktorá zverejňuje autentické svedectvá slovenských evanjelických učiteľov z prvej svetovej vojny.

Pavol Beňo (Maďarsko) v texte *Iba tie milióny dažďových kvapiek* píše o udalosti, ktorá sa odohrala v jeseni 1944 v obci Pitvaros a Csanádalberti a ktorá zostáva akýmsi „temným miestom“ slovensko-maďarských vzťahov.

Zborník však nezostáva iba pri akademickom výskume – v sekcii *Materiály a pramene* čitateľ nájde množstvo cenných dokumentačných príspevkov. Ján Jančovic (Slovensko) prináša čriepky z histórie a prítomnosti *Padiny*, najslovenskejšej dediny vo Vojvodine, zatiaľ čo Ľubomír Kmeť (Slovensko) upozorňuje na význam matrik ako genealogických a historických pamiatok.

Ján Kišgeci a Katarína Pucovská (Srbsko) píše o *Pamätníkoch kukurice Martina Jonáša*. Ide o referát z vlaňajšej Medzinárodnej konferencie k stému výročiu narodenia Martina Jonáša, usporiadanej v Kovačici.

Osobitnú pozornosť si zasluhujú texty, ktoré sa viažu k výročiam významných osobností: Katarína Koňariková (Bulharsko) si pripomína generála Jána Ambruša a Samuel Jovankovič zo Spolku Slovákov z Juhoslávie akademia Andreja Mráza, ktorý bol jednou z kľúčových postáv povojnovej slovenskej inteligencie v Juhoslávii. Katarína Pucovská reflektuje *storočnicu narodenia Ivana Majeru* i *Martina Jonáša*, pričom druhú storočnicu dopĺňa i text Pavla Babku (Srbsko) o význame kovačickej insitnej maľby pre slovenskú kultúru.

Záver zborníka dotvára medailónik Vladimíra Skalského venovaný zomnulému veľkému znalcovi slovenského sveta Stanislavovi Bajaníkovi.

Posledné strany publikácie patria údajom o autoroch jednotlivých textov a pokynom pre autorov.

Na obálke zborníka sa nachádza reprodukcia olejomalby *Tri nevesty na bicykli* od Zuzany Vereskej, kovačickej insitnej maliarky – symbolicky spájajúca motív tradície, pohybu a ženského tvorivého sveta, ktorý korešponduje s duchom celej publikácie.

Redakčná rada: JUDr. Marián Gešper, PhD.; prof. JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. et Dr. h. c.; Mgr. Martin Jarinkovič, PhD.; doc. Mgr. Ľuboš Kačirek, PhD.; ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD.; prof. PaedDr. Miroslav Kmeť, PhD.; PhDr. Pavol Madura; Mgr. art. Milina Sklabinski, PhD.; doc Dr. iur. JUDr. Ing. Michal, Tutošík, PhD.

Recenzovali: Mgr. Dominik Blanár, PhD., Mgr. Jaroslav Durec, PhD.

Zborník *Slováci v zahraničí 41* je teda vyváženým spojením vedeckosti a čitateľskej prístupnosti. Každý príspevok prináša nový pohľad na formovanie slovenských komunit mimo domoviny a spoločne vytvára celistvý obraz o

premenách identity, kultúry a pamäti Slovákov v diaspóre. Matica slovenská touto publikáciou uchováva, analyzuje a popularizuje slovenské kultúrne dedičstvo za hranicami vlasti.

„Tento zborník je nielen zrkadlom histórie, ale aj výzvou k uvažovaniu o tom, aký bude ďalší vývoj našich krajanských komunít v súčasnom globalizovanom svete. Sme hrdí na naše dedičstvo, ale zároveň sme zodpovední za jeho uchovanie a prenos na ďalšie generácie,“ uviedla Katarína Koňariková v editoriáli.

Krajanská téma

Milina Sklabinská

Príbeh Krajanského dvora 10 rokov – 10 návratov

S cieľom vytvoriť podmienky na prezentáciu tradičnej kultúry zahraničných Slovákov, ich zvykov, obyčají a s tým spätých gastronomických tradícií sa Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí v roku 2014 rozhodol vybudovať v areáli detvianskeho amfiteátra osobitný priestor, ktorý by bol miestom stretnutí s krajanmi v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. K tradičnému programu Krajanskej nedele tak pribudol nový krajanský segment, ktorý v sebe zahrnul gastronomické špeciality, prezentáciu starých remesiel a kultúrny program na javisku. V roku 2025 sme si pripomenuli jeho prvé okrúhle jubileum – desiaty ročník, ktorý sa pokúsime zhrnúť v nasledujúcich riadkoch.

Ako sa to začalo...

Dolnozemskému dvoru v Detve predchádzalo podujatie pod názvom Dolnozemský jarmok. Ten sa zrodil v roku 2008 v Békešskej Čabe v Maďarsku

Záber z 1. ročníka Krajanského dvora

Milina Sklabinská a Ľudo Pomichal v roku 2015

a tamojší Slováci ho usporiadali na návrh Anny Ištvánovej, ktorá bola v tom čase riaditeľkou Domu slovenskej kultúry – Regionálneho osvetového centra CSS v Békešskej Čabe.

Dolnozemský jarmok mal od začiatku putovný charakter, a tak sa v roku 2009 premiestnil z Békešskej Čaby do bašty vojvodinských Slovákov – Báčskeho Petrovca v Srbsku, kde sa stal súčasťou veľkolepých Slovenských národných slávností. Jarmok sa vtedy prezentoval s názvom *Na jarmoku*. Tretí ročník sa sťahoval za Slovákmí žijúcimi v Rumunsku do Nadlaku a štvrtý ročník sa konal v Starej tržnici v Bratislave, kde zožal nevídaný úspech. Krajanovia zo Srbska, z Maďarska a Rumunska ho usporiadali s logistickou podporou Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a jarmočné stánky 5. júla 2011 navštívilo niekoľko tisíc návštevníkov. V roku 2012 sa Dolnozemský jarmok opäť uskutočnil v Békešskej Čabe v Maďarsku a v roku 2013 v Kovačici v Srbsku.

Založenie Krajského dvora na FSP v Detve a jeho desaťročná púť

Ideovým tvorcom Dolnozemského dvora v rámci Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve bol veľvyslanec Igor Furdík. Ako vtedajší predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí mal blízky vzťah ku krajanom a

Aradácke meškárky v roku 2016

podporoval ich úsilie zachovať si slovenskú identitu nielen z pozície, ktorú vykonával, ale predovšetkým ako človek, ktorý skutočnosť, že Slováci si v inoetnickom prostredí aj po tristo rokoch zachovali svoju identitu, považoval za vzácny fenomén celoslovenskej kultúry.

Na prvom ročníku Dolnozemskeho dvora sa zúčastnili Slováci z Maďarska, Rumunska, zo Srbska a z Chorvátska.

Slováci z Maďarska, z Békešskej Čaby, zo Slovenského Komlóša a z Veňarca priniesli suché údené *klbásky* a pripravovali pečené čerstvé *klbásky*, plnenú kapustu a opražené rezance s bryndzou. Súčasťou ich ponuky boli aj ukážky prípravy domácich rezancov a svadobných cestovín, tiež predaj ľudových výšiviek a tkaných textílií.

Slováci z Rumunska, z bihorského Čerpotoka, uvarili bihorský paprikáš, ktorý sa v minulosti podával na slovenských svadbách v obciach Bihora, tiež orechové, makové a zmiešané koláče.

Zo Srbska prišli Slováci z Aradáča, Báčskeho Petrovca a Kysáča a pripravili svadobné koláče, *ťahanô rejteša* (tradičná ťahaná štrúdľa), *sadlovie kifle* (buchty z vláčneho cesta s prísadou bravčového sadla), *herovke* (fánky), petrovskú svadobnú kapustu, čerstvé petrovské *klbásky*, baraní guláš a *ky-sáčsku sármu*.

Slováci z Chorvátska z obcí Josipovac, Jurjevac a z mesta Rijeka ponúkali vysmážané kalamáre a malé morské rybky, *pršut*, syr v olivovom oleji, ale aj pečené prasiatko, klobásky a koláče.

V rámci 1. Dolnozemského dvora odznel aj moderovaný program, v ktorom vystúpili Aradácke meškárky, ľudová hudba Svrčkovci zo Šalgotarjánu, sestry Komjáthiové z Veňarca a Ildika Očovská z Békešskej Čaby.

Od vzniku Dolnozemského dvora bol každý jeho ročník slávnostne ukončený piesňou *Slovensko, krásna zem*. Pieseň sa postupne stala svojráznou hymnou, ktorú si účastníci spievajú vždy pri precítennom lúčení so Slovenskom.

Prvý ročník Dolnozemského dvora v Detve zaznamenal pozitívne ohlasy a spoluorganizátori sa rozhodli pokračovať a rozšíriť tento koncept o prezentáciu slovenských tradícií aj z prostredí mimo Dolnej zeme. Dolnozemský dvor sa tak zmenil na Krajanský dvor a rozšírené bolo aj materiálno-technické zázemie areálu. Pribudlo drevené rozkladacie pódium, vstupná detviarska brána, plot, ktorý ohradil celý areál dvora, a drevené prístrešky so sedením.

Druhý ročník Krajanského dvora predstavil pestrý gurmánsky, národopisno-folkloristický a kultúrno-poznávací program. Prezentovali ho krajan

Častým návštevníkom Krajanského dvora bol aj prezident Ivan Gašparovič – v roku 2017 v sprievode Jána Varša, predsedu ÚSZZ

Aj škvarky sa vyprážali – rok 2018

z Maďarska – zo Slovenského Komlóša a z obce Terany, z rumunského Nadlaku, zo srbských lokalít z Aradáča, Báčskeho Petrovca, Bieleho Blata, Dobanoviec, Kovačice a Kysáča a z Chorvátska – z Josipovca, Markovca, Našíc a zo Solian.

Areál už mal vystavané jarmočné javisko, na ktorom si okrem iných zatancovali tanečníci SKOS Ľudovíta Štúra z Iloka, z Chorvátska a zahrli chýrečné Aradáčske meškárky zo Srbska či ľudová hudba Svrčkovci z Maďarska.

V rámci príprav 3. ročníka vybral ÚŠZZ logo podujatia. Jeho autorom je Ivan Baglaš z Aradáča zo Srbska (dnes z Očovej). Víťazný návrh podľa jednohlasnej mienky členov komisie námety, koncepčne i vizuálne vyjadroval myšlienkové, obsahové aj emotívne poslanstvo podujatia s názvom Krajanský dvor.

Na 3. Krajanský dvor do Detvy prišli Slováci z Bihorskej oblasti z Rumunska, z regiónu Pilíš z Maďarska, zo Srbska z Báčky prišli Petrovčania, Kysáčania a Laliťania, zo Sriemu Staropazovčania, Dobanovčania a Lužania, zatiaľ čo Banát zastupovali Aradáčania. Z Chorvátska sa predstavili Matica slovenská Ilok, Matica slovenská Radoš a Matica slovenská Josipovec. V tomto ročníku sa prvýkrát predstavili aj Slováci z Poľska a Francúzska, konkrétne zo spolku z Jurgova v Poľsku a zo Spolku slovensko-francúzskeho priateľstva z Paríža.

Slováci z Francúzska predstavili knihu *Francúzsko – Slovensko* autorov Clauda Baláža a Daniela Compagnona, tiež CD a DVD Folklórneho súboru Nadeje. Z Francúzska pricestovalo aj kvarteto Rodostrom, ktoré má v repertoári úpravy slovenských ľudových piesní.

S cieľom rozšíriť obsahovú ponuku bol v roku 2017 v areáli Krajanského dvora vybudovaný nový objekt – Zvonica. V úvodnom programe bola posvätená a stala sa miestom stretávania a posedenia návštevníkov Krajanského dvora. Výstavbou drevenej Zvonice sa vytvorila možnosť usporiadania tematických výstav v objekte Humna (Stodoly), a tak sa v rámci 4. ročníka uskutočnila výstava *Masky a maškary v ľudovej kultúre*, ktorú pripravila Matica slovenská z Martina a ktorá nadväzovala na tému 44. ročníka

Stálicou Krajanského dvora sú aj vystúpenia na jarmočnom pódiu

Krajanskej nedele. V samotnom areáli 4. Krajanského dvora boli vystavené insitné dáždnyky z Kovačice a v novovystavanej drevenej Zvonici boli predstavené fotografie 3. ročníka Krajanského dvora autora Vladimíra Lindera z Kanady. Areál bol zároveň rozšírený o dva jarmočné stánky. Prvý raz sa v tomto ročníku konala krajanská výstava aj v priestoroch Mestského úradu v Detve. Šlo o výstavu akademického maliara Michala Ďurovku z Kysáča nazvanú *Lesy a roviny* a jej kurátormi boli Milan Malček (1952 – 2023) a Vladimír Valentík.

V programoch 4. ročníka Krajanského dvora sa zúčastnilo takmer 150 účastníkov z Maďarska, Chorvátska, Rumunska, zo Srbska, z Poľska a Rakúska. Tímy ponúkali gastronomické špeciality z vlastných lokalít. Zväz Slovákov v Chorvátsku reprezentovali matičiari z Josipovca, Iloka, Rijeky a Našíc. Z Maďarska prišli Slováci zo Slovenského Komlóša a z Mlynkov. Slovákov z Rumunska v štvrtom ročníku reprezentovali Nadlačania pod vlajkou Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a Slováci zo Srbska ponúkli chute až z deviatich slovenských lokalít (z Báčskeho Petrovca, Pivnice, Kovačice, zo Starej Pazovy, z Kysáča, Padiny, Erdevíka, Boľoviec a zo Silbaša).

5. ročník Krajanského dvora nás uistil, že o tento druh prezentácie krajan-skej kultúry je mimoriadne veľký záujem nielen u návštevníkov, ale aj u priamych účastníkov z radov krajanov. Na výzvu účinkovať v programe dvora zareagoval veľký počet krajanských subjektov. V objekte Humna sa predstavilo Slovenské kultúrne centrum z Našíc s výstavou *Textilné nápisové nástenky – výtvarné prejavy našich babičiek* autoriek Sandry Vukšičovej-Kraljovej a Tatjany Seničanin z Chorvátska. Výstavu vhodne doplnili dožinkové vence, ktoré boli použité v scénickom programe 45. Krajanskej nedele. V rámci prijatia u primátora Detvy Jána Šufliarského sa konala vernisáž obrazov výtvarnej skupiny Kontrast z chorvátskeho Josipovca pod vedením učiteľky Anice Popovičovej.

Jarmočnou scénou zneli piesne dievčenskej speváckej skupiny Perla z Kovačice a vystúpili aj Aradáčske meškárky, Čibaj banda (Zoltán Berényi a Wolter Domonkos) z Maďarska, Katarína Mosnáková-Baglašová, Ľudmila Berediová-Stupavská zo Srbska a ďalší. V záverečnom programe odovzdávania ďakovných listov vystúpili kovačické Perly a s bravúrnou hrou na akordeón aj Vladimír Halaj.

Záujem o účasť na 6. ročníku Krajanského dvora bol veľký. Zúčastnili sa krajanovia z deviatich krajín: z Čiernej Hory, Chorvátska, Maďarska, Francúzska, Poľska, zo Srbska, z Rumunska, Ukrajiny a USA. V humne bola nainštalovaná výstava *Život pastierov*, ktorú pripravila Katarína Király, riaditeľka Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku. V rámci prijatia krajanov primátorom mesta Detva sa uskutočnila aj svojrážna vernisáž výstavy *Kovačická insita*, ktorú predstavila riaditeľka združenia insitných umelcov Mária Raspírová z Kovačice.

Novinkou 6. Krajanského dvora boli aj stretnutia predsedu ÚSZZ Jána Varša so zástupcami krajanských tímov a spolkov, ktoré boli zastúpené tak v Krajanskom dvore, ako aj v programe Krajanskej nedele. Na týchto stretnutiach prítomní v krátkosti predstavili svoju činnosť a zároveň vznikol priestor na diskusiu k organizačným záležitostiam krajanských podujatí, ktoré prebiehajú každoročne v Detve a všeobecne na Slovensku.

Veľkým zážitkom pre obecnosť, ale aj pre účinkujúcich bolo vystúpenie tanečníkov z Detského folklórneho súboru Šarišan z Detroitu (Michigan, USA). Súbor pod vedením Daniely Grišákovovej v tomto roku vystúpil aj v programe k pamätnému Dňu Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave pod názvom *Sme jedna rodina*.

Na jarmočnom pódii boli v rámci krajanských programov odprezentované vydavateľstvá Slovákov z Nadlaku a Poľska, tiež Slovenský svetový kalendár.

Záber z roku 2025 – z udelenia ceny Igorovi Furdíkovi, zakladateľovi Krajského dvora

Záujem o účasť na 7. ročníku podujatia prejavil menší počet tímov zo zahraničia, čo bolo spôsobené dvojročnou covidovou prestávkou, ale aj tým, že v čase podávania žiadostí nebolo celkom isté, či sa folklórne slávnosti v Detve uskutočnia. Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí si z uvedeného dôvodu na podujatie prizval ďalšie tri subjekty: Darinku Habor zo Storožnice z Ukrajiny, Attilu Spiszáka zo Slovenského Komlóša z Maďarska a rodinu Súdiovú zo Selenče zo Srbska. Odprezentovalo sa tak spolu desať slovenských spolkov z Maďarska, Chorvátska, zo Srbska, z Rumunska a Ukrajiny.

Najväčším lákadlom boli opäť tradičné špeciality krajanov od jedinečnej *sárm*y – paprikovej mäsovej pochúťky v kapustnom liste cez množstvo koláčov a sladkého pečiva po typické klobásy z Maďarska, zo Srbska a z Rumunska alebo ryby z prímorskej Rijeky. Nechýbali ani prezentácie tvorivej práce – výšivky a textilné práce, čipky, mydielka, obrázky a medovníčky. O fundovanú ukážku tradičných remesiel sa v priestore Humna postarala Katarína Király a Marijan Pavlov výstavou *Remeslo v živote krajanov*.

Od roku 2022 sa po nečakanom odchode Ľudovíta Pomichala o kultúrny program na pódii začala starať pracovníčka úradu a zároveň hudobná teoretická Milina Sklabinská, autorka početných krajských kultúrnych programov. Okrem scenárov sa podieľa aj na moderovaní týchto programov,

ktoré sú neraz interaktívne a prebiehajú vo forme otázok a odmien za správne odpovede. Milina Sklabinská sa spravidla v programoch na Jarmočnej krajskej scéne vyberá po stopách piesní a tancov našich Slovákov žijúcich v zahraničí s cieľom poukázať na jedinečnosť piesňového kultúrneho dedičstva, ktoré je stále živé a pretrváva v rôznych kútoch sveta.

V programe po slovensky zaspievali aj deti z Chorvátska, ktoré sa vracali z detského krajského tábora na Slovensku, no nedali si ujsť návštevu podpolianskych slávností a Krajského dvora.

8. ročník Krajského dvora sa vyznačoval účasťou krajanov z Argentíny. Išlo o reprezentantov slovenských a československých spolkov a folklórnych súborov z provincie Chaco, predstaviteľov súboru Moravanka zo Saenz Peña a súboru Korene z Resistencie, z provincie Buenos Aires to boli predstavitelia súboru SpolkÁr z Buenos Aires a súboru Kriváň z Berisso. Spoločne pre návštevníkov Krajského dvora pripravili empanadas od majstrov sveta a vystúpili v kultúrnom programe. Svoje zastúpenie malo aj Združenie Slovákov Sembérie Juraj Jánošík z Bijeljiny, ktoré predstavilo výstavu fotografií o Slovákoch žijúcich v Bosne a Hercegovine. Vo svojom stánku ponúkali domácu kávu podávanú v balkánskom štýle so sladkosťami, ako je baklava, urmašice, tulumbe či ratluk. Chorvátsko predstavili Slováci z Osijeka, Maďarsko Pilšania z obce Mlynky a na pódiu vystúpil Folklórny súbor Lipa z Budapešti, ako aj sólista Levente Galda. Z Poľska prišli krempašské gazdinky a predstavili špeciality príznačné pre obec Krempachy v Poľsku. Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku prezentoval gastronómiu Slovákov z Nadlaku. Zo Srbska prišli Slováci z Báčskeho Petrovca, Jánošíka, Kysáča, Lugu, zo Silbaša a Šidu.

V dvanástich stánkoch 9. Krajského dvora bolo rušno už od samého piatkového rána 12. júla. Krajania pricestovali z Maďarska, Rumunska, zo Srbska, z Poľska, Chorvátska a Ukrajiny. V areáli nechýbala slovenská ľudová pieseň. Zaujala nejedného návštevníka slávností, ktorý sa prišiel zviťat' so svojimi „blízkymi zďaleka“. Všetky stánky a návštevníkov rozospievali členovia Slovenského kultúrneho spolku Pivnica z Pivnice zo Srbska, ktorí pripravovali tradičné *pljeskavice*, ale aj orchester Ondreja Maglovského, ktorý hudojne sprevádzal všetkých sólistov.

Na Jarmočnej scéne publikum okamžite prilákali farebné, trblietavé a honosné kroje, v ktorých vystúpili Anna Berediová zo Selenče, Anna Jašová zo Starej Pazovy či Anna Hrabčáková Hradská, ktorá pochádza z Ľutiny, avšak 30 rokov žije v San Diegu v USA. Publikum rovnako zaujal orchester maestra Ondreja Maglovského z Kulpína, orchester Igora Žolnaja zo Starej Pazovy,

ale aj rezké čardáše v podaní Folklórneho súboru Naša fajta z Ukrajiny a Folklórneho súboru Šarvanci z Prahy z Českej republiky. Mužská spevácka skupina SKUS Pivnica zo Srbska rozospievala nielen divákov otváracieho programu, ale aj návštevníkov celého Krajanského dvora.

Jubilejný 10. Krajanský dvor bol podľa viacerých návštevníkov, ale aj hodnotiteľov jeden z najúspešnejších. Prispeli k tomu predovšetkým účinkujúci, medzi ktorými boli: Spolok petrovských žien z Báčskeho Petrovca, Združenie žien Jánošíčanka z Jánošíka s ich nádejným spevákom Jakubkom Bagľašom, Krempašské gazdinky z Krempách z Poľska, Ženská spevácka skupina DK 3. októbra a ĽH Pavla Tomáša z Kovačice, Matica slovenská Markovec Našický z Chorvátska, Nadlackí Slováci z Rumunska, ale aj Slováci z rumunského Bihora – Adriana Furiková a Ján Furik, ktorí vystúpili na javisku. Ľudmila Berediová-Stupavská s manželom Igorom Stupavským ponúkali rôzne druhy pálenky.

Skvelú a emotívnu náladu na celom podujatí vytvorili Pazovskí kacúri – ľudová hudba zo Starej Pazovy zo Srbska, ktorí sa tu predstavili po prvýkrát. Skupinu tvoria: Miroslav Pap – husle a vokál, Rastislav Dvornický a Igor Žolnaj – harmonika a vokál, Miroslav Lepšanović – basa a vokál a Milan Jovanović – kontra.

Ľudová hudba Pazovskí kacúri v roku 2025

Program na javisku okrem uvedených stvárnili aj FS Ako doma, Brusel, Belgicko, VSLPT Poľana, Brno, Česká republika, FS Nádeje, Paríž, Francúzsko.

Vo Zvonici bola výstava *Oslavujeme remeslo*. Už osemdesiat rokov a pracovníčka ÚĽUV Alena Pastorková pred Zvonickou prezentovala publikácie ÚĽUV-u. V Humne sa konala prezentácia archívneho materiálu Krajanskej nedele a Krajanského dvora, ako aj výstava *Príbeh Krajanského dvora*, ktorú pripravil ÚSŽZ.

Príbeh Krajanského dvora pokračuje... Je to podujatie, ktoré spája, utužuje väzby medzi Slovenskom a Slovákmi žijúcimi v zahraničí, ale aj medzi krajanmi samotnými, a ukazuje, aká jedinečná a rozmanitá je naša slovenská kultúra, ktorá žije aj za hranicami Slovenska.

Obsah

Vladimír Valentík, Katarína Mosnáková-Baglašová: K desiatemu ročníku Slovenského svetového kalendára	3
KALENÁRIUM	4
Kalendár na rok 2026	29
Ján Labáth: B á s e ň	30
POVEDALI O SLOVENSKOM SVETOVOM KALENÁRI	31
Dagmar Repčeková	31
Imrich Fuhl	32
Jarmila Buchová	33
Pavel Hlásnik	34
Dana Klampárová,	35
Miroslav Kapusta	36
SLOVÁCI VO SVETE	39
Slováci v Argentíne	
Ladislav Lenovský a spoluriešitelia (Katarína Slobodová-Nováková, Peter Chrastina, Martin Urban, Lukáš Kurajda): Argentínski Slováci vo svetle najnovších výskumov	39
Ján Jančovic: Za chlebom do Južnej Ameriky a návrat do vlasti	49
Slováci v Austrálii	
Ján Havjar, Elena Lomenová: Slovenský Boží dom – Slovak House of God	56
Slováci v Brazílii	
Lucia Kubicová, Bibi Chládková: Dve Slovenky tancujúce na karnevale v Rio de Janeiro v Brazílii 2025	58

Slováci v Bulharsku

- Katarína Koňariková: Spolok Slovákov z Bulharska v historickom
i súčasnom pohľade. K 35. výročiu založenia Spolku Slovákov
v Bulharsku64
- Katarína Koňariková: Piesne Slovákov v Bulharsku – slovenské nôty ...67

Slováci v Česku

- Petra Vaňková: VSLT Poľana z Brna – najstarší slovenský spolok
Slovákov v Česku.72

Slováci v Francúzsku

- Zuzana Colinet-Fodorová: Margarétka – Paríž: Slovenská
víkendová škola, škôlka a detský a mládežnícky folklórny súbor ...84
- Dušan Mikolaj: Posudok k rukopisu J. Claude Baláža Slováci
vo Francúzsku – Les Slovaques en France95

Slováci v Chorvátsku

- Sandra Kraljová-Vukšićová, riaditeľka: Kultúrne aktivity
v roku 2025107
- Miloslav Strehársky: 25. Dni slovenskej kultúry – Rijeka 2025116

Slováci v Kanade

- Katarína Mosnáková-Baglašová: Vychodna Slovak dancers je
a bude moja srdcová záležitosť124

Slováci v Kirgizsku

- Katarína Pucovská: Slováci v Kirgizsku – zabudnutá, no živá
komunita Strednej Ázie133

Slováci v Luxembursku

- Jarmila Buchová: Slovenský svetový festival cestuje s ISEIA139
- Jarmila Buchová: Projekty spolupráce vzdelávacích centier
ISEIA – Slovenčina vo svete145

Slováci v Maďarsku

- Alžbeta Hollerová-Račková: Premeny nášho slovenského sveta 157
-

Ján Jančovic: Tri storočia života Slovákov v meste Samuela Tešedíka...	161
Bence Püski-Liker: Dom slovenskej kultúry v Békešskej Čabe: 30 rokov v službách Slovákov.	172
Slováci v Mexiku	
Paul Stacho: Mexiko story.	176
Slováci v Nemecku	
Jarmila Buchová: Projekty vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove	181
Jarmila Buchová: Projekty spolupráce vzdelávacieho centra Zvonček v Mníchove medzi centrami – aktivity v rámci projektov MORGEN e. V.	187
Slováci v Poľsku	
Milica Majeriková-Molitoris: Nová Belá si uctila rodáka – biskupa Dominika Kaľatu	194
Milica Majeriková-Molitoris: Krajanský časopis Život môžete čítať aj na webe	198
Milica Majeriková-Molitoris: Krajanská spolupráca – Martin Juraj Oscitý v Galérii slovenského umenia v Krakove	200
Milica Majeriková-Molitoris: Slovenčina nás spája	202
Milica Majeriková-Molitoris: XXXII. Dni slovenskej kultúry na Orave na vrcholoch hôr i ducha	204
Slováci v Rakúsku	
Miriam Spring: Štyridsať rokov časopisu Pohľady	209
Miriam Spring: Rozhovor s viedenskou autorkou Didi Drobnou.	215
Slováci v Rumunsku	
Ján Jančovic: Tretie storočie Slovákov v rumunskom Nadlaku	218
Katarína Mosnáková-Baglašová: Daniel Blahoslav Krnúch – štúrovec a evanjelický farár vo Vukovej a Butíne	227
Slováci v Srbsku	
Jarmila Gerbocová: Najslovenskejšia dedina Padina – dvestodvadsaťročná	239

Ivica Grujić-Litavský: Leopold Branislav Abaffy – jeho služba národu a cirkvi späť s celoživotným kňazským pôsobením v Aradáči (k 240. výročiu osídľovania Aradáča Slováckmi)	245
Katarína Mosnáková-Baglašová: Zaujímavosti z Jánošíka	258
Jaroslav Popovič: V ústrety 30. Matičnému turnaju v malom futbale	260

Slováci v Španielsku	265
Lenka Ďaďová: Krajanské správy zo Španielska	265

Slováci v Taliansku

Maja Straková, Lucia Kubicová: Slávnostné otvorenie Honorárneho konzulátu Slovenskej republiky v Turíne	269
Lucia Kubicová, Adriana Harandzová: Objavovanie Piemontu: Osobná cesta k vinárskemu profesionálovi	274
Lucia Kubicová: Beseda ku knihe: Mamma e papà (non) vanno bene insieme s(Mama a otec sa k sebe (ne)hodia)	277

Slováci v USA

Dalibor Mikuláš: Národné české a slovenské múzeum a knižnica v Cedar Rapids, IA (USA)	280
--	-----

Slováci vo Veľkej Británii

Simona Vrabcová: Slovak Community Theatre center v roku 2025 ..	288
Ivana Mariňáková: Vynášanie Moreny v Birminghame: Privítanie jari v srdci Anglicka	292
Anna Pazdurová: Oslava Medzinárodného dňa detí a odovzdávanie cien víťazom súťaží	294

KRAJANIA NA SLOVENSKU

Martin Javor: Múzeum vystaľovalectva z územia Slovenska do Severnej Ameriky – Kasigarda	297
Katarína Pucovská: Slováci v zahraničí 41	301

KRAJANSKÁ TÉMA

Milina Sklabinská: Príbeh Krajanského dvora 10 rokov – 10 návratov ...	304
--	-----

S finančnou podporou

ÚRADU
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ

Slovenský SVETOVÝ KALENDÁR

Ročník 10

Zakladateľ a šéfredaktor: Vladimír Valentík
Zástupkyňa šéfredaktora: Katarína Mosnáková-Bagľašová

Na obálke: Eva Jamrišková,
členka UFS Mladost' z Banskej Bystrice vo svadobnom kroji z Aradáča (Srbsko)
Fotografoval: Roman Krnáč
Grafická úprava: Miroslav Šuster a Vladimír Sudický
Technický redaktor: Miroslav Šuster

Vydal:
Slovenský kultúrny klub v Srbsku

e-mail: svetovokalendar@gmail.com
www.slovenskykalendar.com
www.slovenskykulturnyklub.rs/

Vytlačila: tlačiareň Futura, Nový Sad,
Srbsko roku 2025

ISSN 2466-510X

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323,15(=162.4)(497.11)

SLOVENSKÝ svetový kalendár / zakladateľ a šéfredaktor
Vladimír Valentík. – Roč. 1 (2017) – . – Bački Petrovac :
Slovenský kultúrny klub, 2016 – . – Ilustr. ; 21 cm

Godišnje.

ISSN 2466-510X = Slovenský svetový kalendár
COBISS.SR-ID 309006343

Záznamy

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

ISSN 2466-510X